

PALAUTTEEN, KANNUSTUKSEN JA ARVOSTUKSEN LÄHTEILLÄ

Sanomalehtien Liiton
paikallislehtikilpailun rooli
paikallisjournalismin kehittämisessä

Minna Kurvinen
Journalistiikan pro gradu -tutkielma
Kevät 2011
Viestintätieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty HUMANISTINEN	Laitos – Department Viestintätieteiden
Tekijä – Author Minna Kurvinen	
Työn nimi – Title Palautteen, kannustuksen ja arvostuksen lähteillä. Sanomalehtien Liiton paikallislehtikilpailun rooli paikallisjournalismin kehittämisessä.	
Oppiaine – Subject Journalistiikka	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Toukokuu 2011	Sivumäärä – Number of pages 130 + liite
Tiivistelmä – Abstract	
<p>Sanomalehtien Liitto järjestää vuosittain paikallislehtikilpailun, jonka tarkoitus on parantaa paikallislehtien laatua. Kilpailussa lehdet saavat raadilta kirjallista palautetta sisällöstään, kuvituksestaan, ulkoasustaan ja mielipidekirjoituksistaan. Pro gradu -työssäni tutkin, millainen käytännön merkitys kilpailulla on paikallisjournalismin kehittäjänä. Samalla pohdin lehtien tavoitteita eli sitä, millaista hyvä paikallisjournalismi on. Vuosina 1994–2009 paikallislehtikilpailua tuomaroivat Jyväskylän yliopiston journalistiikan opiskelijat. Selvitän, miten paikallisjournalistit suhtautuivat nuorten tuomareiden palautteisiin. Ovatko lehdet toteuttaneet kehitysehdotuksia ja pitäneet raadin kiittelemistä asioista kiinni? Ajattelevatko kokeneet paikallislehtien tekijät, että alan opiskelijoilla on realistista näkemystä paikallislehden tekemisestä?</p> <p>Selvitin paikallisjournalistien näkemyksiä kyselytutkimuksella. Tutkimusta varten kävin läpi joukon lehtikohtaisia arvioita, jotka kilpailussa on tehty vuosina 2007–2009. Valitsin dokumenttien perusteella lähempään tarkasteluun kaksikymmentä paikallislehteä, joihin lähetin kyselyn. Pyysin jokaisesta lehdestä vastausta sekä päätoimittajalta että yhdeltä kirjoittavalta toimittajalta. Kyselyyn vastasi 28 henkeä, joista 17 oli päätoimittajia ja 11 toimittajia.</p> <p>Tutkimuksen perusteella paikallislehtikilpailulle on tilausta. Kyselyyn osallistuneet lehdet ovat saaneet kilpailusta vinkkejä niin sisältönsä kuin ulkoasunsa uudistamiseen. Osa toimituksista on järjestänyt kilpailupalautteen perusteella koulutuksia. Sen sijaan tuomariston kokoonpano jakoi vastaajat. Jotkut pitivät nuorta näkökulmaa tarpeellisena, toiset taas vastustivat opiskelijatuomarointia raatilaisten nuoren iän ja vähäisen kokemuksen vuoksi. Jotkut kokivat, ettei opiskelijoiden antamalle kritiikille ollut perusteita. Kyselytutkimusta tehtäessä oli jo tiedossa, että kilpailun järjestäjä luopuu opiskelijatuomaroinnista vuonna 2010. Vastaajista kaksi kolmasosaa kannatti opiskelijoiden vaihtamista ammattitoimittajista koottuun raatiin. Muutoksen toivottiin johtavan laadukkaampaan ja asiantuntevampaan palautteeseen. Vastaajat toivoivat myös, että arviointiperusteiden painoarvoja muutettaisiin paikallislehtien luonnetta paremmin vastaaviksi: Toimittajat halusivat, että mielipidekirjoittelun painoarvoa vähennettäisiin. Päätoimittajien mukaan taas lehtien resurssit pitäisi ottaa arvioinnissa paremmin huomioon.</p> <p>Tutkimus osoitti, että kahdeksan kymmenesosaa vastaajista pitää paikallislehtikilpailua vähintään melko tarpeellisena. Kilpailua ilmoitti arvostavansa runsas puolet vastaajista. Kyselyyn osallistuneiden mukaan paikallislehtikilpailun tehtävä on nostaa paikallislehtien arvostusta ja antaa toimituksille vinkkejä ja rakentavaa palautetta. Kyselyvastausten ja palauteraporttien pohjalta voidaan todeta, että paikallislehtien laatu on kohenemaan päin mutta kehitystyötä on yhä jatkettava. Paikallislehtikilpailu on uudistamisessa käyttökelpoinen apuväline.</p>	
Asiasanat – Keywords Paikallislehtikilpailu, Sanomalehtien Liitto, paikallisjournalismi, paikallislehti, lehti uudistus, uudistukset, palaute, arviointi	
Säilytyspaikka – Depository Viestintätieteiden laitos	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYS

1 LEHTIKILPAILUN MERKITYSTÄ ETSIMÄSSÄ.....	3
2 PAIKALLISLEHTI VAHTII JA VIIHDYTTÄÄ	8
2.1 Hyvä paikallisjournalismi koskettaa ihmistä	10
2.2 Huono paikallisjournalismi vähättelee itseään.....	13
3 PAIKALLISLEHTIKILPAILU POTKII PAREMPAAN LAATUUN.....	15
3.1 Historia ja tavoite	15
3.2 Säännöt ja toteutus vuosina 2007–2009.....	17
3.3 Kilpailun yleinen taso on noussut	18
3.4 Sarja-arviot muutoksen kuvaajina.....	22
3.5 Miten kilpailu uudistui vuonna 2010	22
4 AINEISTO, MENETELMÄT JA PALAUTTEENANTO	24
4.1 Tarkastelussa 20 paikallislehteä.....	24
4.2 Kysely tiedonkeruumenetelmänä	26
4.3 Arviointi, palautteenanto ja asenteet	27
5 TUNTEITA HERÄTTÄVÄ KILPAILU	32
5.1 Palautteen jano houkuttelee kilpailemaan.....	32
5.2 Kilpailun perusrunko on pääosin kunnossa	34
5.2.1 Sarjajako tyydyttää paikallisjournalisteja	34
5.2.2 Arviointiperusteiden painotukset kaipaavat muutosta	36
5.2.3 Pisteet merkitsevät toimituksille paljon	38
5.2.4 Kirjallinen palaute kiinnostaa	40
5.3 Paikallislehtikilpailun arvostus	42
5.3.1 Toisaalta–toisaalta -ajattelu näkyy arvostuksessa.....	42
5.3.2 Työkavereiden uskotaan arvostavan kilpailua	45
5.4 Monipuolisuus tuo raadilta kiitosta.....	46
5.5 Ulkoasun kritiikki jää paikallisjournalistin mieleen	48
5.6 Unohdetut kehitysehdotukset	49
5.7 Moni yhtyy kritiikkiin	50
5.8 Palaute on saanut kohentamaan ulkoasua ja juttusisältöjä.....	53

5.9 Palautteet ovat onnistuneet lehtien luonnehtimisessa	57
5.10 Mielipiteitä jakava opiskelijatuomarointi	58
5.10.1 Opiskelijoiden ongelmana nuoruus ja kokemattomuus	59
5.10.2 Opiskelija tuntee teoriaa mutta ei käytäntöä	62
5.10.3 Realismia ja sisäpiiritiedon painolastia	63
5.10.4 Tärkeä kilpailu motivoi tekemään työtä paremmin	65
5.10.5 Arvioinnin tasapuolisuus epäilyttää	66
5.10.5 Tuomarivaihdos tuo tervetullutta vaihtelua	67
5.11 Tarpeellinen paikallislehtikilpailu.....	70
6 KATSE TUOMAROINNISTA TULEVAISUUTEEN	71
6.1 Ongelmana ilmoitusten sijoittelu ja kysymys resursseista.....	71
6.2 Kova kritiikki ei merkitse ammattitaidottomuutta	75
6.3 Toisto, ympärilyöry ja ihanteellisuus veivät luottamuksen	83
6.4 Merkityksellinen, kehittämään kannustava kilpailu.....	89
6.5 Pönötyskuvat ja tekstimassat joutavat historiaan.....	97
6.6 Paikallisjournalisti kapulakielen kääntäjänä	103
6.7 Editointi ohjaamaan paikallislehden tekemistä.....	105
6.8 Lukijayhteys on paikallislehdelle tärkeä.....	108
6.9 Lehden uudistaminen perustuu yhteistyön parantamiseen.....	110
6.10 Millainen on hyvä paikallislehti 2000-luvulla?.....	113
7 LOPUKSI.....	120
LÄHTEET.....	124

LIITE

TAULUKOT

Taulukko 1. Kilpailuun liittyvät käytännöt.	34
Taulukko 2. Paikallislehtikilpailun arvostus.	42
Taulukko 3. Toimitusten ja tuomariston näkemysten yhteneväisyys.	58
Taulukko 4. Mielipiteet tuomaristosta.	59
Taulukko 5. Kilpailun tarpeellisuus.	70

1 LEHTIKILPAILUN MERKITYSTÄ ETSIMÄSSÄ

”Jokuhan voisi tutkia sitä gradussaan.” Lehtori Tapani Huovilan sanat olivat tämän pro gradu -työn alkusysäys. Olin syksyllä 2009 Sanomalehtien Liiton järjestämän paikallis-lehtikilpailun tuomaristossa. Lehtien arvioiminen ja vuoden parhaiden lehtien valitseminen olivat osa paikallisjournalismin analyysikurssia. Oli päivä, jona kirjoittamamme arviot vihdoinkin lähtisivät matkaan. Oma pienryhmäni oli harjoitustoimituksessa viimeistelemässä yksipäiväisten paikallislehtien palautepapereita. Takana oli mielenkiintoinen mutta rankka rupeama: lyhyitä yöunia, tiukkaa analysointia ja lukuisia palavereja, joissa olimme kalibroineet arviointikriteerejämme. Pisteitä tarkistaessamme ja sanamuotoja viilatessamme aloimme pohtia, kuinka arvokkaana lehdet mahtavat pitää työtämme. Onko antamallamme palautteella käytännön merkitystä? Ovatko lehdet tehneet uudistuksia kilpailun ansiosta? Esitin mietteeni ääneen opettajalle, jolla oli vuosien kokemus tuomariston puheenjohtajana toimimisesta. Harmikseni kysymykseni oli liian suuri vastattavaksi. Opettajan heittämiä ajatus kilpailun merkityksen tutkimisesta jäi itämääni mieleeni, vaikka en vielä silloin ymmärtänytkään, että graduaihe ja minä olimme juuri löytäneet toisemme.

Palkintojenjakotilaisuudessa Sotkamossa tapasin kilpailuun osallistuneiden lehtien edustajia. Osa päätoimittajista kävi kiittämässä ja kehumassa työtämme – kertoipa joku saaneensa palautteistamme ajattelemisen aihetta. Kohtasimme kuitenkin myös mielensä pahoittaneita lehdentekijöitä, joiden mielestä kilpailuun liittyy merkittäviä epäkohtia. Pettyneimmät ilmaisivat mielipiteensä buuaamalla, kun opiskelijaraatimme jäseniä oli lavalla kertomassa tuloksia. Olin jo ennen seminaaria päättänyt, mistä tekisin graduni, ja nämä kentältä tulleet ristiriitaiset viestit tekivät minut entistä vakuuttuneemmaksi siitä, että kilpailun asemasta tarvitaan tutkittua tietoa. On myös kiinnostavaa nähdä, vastaavatko varsinaiset tutkimustulokset sitä kuvaa, joka muodostui tuomariston ja kilpailuun osallistuneiden epävirallisessa kohtaamisessa.

Paikallislehtikilpailun tarkoituksena on jo pian puolen vuosisadan ajan ollut innostaa pieniä lehtiä panostamaan journalistiseen laatuun. Tässä työssä tutkin, miten Sanomalehtien Liiton vuosittainen kilpailu vaikuttaa paikallislehtien uudistumiseen. Tutkimuk-

sen kohteena ovat toimittajien suhtautuminen kilpailupalautteisiin sekä toimitusten käytännön mahdollisuudet kehittää lehteä saadun palautteen pohjalta. Tavoitteena on selvittää, mikä on paikallislehtikilpailun rooli suomalaisen paikallisjournalismin kehittämisessä.

Paikallislehtikilpailussa lehdet saavat raadilta kirjallista palautetta sisällöstään, kuvituksesta, ulkoasustaan ja mielipidekirjoituksistaan. Haluan selvittää, pitävätkö lehdet raadin kiittelemistä asioista kiinni ja siirtyvätkö kehitysehdotukset käytännön työhön asti. Entä mikä merkitys on tuomariston kokoonpanolla? Kilpailun raadin ydin koostui viidentoista vuoden ajan Jyväskylän yliopiston journalistiikan opiskelijoista, sillä lehdet olivat aikoinaan halunneet nimenomaan nuorten arvioita paikallisjournalismista. Loppuvuosina mukana oli opiskelijoiden lisäksi myös lehtien edustajia, mutta tuomaroinnin päävastuu oli kuitenkin opiskelijoilla.

Kokevatko paikallislehtien tekijät, jotka ovat saattaneet tehdä työtään jo vuosikymmeniä, että nuorilla toimittajaopiskelijoilla on realistista näkemystä paikallislehden tekemisestä? Olen itse aloittanut toimittajan urani paikallislehdessä. Pääsin 15-vuotiaana kotikaupunkini viisipäiväisen lehden tet-harjoittelijaksi, minkä jälkeen työskentelin lehden avustajana ja kesätoimittajana. Alun lyhyiden kesätyöpätkien lisäksi minulle kertyi kolme kokonaista paikallislehtikesää. Kaikki paikallislehtikilpailun raatiin kuuluneet opiskelijat eivät kuitenkaan olleet itse työskennellyt paikallislehdessä, vaan heidän käsityksensä hyvästä paikallisjournalismista pohjautuivat hyvin pitkälti journalistikoulutukseen. Koulutuksen sisältöjä taas ohjaavat alan tunnetut nimet, joiden näkemykset esimerkiksi lehtien hyvästä ulkoasusta iskostuvat opiskelijoiden mieleen jo opintojen alkuvaiheessa. Toimittajakoulutuksessa opetetaan journalismin ihanteita, mutta käytännön työ voikin olla jotain aivan muuta kuin yliopistossa on opittu. Palkintojenjakotilaisuudessa oli aistittavissa, että kentän ja tuomariston välillä todella on toisaalta sukupolvien, toisaalta käytännön ja ihanteiden välinen kuilu.

Tutkimuksessa on tärkeää ottaa huomioon, miten resurssit vaikuttavat lehtien kykyyn uudistua. Paikallislehdissä on vähän työntekijöitä, joten toimittajien täytyy itse huolehtia niin kirjoittamisesta, kuvaamisesta kuin taittamisestakin. Työtahti on usein kova, budjetit pieniä ja riippuvuus ilmoittajista suuri. Voisi siis olettaa, että vaikka lehdissä olisi halua korjata kilpailuraadin esiin nostamia epäkohtia, niukat resurssit hankaloitta-

vat uudistumista. Taloudelliset sekä toimittajien osaamiseen ja jaksamiseen liittyvät näkökulmat on tärkeää pitää tutkimuksessa mukana, jotta asian käsittely ei jää pintatasolle eli pelkästään tutkittavien asenteiden varaan. Lisäksi on syytä pohtia, miten paljon niukat resurssit lopulta muokkaavat toimittajien ajatusmaailmaa. Aiheuttaako ajan, rahan ja erikoisosaamisen puute innostuksen hiipumista ja välinpitämättömyyttä, joka heijastuu lehdentekoon? Resurssien puutteeseenhan on helppo vedota, jos joku kritisoi lehden laatua, ja jatkaa sitten lehdentekoa entiseen malliin. Asenteet ja käytännön realiteetit muodostavat siis kehän, jossa kaikki vaikuttaa kaikkeen.

Paikallislehtiä on Suomessa tutkittu melko vähän. Etenkin paikallislehtien uudistuminen on vielä lähes koskematon aluetta. Tuoreimmat paikallislehtiä käsittelevät tutkielmat ovat pro graduja, joita on tehty sekä Jyväskylässä että Tampereella. Jyväskylän yliopistossa valmistui vuonna 2008 Marko Hämäläisen opinnäyte *Voiko paikallislehti olla kriittinen? Paikallistoimittajien suhtautuminen kriittiseen journalismiin*. Samana vuonna Anna Kaasinen teki lopputyönsä otsikolla *Ilmoitusalusta vai journalistinen julkaisu? Pohjoissavolaisten ja pohjoiskarjalaisten paikallislehtien ulkoasu maaliskuussa 2004*. Tampereella paikallislehtiaiheisia pro graduja on tehty hieman enemmän kuin Jyväskylässä. Esimerkiksi vuonna 2004 ilmestyi Virpi Kupiaisen lukijatutkimus Jurvan Sanomista, vuotta aiemmin Arja-Riikka Nikkilän opinnäyte paikallislehden valokuvista ja 1998 Anja Matomäen tutkielma paikallislehden kulttuurijutun rakentumisesta.

Laajat akateemiset tutkimukset, kuten Eeva-Liisa Aallon, Pirjo Santosen ja Matti Kyllösen (1985) kirjoittama *Paikallislehdistön historia* sekä Marjatta Raution tutkimus (1990) *Paikallislehti, yhteisö ja konflikti: paikallislehden tehtävien ja sidonnaisuuksien tarkastelu Koillis-Lappi-lehden Vuotos-kirjoittelun pohjalta*, ovat jo vuosikymmeniä vanhoja. Osa tutkimusten tiedosta on jo vanhentunutta, mutta mukaan mahtuu paljon sellaistaakin tietoa, joka on edelleen käyttökelpoista. Tässä tutkimuksessa hyödynsin edellä mainittujen kahden tutkimuksen lisäksi runsaasti Seppo Kangaspunnan (1995) toimittamaa teosta *Lähemmäs vielä – paikallisjournalismin täyspakkaus*. Läheskään kaikki teoksen artikkeleista eivät täytä akateemisen tutkimustekstin tunnusmerkkejä, mutta kirjoittajien näkemyksistä oli iso apu pohtiessani paikallisjournalismin tekemistä ja hyvän paikallisjournalismin ominaisuuksia. Olen tukeutunut paljon myös Suomen Lehdistössä ja jo edesmenneessä Paikallislehdistö-lehdessä julkaistuihin, paikallisjournalismia ja paikallislehtikilpailua käsitteleviin artikkeleihin. Kyseiset lehdet ovat lähes

ainoita kirjallisia lähteitä paikallislehtikilpailusta. Suurin osa kilpailuun liittyvästä tiedosta minun piti hankkia haastattelemalla ihmisiä, jotka ovat olleet paikallislehtikilpailun kanssa tekemisissä. Niinpä viittaan tässä työssä usein lehtori Tapani Huovilaan (2009), Sanomalehtien Liitosta eläköityneeseen Pentti Kurunmäkeen (2009) ja Sanomalehtien Liitossa nykyisin työskentelevään Pasi Kiviojaan (2010). Koska paikallisjournalismi toimii samoin periaattein kuin mikä tahansa muukin journalismi, hyödynsin tutkimuksessani runsaasti sanomalehtien uudistumiseen ja ulkoasuun perehtyneen Hannu Pulkkisen artikkeleita, väitöskirjaa sekä lisensiaatintyötä. Myös Huovilan lukuisat teokset sekä Erkki Hujasen väitöskirja *Lukijakunnan rajamailla – sanomalehden muuttuvat merkitykset arjessa* olivat pro gradua tehdessäni avuksi. Nuorten sanomalehtimieltymyksiä käsittelevä Mari Hankalan (2011) väitöskirja ehti ilmestyä tutkielmantekoni loppuvaiheessa. Koska monet paikallislehtiä käsittelevät tutkimukset ja teokset ovat vanhoja, Suomen Lehdissä ja Journalisti-lehdessä kahden viime vuoden aikana ilmestyneet artikkelit toivat tutkielmaani ajankohtaisuutta.

Pro gradu -työhöni tuli väistämättä monitieteisyyttä, koska kilpailupalautteen antamiseen ja vastaanottamiseen liittyy paljon psykologisia näkökulmia. Arviointia ja palautetta käsitellessäni hyödynsin muun muassa Hätösen & Romppasen (2007), Jari Ranteen (2006) ja Patti Hathawayn (1997) teoksia. Käytin tutkimuksessani myös asenteen käsitettä, sillä kyselyni koostui monista asennetta mittaavista kysymyksistä. Asenteen määrittelin Helkaman, Myllyniemen ja Liebkindin (2005) sosiaalipsykologiseen näkemykseen tukeutuen.

Tämä tutkimus koostuu kirjallisuuteen pohjautuvasta teoriaosuudesta, kyselyvastausten purkamisesta sekä laajasta, analyttisestä loppuluvusta. Johdannossa esittelin tutkimuksen lähtökohdat ja tein läpinäkyväksi oman suhteeni niin paikallislehtityöhön kuin paikallislehtikilpailuunkin. Toinen luku käsittelee paikallisjournalismin luonnetta ja pohtii, millaista on onnistunut ja toisaalta ontuva paikallisjournalismi. Kolmannessa luvussa luon katsauksen Sanomalehtien Liiton paikallislehtikilpailun historiaan sekä uudistukseen, jonka kilpailu kävi läpi vuonna 2010. Neljännessä luvussa kerron, miten toteutin kyselytutkimukseni. Samalla määrittelen, mitä tässä tutkimuksessa tarkoitetaan palautteella, arvioinnilla ja asenteilla. Viides luku esittelee kyselyvastauksia. Käyn läpi vastaajien näkemykset muun muassa kilpailun arviointiperusteista, opiskelijatuomaroinnista sekä palautteiden ja kilpailun merkityksestä. Kuudennessa luvussa palaan edellisen

luvun teemoihin ja tarkastelen niitä syvemmin muuta tutkimusta vasten. Teen kyselyvastauksista päätelmiä. Pohdin, miten kokeneet paikallisjournalistit suhtautuvat nuoriin palautteenantajiin. Arvioin myös opiskelijatuomareiden asiantuntemusta kyselyvastauksen, käytössäni olleiden palauteraporttien ja alan kirjallisuuden valossa. Lisäksi arvioin, millainen merkitys paikallislehtikilpailulla on toimituksille ja kuinka kilpailu on onnistunut tavoitteessaan kehittää paikallisjournalismia. Lopuksi pohdin tutkimuskirjallisuuden avustuksella, miten paikallislehdet voisivat kehittää sisältöjään ja kuinka ne voisivat nykyistä paremmin puhutella myös nuoria lukijoita. Seitsemännessä luvussa tiivistän keskeisimmät tulokset ja arvioin tutkimukseni onnistumista.

2 PAIKALLISLEHTI VAHTII JA VIIHDYTTÄÄ

Paikallisjournalismilla tarkoitetaan journalismia, jonka aihevalinnat ja yleisö on rajattu maantieteellisesti. Toisin sanoen se on nimenomaan alueellisesti kiinnostavaa journalismia. Paikallisjournalismia tekevät muun muassa paikallislehdet, jotka ovat tilattavia, sanomalehtimäisiä, liikeyritysluonteisia ja epäpoliittisia julkaisuja. (Kuutti 2010.) Epäpoliittisen luonteensa vuoksi paikallislehtien on ollut mahdollista hankkia itselleen paljon lukijoita. Useimmiten lehti on ollut levikkialueensa ainoa paikallinen tiedotusväline, ja sen peitto on ollut hyvin tiheä. Hyvä levikkipeitto onkin paikallislehden elinehto, sillä se houkuttelee hyvin ilmoittajia. (Salokangas 1998, 285.) Paikallislehti ilmestyy yhdestä neljään kertaan viikossa ja leviää yhteen tai muutamaan kuntaan. (Kuutti 2010.) Jotkut paikallislehdet lasketaan ilmestymistiheydensä vuoksi päivälehtiin (Jyrkiäinen & Savisaari 1994, 57). Paikallislehden keskimääräinen levikkialue on perinteisesti ollut 2–3 kuntaa (Kyllönen 1985).¹ Tämän suppean levikkialueen asiat muodostavat paikallislehden pääasiallisen sisällön. (Kuutti 2010.) Valtakunnalliset asiat voivat näkyä paikallislehdessä niin, että lehti etsii niihin paikallisen näkökulman. Lehti voi esimerkiksi selvittää, miten verotuksen muutokset vaikuttavat alueen yrityksiin. (Huovila 2005, 65.) Koska harvoin ilmestyvän lehden on vaikea toimia yksinomaan tuoreiden uutisten kertojana, paikallislehti tekee myös ajattomampia juttuja ja hyödyntää niissä tarinankerrontaa (Huovila 2001, 10). Tarinoiden tarkoituksena on saada lukija viihtymään lehtensä äärellä.

Paikallislehdelle sopivina tehtävinä on perinteisesti pidetty paikallisen yhteishengen luomista ja paikallisen identiteetin selventämistä. Lehti leviää yleensä niin pienelle alueelle, että ristiriitojen lietsominen ja tietyn väestönosan korostunut palveleminen voisi helposti karkottaa osan lukijoista. Siksi paikallislehdessä korostuvat myönteiset, sovittavat ainekset. Yhteishengen vaalimisen tarve on kuitenkin ristiriidassa muiden paikallislehteen liitettyjen ominaisuuksien kanssa. (Santonen 1985, 180.) Paikallislehden kuuluu myös toimia – muiden tiedotusvälineiden tapaan – alueellaan vallan vahtikoirana. Pienellä paikkakunnalla toimittaja tuntee hyvin juttujensa kohteet, mikä tuo työhön

¹ Paikallislehden ja ilmaisjakelulehden (kaupunkilehden) raja on ollut häilyvä etenkin pääkaupunkiseudulla, koska siellä tilattujen paikallislehtien määrä on vähäisempi kuin muualla maassa (Kyllönen 1985, 244).

omat vivahteensa. Kun lähteet ovat tuttuja, tietoa on helppo saada. Toisaalta tutuista on vaikea kirjoittaa kriittisesti. (Huovila 2001, 10–11.) Marko Hämäläinen (2008) huomauttaa journalistiikan pro gradu -tutkielmassaan, että kriittisten juttujen tekemistä vaikeuttavat myös paikallisjournalistien taloudelliset sidonnaisuudet. Esimerkiksi tärkeän ilmoittajan harjoittamasta lahjonnasta ei uskalleta kirjoittaa, koska lehti joutuisi ilmoitusboikotin vuoksi vaikeuksiin. (Hämäläinen 2008, 59.) Kuitenkin paikallislehden olisi pystyttävä käsittelemään myös ikäviä ja vaikeita asioita, sillä yksi sen tehtävistä on lopettaa perättömät huhut ja kertoa, mitä on tapahtunut. Välineen rooliin kuuluu myös luoda omalla alueellaan avointa, keskustelulle valmista ilmapiiriä. Jotta tämä voisi onnistua, paikkakunnan on hyväksyttävä lehden asema yhteisten asioiden hoitajana. (Huovila 2001, 10–11.)

Marjatta Rautio (1990, 19) on tiivistänyt paikallislehden tehtävät viiteen kohtaan. Hänen mukaansa paikallislehden *tiedotustehtävään* kuuluu levittää yhteisön toimintaa koskevaa tietoa. *Foorumitehtävä* taas sisältää sen, että lehti toimii paikallisissa kysymyksissä mielipiteiden vaihdon kanavana. *Vaikuttamis- ja tulkintatehtävään* kuuluu, että lehti tulkitsee tapahtumia oman alueensa näkökulmasta ja antaa lukijoille toimintaohjeita. Paikallislehden *taloudellisena tehtävänä* taas on toimia ilmoitusvälineenä ja tuottaa voittoa omistajalleen. Lisäksi paikallislehdellä on *viihdyttävä tehtävä*, johon kuuluu viihdyttävän aineiston tarjoaminen.

Suomessa on noin 150 Sanomalehtien Liittoon kuuluvaa sanomalehteä, jotka ilmestyvät yhdestä kolmeen kertaan viikossa (Suomen sanomalehdet 2009). Paikallislehdet ovat enimmäkseen yritysten ja yksityisten omistuksessa, mutta omistajien joukossa on myös aattellisia järjestöjä, kuten kotiseutuyhdistyksiä (Jyrkiäinen & Savisaari 1994, 57). Moni paikallislehti on 1970-luvulta alkaen siirtynyt ketjujen omistukseen (Santonen 1985, 134), missä on sekä hyvät että huonot puolensa. Hyötyä paikallislehti saa siitä, että vahvan konsernin omistukseen siirtyminen tuo sille konsernin taloudellisen tuen. Omistajanvaihdos voi myös lisätä paikallisjournalistin riippumattomuutta paikallispoliittisista vallankäyttäjistä tai isoista ilmoittajista. (Kunelius 2004, 90.) Lisäksi lehti voi saada konsernilta apua verkkopalvelunsa ja markkinointinsa kehittämiseen sekä rahaa toimittajien kouluttamiseen (Vehviläinen 2011, 10). Toisaalta paikallislehden taloudellinen merkitys ja tulos korostuvat konserniomistuksessa enemmän kuin lehden ollessa itsenäinen. Ison yhtymän hallinto ei välttämättä ole valmis antamaan pienelle toimitukselle

rahaa paikallisten asioiden tutkimiseen, vaikka asiat olisivatkin paikkakunnalla merkittäviä ja siten penkomisen arvoisia. Joissakin ulkomaisissa tutkimuksissa on myös saatu selville, että paikallisen lehden siirtyminen suuremman lehtiketjun omistukseen vähentää lehden halua kirjoittaa paikallisista kiistoista. Siitä, kaventaako keskittyvä omistus lehtien sisältöjä, ei kuitenkaan ole kiistatonta tutkimuksellista näyttöä. (Kunelius 2004, 90, 93.)

2.1 Hyvä paikallisjournalismi koskettaa ihmistä

Niin entisajan, nykypäivän kuin tulevaisuudenkin menestyviä paikallislehtiä yhdistää yksi piirre: lehden tulee palvella lukijoita juuri sillä tavalla kuin nämä haluavat. Tämän vuoksi on tärkeää, että toimitus tuntee lukijoiden tarpeet ja odotukset. Jos lehti ei ota lukijoitaan vakavasti, sen menestymisen mahdollisuudet ovat vähäiset. (Pohjonen 1995, 36–37.) Jyrki Pietilän (1995b, 29–30) mukaan paikallisjournalismi ei ole pelkästään paikallislehtien asia. Hän huomauttaa, että Helsingin Sanomatkin on Uudenmaan maakuntalehti, jossa on myös niin sanotun valtakunnallisen lehden piirteitä. Paikallisjournalismi koskettaa myös muun muassa seurakuntalehtiä sekä alueellisia poliittisia viikkolehtiä. Hyvässä paikallisjournalismissa on pitkälti kyse samoista asioista kuin hyvässä journalismissa ylipäänsä. Toimittaja ennakoi ja etenee yksityisestä yleiseen; hän nostaa yleisön tietoisuuteen asioita, jotka aluksi vaikuttavat yksittäistapauksilta ja paljastuvat myöhemmin paljon enemmän. Toimittaja kunnioittaa totuutta ja oikeudenmukaisuutta sekä tarkistaa julkaisemansa tiedot. Hans-Peter Gassnerin (1995, 19) mukaan hyvä paikallisjournalisti hankkii itselleen tiheään solmitun sosiaalisen verkoston, johon kuuluu niin päättäjiä kuin kadunmiehiäkin. Hyvä journalisti pitää myös suhteitaan yllä. Juttuja kirjoittaessaan taitava paikallislehden toimittaja puhuu lukijoidensa kielellä ja antaa haastateltaviensa äänen kuulua. Myös Pietilä (emt., 29–30) korostaa paikallisjournalismin roolia ruohonjuuritason journalismina. Oikein viritetty paikallisjournalismi palvelee kansalaisyhteiskuntaa, ei virkamiehiä. Pietilä siteeraa Koillissanomien perustajaa ja ensimmäistä päätoimittajaa, kirjailija Reino Rinnettä, joka on sanonut: ”Paikallislehden elämänehto on, että sen virtasuunta on kansasta valtaapitäviin päin.” Pietilän mukaan on eduksi, jos paikallista aihetta käsittelevään juttuun etsitään myös vaikkapa maakunnallinen näkökulma. Tällöin laajempaan näkökulmaan peilaamista voidaan pitää taustoitta-

misena.

Pietilä (1995b, 30–35) on tiivistänyt hyvän paikallisjournalismin tunnusmerkit seitsemään kohtaan:

1. Rakentava kriittisyys
2. Omiin aisteihin uskominen
3. Ihmisläheisyys
4. Tarinankerronta
5. Paikallisten perinteiden kunnioittaminen ja uusien tuulien välittäminen
6. Uusien näkökulmien kehittäminen
7. Vuorovaikutteisuus

Rakentavalla kriittisyydellä Pietilä tarkoittaa vahtikoirana toimimista. Hänen mukaansa paikkakunnan oman median on nostettava esille virheet, joita alueella ollaan tekemässä. Rakentavaan kritiikkiin kuuluu tasapuolisuus, mikä merkitsee sitä, että kritiikin kohteeksi joutunut saa kertoa jutussa oman kantansa. Kriittistä paikallisjournalismia tehtäessä tulee toisinaan vastaan tilanteita, joissa toimittajalla on paljon sidonnaisuuksia jutun kohteisiin. Näin voi helposti olla esimerkiksi aluetoimituksessa. Tällöin on Pietilän mukaan viisasta – mikäli toimituksessa on useita tekijöitä – antaa jutunteko toimittajalle, jolla rasitteita ei ole. Laadukkaan paikallisjournalismin edellytyksenä on, että toimittaja ymmärtää tarvittaessa jäävätä itsensä. Etenkin päätoimittajan on syytä pohtia omaa rooliaan:

Onko hän johtamansa lehden linjaa selkeästi viitoittava journalisti, hiljainen haamukirjoittaja vai monien luottamustehtävien kuormittama menevä mies, paistinkääntäjä ja kunnallisvaltuutettu, rotaryklubin jäsen ja matkailulautakunnan puheenjohtaja? (Lehtola 1967, 73.)

Omiin aisteihin uskominen on Pietilän mukaan tietotekniikankin aikakaudella tärkeää. Paikallisia juttuaiheita voi löytää vaikka marketin kassajonosta. Pietilä korostaa omien juttuaiheiden merkitystä: hänen mukaansa niin sanottu postikonttorijournalismi on hyvälle paikallisjournalismille kauhistus. Postikonttorijournalismilla tarkoitetaan toimitukseen tulevan informaation passiivista eteenpäin välittämistä ilman, että sen taustoja tut-

kitaan tai analysoidaan (Kuutti 2010). Pietilän mukaan paperinmakuiset lähteet hallitsevat journalismia liikaa, mistä seuraa paitsi kankeaa, vaikeasti ymmärrettävää kieltä myös tiedotteiden lähettäjien sanelemia näkökulmia.

Pihtiputaan mummoa ei Pietilän näkemyksen mukaan saisi paikallisjournalismia tehdesä unohtaa. Kyse ei ole pelkästään kapulakielen kääntämisestä ymmärrettäväksi yleiskieleksi, vaan ennen kaikkea niin sanotun tavallisen ihmisen näkökulmasta. *Ihmisläheisyys* on paikallislehdelle tärkeää. Kuntalaisten elämä saadaan näkymään lehden sivuilla, kun tehdään gallupeja, nimipäivähaastatteluja ja kehitetään lehteen arkielämää käsitteleviä palstoja. Toimittaja varaa taviksen jututtamiseen riittävästi aikaa ja suhtautuu häneen empaattisesti.

Pietilä soisi, että paikallisjournalismi säilyttäisi siteensä vanhaan *tarinankerronnan* perinteeseen. Sen ei hänen mukaansa tarvitse olla ristiriidassa ammattimaisen uutisen rakenteen tai ingressitekniikan kanssa. Tarinankerronnan parhaisiin puoliin lukeutuu myös sopiva huumori, jota paikallislehdissä näkee liian vähän. Terttu Iiskola (1995, 112–115) puolestaan painottaa reportaasin merkitystä hyvälle paikallisjournalismille. Hänen mukaansa onnistunut reportaasi on helppo katselu- ja lukunautinto, joka vaivihkaa syöttää lukijalleen tietoja ja antaa eväitä mielipiteenmuodostukseen.

Laadukkaan paikallisjournalismin tehtäviin kuuluu seudun *perinteiden vaaliminen*. Pietilän (emt.) mukaan paikallisilla medioilla on osavastuu siitä, miten paikkakunnan omat perinteet voivat. Pietilän mukaan keski-ikään ehtineiden paikallislehtien toimittajien on syytä ajatella perinteitä laveasti: jo 30 vuotta vanhat asiat edustavat nuoremmille polville historiaa. Paikallislehden sivuille sopii hyvin myös aito murre. Kuitenkaan paikallisjournalismin tekijöiden ei pidä jumittua vain menneisiin perinteisiin, vaan paikallislehden tehtävä on luoda myös uusia perinteitä. Paikallisjournalismi arvostaa esimerkiksi kulttuuria ja voi tarjota aloitteleville taiteilijoille kanavan omien töiden esille tuomiseen. Samalla tavalla paikallislehti voi välittää paikkakunnalle uusia tuulia.

Paikallislehden toimittaja päätyy toistuvasti tilanteeseen, jossa hänen on tehtävä ties kuinka monennen kerran juttua samasta vanhasta aiheesta. Kyse on Pietilän mukaan ongelmallisesta journalistisesta biorytmistä. Pietilällä ei ole tarjota ongelmaan yhtä yleispätevää ratkaisua, mutta pitkälle pääsee hänen mukaansa jo ideoimalla aktiivisesti.

Ammattitaitoinen paikallistoimittaja etsii ilmaisuunsa vaihtoehtoisia tapoja ja pyrkii ottamaan kuvat uusista kuvakulmista. *Uusien näkökulmien* etsimisessä auttaa ihmettelevä asenne.

Useimmat lehdet voivat Pietilän mukaan kohentaa *vuorovaikutteisuuttaan* kohtuullisinkin panostuksin. Yleisönosasto voi olla parhaimmillaan kuin tori, jonne ihmiset poikkeavat vaihtamaan mielipiteitään paikallisista asioista. Jos lukija voi toimittaa kannanotonsa perille puhelimitse, se madaltaa kynnystä ottaa yhteyttä. Nykyään yhteydenottoa helpottavat myös sähköposti ja tekstiviestit.

2.2 Huono paikallisjournalismi vähättelee itseään

Pietilä (1995b, 28–29) kuuli 1990-luvun alussa erään paikallislehden päätoimittaja-toimitusjohtajan esittelevän oman lehtensä konseptia. Päätoimittaja-toimitusjohtaja oli sanonut, että he tekevät ”tarkoituksellisesti huonoa lehteä”. ”Ulkoasukin on meillä mahdollisimman surkea.” Sama ihminen oli todennut, että ”meillä kaikki ovat vain paikallislehtityöntekijöitä”. Pietilä ei usko huonon journalismin olevan avain menestykseen pienessäkään lehdessä. Hänen mukaansa paikallislehden toimitus saa kyllä tilapäisesti tyytyä hyvään silloin, kun erinomaiseen lopputulokseen ei ole mahdollista päästä. Tehäviä ja juttuaiheita saa tiukan aikataulun päivinä priorisoida, mutta tuotekonseptiksi huonoutta ei saa ottaa. Huonoutta korostava ajattelutapa on hänen mukaansa vaarallinen, sillä se nitistää työntekijöiden motivaation ja itsensä kehittämisen halun. Siitä seuraa, että lehti menettää lopulta työntekijänsä. Tilaajansa keho paikallislehti voi säilyttää vain niin kauan kuin seudun lukijakunnan vaatimustaso pysyy alhaisena esimerkiksi vaihtoehtojen puuttumisen vuoksi. Pietilän mukaan esimerkikertomuksen päätoimittaja-toimitusjohtaja saattaa olla oikeassa kyseenalaistaessaan lehden eri työntekijäryhmien tiukat raja-aidat, mutta ajattelussa on vaaransa: kun kaikki ohjataan osaamaan kaikkea, saatetaan samalla vähätellä ammattitaidon ja erityisosaamisen merkitystä. Kaikkein vaingollisinta on Pietilän mukaan viestittää, että journalistinen työ on vain lehden sivujen täyttämistä, jossa ei tarvita ammattitaitoa. Hän korostaa, että hyvä journalismi on lehden menestymisen välttämätön ehto, mutta sekään ei yksinään riitä.

Pulkkisen (2009, 146–148) mukaan paikallisuuden merkitys lisääntyy koko ajan, minkä

vuoksi siinä on lehtikustantajien kannalta valtavasti potentiaalia. Hän ihmetteleeekin, miksi ”monet pienet lehdet ovat kuitenkin niin pysähtyneitä ja ankeita”. Pulkkinen pitää paikallislehtien ongelmana paitsi ulkoasua myös juttujen aiheita ja esitystapaa. Hänen mukaansa pienissä lehdissä tehdään liian paljon löysiä ja paperinmakuisia juttuja, mikä luo vaikutelman siitä kuin paikallislehden tehtävä olisi toimia suojamuurina nyky maailmaa ja muutoksia vastaan. Pulkkinen huomauttaa, etteivät lukijat elä kotelossa; he seuraavat monia medioita, jolloin paikallinen lehti helposti häviää tiedotusvälineiden vertailussa. Paikallislehden vahvuuksiin kuuluu se, että ihmiset pääsevät sen sivuilla hyvin esille. Heistä pitäisi vain saada ammennettua nykyistä enemmän, jotta juttujen elämänmaku ei jää uupumaan. Paikallistoimittajan tehtävä on kutoa sitä tarinoiden verkkoa, jonka varassa yhteisö elää. Kun ihmisten elämästä kirjoitetaan hyvin, tarinat tulevat lukijaa lähelle ja kertomusten tekijä voi jopa kohota yhteisönsä sankariksi.

Pirjo Uoti (1995, 100) näkee, että paikallislehden juttujen tylsyys ja paperinmakuisuus johtuvat toimittajien ihmisen pelosta. Toisaalta ihmisläheisten juttujen tekoa vaikeuttaa sekin, että pienellä paikkakunnalla kyräilevä ilmapiiri estää ihmisiä antautumasta toimittajan haastateltavaksi. Moni pelkää, mitä naapurit ajattelevat. Pulkkinen (2009, emt.) puolestaan uskoo, että syy paikallislehtien latteaksi jääviin henkilökuviin piilee suomalaisessa elämänmuodossa. Julkisivuja varjellaan ja draama pidetään mielellään pimenossa. Tästä seuraa, että lehdissäkin esille tulevat mieluiten ne, joilla on joitakin etuja ajettavanaan. Pulkkinen mukaan asiat menevät huonolle tolalle, jos lehti alistuu paikallisten vaikutusvaltaisten ihmisten miellyttäjäksi: silloin jutut muuttuvat puffeiksi eli piilomainonnaksi. Mikäli toimittamista tarkastellaan vain lehden talouden näkökulmasta, lehti voi huomaamatta liukua intressiryhmien vallan alle, mikä lannistaa toimittajan. Pulkkinen korostaa tekijöiden intoa ja itsenäisyyttä etenkin pienissä lehdissä. Pieni lehti ei hänen näkemyksensä mukaan olekaan opettelupaikka vaan ”taistelukenttä, jolle toivoisi parhaiden päätyvän”.

3 PAIKALLISLEHTIKILPAILU POTKII PAREMPAAN LAATUUN

3.1 Historia ja tavoite

Paikallislehtikilpailu sai alkunsa vuonna 1963, kun Paikallislehtien Liitto² päätti kokeilla kilpailun järjestämistä Leppävirta-lehden esityksestä. Kilpailun tarkoituksena oli kiinnittää huomiota paikallislehtien ulkoasun kehittämiseen ja kerätä samalla yleisiä ohjeita lehdille. Arviointikohteiksi valittiin lehden yleinen ulkoasu, taitto, otsikointi, kuvien käyttö sekä ilmoitusten sijoittelu. Lehdet saivat itse valita, minkä touko- tai kesäkuussa ilmestyneen numeron ne kilpailuun lähettivät. Kilpailussa haluttiin ottaa huomioon lehtien luonne ja erilaiset toimintaedellytykset, jotta pienilläkin lehdillä olisi mahdollisuus menestyä. (Lehtikilpailu 1963, 6.) Tämän vuoksi yksipäiväisille lehdille oli oma sarjansa. Kilpailuraati koottiin paikallislehtiseminaarin opettajista, jotka olivat Yhteiskunnallisen Korkeakoulun lehdistöopin opettajia. Ensimmäiseen paikallislehtikilpailuun osallistui kaksikymmentä lehteä, mikä oli viidennes liiton jäsenmäärästä. (Kurunmäki 1998a, 42–43). Kerran viikossa ilmestyvien sarjassa voiton vei Kiuruvesi-lehti. Toiseksi sijoittui Karhula ja kolmanneksi Keski-Häme. Kahdesti tai useammin ilmestyvien sarjassa kärkikolmikko muodostui Pitäjäsanomista, Loviisan Sanomista ja Lieksan Lehdestä. (Paikallislehdistö 1963, 7.) Santosen (1985, 204) mukaan kilpailun aloittaminen kertoo siitä, että paikallislehtien ammatillinen kunnianhimo alkoi 1960-luvun alussa lisääntyä.

Paikallislehtien laatukilpailu kehittyi vuosikymmenten aikana. Lehdistöopin opettajat saivat vähitellen seurakseen raatiin kokeneita toimittajia ja usein myös tiedottajia. 1990-luvun alkupuolella kilpailujärjestelyissä tehtiin sukupolvenvaihdos, kun tuomarointivastuu siirtyi Jyväskylän yliopiston toimittajakoulutukselle. (Kurunmäki 1998a, 42–43.) Aloite opiskelijaraatiin siirtymisestä tuli Paikallislehtien Liiton (myöhemmin Sanomalehtien Liiton) johtajana toimineelta Pentti Kurunmäeltä. Hän kysyi journalistiikan lehtorilta Tapani Huovilalta, voisiko oppiaine ottaa tuomaroinnin vastuulleen. Huovila ehdotti paikallislehtikurssin lisäämistä opetusohjelmaan. Perusteluna oli, että kilpailun

² Paikallislehtien Liitto yhdistyi 1993 Sanomalehtien Liittoon (Sanomalehtien Liitto 2009).

tuomarointi palvelee yliopiston perustehtävää, koska siinä analysoidaan olemassa olevaa journalismia. Opetuksesta saataisiin tutkimuslähtöistä, mikä lisäisi toimitustyön kurssin akateemisuutta. Laitos hyväksyi kurssin opetusohjelmaan, ja ensimmäiset opiskelijat pääsivät tuomaroimaan lehtiä 1994. (Huovila 2009; Kurunmäki 1998a, 43.)

Kilpailun arvosteluperusteista on käyty vuosikymmenten aikana keskustelua. Esimerkiksi vuonna 1966 toimittaja Martti Pänkälä Suomenselän Sanomista kirjoitti Paikallislehdistö-lehdessä, että laatuarviointi pitäisi tehdä jonkin pidemmän ajanjakson keskiarvona eikä arvosteltavia numeroita kerrottaisi ennakkoon lehdille. Kilpailun alkuvuosina raati kiinnitti huomiota erityisesti lehtien paikallislehtimäisyyteen, kiinnostavuuteen, yleiseen ulkoasuun, kuvitukseen ja otsikointiin, mutta myös painoasulla, ilmoituksilla ja jatkuvuudella oli oma painoarvonsa. Vuodesta 1973 kolmeksi tärkeimmäksi arviointikohteeksi listattiin juttujen sisältö, ulkoasu ja kommentointi, joista suurimman painoarvon sai sisältö. (Kurunmäki 1998a, 43.) Sisältöä on painotettu myös viime vuosien arviointikriteereissä, joiden mukaan sisällön pistesaalis voi olla 40 prosenttia maksimipisteistä. Muut osa-alueet eli kuvitus, ulkoasu ja mielipiteet voivat kukin saada 20 prosenttia jaossa olevista pisteistä. Lehdet eivät ole voineet valita kilpailunumeroaan vapaasti. Tämän tutkimuksen tarkasteluajanjaksona käytössä ovat olleet viimeksi mainitut arviointiperusteet.

Paikallislehtikilpailu on vakiinnuttanut asemansa vuotuisena tapahtumana. Osallistujamäärä kasvoi nopeasti 60–70 lehden tietämiin ja 1990-luvun lopussa arvioitiin, että noin puolet paikallislehdistä osallistuu kilpailuun jokseenkin säännöllisesti. Kilpailussa on 1980-luvun puolivälistä lähtien ollut kolme sarjaa (yksi-, kaksi- ja useampipäiväiset). (Kurunmäki 1998a, 43.) Sarjajaon voidaan nähdä parantaneen pienten lehtien menestymismahdollisuuksia. Viime aikoina kilpailu on taas herättänyt keskustelua, ja paikallislehtiväki on toivonut kilpailun uudistamista. Jo 1990-luvun lopussa esitettiin, että yhdeksi arviointiperusteeksi nostettaisiin lehden talouden tunnusluvut (Kurunmäki 1998a, 43). Paikallislehtipäivillä 2009 kävi selväksi, että muitakin uudistustoiveita on. Kaikki eivät esimerkiksi pitäneet siitä, että tuomaroinnista vastaavat alan opiskelijat. Mielipiteitä tuntui jakavan myös se, millä tavalla arvioinnissa suhtaudutaan ilmoituksiin ja niiden sijoitteluun.

Sanomalehtien Liitto päätti vuonna 2009, että seuraavana vuonna kilpailu uudistetaan

vaihtamalla tuomariston opiskelijat journalismin ammattilaisiin. Paikallislehtineuvotte-
lukunta vahvisti kilpailun uudet säännöt helmikuussa 2010 ja ensimmäinen uudenmuo-
toinen kilpailu vietiin läpi saman vuoden syksyllä. (Kivioja 2010.)

3.2 Säännöt ja toteutus vuosina 2007–2009

Vuosina 2007–2009 paikallislehtikilpailussa oli kolme sarjaa: yksi-, kaksi- ja useampi-
päiväiset lehdet. Lehdet saivat lähettää kilpailuun yhden numeron, joka oli arvottu.
Sääntöjen mukaan kilpailun maksimipistemäärä oli 40. Eniten pisteitä sai sisällöstä, jos-
ta annettiin korkeintaan 16 pistettä. Kuvituksesta, ulkoasusta sekä mielipiteistä sai kus-
takin enintään 8 pistettä. Parhaiden printtilehtien lisäksi kilpailussa valittiin kunkin sar-
jan laadukkaimmat verkkolehdet.

Kilpailun tuomareina toimivat Jyväskylän yliopiston journalistiikan opiskelijat, joilla oli
apunaan paikallislehtikentän edustajia. Opiskelijat arvioivat lehtiä muutaman hengen
ryhmissä, joista kukin otti vastuulleen yhden sarjan. Lehdet arvioitiin journalistiikan
syventävällä kurssilla, mikä tarkoitti, että raatiin hakeutuivat paikallislehdistä kiinnos-
tuneet. Kiviojan (2010) mukaan Sanomalehtien Liitto ei odottanut kuulevansa opiskeli-
joilta ammattilaisten näkemyksiä vaan ”ikään kuin yhden tai useamman valistuneen lu-
kijan mielipiteitä ja käsityksiä siitä, miltä lehdet näyttää”. Paikallislehtikokemusta ei
edellytetty, mutta Kiviojan mukaan se oli ”tietysti aina plussaa”. Koska kurssi kuului
syventäviin opintoihin, tuomariston jäsenillä oli jo takanaan muutama vuosi journalis-
tiikan opintoja. Kurssi alkoi keväällä, jolloin pidettiin paikallisjournalismiin ja paikallis-
lehtien arviointiin johdattavia luentoja. Varsinainen arviointityö alkoi vasta syksyllä.

Kuten edellä kerrottiin, eri osa-alueiden (esimerkiksi kuvituksen) maksimipistemäärät
oli määritelty valmiiksi. Tuomarien piti kuitenkin itse päättää, miten pisteet jakautuivat
osa-alueiden *sisällä*. Tässä apuna oli liiton antama arviointirunko, jossa kehoitettiin
kiinnittämään huomiota esimerkiksi kuvien kiinnostavuuteen ja juttujen kieleen. Ryh-
mien päätettäväksi jäi tarkentaa näitä suuntaa antavia kriteereitä: *mikä* tekee kuvasta
kiinnostavan, *millaisista* kieliseikoista voi saada tai menettää pisteitä. Lisäksi ryhmien
piti itse arvottaa, paljonko ne antoivat *painoarvoa* määrittelemilleen yksityiskohdille.
Niinpä jonakin vuonna vaikkapa kuvien kiinnostavuudesta on voinut saada esimerkiksi

kaksi, jonakin vuonna taas kolme pistettä kahdeksasta. Tämä vaikeuttaa hieman tulosten vertailua, koska *tarkennetut* arviointiperusteet eivät ole joka vuosi tismalleen samat.

Arvioinnin loppuvaiheessa, kun kilpailun kärki oli jo hahmottumassa, kunkin sarjan tuomaristossa vieraili paikallislehtikentän edustaja, joka oli kutsuttu mukaan edellisenä vuonna menestyneestä lehdestä. Lehtikentän edustajat kertoivat omat näkemyksensä kilpailun kärjestä, mutta tuomaroinnin päävastuu oli kuitenkin opiskelijoilla. Paikallisjournalismin kurssin veti jokaisena vuonna lehtori Tapani Huovila, joka myös hyväksyi opiskelijoiden kirjoittamat arviot ennen kuin ne lähetettiin eteenpäin. Kilpailun tulokset julkistettiin paikallislehtipäivillä, joille myös opiskelijat osallistuivat. Tulosten julkistaminen ja palkintojen jakaminen oli opiskelijoiden tehtävä.

3.3 Kilpailun yleinen taso on noussut

Pisteillä mitattuna lehtien keskimääräinen taso on tarkasteluvuosina noussut. Vuonna 2007 kaikkien sarjojen yhteenlaskettu keskiarvo oli 24,6 pistettä. Seuraavana vuonna jokainen sarja sai niin sisällöstä, kuvituksesta kuin ulkoasustakin paremmat pisteet, mikä näkyi kohonneina keskiarvoina. Kolmantena vuonna sisältöpisteet pysyttelivät uudella, korkeammalla tasolla, eivätkä pienet vaihtelut muiden osa-alueiden pistemäärissä riittäneet notkauttamaan yhteenlaskettuja keskiarvoja. Vuosina 2008 ja 2009 kaikkien sarjojen yhteenlaskettu keskiarvo oli sama, 28,2 pistettä.

2007

Yksipäiväisten sarjan pisteiden keskiarvo oli 23,7; kaksipäiväisten 26 ja useampipäiväisten 24. Tuomaristo kuvasi sarja-arvioissaan eri sarjojen lehtien tasoa melko hyväksi tai varsin kirjavaksi. Kaikkien sarjojen tuomarit toivoivat, että toimittajat kiinnittäisivät enemmän huomiota teksteihinsä.

Sekä yksi- että kaksipäiväisten sarjassa jutut olivat hyvin paikallisia tai paikallistettuja. Useampipäiväisten sarjan raati yllättyi koti- ja ulkomaan uutisten vähäisyydestä. Tuomarit pitivät ulkomaan uutisoinnin pientä roolia ja STT:n juttujen maltillista käyttöä myönteisenä, koska kyse oli nimenomaan paikallislehdistä. Yksipäiväisten sarjassa toi-

vottiin lyhyempiä juttuja, juttujen palastelua sekä tarkemmin mietittyjä näkökulmia. Kaksipäiväisten sarjan raati kiitteli uutistekstejä mutta toivoi niihin persoonallisempaa otetta. Sekä kaksi- että useampipäiväiset lehdet olivat tuomariston mukaan monipuolisempien juttutyyppeiden, kuten reportaasien, tarpeessa.

Kuvitus kaipasi raadin mielestä monissa lehdissä lisää panostusta. Yksipäiväisten sarjassa kuvia pidettiin sisällöllisesti köyhinä ja teknisesti välttävinä, minkä lisäksi kuvakoot kaipasivat enemmän vaihtelua. Kuvahierarkiat olivat kateissa myös kaksipäiväisten sarjassa. Useampipäiväisten sarjassa kuvituksen taso vaihteli tuomariston mukaan yllättävän paljon. Raati tosin huomautti, että joissakin tapauksissa keho painojälki hankaloitti kuvituksen teknisen laadun arviointia. Tuomariston mukaan joukosta kuitenkin erottuivat selvästi ne lehdet, joissa kuva nähdään tärkeänä osana juttua. Tällaisissa lehdissä kuvia uskallettiin käyttää monipuolisesti ja hyville otoksille annettiin runsaasti tilaa.

Typografiasta sekä yksi- että kaksipäiväisten lehtien raadit antoivat kiitosta mutta huomauttivat samalla, että tyylikirjan ohjeita pitäisi noudattaa nykyistä systemaattisemmin. Kaksipäiväisten sarjaan kaivattiin enemmän aukeamataittoa. Useampipäiväisten lehtien tuomarit kiittelivät osallistujalehtiä siitä, että suurin osa lehdistä on taitettu journalistisen aineiston eikä ilmoitusten ehdoilla.

Yksipäiväisten sarjassa monen lehden yleisönosasto kaipasi tuomariston mukaan toimitamista. Myös selvempiä kirjoitusohjeita kaivattiin. Kaksi- ja useampipäiväisten sarjassa yleisönosastot saivat kiitosta. Pääkirjoituksiin ja toimittajien kolumneihin kaksipäiväisten raati kaipasi enemmän terävyyttä.

2008

Sekä yksi- että kaksipäiväisten sarjan pisteiden keskiarvo oli 28 ja useampipäiväisten 28,7. Kirjallisten palautteiden mukaan lehtien taso vaihteli sarjoittain.

Tuomaristo piti yksipäiväisten sarjan kaikkia lehtiä vahvasti paikallisina. Useimmiten uutisia ja muita juttuja oli sopivassa suhteessa ja paikalliset ihmiset pääsivät jutuissa hyvin esille. Jotkut lehdet profiloituivat enemmän niin sanottuja pehmeämpien aiheiden

tarjoajina kuin varsinaisina uutislehtinä. Kaksipäiväisten sarjan tuomaristo arvioi kokonaisuudessaan uutisisällöltään laadukkaaksi. Kärki erottui selvästi, ja keskimusti koostui tasaisen hyvistä uutislehtistä. Kärkeen sijoittuneet lehdet olivat kantaaottavia, ja niiden kieli oli paitsi elävää myös liki virheetöntä. Useampipäiväisten sarjaa raati puolestaan kuvasi tasoltaan kirjavaksi. Useilla lehdillä oli tuomariston mukaan ilahduttavan monipuolinen osastotarjonta.

Kuvitus jakoi yksipäiväisten lehtien sarjan. Joissakin lehdissä oli leikitelty kuvakulmilla ja rajauksilla, toiset taas olivat tyytyneet perinteisiin poseerauskuviin ja yhteen kuvakokoon. Myös kaksi- ja useampipäiväisten sarjassa kärkilehdet olivat panostaneet kuviin. Kaksipäiväisten sarjassa kuvien tekninen taso oli tuomariston mielestä kärkeä lukuun ottamatta lähes kaikissa lehdissä heikko

Useimmat yksipäiväiset lehdet olivat tuomariston mukaan selvästi miettineet ulkoasua kokonaisuutena, mutta tasoeroja silti oli. Sekä yksi- että kaksipäiväisten sarjassa moni lehti kaipasi taittoon jotakin piristystä, kuten nostoja ja vinjettejä. Useampipäiväisten sarjassa menestyivät mielikuvitukselliset, raikkaat tai tyylikkään perinteiset ulkoasut.

Mielipideosastoja lehdissä oli monentyyllisiä. Yksipäiväisten sarjassa osa lehdistä tarjoi monipuolisia toimittajien kolumneja ja kommentteja, toiset taas tyytyivät pääkirjoituksen lisäksi pelkkään yleisönosastoon. Raati muistutti paikallislehden merkityksestä paikallisfoorumina ja toivoi näkevänsä lehdissä enemmän tekstiviestipalstoja. Tuomaristo totesi myös, että monessa lehdessä olisi syytä aktivoida lukijoita enemmän. Useampipäiväisten sarjassa raati kiinnitti huomiota lukijoiden kirjeiden editoimattomuuteen: tekstit olivat ”lähes poikkeuksetta turhan pitkiä” ja niissä oli kirjoitusvirheitä. Kaksipäiväisten arvioijat puolestaan toivoivat panostusta toimituksen omiin mielipidekirjoituksiin. Tuomaristo totesi, että monien lehtien tulisi ottaa pääkirjoituksissaan rohkeammin kantaa paikallisiin asioihin ja toimittajien kommentoida uutisaiheita hana-kammin.

2009

Yksipäiväisten sarjan pisteiden keskiarvo oli 30,1; kaksipäiväisten 27,2 ja useampipäiväisten 27,4. Lehtien ihmisläheisyys tuli esille kahden sarjan yleisarviossa.

Yksipäiväisten lehtien sisällöt olivat tuomariston mukaan hyvin paikallisia ja juttuaiheet monipuolisia. Henkilöhaastatteluja oli ”ilahduttavan paljon”. Tuomaristo kuitenkin huomautti asianosaisten haastattelemisen unohtumisesta lapsi- ja vammaisaiheissa. Raati kaipasi myös enemmän faktalaatikoita juttuihin, jotta leipätekstien lukeminen helpottuisi. Kaksipäiväisistä arvioijat totesivat, että lehdet edustavat pääsääntöisesti hyvin omaa levikkialuettaan ja toimivat levikkikuntiansa äänitorvina. Raadin mukaan useimpien lehtien vahvuutena olivat oman alueen ihmisiä käsittelevät ihmisläheisesti kirjoitetut jutut. Sarjan heikoimpien lehtien sisältöä tuomaristo puolestaan kuvasi epäjournalistiseksi. Raati uskoi epäkohdan liittyvän osittain epäpätevien avustajien käyttöön ja toivoi, että lehdet käyttäisivät enemmän aikaa avustajiensa ohjeistamiseen. Useampipäiväisten sarjan taso vaihteli arvioiduista osa-alueista riippuen. Tuomaristo totesi, että useimmin ilmestyvät menestyivät yleisesti kolmepäiväisiä lehtiä paremmin, ja uskoi tämän liittyvän resurssieroihin. Raati hämmästyti puutteita, joita sen mukaan oli monen jutun rakenteessa.

Liian pienistä kuvista huomautettiin jokaisessa sarjassa. Yksipäiväisten sarjassa tuomaristo kiitti niitä lehtiä, joissa oli nostettu parhaat otokset isoiksi pääkuviksi. Niin yksikään kaksipäiväistenkin sarjassa tuomaristo olisi toivonut kuviin enemmän liikettä ja erilaisia kuvakulmia. Useampipäiväisten raati tyytyi toteamaan, että kuvien sisältö vaihteli heikosta erittäin hyvään.

Taitossa tapahtuneet huolimattomuusvirheet nousivat esille niin yksi- kuin kaksipäiväistenkin sarjassa. Monessa yksipäiväisten sarjan lehdessä oli tuomariston mielestä hyvä typografia, mutta sitä ei noudatettu systemaattisesti. Suurimmalla osalla useampipäiväisistä lehdistä taitto oli raadin mukaan selkeää ja huolellista. Arvioijat tosin huomauttivat, että joissakin lehdissä vanhahtava typografia ja tunkkainen värimaailma veivät tehon onnistuneelta taitolta.

Mielipideosastojen taso vaihteli yksipäiväisten sarjassa suuresti. Joissakin lehdissä yleisönosastoa ei ollut ollenkaan tai lukijoiden aktivointi jäi puolitiehen puutteellisten kirjoitusohjeiden vuoksi. Kannustuksen puutteesta huomautti myös kaksipäiväisten lehtien raati, joka kaipasi lehtiin enemmän tekstiviestipalstoja. Useampipäiväisten sarjassa ruotsinkielinen lehdistö erottui tuomariston mukaan edukseen mielipideosastojen vertailussa. Ruotsinkielisissä lehdissä keskustelu oli vilkasta ja myös toimituksellisia kannan-

ottoja oli paljon. Sarjan suomenkieliset lehdet saivat raadilta kiitosta lukijoidensa aktiivisuudesta.

3.4 Sarja-arviot muutoksen kuvaajina

Kolmen eri vuoden sarja-arviot osoittavat, että lehtien saamat pistemäärät ovat keskimäärin olleet nousussa viime vuosina. Sanallisista arvioista käy ilmi, että lehdet ovat saaneet huomautuksia melko samoista asioista vuodesta toiseen. Esimerkiksi liian pienet kuvakoot ja poseerauskuvat ovat kritiikkien kestoaiheita, vaikka tuomaristot vaihtuvat vuosittain. Kohonneita pistemääriä voitaisiin siis pitää osoituksena siitä, että osa lehdistä on reagoinut tuomaristojen kommentteihin.

Sarjojen keskiarvojen nousemisesta huolimatta joidenkin yksittäisten lehtien pistemäärät ovat pysyneet hyvin samalla tasolla tai jopa laskeneet. Tästä voidaan päätellä, että paikallislehdissä muutos tapahtuu hitaasti. Rahan laittaminen toimittajien täydennyskoulutukseen ei liene varsinkaan tiukkoina taloudellisina aikoina ensimmäisellä sijalla lehtien tärkeysjärjestyksessä. Ilmassa leijuu edelleen myös suuri kysymys siitä, pitävätkö toimitukset opiskelijoiden kommentteja vakavasti otettavina.

Pisteiden keskiarvoja tulkitessa on hyvä ottaa huomioon, että tuomarit ovat eri vuosina laskeneet ne eri tarkkuuksilla eli desimaaleja on käytetty eri tavoin. Vertailun helpottamiseksi tarkkuudet on yhdenmukaistettu tätä tutkimusta varten. Huomionarvoista on sekin, että ainakin 2009 tuomareita pyydettiin laskemaan sarjojen keskiarvot jo ennen kuin kärkeen sijoittuneiden lopulliset pisteet olivat selvillä. Muutamien lehtien pisteet muuttuivatkin lehtien edustajien kanssa pidetyn tuomaripalaverin jälkeen, mutta muutokset olivat niin pieniä, ettei niillä kurssin opettajan mukaan ollut merkittävää vaikutusta sarjan keskiarvoon.

3.5 Miten kilpailu uudistui vuonna 2010

Paikallislehtineuvottelukunnan päätöksellä paikallislehtikilpailu uudistettiin vuonna

2010. Yksi keskeisimmistä muutoksista oli, että opiskelijatuomarit vaihtuivat paikallislehtikentältä valittuihin ammattilaistuomareihin. Uudistetun kilpailun ensimmäisenä päätuomarina toimi itsenäisenä yrittäjänä työskentelevä toimittaja Mikko Honkala. Tuomarivaihdoksen taustalla olivat paikallislehtiväen toive ammattitaitoisempien, kokeneempien ihmisten antamasta palautteesta sekä halu uudistaa pitkään samanlaisena jatkunutta kilpailua. Toinen tärkeä muutos entiseen oli, että kilpailun pisteytyksestä luovuttiin. Sarjajako ja arvosteluperusteet (sisältö, kuvitus, ulkoasu ja mielipiteet) säilyivät edelleen samoina. Sääntöihin tehtiin myös joitakin täsmennyksiä. Uusien sääntöjen mukaan edellisen vuoden voittaja ei enää voinut tuomaroida omaa sarjaansa. Myös oikean kilpailunumeron lähettämistä annettiin tulkintaepäselvyyksien välttämiseksi aiempaa tarkemmat ohjeet. Koska tuomarien määrä hieman väheni uudistuksessa, lehti-arviointiin varattua aikaa pidennettiin. Vuonna 2009 kilpailunumerot lähetettiin tuomareille elokuun lopussa, kun taas 2010 tuomarit saivat kappaleet käsiinsä jo toukokuun lopussa. Uudistus muutti myös kilpailun hinnoittelua. Verkkokilpailuun osallistumisesta tuli vapaaehtoista erillistä maksua vastaan. Printtikisan lehdillä oli mahdollisuus saada ammattilaisilta liuskan verran palautetta niin ikään erillistä maksua vastaan. Printtikilpailuun sai osallistua myös ilman tuomaripalautetta, jolloin hinta oli halvempi kuin ennen. Sanomalehtien Liitossa arvioitiin pelkän kilpailussa menestymisen olevan lehdille niin tärkeä asia, että osa voisi haluta osallistua ilman palautettakin. Liitto otti myös tavoitteeksi, että lehtien kehityskohteita käsiteltäisiin tulevaisuudessa entistä analyyttisemmin paikallislehtipäivillä palkintojenjaon yhteydessä. Vuonna 2010 jokaisessa sarjassa palkittiin aikaisemmasta poiketen vain yksi lehti vuoden parhaana paikallislehtenä. Vanhat kakkos- ja kolmossija poistuivat ja niiden asemesta annettiin kahdelle lehdelle kunniainnointia. Kilpailun parhaat pääsivät ensimmäistä kertaa mukaan Vuoden parhaat -kirjaan, jossa esitellään myös Paras juttu- ja Parhaat sivut -kilpailun satoa. (Kivioja 2010.)

4 AINEISTO, MENETELMÄT JA PALAUTTEENANTO

4.1 Tarkastelussa 20 paikallislehteä

Tätä tutkimusta varten käytiin läpi joukko vuosien 2007–2009 lehtikohtaisia arvioita, jotta kilpailussa viime aikoina annetuista palautteista saatiin jonkinlainen kuva. Tarkasteltava ajanjakso valikoitui käytännön syistä, sillä journalistiikan oppiaine ja Sanomalehtien Liitto eivät ole arkistoineet vanhempia palautteita. Yleiskatsauksen tekemistä varten oli hankittava lehdiltä luvat niiden palautteisiin tutustumiseen. Tutkimusluvan antoi 52 lehteä³, joiden paperit saatiin Sanomalehtien Liitosta. Näiden valmiiden dokumenttien perusteella lähempään tarkasteluun valikoitui kaksikymmentä lehteä, joista kaksi on kilpaillut useampipäiväisten sarjassa, viisi on osallistunut kaksipäiväisten ja kolmetoista yksipäiväisten lehtien sarjaan. Toimittajien määrä lehdissä vaihteli yhdestä noin viiteentoista.

Valinnat tehtiin ensisijaisesti palautteiden sisällön perusteella. Mukaan pyrittiin valitsemaan erityisesti sellaisia lehtiä, joille on tehty selviä kehitysehdotuksia tai joiden pisteet tai sanalliset arviot ovat vuosien aikana muuttuneet huomattavalla tavalla. Toisaalta joukkoon sisällytettiin muutamia sellaisiakin lehtiä, joiden taso on pisteiden ja palautteiden perusteella pysytellyt samana. Lisäksi valinnoissa otettiin huomioon lehden ilmestymistiheys (kilpailusarjat), ilmestymispaikkakunta ja kieli⁴, jotta näytteestä saatiin monipuolinen. Laadullisessa tutkimuksessahan keskitytään melko pieneen määrään tapauksia ja pyritään analysoimaan niitä mahdollisimman perusteellisesti, jolloin ei ole hyödyllistä poimia tutkittavaa joukkoa täysin sattumanvaraisesti (Eskola & Suoranta 2008, 18). Tämän jälkeen valittuihin lehtiin lähetettiin Sanomalehtien Liiton kautta kysely, jolla selvitettiin, millä tavalla palautteet ovat näkyneet toimitustyössä ja mitä kilpailusta ajatellaan toimituksessa. Vastauksia pyydettiin päätoimittajalta ja yhdeltä niin sanotulta rivitoimittajalta. Jaolla haluttiin selvittää, onko esimiesten ja alaisten vastauksissa eroja. On nimittäin mahdollista, että päätoimittajien vastauksissa korostuvat talou-

³ Kieltäytyvien ei tarvinnut erikseen ilmoittaa luvan epäämisestä. Yksi lehti kuitenkin lähetti kieltävän vastauksen ja perusteli kantaansa näin: ”Paikallislehtikilpailussakin olisi kehittämisen varaa. Ei varsainvuosiaan elävillä ylioppilaille ole kuvaa paikallislehden toimintaympäristöstä tai tehtävästä. Palataan sen jälkeen asiaan.”

⁴ Yksi lehdistä on ruotsinkielinen.

delliset seikat, koska monen paikallislehden päätoimittaja on samalla toimitusjohtaja. Toimittaja, joka keskittyy jutuntekoon, ei välttämättä ole samalla tavalla tekemisissä talousasioiden kanssa.

Tehdyn yleiskatsauksen ja valikoidulle joukolle suunnatun kyselyn vuoksi tässä tutkimuksessa on sekä kvantitatiivisen että laadullisen tutkimuksen piirteitä. Pääpaino on laadullisissa menetelmissä, joita kvantitatiiviset menetelmät tukevat. Tästä saadaan kolmenlaista hyötyä. Ensinnäkin sarja-arvioiden⁵ ja kymmenien yksittäisten lehtien palauteraporttien tarkastelu asettaa valikoidut lehdet laajempaan kontekstiin. Toiseksi, laajemman aineiston tarkastelu auttaa testaamaan niitä ennakko-oletuksia, joita yksittäisten lehtien perusteella on syntynyt. Kolmas peruste menetelmälle on tausta-aineiston apu tarkempien tutkimuskohteiden valinnassa, mikä helpottaa vertailua ja parantaa näyttöjen edustavuutta. (Brannen 1992, 27–28.) Tutkimuksen varsinainen aineisto hankittiin siis kyselytutkimuksella. Tiedonhankintaan tässä tutkimuksessa käytettiin myös haastatteluita, sillä paikallislehtikilpailusta on vain niukasti kirjallisia lähteitä.

Eskolan & Suorannan (2008, 137) mukaan laadullisen aineiston analyysin tarkoitus on selkiyttää ja tiivistää aineistoa ja sitä kautta lisätä tietoa tutkittavasta asiasta. Tässä tutkimuksessa kyselyvastausten analysoinnilla piirrettiin kuvaa niistä ajatuksista ja kokemuksista, joita vastaajilla on paikallislehtikilpailusta. Kyselyvastausten analysoinnissa sovellettiin myös määrällistä analyysia, sillä tietyllä tavalla vastanneiden määrät laskettiin ja ne kerättiin taulukoihin. Eskolan & Suorannan (2008, 164) kvantifiointi ei välttämättä ole paras mahdollinen tapa analysoida laadullista aineistoa, mutta menetelmää hyödyntämällä on suhteellisen helppo päästä liikkeelle ja saada tuntumaa tekstimassan hallintaan. Tässä tutkimuksessa analyysia ei jätetty lukumäärien käsittelyyn, vaan suurin kiinnostus kohdistui siihen, miksi niin moni vastasi niin kuin vastasi. Vastaajien näkemyksiä havainnollistettiin sitaateilla. Teemoittain järjestetyt sitaatit eivät kuitenkaan yksinään edusta kovin pitkälle menevää analysointia ja päättelyä. Eskola & Suoranta (2008, 175) huomauttavat, että teemoittelu vaatii onnistuakseen teorian ja empirian vuorovaikutusta. Tässä tutkimuksessa on pyritty saattamaan kyselyvastausten anti ja teoria dialogiin keskenään. Empiirisiä havaintoja on siis pyritty tulkitsemaan teoreettisten ideoiden avulla (Eskola & Suoranta 2008, 241).

⁵ Sarja-arviot on tehty kaikkien kilpailuun osallistuneiden lehtien perusteella. Näin ollen sarja-arvioissa voi näkyä tutkimuslujan evänneidenkin lehtien vaikutus.

4.2 Kysely tiedonkeruumenetelmänä

Kysely lähetettiin 40 ihmiselle, joista puolet oli päätoimittajia ja puolet toimittajia. Tutkimukseen valittujen lehtien päätoimittajat otettiin kyselyyn mukaan automaattisesti mutta toimittajat valikoitiin sattumanvaraisesti. Sanomalehtien Liitto hoiti kyselyn teknisen toteutuksen ja välitti kyselylinkin valittuihin toimituksiin. Niille, jotka eivät olleet määräaikaan mennessä vastanneet, lähetettiin muistutus ja annettiin lisää vastausaikaa. Karhuaminen tuotti vastauksista noin kolmanneksen. Kyselyyn vastasi 28 henkeä, joista 17 oli päätoimittajia ja 11 toimittajia. Vain yksi toimitus jätti kokonaan vastaamatta kyselyyn. Noin puolessa toimituksista kyselyyn vastasivat sekä päätoimittaja että toimittaja.

Sanallisten asenteiden tutkimiseen soveltuvat sekä avoimet että valintavaihtoehtoiset kysymykset (Jyrinki 1976, 73). Siksi tämän tutkimuksen kysely koostui avo- ja Likert-asteikkokysymyksistä sekä väittämäosioista, joissa vastaaja sai valita listasta ajatuksiaan kuvaavat väittämät. Avokysymyksiä käytettiin silloin, kun vastausten sisältöjä oli vaikea ennakoida. Avokysymysten etuihin lukeutuu johdattelemattomuus, koska ne eivät pakota vastaajaa valitsemaan annettujen vaihtoehtojen välillä. Kysymykset myös paljastavat, onko vastaajalla ylipäänsä kantaa tai asennetta tiedustellusta asiasta. Lisäksi avoimilla kysymyksillä voidaan saada esiin sellaisiakin näkökohtia, joita valintavaihtoehtoja laadittaessa ei osattaisi ottaa huomioon. (Jyrinki 1976, 95.) Ensin kysyttiin myönteisistä ja vasta sitten kielteisistä asioista, kuten Frey, Brotan & Kreps (2000, 214) suosittavat. Avoimia kysymyksiä oli myös Likert-asteikkokysymysten perässä, jolloin vastaajalle annettiin mahdollisuus perustella vastaustaan. Vastaajien perustiedot kysyttiin Freyn ynnä muiden suosituksen mukaisesti vasta kyselyn lopussa. Likert-asteikolla kysytään asioista, joiden mahdolliset vastausvaihtoehdot tiedetään etukäteen (Jyrinki 1976, 100). Asteikkoa laadittaessa on tapana koota joukko asenteen kohdetta koskevia väittämiä, jotka ilmaisevat joko myönteistä tai kielteistä suhtautumista. Vastaajia pyydetään esimerkiksi viisiportaisella asteikolla arvioimaan, missä määrin he hyväksyvät väitteet. (Helkama, Myllyniemi & Liebkind 2005, 40, 194.) Tämän tutkimuksen Likert-asteikkokysymyksissä kerrottiin ensin jokin tieto, minkä jälkeen vastaajalta kysyttiin, mitä mieltä hän on asiasta (ks. liitettä.)

5) Kilpailussa on kolme sarjaa: yksipäiväiset, kaksipäiväiset ja useampipäiväiset lehdet. Mitä mieltä olet sarjajaosta?

Sarjajako on

1 erittäin huono, 2 melko huono, 3 ei hyvä eikä huono, 4 melko hyvä, 5 erittäin hyvä

Arat kysymykset, joiden ennakoitiin herättävän vastaajassa tunteita, sijoitettiin kyselyn keskelle. Tällä haluttiin varmistaa, että vastaaja ehtii saada olonsa mukavaksi mutta ei ole vielä väsähtänyt vastaamiseen. (Frey ym. 2000, 195.)

4.3 Arviointi, palautteenanto ja asenteet

Arviointi ja palautteen antaminen tulevat meille tutuiksi jo peruskoulussa. Teke-misiämme arvioidaan ja niistä annetaan palautetta, jotta oppisimme uusia taitoja ja kas-vaisimme yhteiskunnassa pärjääviksi yksilöiksi. Kasvattamaan pyrkivän koulun antama kuva arvioinnista on kuitenkin suppea, sillä se on vain yksi esimerkki arvioinnin ja pa-lautteen antamisen laajalla kentällä. Arvioinnin malleja on useita ja siihen liittyvät käsit-teet monipolvisia. Palautetta annetaan monenlaisissa tilanteissa monenlaisista syistä ja näkökulmista. Lisäksi sekä palautteen antamiseen että vastaanottamiseen voi suhtautua erilaisilla tavoilla. Tämän luvun tarkoituksena on hahmottaa, mistä arvioinnissa ja pa-lautteenannossa on kyse. Mukaan on valittu sellaisia arviointiin ja palautteenantoon liit-tyviä näkökulmia, jotka auttavat analysoimaan paikallislehtikilpailua. Lisäksi luvussa määritellään, mitä tarkoitetaan asenteella. Asenteen käsitettä tarvitaan tarkasteltaessa paikallisjournalistien suhtautumista paikallislehtikilpailuun.

Hätösen & Romppasen (2007, 6, 8, 10–13, 19) mukaan jokaisella yksilöllä on omakoh-tainen näkemys arvioinnista ja palautteesta. Ihminen antaa käsitteille merkityksen omien aikaisempien kokemustensa pohjalta. Hätönen & Romppanen tarkoittavat *arvioinnilla* toimintaa, jossa kerätään mahdollisimman monipuolisesti tietoa omasta tai toisen toi-minnasta. *Palaute* taas on arvioinnin pohjalta koottua tietoa, joka annetaan arvioinnin kohteelle. Koottua tietoa käytetään toiminnan kehittämiseen. Moni pitää arviointia sekä palautteen antamista ja vastaanottamista hankalana. Kuitenkin arviointi on luontainen osa ihmisenä olemista, suorastaan inhimillisen toiminnan edellytys. Ihminen arvioi jat-kuvasti mielessään tilanteita, muita ihmisiä ja omaa toimintaansa. Arvioinnin avulla ih-minen asemoi itsensä elämän sosiaaliseen kenttään. Palautetta antamalla taas vaikutetaan ympäristöön sekä koetetaan saada aikaan muutosta. Arvioinnin tarkoitus liittyy sii-

hen, miten arviointi palvelee osapuoliaan parhaalla mahdollisella tavalla. Osapuolia on aina vähintään kaksi. Hätönen & Romppanen erottavat kuusi arvioinnin tehtävää, joita toteutetaan samassa arviointitilanteessa.

Kehittävä arviointi liittyy arvioitavana olevan toiminnan aktiiviseen kehittämiseen, ja sen ydin on myönteinen ja kyseenalaistava suhtautuminen omaan ja toisten ihmisten toimintaan. Kaikki osapuolet osallistuvat arviointimenetelmien valintaan sekä tulosten määrittelyyn. Kehittävään arviointiin kuuluu, että hyväksyttäviä ovat monenlaiset lopputulokset. (Hätönen & Romppanen 2007, 10.) Paikallislehtikilpailussa arvioitavana ovat lehdet, joiden laatua kilpailun on määrä kehittää. Kehittävän arvioinnin tehtävä toteutuu muun muassa siinä, että toimitusten toivotaan palautteen pohjalta arvioivan omaa toimintaansa uudelleen.

Valikoivassa arvioinnissa arvioitava saa tietoa tulevista mahdollisuuksistaan, mikä tarkoittaa hänen käsitystään itsestään. Arvioinnin valikoivasta tehtävästä on kyse esimerkiksi silloin, kun osaamisen arviointien perusteella valitaan henkilöstön kehittämisen painopisteitä ja siihen käytettäviä menetelmiä. Valikointiin liittyy vahvoja arvokytkeviä, koska siinä arvioija voi käyttää valtaansa. Siksi onkin tärkeää, että arvioinnin kohteet ja kriteerit julkistetaan perusteluineen. Valikoivaan tehtävään liittyy olennaisesti ennustava tehtävä. Se tarkoittaa, että valittujen ennustetaan menestyvän tulevaisuudessa. (Emt., 11.) Myös paikallislehtikilpailussa sijoittumisen voidaan nähdä ennustavan lehden menestymistä lehtikentällä. Kilpailussa arvioinnin kohteet ja kriteerit ovat julkisia ja siten arvioitavien tiedossa. Tuomaristolla on periaatteessa mahdollisuus perustella näkemyksiään kirjallisissa palautteissa, mutta käytännössä yhteen liuskaan ei kovin paljon perusteluita mahdu. Sanomalehtien Liiton pyrkimys käsitellä vastedes lehtien kehityskohteita palkintojenjakotilaisuudessa tukeekin arvioinnin valikoivaa tehtävää.

Toteavaa arviointia pidetään kehitystoiminnan alkuanalyysinä, sillä se tarjoaa tiedon nykytilanteesta ja luo siten pohjan toiminnan kehittämiseksi. Toisaalta myös loppuarviointi on toteavaa. Toteavassa arvioinnissa on tärkeää valita arvioitavat osa-alueet oikein, sillä arviointitulokset usein vaikuttaa arvioitavan jatkomahdollisuuksiin. Tämän vuoksi myös toteavassa arvioinnissa on tärkeää, että arvioitavat tuntevat arviointikohteet ja -kriteerit. Arviointikriteerit ovat ennakkoon laadittuja kuvauksia siitä, millainen arvioinnin kohteena oleva toiminta on esimerkiksi hyvää ja mikä tyydyttävää. (Emt., 11.) Tar-

kasteltavien osa-alueiden vaikutus arvioitavien menestymiseen on huomattu myös paikallislehtikilpailussa. Asiaa käsitellään muun muassa luvussa 5.2.2.

Motivoiva arviointi perustuu ajatukseen, jonka mukaan ihminen todella tahtoo lisätietoa tekemisistään voidakseen kehittää niitä. Kehittämishalu ei kuitenkaan riipu kehittämisen muista seurauksista, kuten hyvistä arvosanoista tai palkkioista. Jotta sisäistä motivaatiota painottava arviointi voisi onnistua, arvioitavana olevalla ihmisellä tulee olla mahdollisimman hyvä kuva tavoitteista, joita kohti ollaan menossa. Käsitelmän ansiosta hän pystyy itse arvioimaan edistymistään ja pitämään motivaatiotaan yllä. Välineelliseksi motivaatio muuttuu silloin, kun arvioitavan toimintaa ohjaa pääosin ulkoinen pakko, velvollisuus tai toive palkkiosta.⁶ Motivoivassa arvioinnissa on tärkeää, että arviointi on kannustavaa ja että arvioijien ja arvioitavien välillä vallitsee luottamus. Ellei näin ole, motivaatio voi sammua. Motivaatio hiipuu erityisen herkästi, jos arviointi kohdistuu sellaiseen asiaan, jota ei ole sovittu arvioitavaksi. Niin ikään arvioinnista johtuvat ikävät seuraamukset tai arvioitavan joutuminen huonoon valoon ovat uhkia motivaatiolle. Selvä on, että myös epäoikeudenmukainen tai kohtuuton arviointi latistaa arvioitavan halua kehittää omaa toimintaansa. Arvioinnin motivoivan tehtävän ytimessä onkin painottaa niitä mahdollisuuksia, joita arvioitavalla on. Myönteisen palautteen voimin arvioitava uskoo voivansa kehittyä, vaikka kehitettäviä asioita tulisi esille useita. Hätönen & Romppanen korostavat, että arviointikriteerien pitää olla kohtuullisia arvioitavan senhetkiseen tilanteeseen nähden. (Emt., 11–12.) Paikallislehtikilpailun arviointikriteerien kohtuullisuus herättää tämän tutkimuksen perusteella toimituksissa keskustelua. Kilpailussa lehtien motivaatio perustuu suurelta osin palautteen janoon, mutta toisaalta myös haluun menestyä lehtienvälisessä kilpailussa. (Osallistumissyistä tarkemmin luvussa 5.1.) Hätösen & Romppasen painottama arvioijien ja arvioitavien välinen luottamus ei kuitenkaan enää opiskelijatuomaroinnin loppuvuosina toteutunut kunnolla: joidenkin paikallisjournalistien motivaatio on vuosien saatossa hiipunut. Paikallisjournalistien ja opiskelijatuomareiden kompleksista suhdetta käsitellään muun muassa luvuissa 5.3.1, 5.7, 5.10 ja 6.

Ohjaavaa arviointia on usein pidetty arviointitehtävistä tärkeimpänä, koska siinä arvioitava saa sellaista palautetietoa, josta voi saada ideoita kehittymiseensä ja muuttaa konk-

⁶ On kuitenkin huomattava, että välineellinenkin motivaatio voi joskus panna liikkeelle myönteisiä voimia. Esimerkiksi kokeita pidetään oppilaiden arvioinnissa tärkeinä, koska ne voivat motivoida opiskelemaan.

reettisesti toimintaansa toivottujen tavoitteiden suuntaan. Ohjaavan arvioinnin onnistumisen kannalta on oleellista, että arviointitieto annetaan rehellisesti ja kannustavassa hengessä. Palaute annetaan mahdollisimman pian ja siinä osoitetaan konkreettisesti sekä onnistumiset että kehittämistä kaipaavat asiat. Ihannetapauksessa arvioitava laatii arvioinnin jälkeen tiivistelmän siitä, miten tästä eteenpäin jatketaan. Tiivistelmän tarkoituksena on tarkistaa, ovatko kaikki osapuolet ymmärtäneet palautteen samalla tavalla. (Emt., 12.) Paikallislehtikilpailussa tuomaristo pyrkii palautteillaan ohjaamaan lehtiä laadukkaampaan suuntaan. Tarkoituksena on, että lehdet saavat tietoa sekä hyvistä että kehittämistä kaipaavista ominaisuuksistaan. Tähän tutkimukseen osallistuneilla oli kuitenkin erilaisia mielipiteitä siitä, onko palaute ollut aina konkreettista. Paikallisjournalistien kokemuksia palautteista käsitellään esimerkiksi luvuissa 5.3.1 ja 6.3. Paikallislehtikilpailussa ei ole virallista menettelyä, jolla varmistettaisiin, että kaikki ovat ymmärtäneet palautteen samalla tavalla. Paikallislehtipäivillä tuomaristo ja arvioitavat pääsevät kyllä keskustelemaan vapaamuotoisesti, mutta siitä huolimatta voimakkaita tulkin- taeroja on ilmennyt. Esimerkki tästä kerrotaan luvussa 6.2.

Kuudenneksi arvioinnin näkökulmaksi Hätönen & Romppanen (emt., 12) nostavat *kontrolloivan tehtävän*, jossa pääpaino on siinä, että varmistetaan tiettyjen ennalta sovittujen asioiden osaaminen. Kontrolloivaan arviointiin liitetään helposti kielteisiä mielikuvia. Kielteisyys korostuuikin, mikäli kontrollointiin liittyy uhka kielteisistä seurauksista ja uhkia vielä painotetaan motivaation lisäämiseksi. Kontrolloiva arviointi voi kuitenkin toteutua tavoitteidensa mukaisesti, jos se perustuu osapuolten yhteistyöhön ja jos molemmat hyväksyvät kontrolloinnin tarpeen. Voidaan sanoa, että kontrolloiva arviointi on lähellä arvioinnin toteavaa tehtävää. Erona on, että kontrollointiin liittyy usein säädöksellisyys, esimerkiksi arvosanojen antaminen. On myös olemassa sisäsyntyistä itsekontrollia, jolloin ihminen tiedostaa omat tekonsa ja kantaa niistä vastuun. Onkin keskusteltu siitä, tarvitaanko ulkoista kontrollia lainkaan, jos ihmisten ajatellaan ohjaavan ja kontrolloivan toimintaansa viime kädessä itse. Paikallislehtikilpailussa säädöksellisyys näkyi opiskelijaraatien aikana pisteiden jakamisena lehdille. Tämän tutkimuksen perusteella näyttää siltä, että moni paikallisjournalisti hyväksyy kyllä kontrolloinnin tarpeen, mutta kontrolloinnin tavasta kentällä ollaan montaa mieltä. Siksi paikallislehtikilpailun kontrolloivaan tehtävään suhtaudutaan toisinaan pettyneesti ja epäillen. (Ks. esim. 5.2.2.)

Jari Ranteen (2006, 37) mukaan taitavan palautteen antamisen perusteita ovat *työ- ja asiakaskeisyys, yksilöllisyys, rakentavuus* sekä *vuorovaikutuksen havainnointi ja sääteily*. Työ- ja asiakaskeisyys tarkoittaa, että käsiteltävä asia määrää, mistä ja miten palautetta annetaan. Yksilöllisyys taas otetaan huomioon sekä palautteen sisällössä että antotavassa, mutta sen ei anneta nousta asiakaskeisyyttä tärkeämmäksi. Hyvä palautteen antaja noudattaa myös rakentavuuden periaatetta, jonka mukaan palautetta annetaan kehittävässä ja neuvovassa hengessä. Vuorovaikutuksen havainnointi tarkoittaa, että palautteen antaja tarkkailee palautetilanteessa vastaanottajan reaktioita ja sovittaa sitten viestintänsä siten, että palaute menee parhaiten perille. Ranteen määrittelemistä periaatteista kolmen ensimmäisen voidaan katsoa toteutuneen paikallislehtikilpailussa melko hyvin. Sen sijaan vuorovaikutusta kilpailussa ei ole voitu havainnoida, koska palautteet on annettu toimituksille kirjallisina.

Asenteet ovat Ojalan & Uutelan (1993, 32) mukaan ”opittuja taipumuksia reagoida hyväksyvästi tai hylkäävästi johonkin asiaan, henkilöön tai esineeseen”. Asenteet ohjaavat ihmisen käyttäytymistä, ja niissä tiivistyvät ihmisen aikaisemmat kokemukset. Yksilön asenteisiin vaikuttavat myös yhteiskunnan arvot sekä se, kuinka sosiaalinen ympäristö palkitsee tai rankaisee tietystä asenteesta. Ojalan & Uutelan mukaan asenteet voivat muuttua melko nopeasti, mikäli ihmisen tieto tai kokemukset asenteen kohteesta lisääntyvät. Tässä tutkimuksessa tuli esille viitteitä siitä, että joidenkin paikallisjournalistien asenteissa on tapahtunut muutoksia opiskelijajärjestelmän aikana.

5 TUNTEITA HERÄTTÄVÄ KILPAILU

Paikallislehtien päätoimittajien ja toimittajien suhtautumista paikallislehtikilpailuun ja erityisesti opiskelijatuomareihin kartoitettiin kyselyllä. Päätoimittajia pyydettiin kertomaan muun muassa lehtensä kilpailuun osallistumisen syistä. Ensimmäisessä kaikille tarkoitettussa osiossa tiedusteltiin vastaajien kantaa kilpailun sarjajakoon, arviointiperusteisiin ja pisteytykseen. Toisessa osiossa vastaajilta kysyttiin, minkä verran he arvostavat kilpailua ja minkä verran uskovat työyhteisönsä sitä arvostavan. Kolmannessa osassa selvitettiin, millaisia kokemuksia vastaajan omalla toimituksella on kilpailusta ollut: mistä lehti on saanut kehuja, kritiikkiä ja kehitysehdotuksia ja onko niitä otettu toimitustyössä huomioon. Neljäs teema käsitteli opiskelijatuomareita. Vastaajat saivat kertoa mielipiteensä opiskelijaraatijärjestelmästä sekä määrittellä, millaisessa roolissa toimittaja-opiskelijat arvioi lehtiä. Viimeisenä teemana oli vastaajan oma suhtautuminen kilpailuun ja tuomaroinnin järjestämiseen. Osion aloitti sarja väittämiä, joiden avulla pyrittiin saamaan kuva vastaajien asenteista. Vastaajien piti valita väittämälästä ne toteamukset, jotka kuvaavat heidän ajatteluaan. Vastaajilta kysyttiin myös, onko kaikkia kilpailuun osallistuneita lehtiä arvioitu samoin kriteerein. Viimeisen kysymyksen tarkoituksena oli tiivistää vastaajan ajatukset: ”Onko paikallislehtikilpailu mielestäsi tarpeellinen?”

Vastaajat on merkitty koodein, joissa on sekä kirjain että numero. Kirjain kertoo, onko vastaaja toimittaja (T) vai päätoimittaja (P). Numeroiden tehtävänä on erottaa vastaajat toisistaan. Toimittajien koodit ovat T1–T11 ja päätoimittajien P1–P17.

5.1 Palautteen jano houkuttelee kilpailemaan

”Kilpailun tarkoituksena on kiinnittää huomiota paikallislehtien ulkoasun kehittämiseen ja saada kootuksi yleisiä sopivia ohjeita niin kilpailuun osallistuville kuin muillekin lehdistille.” (Lehtikilpailu 1963, 6.) Näillä sanoin tiivistettiin paikallislehtikilpailun tehtäväliki puoli vuosisataa sitten. Kilpailu on kokenut muutoksia, mutta sen perusidea on pysynyt samana. ”Kyllähän se on laatukilpailu”, vahvistaa Kurunmäki (2009). ”Kokonaislaadusta on kysymys.” Kurunmäen mukaan pistejakoa on vuosien varrella muutettu ja

joka kerta on painotettu toimituksellisen tekstin osuutta. ”Se on lehdessä tärkein.”

Kilpailun järjestävällä Sanomalehtien Liitolla on siis selvä tavoite kilpailulle. Se ei kuitenkaan houkuttele lehtiä osallistumaan esimerkiksi mittavilla rahapalkinnoilla. Tässä tutkimuksessa haluttiin selvittää, mikä saa paikallislehdet osallistumaan kilpailuun vuosi toisensa jälkeen. Osallistumisen tiheydestä ja osallistumisyyistä kysyttiin ainoastaan päätoimittajilta. Vain yksi päätoimittaja ilmoitti, että kilpailun maksullisuus vaikuttaa lehden osallistumistiheyteen. Melkein kaikki vastanneet ilmoittivat lehtensä osallistuvansa kilpailuun vuosittain.⁷ Osallistumisyyensä vastaajat saivat valita valmiista vastausvaihtoehdoista, joita oli mahdollista valita useita. Kysymykseen vastasivat kaikki kyselyyn osallistuneet 17 päätoimittajaa.

Listalta nousi ylitse muiden kaksi osallistumisyytä, joista kumpikin mainittiin viidessätoista vastauksessa. Määrä vastaa 88 prosenttia kaikista vastanneista päätoimittajista. Tärkeimpiä syitä osallistumiseen olivat halu saada palautetta lehdestä sekä saada selville oman lehden taso muihin paikallislehtiin verrattuna. Seuraavaksi yleisimpiä osallistumisyyitä oli kolme, joista kunkin mainitsi lähes puolet päätoimittajista. He näkevät osallistumisen perinteenä ja kokevat kilpailun kannustavan toimitusta paremman lehden tekemiseen. Tämän lisäksi he ilmoittavat lehtensä kilpailuun konkreettisten uudistumisvinkkien toivossa. Vajaa kolmannes lehdistä osallistuu kilpailuun, koska ne haluavat parantaa kilpailumenestystään. Rungas viidennes kokee, että kilpailussa menestyminen auttaa lehden markkinoinnissa. Vajaa viidennes ilmoitti osallistumisyykseen sen, että kilpailu ilmentää paikallisjournalismin arvostusta. Yhtä moni päätoimittaja haluaa kilpailun kautta osallistua ajankohtaiseen keskusteluun paikallislehtien kehityksestä. Kahta päätoimittajaa motivoi usko siihen, että kilpailussa menestyminen tekee vaikutuksen lukijoihin. Yksi lehdistä kilpailee siksi, että julkaisija edellyttää osallistumista.

Päätoimittajat saivat määritellä paikallislehtikilpailun tehtävän omin sanoin. Vastausten perusteella he näkevät kilpailulle useita merkityksiä. Moni totesi, että kilpailun tarkoitus on kannustaa tekemään mahdollisimman hyvää lehteä, antaa uudistumisvinkkejä ja auttaa huomaamaan, mitä omassa lehdessä voisi parantaa. Tärkeäksi nähtiin, että asiantunteva ja rakentava palaute tulee nimenomaan lehden ulkopuolelta. Eräs päätoimittajista

⁷ Tulokseen tosin vaikuttaa se, että tutkimukseen valikoitui lehtiä, jotka ovat osallistuneet kilpailuun aktiivisesti eli vähintään kaksi kertaa tutkimusajanjaksona 2007–2009.

(P5) huomautti, että kilpailusta saatavalla palautteella on erityisen suuri merkitys konserniin kuulumattomille lehdille. Vastauksissa todettiin myös, että paikallislehtikilpailu parantaa paikallislehtien arvostusta ja nostaa esiin paikallistoimittajien osaamista. Eräs päätoimittaja (P15) huomautti, että samalla kun paikallislehtikilpailu parantaa journalismin laatua, se kohentaa myös lehtien taloutta. Yhdessä vastauksessa mainittiin myös kilpailun rooli lehtien paremmuusjärjestyksen etsijänä. Eräs päätoimittajista (P14) totesi, että kilpailun kautta lehdet saavat tietoa kentällä tapahtuvista muutoksista. Toisen (P2) mielestä paikallislehtikilpailulla on toimituksille ”selvä pedagoginen merkitys”. Kolmas (P10) taas totesi, että paikallislehtikilpailun ”tehtävä on iän myötä hämärtynyt”.

5.2 Kilpailun perusrunko on pääosin kunnossa

Taulukko 1 kertoo, miten vastaajien vastaukset jakautuivat. Pystysuoralla akselilla ovat kysymykset, vaakasuoralla vastausvaihtoehdot. Luvut kertovat vastaajien määrän.

Taulukko 1. Kilpailuun liittyvät käytännöt.

	1 erittäin huono	2 melko huono	3 ei hyvä eikä huono	4 melko hyvä	5 erittäin hyvä	Vastaajia yht.
5. Mitä mieltä olet sarjajaosta?	0	1	1	15	11	28
6. Mitä mieltä olet tavasta, jolla lehtiä on arvioitu?	0	3	5	16	3	27
7. Sanomalehtien Liitto aikoo luopua kilpailun pisteytyksestä. Mitä mieltä olet uudistuksesta?	5	10	8	3	2	28
8. Kilpailussa tuomarit ovat vuosina 1994–2009 antaneet jokaiselle osallistuneelle lehdelle yhden liuskan verran kirjallista palautetta. Mitä mieltä olet käytännöstä?	0	1	3	14	10	28

5.2.1 Sarjajako tyydyttää paikallisjournalisteja

Kurunmäki (2009) pitää tärkeänä, että varakkaat ja vähemmän varakkaat lehdet kilpailevat eri sarjoissa. Hän huomauttaa, että paikallislehtikentässä on vielä lukuisia ”sano-

taanko hyvin vaatimattoman oloisia” lehtiä, koska resurssit ovat pienet. Vaatimaton ilmiasu ei kuitenkaan välttämättä tarkoita, että lehti olisi huono. ”Sen sisältö voi olla hyvin taitavasti toimitettua, mielenkiintoista, mutta ei pröystäillä samalla kuvamäärällä tai ulkoasulla. Eli myös siksi [kilpailun] sarjajako on perusteltu.” Kyselyn perusteella kilpailun nykyiseen sarjajakoon ollaan tyytyväisiä. Yli 90 prosenttia vastaajista kertoi pitävänsä jakoa yksi-, kaksi- ja useampipäiväisiin lehtiin vähintäänkin melko hyvänä. Heistä vajaat 40 prosenttia arvioi sarjajaon erittäin hyväksi ja loput melko hyväksi. Erittäin huonoksi sarjajakoa ei arvioinut kukaan ja melko huonoksikin vain yksi vastaaja. Yksi vastaaja valitsi sarjajakoa kuvaamaan vaihtoehdon ”ei hyvä eikä huono”. Vastajilla oli kuitenkin sarjajakoon myös parannusehdotuksia.

Kyselyyn vastannut yksipäiväisen lehden päätoimittaja (P14) totesi, että sarjajako kuvaa melko hyvin toimintaympäristöä. Hän pohti, että toinen tapa jaotella lehdet voisi olla lehden työntekijöiden lukumäärä. Kollega (P4) neljä kertaa viikossa ilmestyvästä lehdestä puolestaan katsoi, että yksi- ja kaksipäiväisten sarjan voisi yhdistää. Eräs yksipäiväisen lehden päätoimittaja (P17) taas ehdotti, että kilpailussa voisi harkita siirtymistä yhteen sarjaan, koska ”joissain kategorioissa on ollut melko vähän osallistujia”. Parannusehdotuksistaan huolimatta kyseiset päätoimittajat ilmoittivat pitävänsä voimassa olevaa sarjajakoa melko hyvänä. Niin ikään neljä kertaa viikossa ilmestyvän lehden toimittaja (T4) oli melko tyytyväinen sarjajakoon. Hänen mielestään siinä pitäisi kuitenkin ottaa paremmin huomioon ”lehden ydintehtävä, josta ilmestymiskerrat eivät välttämättä kerro”. ”Esimerkiksi meidän lehtemme ei ole perinteisessä mielessä paikallislehti, vaan aluelehti.” Toimittaja ei kuitenkaan tarkentanut, miten lehden ydintehtävän voisi ottaa sarjajaossa paremmin huomioon.

Kerran viikossa ilmestyvän paikallislehden päätoimittajan (P9) mielestä sarjajako ei ole hyvä eikä huono. Hänen mielestään lehtien resurssit pitäisi voida ottaa sarjajaossa paremmin huomioon. ”Oma lehteni ilmestyy kolmella erittäin pienellä ja vanhusvoittoisella maalaispaikkakunnalla. On selvää, että ’uutiset’ eivät voi olla samaa luokkaa kuin isommilla ja vireämmillä paikkakunnilla.” Päätoimittaja kuitenkin totesi pohdintansa päätteeksi, että sarjoja tuskin voi tämän syyn nojalla perustaa. Tutkimuksen ainoan ruotsinkielisen lehden päätoimittaja (P2) kuvasi sarjajakoa melko huonoksi ja sanoi sen olevan liian matemaattinen. Jaosta saattaisi hänen mukaansa saada oikeudenmukaisemman, mikäli sarjat perustettaisiin sen mukaan, miten suuri toimitus on suhteessa lehden ilmes-

tymistiheyteen. ”Eli yksinkertaistaen: pääluku suhteessa journalistisen materiaalin määrään. Miten olisi täysin uudet kategoriat: vuoden paras oivallus (journalistinen tai graafinen kokonaisuus), omintakeisin idea ja niin edelleen.”

5.2.2 Arviointiperusteiden painotukset kaipaavat muutosta

Vastaajat ovat kyselyn mukaan varsin tyytyväisiä myös kilpailun arviointitapaan, jossa lehtiä tarkastellaan sisällön, kuvituksen, ulkoasun ja mielipidekirjoitusten näkökulmasta ja näistä osa-alueista jaetaan myös pisteitä. Sisällöstä voi saada korkeintaan 16 pistettä 40:stä, muista osa-alueista 8 pistettä. Liki kaksi kolmasosaa vastaajista piti kilpailun arviointitapaa melko hyvänä ja joka kymmenes erittäin hyvänä. Omaa kantaansa ei halunnut tai osannut kertoa vajaa viidennes vastaajista. Kolme vastaajaa totesi, että arviointiperusteet ovat melko huonoja. Tyytymättömyytensä ilmaisneiden osuus koko vastaajajoukosta on noin kymmenesosa.

Vaikka suurin osa vastaajista ilmoittikin suhtautuvansa arviointitapaan myönteisesti, monesta kommentista ilmeni, että pisteiden painoarvoissa olisi parantamisen varaa. Sääntöjen mukaan kilpailun mielipideosiossa tarkastellaan sekä toimituksen että lukijoiden tuottamaa mielipideaineistoa. Peräti kolmannes vastaajista kritisoi mielipidekirjoitusten saamaa painoarvoa. Heistä seitsemän oli toimittajia ja kolme päätoimittajia. Yleisin perustelu oli, että paikallislehdessä mielipidekirjoittelun määrä voi vaihdella suurestikin toimituksesta riippumattomista syistä. Huomionarvoista on, että vastaajien kritiikki kohdistui nimenomaan lukijoiden tuottaman mielipideaineiston painoarvoon. Yhdessäkään arviointiperusteita koskevassa vastauksessa ei kommentoitu sitä, että kilpailussa arvioidaan myös pääkirjoituksia sekä toimittajien kolumneja ja kommentteja.

Mielipidekirjoituksilla on muihin osioihin verrattuna liian suuri painoarvo, sillä pienessä, 1-päiväisessä lehdessä mielipidekirjoitusten määrä vaihtelee kohtuullisen paljon lehdestä toiseen. Vaikka lukijoita kuinka yrittäisi saada ilmaisemaan mielipiteitään, siinä ei aina onnistuta kovin hyvin pienellä paikkakunnalla. (T9)

Toimituksilla on kuitenkin lopulta varsin vähän valtaa siihen, kuinka aktiivisesti ihmiset kirjoittavat. Mekin kannustamme aina välillä ihmisiä kynäilemään, mutta yleisönosaston runsaus ei näytä juurikaan riippuvan siitä, onko yllytystä ollut vai ei. (T6)

Vaikka lehdessä olisi tarjolla lukijoiden mielipiteille erilaisia palstoja, lukijat itse päättävät milloin ja millä tavalla keskusteluun osallistuvat. (T7)

Mielipidekirjoitukset omana osionaan on vähän huono. Joidenkin paikallislehtien ilmestymisalueella vain sattuu olemaan aktiivisia kirjoittajia, kun toisilla seuduilla on hiljaisempaa. (T3)

Neljä kertaa viikossa ilmestyvän lehden toimittaja (T4) kysyi, onko se lehden vika, jos lukijat eivät ole innostuneita lähettämään yleisönosastokirjeitä. Hänen mukaansa aina ei ole kyse siitä, etteivät lukijat silloin olisi kiinnostuneita lehdistä, vaan kyse voi olla myös lehden levikkialueen kulttuurista. Kerran viikossa ilmestyvän lehden päätoimittaja (P14) ei arvottanut arviointikriteerejä hyväksi eikä huonoiksi. Hän perusteli mielipidepisteisiin suuntaamaansa kritiikkiä siten, että pienellä paikkakunnalla aiheet ovat joskus vähissä. Hänen mukaansa myös kirjoituskynnys voi olla suurempi, ”sillä piirit ovat pienet”. Toinen yksipäiväisen lehden päätoimittaja (P17) huomautti, että kriteerien painottumisen vuoksi pienten lehtien mielipidepisteisiin tulee paljon suurempia vaihteluja kuin sisällöstä saatuihin pisteisiin. Kollega (P8) kolmannesta yksipäiväisestä lehdestä ilmaisi saman asian toteamalla, että sattumallakin on mielipidekirjoituksissa sijansa. Kyselyyn vastanneella kaksipäiväisen lehden toimittajalla (T11) oli ratkaisuehdotus mielipidepisteiden ongelmaan. Hän pienentäisi mielipidekirjoitusten osuutta arvioinnissa ja korottaisi kuvituksesta ja ulkoasusta saatavien pisteiden enimmäismäärää. Toinen kaksipäiväisen lehden toimittaja puolestaan vähentäisi sattuman vaikutusta kilpailussa kaksinkertaistamalla arvioitavan aineiston. ”Jos kisassa arvosteltaisiin esimerkiksi yksi kevään ja yksi syksyn lehti, sattuman vaikutus vähenisi. Tosin myös tuomariston urakka kaksinkertaistuisi”, hän pohti.

Mielipiteiden saaman suuren painoarvon lisäksi osa vastaajista toivoi, että kilpailussa otettaisiin huomioon myös lehden talous. Talouden esiin nostaneista neljä oli päätoimittajia ja kaksi toimittajia. Tulos vahvisti ennako-oletuksen siitä, että päätoimittajat tarkastelevat paikallislehtikilpailua enemmän talouden näkökulmasta kuin kirjoittavat toimittajat. Arviointikriteerejä melko hyvinä pitävä yksipäiväisen lehden päätoimittaja (P3) totesi, että lehtien taloudelliset ja muut resurssit pitäisi ottaa nykyistä paremmin huomioon. ”Ne eivät saa olla määräävä, mutta ne täytyy huomioida.” Kollega (P9) toisesta kerran viikossa ilmestyvästä lehdestä oli sitä mieltä, että arvioinnissa pitäisi katsoa myös levikkiä. Hänen mielipiteensä nykykriteereistä jäi kuitenkin hämärän peittoon, sillä oli jättänyt vastaamatta kriteerien toimivuutta käsittelevään kysymykseen. Neljä kertaa viikossa ilmestyvän lehden päätoimittaja (P4) kertoi olevansa arviointikriteereihin melko tyytyväinen, mutta hän lisäisi kriteeristöön lehden onnistumisen ilmoitusmyynissä. Levikkikehitystä, ilmoitusten ja tj-ilmoitusten määrää piti tärkeänä myös

erään yksipäiväisen lehden päätoimittaja (P10), joka arvioi nykyiset arviointiperusteet melko huonoiksi. Hänen mielestään levikin ja ilmoitusten määrän tarkastelun lisäksi kilpailuun pitäisi ”kehittää jokin tunnusluku, joka kertoisi lehden merkityksestä alueensa asukkaille”. Ilmoitusten rooliin kilpailussa otti kantaan myös kaksipäiväisen lehden toimittajana työskentelevä vastaaja (T1), jolla oli nykyisten arviointiperusteiden toimivuuteen neutraali kanta.

Erilaiset muodit tuntuvat painavan arvioinnissa melko lailla. Vaikuttaa siltä että lehdet, joiden kansisivuilla on ilmoituksia, eivät voi ikinä päästä kärkeen. Kuitenkin päätös siitä, otetaanko kanteen ilmoituksia, tehdään muualla kuin toimituksessa. (T1)

Tuomarien tapa käsitellä ilmoituksia arvioinnissaan oli saanut erään kaksipäiväisen lehden toimittajan (T5) suivaantumaan: ”Arvioinnissa parhaiten pärjäävät ne lehdet, joissa on vähiten ilmoituksia. Ne saavat näyttäviä kokonaisuuksia sivuistaan, kun ei tarvitse miettiä ilmoitusten sijoittelua. Ilmoitukset huomioon sijoittelussa!” Toimittaja oli arvottanut käytössä olevat arviointiperusteet melko huonoiksi. Hänellä oli myös kipakka vastaus kysymykseen, onko hänen lehtensä kilpailussa samaa kritiikki ollut ansaittua. ”Ei. Haloo! Lehdet elävät ilmoituksista.”

5.2.3 Pisteet merkitsevät toimituksille paljon

Kilpailun pisteytystä koskeva kysymys herätti monen vastaajan kommentointihalut. Sanomalehtien Liiton päätös luopua kilpailun pisteytyksestä sai suurimman osan vastaajista kallistumaan joko kielteiselle tai epäröivälle kannalle. Rungas kolmannes sanoi pitävänsä uudistusta melko huonona, vajaa viidennes erittäin huonona. Epävarmoja oli lähes kolmannes. Melko hyvänä tai erittäin hyvänä pisteistä luopumista piti vain vajaa viidennes vastaajista. Näitä lukuja tarkasteltaessa on pidettävä mielessä, että kysely tehtiin maaliskuussa 2010, jolloin uudenmuotoista kilpailua ei ollut vielä käyty. Vastaajat ottivat siis kantaa omien ennakkokäsitystensä, eivät oman kokemuksensa pohjalta.

Vain yksi vastaaja, yksipäiväisen lehden päätoimittaja (P10) piti pisteytyksen poistumista erittäin hyvänä. Hän perusteli kantaansa siten, että opiskelijatuomareilla ”ei juuri-kaan ole tuntumaa paikallislehtiin tai niiden tekemiseen”. Päätoimittajan mukaan arviot on esitetty musta tuntuu -periaatteella, eivätkä paikalliset olosuhteet tai perinne ole olleet tuomareiden tiedossa. Ilmoitusten arvioinnista närkästyneen kaksipäiväisen lehden

toimittajan (T5) mielestä pisteistä luopuminen on melko hyvä asia. Perusteluissaan hän viittasi aiempaan vastaukseensa, jonka antoi arviointiperusteita käsittelevän kysymyksen yhteydessä. Siinä hän kritisoi sitä, että kilpailussa menestyvät lehdet, joissa on paljon ilmoituksettomia sivuja. Myös ruotsinkielisen paikallislehden päätoimittaja (P2) valitsi vastaukseen ”melko hyvä”. Hänen mukaansa kilpailu kuitenkin kaipaa uudistusta ja liian systemaattinen pisteytys tekee siitä jäykemmän kuin lehdenteko varsinaisesti on. ”Tunteet, oivallukset ja hullut ideat ovat yhtä tärkeitä kuin suunnitelmallinen lehdenteko. Tuomaristolle voisi antaa vapaammat kädet ja jopa joka vuosi (materiaaliin perustuen) keksiä ’oman’ erikoismainintaluokan.” Päätoimittaja toisti ehdotuksensa siitä, että lehtien ilmestymiskertojen perusteella muodostetut sarjat voisi korvata uusilla, luovuuteen perustuvilla kategorioilla. Kerran viikossa ilmestyvän lehden toimittaja (T9) huomautti, että jos pisteistä hankkiudutaan kokonaan eroon, sanallisen palautteen pitää olla huomattavan paljon kattavampaa ”kuin se on tähän asti ollut”.

Neutraalin kannan ottaneet pohdiskelivat, mitä pisteytyksen poistaminen merkitsee kilpailulle. Yksipäiväisen lehden päätoimittaja (P14) oli huolissaan siitä, voiko pisteytyksen poistumisen jälkeen enää arvioida, mihin oma lehti paikallislehtikentässä asettuu. Häntä mietitytti myös, miten käy palautteen määrän: ”Palkitaanko sen [muutoksen] jälkeen parhaat lehdet ja muut eivät saa enää sitäkään vähää palautetta kuin ennen?” Viisi vastaajaa (T4, P14, P14, P13, T7) totesi perusteluissaan, ettei osaa sanoa mielipidettään, koska ei tiedä, miten lehtiä vastedes arvioidaan. Yksipäiväisen lehden päätoimittaja (P11) kysyi, miten lehdet asetetaan paremmuusjärjestykseen ilman pisteitä. Kollega (P8) toisesta yksipäiväisestä lehdestä näki muutoksessa sekä huonon että hyvän puolen. Hänen mielestään ratkaisu on kilpailullisessa mielessä huono, koska ilman pisteitä lehtiä on vaikea saada paremmuusjärjestykseen. Toisaalta taas sanallisella palautteella on hänen mukaansa enemmän merkitystä kuin pisteillä silloin, kun ajatellaan vain lehden kehittämistavoitetta. Eräs yksipäiväisen lehden toimittaja (T8) taas totesi: ”Joka tapauksessa kyse on nuorten journalistien mielipiteestä. Sillä ei välttämättä ole kuitenkaan tekemistä lehden levikin tai muunkaan kehityksen kanssa.”

Ne, jotka arvioivat pisteistä luopumisen melko tai erittäin huonoksi muutokseksi, perustelivat kantaansa muun muassa kilpailun tunnolla ja pisteytyksen selvyydellä. Vastaajien mukaan pisteiden avulla voi myös arvioida, miten oma lehti on sijoittunut suhteessa muihin. Joitakin toimituksia pisteet ovat auttaneet itsearviointinissa.

Kyseessä on kuitenkin kilpailu, jossa lehtiä laitetaan järjestykseen. Pisteytysmenetelmä lienee helpoin ja ymmärrettävin tapa. (T3)

Pistevertailu kertoo konkreettisesti arvioiden sisällön ja antaa pohjaa vertailun tekemiseen. (P5)

Pisteytys on ollut menetelmä, jonka avulla on voinut pitkäjänteisesti kehittää lehteä ja seurata oman kehitystyön saamaa arviointia. (P17)

Eräs yksipäiväisen lehden päätoimittaja (P7) oli harmissaan pisteytyksestä luopumisesta, koska ”kilpailussa pitää olla kilpailun tuntua.” Toisen yksipäiväisen lehden toimittaja (T10) taas sanoi, ettei ole väliä, millä tavalla lehdet pannaan paremmuusjärjestykseen, kunhan vain pannaan. Ilman paremmuusjärjestystä kilpailu on hänen mukaansa pelkkä palauteraati. Kolme vastaajaa pelkäsi, että pisteytyksen poistaminen heikentää kilpailusta saatavaa palautetta. Kerran viikossa ilmestyvän lehden päätoimittaja (P9) uumoili, että lopputuloksesta tulee ”entistä enemmän veteen piirretty viiva”. Toimittaja (T6) toisesta yksipäiväisestä lehdestä epäili, että ilman ”selvää mittaria” jää liikaa spekulointia. Kollega kaksipäiväisestä lehdestä jakoi saman huolen:

Jos pisteytyksestä luovutaan, tärkein syy osallistua kisaan heikkenee huomattavasti. Pisteytys antaa mahdollisuuden vertailla samankokoisia lehtiä ja arvioida kritiikin laatua. Pelkästään sanallisesta arvioinnista on vaikea tehdä yksiselitteistä. Ilman pisteytystä kilpailu saattaa pudota tasolle ”mun mielestä tää on niinku aika kiva”. (T1)

Osa vastaajista pohdiskeli pisteiden ja sanallisen palautteen suhdetta. Kahdesti viikossa ilmestyvän lehden toimittaja (T11) sanoi, että pisteytys on kertonut selvästi, missä on parantamisen varaa. Hänen mukaansa olisi tärkeää, että pisteytyksen poistaminen korvattaisiin antamalla lehdille aikaisempaa enemmän sanallista palautetta. Myös eräs yksipäiväisen lehden päätoimittaja (P3) huomautti, että kirjallisen palautteen on muutoksen jälkeen syytä olla hyvää. Muussa tapauksessa toimituksen on vaikea korjata lehtensä epäkohtia. Eräs kaksipäiväisen lehden päätoimittaja (P15) kytki pisteytyksen toimistusten itsetuntoon: ”Eiköhän me aikuisina uskalleta ottaa vastaan todistukset, joissa on numeroarvostelu. Pistemäärä kertoo selkeästi tason.”

5.2.4 Kirjallinen palaute kiinnostaa

Kirjallinen palaute mielletään helposti huomattavasti virallisemmaksi ja lopullisemmaksi kuin suullinen palaute (Hathaway 1997, 103). Lähes yhdeksän kymmenestä vastaajasta piti vähintäänkin melko hyvänä paikallislehtikilpailun käytäntöä, jossa tuomarit anta-

vat lehdille yhden liuskan verran kirjallista palautetta. Neutraalilla kannalla oli kymmenesosa vastaajista, ja melko huonoksi tapaa moitti vain yksi vastaaja. Perusteluissa korostui kirjallisen palautteen hyödyllisyys. Vastauksista ilmeni, että moni paikallislehden tekijä ottaisi mielellään vastaan enemmänkin sanallista palautetta.

Palautekäytäntöön erittäin tyytyväinen vastaaja (T9) sanoi kirjallisen palautteen olevan tärkeintä, sillä ”silloin tuomarit luultavasti ovat miettineet tarkemmin, mitä mieltä todella ovat lehdistä”. Toimittajan mielestä sanallisen palautteen pitäisi kuitenkin olla syvempää ja sitä saisi olla enemmän. Erityisesti juttuja pitäisi hänen mukaansa ruotia ”paljon nykyistä enemmän”. Myös eräs päätoimittaja (P16) toivoi yksityiskohtaisempaa palautetta. Toisen lehden toimittaja (T7) haluaisi kuulla perusteellisempia perusteluja sekä parannusehdotuksia. Hänen mielestään palautteissa pitäisi myös ottaa huomioon ”mahdollisista painoteknisistä syistä johtuvat erot esimerkiksi väreissä ja kuvien laadussa”.

Eräs kerran viikossa ilmestyvän lehden päätoimittaja (P17) oli sitä mieltä, että palautteiden sisältö on jo kohenemassa: ”Palaute on -- lähivuosina muuttunut koko ajan analyttisempaan suuntaan.” Päätoimittaja huomautti, ettei ole kovin kehittävää kirjoittaa palautteeseen lakonisia toteamuksia, kuten ”lehdessä on melko vähän mielipidekirjoituksia”. Kollega (P3) toisesta lehdestä oli toista mieltä palautteiden tasosta, vaikka piti-kin liuskan mittaista palautetta hyvänä käytäntönä. Hänen mukaansa ”toisinaan tuntuu, ettei lehtiin ole tosiasiallisesti paneuduttu”. Esimerkkinä hän käytti oman lehtensä muutamaa vuotta aiemmin saamaa palautetta, jossa ”valitettiin, ettei siinä ole yleisön kirjoituksia, vaikka niitä oli kahdessa eri paikassa”. Myös kolmas yksipäiväisen lehden päätoimittaja (P14) löysi palautteiden tasosta huomautettavaa. Hän vastasi, ettei kirjallisen palautteen käytäntö ole hyvä eikä huono. Päätoimittaja perusteli vastaustaan kertomalla, että palaute on se, mitä kilpailussa on eniten odotettu, mutta se on kuitenkin ollut ”melko yhdentekevää”. ”On kiinnitetty huomiota itsestään selviin asioihin ja palautetta on tosiasiallisesti ollut selkeästi liuskaa vähemmän. On tunne siitä, että tuomaristossa ei tunneta (pienen) lehtien resursseja eikä konkreettisia työtapoja.” Neljäs kerran viikossa ilmestyvän lehden päätoimittaja (P10) arvioi kirjallisen palautteen antamisen melko hyväksi käytännöksi mutta huomautti samalla, että ”palautteen antajat ovat kovin kokeuttomia”. Päätoimittaja (P1) kaksipäiväisestä lehdestä taas oli sitä mieltä, että kilpailussa annettu palaute on ollut epätasaista. Hänen kollegansa toisesta kaksipäiväisestä lehdestä (P5) piti palautetta on kovin suppeana, koska se annetaan vain yhden numeron

perusteella. Kollega (P15) oli puolestaan pannut merkille, että ”ajoittain sanat ja numerot eivät oikein vastaa toisiaan”. Hän pohti, että sanoilla on paljon vaikeampi kertoa ikäviä asioita kuin numeroilla mutta ”suorat sanat olisivat lehden kehittämisen kannalta parhaat”. Kirjallisiin palautteisiin pettynyt päätoimittaja (P12) arvioi palautekäytännön melko huonoksi ja perusteli: ”Liuskan palaute on jotain, mutta onko hintansa väärä. Joskus on joutunut miettimään lukeeko oman lehensä palautelappua.”

Toimittaja (T8) yksipäiväisestä lehdestä sanoi, että palauteliуска on paikallaan, mutta ”siihen on suhtauduttava niin, että se on alaa opiskelevien mielipide”. Hän huomautti, että niin sanotut tavalliset lukijat voivat olla tyystin eri mieltä. Kahden vastaajan (T10, T3) mielestä kilpailun hyöty piilee juuri siinä, että palaute tulee muilta kuin lehden vakituisilta lukijoilta. ”Mielestäni se on antanut hyviä vinkkejä siitä, mitä voisi tehdä toisin”, sanoi toimittaja (T3), joka arvioi kirjallisen palautteen käytännön melko hyväksi.

5.3 Paikallislehtikilpailun arvostus

Taulukosta 2 selviää, miten paikallisjournalistit vastasivat kysymyksiin paikallislehtikilpailun arvostuksesta. Luvut kertovat vastaajien määrän.

Taulukko 2. Paikallislehtikilpailun arvostus.

	1 erittäin vähän	2 melko vähän	3 ei paljon eikä vä- hän	4 melko paljon	5 erittäin paljon	Vastaajia yht.
9. Minkä verran itse arvostat paikallis- lehtikilpailua?	1	2	9	13	3	28
10. Minkä verran kilpailua mielestäsi arvostetaan oman lehdenne toimitukses- sa?	0	2	7	12	6	27

5.3.1 Toisaalta–toisaalta -ajattelu näkyy arvostuksessa

Kyselyyn vastanneista joka kymmenes ilmoitti arvostavansa paikallislehtikilpailua erittäin paljon, lähes puolet melko paljon. Puolueettoman kannan ottaneita oli kolmannes.

Kaksi vastaajaa sanoi arvostavansa kilpailua melko vähän, yksi jopa erittäin vähän. Kilpailua arvostusta perusteltiin siten, että perusteltua palautetta saa harvoin ja kilpailussa onnistuminen motivoi. Arvostuksen puute taas johtui esimerkiksi nuorista tuomareista tai siitä, että sattumalla on kilpailussa sijansa. Paikallislehtikilpailun toimivuuden kannalta on tärkeää, että iso osa toimituksista arvostaa kilpailua. Palautetta on helpompi antaa niille, jotka arvostavat palautetta ja pyytävät sitä (Ranne 2006, 110). Tämän kyselyn tuloksia ei voida pienen vastaajajoukon vuoksi yleistää koskemaan koko paikallisjournalistien ammattikuntaa. Kyselyn voidaan kuitenkin nähdä heijastelevan paikallislehtien toimituksissa esille tulevia näkemyksiä. Niinpä se, että arvostuksensa selvästi ilmaisseiden määrä kipusi kyselyssä vain runsaaseen puoleen, kertoo tarpeesta parantaa paikallislehtikilpailun arvostusta.

Ruotsinkielisen lehden toimittaja (T2) kertoi suuren arvostuksensa syyksi sen, että kilpailussa onnistuminen kannustaa. Kaksi kertaa viikossa ilmestyvän lehden päätoimittaja (P15) totesi, että kilpailu on ainoa kerta, kun paikallislehtien tekemisiä arvioidaan vakavasti ja toisiinsa verraten. ”Perusteltu palaute on muutoin niin kovin harvinaista.” Toisen kaksipäiväisen lehden päätoimittajan (P13) mielestä paikallislehtikilpailu on ”ainoa ulkopuolinen taho, jolta saa ammattimaisia mielipiteitä lehdestä”. Kilpailua melko paljon arvostavista yksi kerran viikossa ilmestyvän lehden päätoimittaja (P17) piti tärkeänä sitä, että lehtiä arvioivat ulkopuoliset ja puolueettomat tuomarit. Toimittaja (T6) yksipäiväisestä lehdestä totesi, että tulokset ovat olleet hyvin perusteltuja ja parhaat lehdet kärkisijoilla. Toisen samankokoisen lehden päätoimittajan (P6) arvostus perustuu siihen, että paikallislehtikilpailussa ”mitataan, kuka ’osaa’ tehdä lehtiä ja kuka ei”. Kaksipäiväisessä lehdessä työskentelevän toimittajan (T11) mukaan kilpailu kannustaa myös silloin, kun on parantamisen varaa, eli ”antaa osviittaa kehittämiselle”. Toimittaja (T7) yksipäiväisestä lehdestä totesi, että kilpailu antaa kattavan kuvan muiden samankokoisten lehtien tasosta. Eräs kerran viikossa ilmestyvän lehden päätoimittaja (P14) pohdiskeli kilpailun merkitystä paikallisjournalismin arvostuksen näkökulmasta.

Kilpailussa pärjänneet lehdet ovat kiistatta varmasti hyviä ja ansaitsevat julkisen kiitoksen työstään. Paikallislehdet jäävät suuren yleisön edessä yleisesti isompien lehtien varjoon, kun puhutaan niiden vaikutuksista. On mukavaa, että paikallislehtikilpailun myötä voi vähän pönkittää paikallislehtikentän vankkaa osaamista ja saada porukassa lisämotivaatiota oman lehden parantamiseen. On myös mielenkiintoista tehdä vertailuja ja seurata muiden lehtien toimintaa. Vaikka oma lehti ei pääsekään kärkisijoille, on ollut mukava havaita, että on kuulunut niin sanottuun keskikastiin. Lehti tietää kyllä omat rajoitteensa, joten pärjäämisodotukset ovat yleensä sen mukaisia. (P14)

Osalla vastaajista oli ristiriitaisia ajatuksia kilpailusta. Eräs kerran viikossa ilmestyvän lehden toimittaja (T7) totesi, että samalla kun kilpailu antaa hyvän kuvan muiden lehti- en tasosta se kertoo myös siitä, mitä asioita yliopisto painottaa koulutuksessaan. Neljä kertaa viikossa ilmestyvän lehden toimittaja (T4) pohti, että toisaalta voittajalla on merkitystä ja voitto tuo lehdelle hyvän imagon. ”Toisaalta taas olen välillä asettanut arvioi- jien ammattitaidon kyseenalaiseksi.” Yksipäiväisen lehden päätoimittaja (P12) sanoi, ettei arvosta kilpailua vähän eikä paljon. Syynä on se, että ”vuosien myötä gloria on ka- rissut, kun huomaa, ettei tuomaroinnin taso nousekaan”. Silti hän myöhemmin opiskeli- jaraadista kysyttäessä arvioi opiskelijatuomaroinnin melko hyväksi käytännöksi. Kolle- ga toisesta lehdestä (P8) oli tullut siihen tulokseen, että palautteesta kannattaa ottaa irti kaikki kilpailumaksua vastaan saatava, vaikka toimitus ei aina olekaan samaa mieltä tuomarien kanssa. Ruotsinkielisen lehden päätoimittajaa (P2) taas mietitytti, miten pal- jon kilpailussa menestymisellä loppujen lopuksi on arvoa. ”Se [kilpailu] on tärkeä omal- le porukalle, mutta en halua päätoimittajana hehkuttaa sitä ulospäin, sillä palkinnot ovat ’oman’ porukan antamia, ja tärkein palaute on aina lukijapalaute (eli levikki).”

Iso osa vastaajista otti arvostuskysymyksessä neutraalin kannan, mutta heistä vain osa perusteli näkemyksensä. Joidenkin vastaukset olivat niukkoja, toisten taas heijastelivat pettymystä kilpailuun. Kerran viikossa ilmestyvän lehden päätoimittaja (P16) totesi, että kilpailu on ”ok”, mutta lehtiä on vaikea arvioida yhden numeron perusteella. Kaksipäi- väisen lehden toimittaja (T1) sanoi, että vaikutelma muodikkuuden vaikutuksesta sekä kilpailulehden sattumanvaraisuus vähentävät hänen arvostustaan. Muodikkuuden vaiku- tuksella hän viittasi arvosteluperusteisiin. Hänhän kritisoi niitä sanomalla: ”Vaikuttaa siltä, että lehdet, joiden kansisivuilla on ilmoituksia, eivät voi ikinä päästä kärkeen.” Toimittaja yksipäiväisestä lehdestä (T8) puolestaan totesi, että levikin kehitys kertoo lehden laadusta paremmin kuin paikallislehtikilpailu. Lukijoiden tyytyväisyyteen nojasi myös toinen toimittaja (T3), joka pohti: ”Päivittäisessä työssä kilpailulla ei ole merki- tystä. Voisihan hyvällä menestyksellä vähän alkaa brassailla, mutta lukijat ymmärtääk- seni ovat tyytyväisiä, jos lehti ilmestyy silloin kun sen pitää ja siinä on heitä kiinnosta- vaa sisältöä.”

Kaksi neutraalin kannan ottanutta vastaajaa oli tyytymättömiä palautteisiin. Toimittaja yksipäiväisestä lehdestä (T9) totesi: ”Palaute lehdestä on tähän saakka ollut sen verran ympäripyöreää, viime vuotta lukuun ottamatta, ettei siitä ole ollut mitään erityistä hyö-

tyä. Palautteen sisältö on ollut sen kaltainen, että toimituksessa olemme tienneet kaikki samat asiat varsin hyvin itsekin.” Toisen yksipäiväisen lehden päätoimittaja (P9) sanoi, että palaute on joka vuosi sama, vaikka lehti on kahdessa vuosikymmenessä muuttunut paljon. ”Aina samat märinät pönötyskuvista ja mielipideosaston hiljaisuudesta.”⁸ Samankaltaisten palautteiden aiheuttamat reaktiot vaikuttavat luonnollisilta, kun niitä peilaa Penttisen (1999, 58) näkemystä vasten. Penttisen mukaan samankaltaisena toistuva palaute tuottaa mekaanisen kuvan palautteenantajan suhteesta yksittäiseen arvioinnin kohteeseen. Esimerkkipäätoimittajan turhautunut kommentti siis paljastaa, ettei hän enää luota lehdensä saavan yksilöllistä, todenmukaista palautetta. Toisaalta vakuuttuneisuus palautteen hyödyttömyydestä saattaa kieliä myös rajoittavista uskomuksista. Ranteen (2006, 52) mukaan ihminen, jolla on rajoittavia uskomuksia, saattaa pitää palautetta aina turhana tai huonona asiana. Hänellä voi olla rajoittava käsitys omasta oppimis- ja muuttumiskyvystään, tai hän ei usko, että palautteen antaja voisi koskaan sanoa mitään hyvää ja vilpittöntä. Rajoittavat käsitykset voivat olla yksilön omia tai kertoa yhteisön käsityksistä laajemminkin. Siksi niitä olisi Ranteen mukaan hyödyllistä pysähtyä miettimään.

Kaikki kolme vastaajaa, jotka ilmoittivat arvostavansa kilpailua melko tai erittäin vähän, perustelivat vastauksensa. Päätoimittaja (P3) kerran viikossa ilmestyvästä lehdestä koki, että samat lehdet ovat olleet kilpailun kärjessä liian usein. Hänen mukaansa tuomaristolla ”tuntuu olevan lempilapsia”, joiden menestystä hän 30 vuotta alalla olleena ”ei ymmärrä eikä allekirjoita”. Kollega (P10) kuittasi perustelut toteamalla ”Kun olen ollut tuomaristossa ja seurannut kilpailua noin 20 vuoden ajan”. Sama päätoimittaja arvioi, että myös hänen alaisensa arvostaa kilpailua melko vähän. Tuomariston toimintaa kritisoi myös kolmannen yksipäiväisen lehden päätoimittaja (P11). Hänen mukaansa ”nuoret koulun penkillä olevat ja pikkukuntien olosuhteita ehkä tuntemattomat arvostelijat eivät ymmärrä pikkulehden tekemisen kiemuroita”.

5.3.2 Työkavereiden uskotaan arvostavan kilpailua

Tutkimuksessa kysyttiin vastaajien oman arvostuksen lisäksi arviota siitä, miten paljon paikallislehtikilpailua arvostetaan heidän työpaikoillaan. Miltei puolet arvioi, että hei-

⁸ Päätoimittaja ei kuitenkaan antanut esimerkkejä lehdensä kuvituksen ja yleisönosaston muutoksista.

dän lehtensä toimituksessa kilpailua arvostetaan melko paljon. Viidennes valitsi vaihtoehdon ”ei vähän eikä paljon”. Koska vastaukselle ei tässä kysymyksessä pyydetty perusteluja, jää arvailujen varaan, miksi neutraaleja vastauksia tuli niin paljon. Tässä yhteydessä neutraali vastaus voi tarkoittaa useita eri asioita. On mahdollista, ettei vastaaja osannut tai halunnut arvioida oman toimituksensa suhtautumista. Niin ikään on mahdollista, että vastaaja otaksui toimituksensa kannan olevan neutraali. Kolmanneksi eniten kyselyssä valittiin vaihtoehtoa, jonka mukaan oma toimitus arvostaa paikallislehtikilpailua erittäin paljon. Näin otaksui runsas viidennes vastaajista. Vain kahdella vastaajalla oli käsitys, että omat työkaverit arvostavat kilpailua melko vähän. Molemmat olivat yksipäiväisen lehden päätoimittajia (P10 ja P11). Heidän arvioidensa oikeellisuutta ei päästä arvioimaan, sillä kummankaan alaisuudessa työskentelevä toimittaja ei vastannut kyselyyn.

5.4 Monipuolisuus tuo raadilta kiitosta

Kyllä se on se menestys kokonaisuudessaan. Uutisoinnin tason ja monipuolisuuden kiittäminen. (T11)

Myönteinen palaute on ihmiselle tärkeää todellisuudentajun säilymisen ja vahvistumisen kannalta. Kiittävä palaute auttaa yksilöä suhteuttamaan muiden ihmisten käsityksiä omiin käsityksiinsä. Lisäksi kehut tarkentavat ja monipuolistavat sitä kuvaa, joka ihmisellä on oman tekemisensä vahvuuksista ja heikkouksista. (Ranne 2006, 78.) Kyselyn perusteella paikallislehdet ovat saaneet paikallislehtikilpailussa kehuja niin sisällöstä, kuvituksesta, ulkoasusta kuin mielipiteistäkin. Osa vastaajista ei ehkä muistanut lehden saamien palautepapereiden sisältöjä, sillä kysymykseen jätti vastaamatta kolme ihmistä. Lehden sisällön saamat kiitokset mainitsi kaksitoista vastaajaa. Heidän mukaansa tuomaristoa olivat miellyttäneet paikallisuus, ajankohtaisuus, uutisoinnin taso, nuorison huomioiminen, ihmisläheisyys sekä henkilöhaastattelut. Myös kehut monipuolisuudesta, itse ideoiduista ja hyvin kirjoitetuista jutuista, osastojaosta sekä juttujen pilkkomisesta olivat jääneet vastaajien mieleen. Kuvituksen, ulkoasun ja mielipideaineiston laatu mainittiin kukin seitsemässä vastauksessa. Valokuvat olivat kirvoittaneet raadilta kehuja silloin, kun niille oli varattu sivulta selvä tila tai ne olivat ”hyviä”. Yhdessäkään vastauksessa ei tarkennettu, mitä hyvällä valokuvalla tarkoitettiin. Ulkoasu nousi esiin niissä

vastauksissa, joissa mainittiin taitto, ulkoasun kehittyminen tai lehden selkeys. Vaikka mielipideaineistojen arvioiminen sai monen kritisoimaan arviointikriteerejä, olivat lehdet vastaajien mukaan saaneet myös mielipiteistään kehuja. Pääkirjoitukset mainitsi kaksi vastaajaa. Kaksipäiväisen lehden toimittaja (T5) kertoi, että heidän lehdestään on kehuttu runsaita mielipidesivuja. Kiitosta yleisönosastosta oli tullut myös yksipäiväiselle lehdelle, mikä ilahdutti lehden toimittajaa (T7). Hänen mukaansa kiitos lämmitti mieltä, koska ”lehti uudistuksessa haluttiin nimenomaan antaa painoarvoa lukijoiden mielipiteille.”

Selvien eri arviointikohteita koskevien kehuja lisäksi jokunen lehti oli saanut itsestään myönteiseksi tulkittavia yleisluonnehdintoja. Kerran viikossa ilmestyvää lehteä oli päätoimittajansa (P9) mukaan kuvattu pontevaksi. Toista yksipäiväistä lehteä oli päätoimittajan (P7) mukaan luonnehdittu nuorekkaaksi. Yksi vastaaja ei kertonut kehuja kohteita, mutta sanoi, että kiittävää palautetta on käytetty lehden markkinoinnissa. Kahden vastaajan vastaus jäi epäselväksi. Kaksipäiväisen lehden päätoimittaja (P5) totesi lyhyesti, että ”aina ei ole ymmärretty tuomariston perusteita ja lehtemme sijoitusta”. Kollega (P13) yhtä usein ilmestyvästä lehdestä puolestaan nosti lyhyessä vastauksessaan esiin ristiriidan: ”Jos menestyy hyvin, palaute on melko negatiivista ja päinvastoin”.

Vastauksia tulkitessa huomaa, että kyse on muistinvaraisista asioista. Osa vastaajista lievensi varmuusastetta sanomalla ”muistaakseni” tai ”taisisimme saada kiitosta”. Erään päätoimittajan vastauksessa oli ympärilyöreyttä: ”Ihan perusjuttuja ulkonäön suhteen, ei tule mitään erityistä mieleen (muuta kuin että hyvin on mennyt joka vuosi).” Yksi vastaajista sanoi suoraan, että ”toimittajan muisti on hatara”: ”En ole varma, ovatko mieleeni jääneet asiat juuri näiltä vuosilta, mutta --”. Eräs toimittajista luetteli yleisellä tasolla lehtensä saamat kehut ja lisäsi: ”Yksityiskohtia on mahdotonta muistaa enää näin keväällä, kun kilpailun ajankohdasta on liian pitkä aika.” Kysymyksessä ohjattiin vastaajia muistelemaan vuosia 2007–2009, joihin tämä tutkimus keskittyy. Näin ollen voidaan olettaa, että suuri osa vastaajien kertomista asioista on lukenut palautepapereissa jonakin kyseisistä vuosista. Tutkimuksen kannalta ei kuitenkaan lopulta ole olennaista, vaikka muutama vastaaja olisikin muistanut väärin. Olennaista on kartoittaa, millaisia asioita paikallislehtikilpailun raadit ovat viime vuosina arvostaneet.

5.5 Ulkoasun kritiikki jää paikallisjournalistin mieleen

...kritiikin aiheet ovat ovat esimerkki siitä, että pienten lehtien työympäristöä ei tuomaristossa tunneta. (P14)

Kun kriittistä palautetta annetaan oikein, siitä tulee rakentavaa palautetta (Hathaway 1997, 3). Tässä tutkimuksessa tiedusteltiin, millainen lehden saama kritiikki on jäänyt vastaajien mieleen vuosilta 2007–2009. Vastaukset osoittavat, että kritiikkiä on annettu melko tasaisesti kaikista arvioinnin kohteista. Sisältöä koskevan kritiikin mainitsi yhdeksän vastaajaa. Valokuvat esiintyivät yhdessätoista, ulkoasu taas seitsemässä vastauksessa. Mielipideosiosta saadun kritiikin toi esiin yksitoista vastaajaa. Kaksi vastaajaa jätti vastaamatta kysymykseen. Kaksi sanoi, ettei muista lehden saamia kritiikkejä. Heistä toinen lisäsi, että palaute on ollut enimmäkseen hyvin myönteistä.

Lehtien sisältöön liittyvissä kritiikeissä mainittiin nuorten äänen kuulumattomuus, pitkät jutut ja pitkät haastateltavien sitaatit. Myös aihevalinnat, piilomainonta, ilmoituspainotteisuus, otsikointi sekä lehden osastojako nousivat esiin. Kuvituksen saamassa kritiikissä toistui ”heikko taso”, jota kaikki vastaajat eivät sen kummemmin avanneet. Yksi vastaaja viittasi ”huonolaatuisiin kuviin, mikä oli täysin painon vika”, toinen taas tylsiin ja huonolaatuisiin kuviin. Kolmas mainitsi pönötyskuvat ja neljäs kuvien käyttöön liittyvän arkuuden. Yksi vastaajista ilmaisi lehden saaman kritiikin sanomalla ”valokuvausta on edelleen kehitettävä”. Ulkoasukritiikeissä esiin nousivat taiton ahtausta, tekstipainotteisuus, ulkoasun vanhahtavuus sekä selvät virheet ulkoasussa. Taitossa tuomariston huomio on vastausten perusteella kiinnittynyt yksityiskohtiin, kuten siihen, millaista fonttia lehti käyttää tai kuinka tekstissä on sisennyksiä väärissä paikoissa. Mielipideosioiden saamissa kritiikeissä toistuvat hiljaiset yleisönosastot tai jopa niiden puuttuminen. Myös kolumnit ja pääkirjoitukset saivat mainintoja. Kerran viikossa ilmestyvän lehden päätoimittaja (P11) kertoi arvostelijoiden ihmetelleen, että lehdessä on vain yksi kolumni. Päätoimittajan mukaan kyseessä ei edes ollut kolumni, vaan pyydetty hartauskirjoitus, joka heillä on joka lehdessä. ”Eivät arvostelijat todellakaan olleet ajan tasalla”, päätoimittaja harmitteli. Hänen kollegansa (P14) puolestaan sanoi, että heille oli ehdotettu, että toimitus voisi itsekin kirjoittaa kolumneja. Näin ei hänen mukaansa tehdä, koska ”siihen ei olisi aikaa ja äänemme kuuluu lehdessä tarpeeksi muutenkin”. Kolmannen päätoimittajan (P9) mukaan yksi heidän pääkirjoituksensa ”haukuttiin ala-arvoiseksi, se ei ollut tuomareitten mielestä edes pääkirjoitus”. Päätoimittaja sanoi, ettei ymmärrä kri-

tiikkiä, koska kyseinen pääkirjoitus ”ei ollut edes huonoimmasta päästä”. Kaksipäiväisen lehden toimittaja (T1) puolestaan totesi, että heidän kritiikkeissään esiin on tullut ”selvästi kantaa ottavien kirjoitusten vähäisyys”.

Epäselviksi jääneitä vastauksia tuli kaksi. Toisessa lehden saama kritiikki kuului: ”Eri-tyisesti kuvien yläreunat ovat monesti tasaamatta.” Kritiikin esiin tuonut päätoimittaja (P15) sanoi, etteivät he edes ymmärtäneet, mitä sillä tarkoitettiin. On mahdollista, että kommentilla on viitattu kuvien kehyksiin. Joskushan kehyksen ja kuvan väliin jää tyhjää valkoista tilaa, joka pomppaa häiritsevästi lukijan silmään. Toinen epäselvän vastauksen antanut oli ruotsinkielisen lehden päätoimittaja (P2), joka kertoi ”tuomariston mokasta”. Hän ei kuitenkaan tarkentanut, millaisesta erheestä oli kysymys: ”Kerran tuli kyllä ihan tuomariston mokakin, sillä tuomaristo ei ollut lainkaan ymmärtänyt yhden osion fuktiota ja antoi siitä kriittisen lausunnon (ja me taas tiedämme, miten paljon juuri se osio toimii ja aktivoi lukijoita).”

5.6 Unohdetut kehitysehdotukset

Ei muistu mitään kovin isoja asioita mieleen. (T6)

Tuomaristolta tulleista kehitysehdotuksista kysyttäessä vastaukset jäivät niukoiksi. Vastaamatta jätti peräti seitsemän kyselyyn osallistunutta, ja vastanneistakin kymmenen sanoi, ettei muista kehitysehdotuksia. Kolme puolestaan kertoi, ettei erityisiä ehdotuksia ole tullut. Yksi heistä totesi, että kehitysehdotukset ovat voineet olla ”niin ylimalkaisia, ettei niistä ole ollut konkreettista hyötyä”. Yksi muistamattomista perusteli vastaustaan samalla asialla: ”Kehitysehdotukset ovat monesti ehkä olleet hieman epämääräisiä, sen takia en ehkä muista niitä.”

Vain kahdeksan vastaajaa toi esille lehden saamia konkreettisia ehdotuksia. Niistä kolmessa esiin nousi vuorovaikutuksen lisääminen lukijoiden kanssa, mikä tarkoittaa käytännössä yleisönosastokirjoitteluun rohkaisemista. Viidessä vastauksessa toimitusta oli kehoitettu kehittämään lehden ulkoasua joko taittoa tai kuvitusta parantamalla. Yhtä lehteä oli kannustettu taittoon liittyvillä, nykyaikaiseen ulkoasuun tähtäävillä ehdotuksilla. Yksi vastaajista kertoi, että tuomaristolta on tullut rakentavia vinkkejä taitosta, mutta

”usein ne ovat olleet sellaisia, joihin on jo ryhdytty puuttumaan”. Kaksipäiväisen lehden päätoimittaja (P15) sanoi tuomariston ehdottaneen, että lehti karsisi sivuilla olevien kuvien määrää. Muissa kehitysehdotuksissa oli vastaajien mukaan ehdotettu leipätekstifontin suurentamista tai kannustettu tekemään enemmän henkilöhaastatteluja. Erään yksipäiväiselle lehdelle tuomaristo oli esittänyt toiveenaan, että toimitus ottaisi juttuihin vähemmän hallinnon ja enemmän tavallisen ihmisen näkökulmaa. Eräs yksipäiväisen lehden päätoimittaja (P7) taas kertoi jo lehden saamaa kritiikkiä käsittelevässä vastauksessaan, että tuomaristo oli ehdottanut lehden osastojaon parantamista.

5.7 Moni yhtyy kritiikkiin

Kritiikki on aina tervetullutta. (P5)

Arviointi ja palaute sisältävät aina tulkintaa, koska sekä palautteen antaja että vastaanottaja tulkitsevat havaitsemaansa omasta kokemuserustastaan (Hätönen & Romppanen 2007, 16). Tässä tutkimuksessa haluttiin selvittää, miten paikallislehtien toimituksissa on tulkittu niiden saamaa kritiikkiä. Vastaajilta tiedusteltiin, oliko kritiikki heidän mielestään ansaittua. Suurin osa suhtautui kritiikkiin myönteisesti. Kuusitoista vastaajaa totesi, että kritiikki oli ansaittua, neljän mielestä se oli sitä osittain. Viisi puolestaan koki, ettei tuomariston kriittisille arvioille ollut perusteita. Tyhjäksi kysymyksen jätti neljän vastaajaa. Tuomariston kritiikkiin yhtyvät kertoivat olevansa samaa mieltä ulkoasullisista seikoista, yleisönosaston hiljaisuudesta, kuvien heikosta laadusta tai liian pitkistä jutuista. Osa tyytyi toteamaan kantansa lyhyesti, toiset taas perustelivat näkemystään ja kertoivat, mitä tuomariston esiin nostamille asioille on tehty. Voidaan ajatella, että rauhallinen suhtautuminen kritiikkiin kertoo niin sanotusta opitusta työroolista tai ammattimenetelmästä. Ranteen (2006, 130) mukaan kovankin kritiikin vastaanotto voidaan mieltää niin kiinteästi johonkin työtehtävään kuuluvaksi, että siihen osataan sen vuoksi suhtautua tyynesti.

Kyllä [oli ansaittua]. Juuri tuo valokuvaosuus. Kuvituksen on tuotava uutiseen pontta. (T11)

Oli toki. Etusivun vinkkiosasto näytti kieltämättä hieman raskaalta. Nyt se on kivemman näköinen, kun kevensimme kirjasinta kuvateksteissä. Kappaleen sisennys väliotsikon jälkeen näyttää nyt jo suorastaan hassulta, kun katsoo vanhoja lehtiä. Muutimme siis senkin. (T6)

On lähestulkoon aina, siitä on tunnistanut ja ymmärtänyt heikot kohdat. (P2)

Ulkoasun ja kuvien laadun kritisointi oli. Tiukasti tarkastellen kritiikki omaa juttuanikin kohtaan oli varmasti ansaittua, vaikka omasta mielestäni olin pyrkinyt karsimaan mainostuksen minimiin jutustani. Nykyisin lehdissä näkee huomattavasti mainosmaisempia juttuja, aina päivälehdissäkin. (T4)

Yhdyn kritiikkiin. Kaipaen enemmän väriä perhesivuille. (T2)

Huomionarvoista on, että osa vastaajista ilmaisi auliisti olevansa tuomariston kanssa yhtä mieltä kehityskohteista, vaikka olisi muissa yhteyksissä arvostellut joko paikallislehtikilpailua tai sen tuomarointikäytäntöjä. Esimerkiksi yksipäiväisen lehden päätoimittaja (P10) ilmoitti, ettei arvosta kilpailua, mutta sanoi kuitenkin kritiikkiin olevan aihetta. ”Leipäteksti on liian pientä, kuvien taso on ollut heikko ja niin edelleen”, hän luetteli perusteluna. Hänen kollegansa (P5) kaksi kertaa viikossa ilmestyvästä lehdestä puolestaan totesi, että ”kritiikki on aina tervetullutta”. Myöhemmin hän vahvisti, että tuomariston näkemykset ovat yleisemminkin vastanneet hänen omaa näkemystään. Toisaalta hän kertoi myös pitävänsä opiskelijatuomarointia melko huonona käytäntönä. Tällaiset vastaukset saavat pohtimaan, mikä tuomaroinnissa on vastaajien mielestä huonoa, jos toimituksissakin pystytään yhtymään tuomariston näkemyksiin. On mahdollista, että syy piilee saman päätoimittajan toteamuksessa, jolla hän perustelee opiskelijatuomaroinnin heikkoutta: ”Näkemys edustaa nuoren sukupolven näkemystä. Se on hyvää, mutta on kovin suppea-alainen, koska lukijakuntamme pääosa on selvästi iäkkäämpää.” Tähän problematiikkaan palataan tarkemmin luvussa 6.10, jossa pohditaan, millaista hyvän paikallisjournalismin kuuluisi olla 2000-luvulla.

Kritiikin osittain ansaituksi arvioineista kolme piti ongelmallisena sattuman suurta vaikutusta lehden saamaan arvioon. Päätoimittaja (P12) yksipäiväisestä lehdestä sanoi, että kritiikin antamisessa korostuu yhden ainoan numeron arvioinnin ongelma. Toisen yksipäiväisen lehden toimittaja (T9) huomautti samaan aiheeseen liittyen, että lehti on aina kompromissi. Hänen mukaansa yleisönosastokirjoittelun aktivoiminen on pienellä paikakunnalla yllättävän hankalaa. ”Aina ei myöskään saa aikaan lehteä, jossa olisi joka viikko juttuja laidasta laitaan kovin laajalta rintamalta.” Ongelman havainnollisti hyvin kollega (P6), joka kertoi: ”Nuorista on meillä paljonkin juttuja, mutta kyseisessä kilpailunumerossa ei juuri sattunut olemaan nuorisoasia.” Nuoria käsittelevien juttujen määrä nousi esiin oli myös neljännen yksipäiväisen lehden saamassa palautteessa, jossa aselema oli päinvastainen. Päätoimittajan (P14) mukaan lehdessä oli tuomariston mielestä

ollut liikaa juttuja nuorisosta. ”Niitä taisi olla peräti kaksi vai kolme, jotka satunnaisesti sattuvat samaan lehteen. Kun lehti ilmestyy vain kerran viikossa, ei aiheita voi jättää seuraavaan viikkoon roikkumaan, sillä silloin se on jo auttamattomasti vanha.” Päätoimittaja totesi, että heidän lehtensä saamalle kritiikille on varmasti ollut aihettakin, mutta yhden lehden perusteella on vaikea tehdä päätelmiä lehdestä. ”Moni asia on sellainen, joka toimituksessa tiedostetaan, mutta jolle ei kyseisellä viikolla ole ollut vaihtoehtoja.” Jotkut vastaajat puolustivat suhtautumistaan kritiikkiin. Yksipäiväisen lehden toimittaja (P3) sanoi, että kritiikki oli osittain ansaittua, mutta:

Kisaan lähetetyssä lehdessä oli nimittäin pitkiä reploja, mutta jos se on toimittajan tyyli kirjoittaa niin vaikea siihen on muutosta tehdä. Samoin mielipidekirjoitusosiossa ei mielestäni joka viikko tarvitse olla ohjeita siitä, miten lukija voi oman tekstinsä toimitukseen lähettää.

Yksipäiväisen lehden päätoimittaja (P16) piti lehtensä saamaa kritiikkiä ansaittuna mutta huomautti, että toimitus ei voi vaikuttaa painon toimintaan. Toimittaja (T7) toisesta samankokoisesta lehdestä taas kertoi, ettei toimitus itsekään ole tyytyväinen valokuvien painotekniseen laatuun. Eräs päätoimittaja (P17) sanoi pitävänsä lehtensä saamaa kritiikkiä ansaittuna mutta totesi, että ”esimerkiksi kritiikki liian monista ilmoituksista väärässä paikassa täytyy laittaa mittasuhteisiinsa”.

Vaikka osa vastaajista vakuutti myös kriittisten arvioiden olevan toivottuja, jotkut suhtautuivat saamiinsa kommentteihin nyreästi. Erään päätoimittajan (P3) mukaan heidän saamalleen kritiikille ei ole perusteita. Hän perustelee näkemyksensä sanomalla, ettei lehteä ole aina luettu tarkoin. Esimerkkinä tästä on hänen mukaansa tuomariston huomautus lukijoiden kirjeiden puuttumisesta, ”vaikka niitä oli kahdessa paikassa”. Toisena perustelunaan hän mainitsee painoteknisen laadun, johon toimitus ei voi vaikuttaa. Päätoimittajaa vaikuttaa häiritsevän kilpailun palautteiden laatu yleisemmälläkin tasolla. ”Olen saanut luettavakseni muidenkin lehtien saamaa palautetta ja niissä on hämmentäviä yhdenmukaisuuksia, aivan kuin samasta sapluunasta.” Toinen päätoimittaja (P15) ei pidä tuomariston kritiikkiä aiheellisena, koska toimitus ei edes ymmärtänyt, mitä sillä tarkoitettiin. Kyse oli palautteesta, jossa todettiin ”erityisesti kuvien yläreunat ovat monesti tasaamatta”. Eräs toimittaja puolestaan kuittasi tiedustelut kritiikin aiheellisyydestä vastaamalla: ”Ei, lukijanpalstoja tulee välillä paljon, välillä on hiljaisempaa, riippuen onko alueella mitään kuumaa perunaa pureskeltavana juuri silloin.” Kaksi vastaajaa kommentoi kritiikkien aiheellisuutta varsin suorasanaisesti. ”Ei. Haloo! Lehdet elävät

ilmoituksista!” sanoi ilmoituksia koskevasta kritiikistä narkästynyt kaksipäiväisen lehden toimittaja (T5). Yksipäiväisen lehden päätoimittaja (P11) teki lehtensä saamista kritiikeistä melko pitkälle menevät päätelmät: ”Ei todellakaan [ollut aiheellista], osoitti vain nuorten tietämättömyyttä.” Kyseisen päätoimittajan muistakin vastauksista paistoi tyytymättömyys opiskelijatuomarointiin. Hänen mukaansa ”nuoret koulun penkillä olevat ja pikkukuntien olosuhteita ehkä tuntemattomat arvostelijat eivät ymmärrä pikkulehden tekemisen kiemureita”. Arvostelijat eivät myöskään ”olleet ajan tasalla” rinnastaessaan hartauskirjoituksen kolumniin. Päätoimittaja tiivistää ryöpytyksensä toteamukseen: ”Nuoret eivät, valitettavasti, voi ymmärtää lehden tekemisen arkea!”

Kivioja (2010) pitää palautteiden aiheuttamia vastareaktioita yleisinä.

Joskus kalikka kalahtaa, kun arvostelua esitetään, ja niinhän sen tietysti pitää ollakin. Ei voi olla sellaista tuomaristoa, joka vain myötäkarvaan sukii. -- Tuomaroinnin ja kilpailun tarkoitus on, että tulee mielipiteitä puolesta ja vastaan.

Kritiikkiin hyvin torjuvasti suhtautuvien reaktiot saattavat kertoa siitä, että heillä on vaikeuksia säädellä palautteen vastaanottoa. Ranne (2006, 120, 123) sanoo palautteen vastaanottajan itse säätelevän sitä, missä määrin hän antaa palautteen mennä sisälleen. Säätely lisää vastaanottajalla hallinnan tunnetta ja on siksi tärkeää erityisesti korjaavaa palautetta vastaanotettaessa. Säätely voi kuitenkin olla liian heikkoa tai vahvaa. Liian heikko säätely aiheuttaa sen, että korjaava palaute menee suoraan ja säätelemättä vastaanottajan sisimpään. Silloin kritiikki saattaa hallitsemattomasti haavoittaa, loukata tai suututtaa, minkä seurauksena vastaanottajan on hankala suhtautua korjaavaan palautteeseen asiallisesti ja pienikin kritiikki tuntuu rankalta. Jos taas säätely on liian vahvaa, korjaava palaute ei mene perille eikä tuota haluttua tulosta.

5.8 Palaute on saanut kohentamaan ulkoasua ja juttusisältöjä

Palautteen vastaanottajalla on päätösvalta siihen, miten hän suhtautuu palautteeseen ja miltä osin hän sitä hyödyntää (Ranne 2006, 134). Onnistuneen arvioinnin tulisi kuitenkin aina johtaa siihen, että vastaanottaja alkaa joko ylläpitää tai kehittää nykyistä toimintaansa (Hätönen & Romppanen 2007, 16). Jos palaute ei johda toiminnan konkreettiseen korjaamiseen tai olemassa olevan toiminnan vahvistamiseen, turhautuvat sekä

palautteen antajat että ne arvioitavana olevan työyhteisön jäsenet, jotka haluaisivat palautteen vaikuttavan (Ranne 2006, 168). Paikallislehtikilpailun onnistumista voidaankin arvioida siitä näkökulmasta, ovatko tuomariston palautteet saaneet toimituksia ryhtymään konkreettisiin toimiin.

Kahdeksantoista kyselyyn vastannutta kertoi, että heidän toimituksensa on pyrkinyt säilyttämään kilpailussa kehuja saaneita asioita. Seitsemän mukaan kiittävä palaute ei ole vaikuttanut toimituksen työskentelyyn. Kolme vastaajaa jätti vastaamatta kehujen vaikutuksia koskevaan kysymykseen. Kyselyn mukaan toimitukset ovat saaneet kilpailusta pontta yleisönosaston ja ulkoasun kehittämiseen, nuorten esiin tuomiseen sekä monipuolisuuden ylläpitämiseen. Neljän vastaajan mukaan toimituksessa on kiittävän palautteen jälkeen jatkettu samaan malliin. Kaksi kertoi, että toimitus on saanut kehuista vahvistusta toimilleen, esimerkiksi tekemilleen uudistuksille. ”Palautteesta keskustellaan ja jos kehuja on tullut, niin tokihan pyrimme jatkamaan samalla linjalla”, sanoi eräs päätoimittajista (P16). Kollega (P4) neljä kertaa viikossa ilmestyvästä lehdestä totesi, että palautetta hyödynnetään tulevaisuudessa ”arvioitaessa lehteä ja sen kehittämistä”. Joissakin lehdissä kiittäväänkin palautteeseen suhtaudutaan kuitenkin maltillisesti. ”Palaute käydään läpi, mutta oma näkemys linjaa silti sisältömmme. Palautteen vaikutus on ollut hetkellinen”, sanoi kaksipäiväisen lehden päätoimittaja (P5). Osa vastaajista taas näki, että kehuja saaneita asioita pidetään yllä joka tapauksessa. Esimerkiksi neljä kertaa viikossa ilmestyvän lehden toimittajan (T4) mukaan kiiteltäviä lukujuttuja ei välttämättä ole pyritty säilyttämään juuri kilpailusta tulleen palautteen perusteella. Samansuuntainen suhtautumistapa oli kahdella muulla vastaajalla, joiden mukaan tuomariston kehut eivät ole vaikuttaneet toimituksen työskentelyyn. ”Ei sen kummemmin, tehdään niin hyvää lehteä kuin kyetään joka tapauksessa”, totesi yksipäiväisen lehden toimittaja (T10). ”Ei mitenkään erityisen tietoisesti, yleensä ne [kehuja saaneet asiat] kulkevat mukana ilman kummempaa huolenpitoa”, sanoi puolestaan kaksi kertaa viikossa ilmestyvän lehden päätoimittaja (P15). Kolme vastaajaa kielsi kehujen vaikutuksen mutta jätti vastauksensa perustelematta. Ruotsinkielisen lehden päätoimittajan (P2) mukaan kehuja asioita ei ole pyritty säilyttämään ”systemaattisesti”. Eräs toimittaja (T3) kertoi, että hänen tietääkseen kehuja kohteita ei ole pyritty säilyttämään ”muuten kuin arkistoimalla saadun palautepaperin”.

Kilpailussa annettu kritiikki puolestaan on vaikuttanut toimitustyöhön kuudentoista vas-

taajan mukaan. Yhdeksän vastaajaa sanoi, ettei kriittisellä palautteella ole ollut lainkaan vaikutusta, tai ainakaan vaikutus ei ole ollut kovin suuri. Vastaukset jäivät uupumaan kahdelta osallistujalta. Tuomariston kritiikki on kyselyn mukaan saanut toimitukset kohentamaan lehtien visuaalisuutta, kiinnittämään enemmän huomiota teksteihin sekä lisäämään lukijalähtöisyyttä. Lukijoita on kannustettu osallistumaan julkiseen keskusteluun esimerkiksi lisäämällä lehteen tekstiviestipalsta, kuten eräässä kaksipäiväisessä lehdessä on tehty. Samassa lehdessä on sen toimittajan (T1) mukaan ryhdytty tekemään toimittajien kommenttikainaloita. Ruotsinkielisessä lehdessä on alettu huolehtia siitä, että lukijoiden kirjeet tulevat lehteen ”nopeasti ja säännöllisesti eivätkä jää lojumaan”. Erään yksipäiväisen lehden päätoimittaja puolestaan (P7) kertoi, että lehden sivuja palautteen jälkeen osastoitu. Kolme vastaajaa mainitsi kuvien laadun parantamisen muun muassa kuvakulmia tarkemmin miettimällä. Kahdessa yksipäiväisessä lehdessä on järjestetty kuvakoulutusta. Myös eräässä neljä kertaa viikossa ilmestyvässä lehdessä on päätoimittajansa (P4) mukaan järjestetty kilpailupalautteen perusteella koulutuksia. Kaksi vastaajaa totesi, että kritiikit otetaan tai on otettu huomioon lehden uudistuksissa. Päätoimittaja (P17) kerran viikossa ilmestyvästä lehdestä sanoi, että palaute on ”tärkeä osa jatkuvaa lehden kehitystyötä”. Hän kuitenkin arvioi, ettei heidän lehdessään mikään yksittäinen asia ole muuttunut radikaalisti yksinään kilpailusta saadun kritiikin perusteella. Seitsemän vastaajaa arvioi, että kritiikeillä on ollut vaikutusta toimituksen työskentelyyn. He eivät kuitenkaan kertoneet, millaista vaikutus on ollut. Esimerkiksi kerran viikossa ilmestyvän lehden toimittaja (T6) vastasi: ”Olemme pyrkineet ottamaan vinkistä vaarin, mutta mitään hirveän mullistavaa ei ole kritiikin pohjalta tarvinnut toteuttaa.” Toisen samankokoisen lehden päätoimittaja (P6) sanoi lyhyesti: ”Kyllä, on yritetty muuttaa suuntaa.” Erästä kaksipäiväistä lehteä taas on päätoimittajansa (P1) mukaan ”uudistettu”. Samankokoista lehteä luotsaavan kollegan (P15) vastaus erottui pohdiskelevuudessaan muista. Hän jäi miettimään lehtensä saamien kritiikkien merkitystä. Tämän tutkimuksen kannalta on valitettavaa, ettei hän kuitenkaan kertonut kritiikkien sisältöjä.

Yleensä ottaen kyllä [kritiikki on vaikuttanut]. Kritiikeissä on tullut esiin asioita, joita itse pidämme itsestäänselvyyksinä sen kummemmin asiaa miettimättä. Ja ne huomataan turhuudeksi vasta kun joku ulkopuolinen kiinnittää niihin huomiota.

Neljässä toimituksessa on vastaajien mukaan keskusteltu raadin kriittisistä arvioista. Siinä neljäpäiväisessä lehdessä, jossa on järjestetty palautteiden perusteella koulutusta,

palaute käydään päätoimittajan (P4) mukaan aina läpi toimituksen palaverissa. ”Palaute otetaan huomioon lehden uudistuksissa, ideoinnissa ja aihevalinnoissa.” Kaksi kertaa viikossa ilmestyvän lehden toimittaja (T11) taas kertoi, että heillä kritiikit käydään läpi ”koko porukan kesken ja erikseen toimittajien kesken”.

Kuudessa lehdessä kilpailuraadin esiin nostamiin epäkohtiin ei ole vastaajien mukaan tartuttu. Näistä kahdessa sekä toimittaja että päätoimittaja olivat asiasta samaa mieltä, ja loppuista tuli vain maininta vain jommaltakummalta. Lisäksi yhdessä toimituksessa, kyselyn ainoassa ruotsinkielisessä lehdessä, toimittajan ja päätoimittajan näkemykset erosivat hieman toisistaan. Päätoimittajan (P2) mukaan palautteista on keskusteltu ja sen jälkeen ryhdistäydytty lukijoiden kirjeiden lehteen saattamisessa. Toimittaja (T2) taas näki saman tilanteen niin, että kritiikit eivät ole ”huomattavassa määrin” vaikuttaneet. Suurin osa kritiikin vaikutuksen kieltäneistä jätti vastauksensa perustelematta.

Kun vastaajilta tiedusteltiin, onko heidän toimituksessaan toteutettu raadin esittämiä kehitysehdotuksia, kysymykseen vastasi vain 21 osallistujaa. Heistä yksitoista kertoi, että ehdotuksia on toteutettu. Yksi kuitenkin huomautti, etteivät muutokset välttämättä ole johtuneet kilpailupalautteista. Kolme vastaajaa ei muistanut, miten tuomariston ehdotusten kanssa on menetelty. Kahden mukaan kehitysehdotuksia ei ole edes tullut. Viiden vastaajan mukaan toimitus ei ole pitänyt kehitysehdotuksiin tarttumista aiheellisena.

Kyselyn mukaan toimitukset ovat toteuttaneet tuomariston ehdotuksia muun muassa jutturakenteita korjaamalla ja kuvitukseen syventymällä. Kuvituksen parantamisen mainitsi kolme vastaajaa. Esimerkiksi eräässä kaksipäiväisessä lehdessä on toimittajansa (T11) mukaan järjestetty valokuvakoulutusta avustajille. Saman lehden päätoimittaja (P15) puolestaan kertoi, että ehdotuksia on toteutettu valikoivasti: he ovat muun muassa ottaneet käyttöön tehostevärit. Neljä kertaa viikossa ilmestyvän lehden päätoimittaja (P4) sanoi, että he ovat toteuttaneet ehdotuksia monellakin tavalla. Hän mainitsi ulkoasun modernisoimisen, ulkoasun selvien virheiden korjaamisen, kuvien tason parantamisen sekä koulutuksen järjestämisen. Lisäksi hän kertoi, että palaute on otettu huomioon ideoinnissa ja aihevalinnoissa. Yksipäiväisen lehden päätoimittaja (P12) taas ei kertonut, miten ehdotuksia on toteutettu, vaan tyytyi toteamaan ”on niitä käsitelty”. Kaikissa lehdissä ehdotuksia ei ole vielä pantu täytäntöön. Esimerkiksi eräässä yksipäiväisessä lehdessä tuomariston esittämä leipätekstin suurentaminen toteutetaan päätoimittajan

(P10) mukaan suuremman ulkoasu-uudistuksen yhteydessä.

Niissä lehdissä, joissa uudistuksia ei ole tehty, ollaan eri mieltä tuomariston kanssa. Esimerkiksi erään yksipäiväisen lehden päätoimittaja (P3) kuittasi, ettei pienellä toimituksella ole aina rutiineiltaan aikaa tehdä idealistisen tuomariston ehdottamia ”työläitä henkilöhaastatteluja”. Erään kaksipäiväisen lehden päätoimittaja (P5) puolestaan totesi lyhyesti, että heillä on oma näkemys lehden kehittämisestä ja lisäksi konsernin tuki. Eräs muutoksia tehneistäkin päätoimittajista (P8) huomautti, että hän on tarttunut ehdotuksiin vain silloin, kun on pitänyt niitä aiheellisina. Hänen mielestään arvioitsijoina olleet ”nuoret opiskelijat eivät välttämättä ole paikallislehtityön perinteen ja nykypäivän tasalla”. Kollega (P11) puolestaan sanoi lyhyesti, että heidän toimituksensa ei ole kokenut ehdotuksiin tarttumista aiheelliseksi. Vastauksia läpi käydessä olisi helppo päätyä siihen tulkintaan, että kaikki kehitysehdotuksia toteuttamatta jättäneet suhtautuisivat opiskelijoiden ammattitaitoon epäillen. Vaikka muutamista vastauksista tällaista sävyä heijastuukin, tulkinnan osoittaa kuitenkin liian pitkälle meneväksi ruotsinkielisen lehden päätoimittaja (P2). Hän kertoo, ettei toimitus ole nähnyt suurta syytä tuomariston ehdotusten toteuttamiseen. ”Mielestäni meidän nykyinen konseptimme toimii, ei ole sen takia nähty syytä tehdä suuria muutoksia – enemmänkin konkreettisia kohdeparannuksia siellä, missä on selviä ongelmia (ja jotka tietty vaativat työtä ja kuria)”. Päätoimittajan muista vastauksista kävi ilmi, että tuomariston esittämään kritiikkiin on toimituksessa suhtauduttu vakavasti. Päätoimittajan suhtautumisesta kertoo myös se, että hän totesi pitävänsä opiskelijatuomarointia melko hyvänä käytäntönä. Lisäksi hän arvioi, että opiskelijatuomareiden asiantuntemus riittää paikallislehtien arviointiin.

5.9 Palautteet ovat onnistuneet lehtien luonnehtimisessa

Taulukosta 3 selviää, miten hyvänä paikallisjournalistit pitivät tuomaripalautteiden ja omien näkemystensä vastaavuutta. Luvut kertovat vastaajien määrän.

Taulukko 3. Toimitusten ja tuomariston näkemysten yhteneväisyys.

	1 erittäin huonosti	2 melko huonosti	3 ei hyvin eikä huonosti	4 melko hyvin	5 erittäin hyvin	Vastaajia yht.
18. Miten hyvin lehtenne vuosina 2007–2009 saamat palautteet mielestäsi vastaavat omaa näkemystäsi lehdestänne?	0	4	6	18	0	28

Vaikka kyselyvastauksissa esitettiin välillä melko voimakastakin kritiikkiä kilpailun tuomarityöskentelyä kohtaan, suurin osa tutkittavista kuitenkin jakoi yhteen kysymyksen vastatessaan tuomareiden näkemys omasta lehdestään. Kysymys kuului näin:

Paikallislehtikilpailussa annetaan sanallinen arvio niin lehden sisällöstä, kuvituksesta, ulkoasusta kuin mielipiteistäkin, eli tavoitteena on kokonaiskuvan luominen lehdestä. Miten hyvin lehtenne vuosina 2007–2009 saamat palautteet mielestäsi vastaavat omaa näkemystäsi lehdestänne?

Yksikään kyselyyn vastanneista ei valinnut kysymyksessä Likert-asteikon ääripäitä eli vaihtoehtoja ”erittäin hyvin” tai ”erittäin huonosti”. Miltei kaksi kolmannelta koki, että palautteet vastaavat heidän omaa näkemystään melko hyvin. Joka viides valitsi vaihtoehdon ”eivät hyvin eivätkä huonosti”. Vain neljä vastaajaa kahdestakymmenestä kahdeksasta oli sitä mieltä, että tuomareiden näkemykset vastaavat heidän omia näkemystään melko huonosti. Yksikään tutkimukseen osallistunut toimittaja tai päätoimittaja ei pitänyt vastaavuutta erittäin huonona, vaikka sitä olisi ehkä voinut kyselyssä esiin nousseen kritiikin perusteella odottaa.

5.10 Mielipiteitä jakava opiskelijatuomarointi

Taulukkoon 4 on koottu paikallisjournalistien mielipiteitä opiskelijajärjestelmän toimivuudesta. Luvut kertovat vastaajien määrän.

Taulukko 4. Mielenpiteet tuomaristosta.

	1 erittäin huono	2 melko huono	3 ei hyvä eikä huono	4 melko hyvä	5 erittäin hyvä	Vastaa- jia yht.
19. Mitä mieltä olet siitä, että kilpailua ovat tuomaroineet Jyväskylän yliopiston journalistiikan opiskelijat?	4	8	7	9	0	28
21. Mitä mieltä olet siitä, että tuomaristossa on viime vuosina ollut mukana myös paikallislehtikentän edustajia, joita opiskelijaraati on kuullut arvioinnin loppuvaiheessa?	1	0	3	12	12	28
24. Vuonna 2010 paikallislehtikilpailua eivät enää tuomaroineet opiskelijat. Kilpailun päätuomariksi valitaan journalismin ammattilainen, joka arvioi lehdet paikallislehtikentältä valittujen aputuomareiden kanssa. Mitä mieltä olet uudistuksesta?	0	2	7	8	11	28

5.10.1 Opiskelijoiden ongelmana nuoruus ja kokemattomuus

Toimittajilta ja päätoimittajilta tiedusteltiin, mitä mieltä he ovat siitä, että kilpailua ovat tuomaroineet Jyväskylän journalistiikan opiskelijat. Tulos on kiintoisa etenkin edellisen kysymyksen valossa. Vastaaajista kolmannes totesi käytännön olevan melko hyvä. Suunnilleen yhtä moni ilmoitti pitävänsä käytäntöä melko huonona. Kolmanneksi eniten vastauksia sai vaihtoehto ”käytäntö ei ole hyvä eikä huono”, johon kallistui peräti neljännes vastaajista. Miksi näin moni valitsi neutraalin kannan? Yksi vaihtoehto, että opiskelijatuomareissa on vastaajien mielestä ollut tasaisesti sekä hyviä että huonoja puolia, jolloin keskiarvoksi tulee neutraali arvio. Yksi syy voisi olla myös se, etteivät kaikki vastaajat ole kehdanneet tai halunneet kallistua niin kielteisen kuin myönteisenkään arvion puolelle. Koska kilpailu näyttää jakavan paikallislehtikentän mielenpitoja, ”vääränlaisesta” mielenpiteestä saattaisi omassa työyhteisössä – tai paikallislehtikentällä ylipäänsä – olla haittaa. Tätä teoriaa vastaan tosin sotii se, että neljä vastaajaa päätyi kuitenkin valitsemaan vaihtoehdon, jonka mukaan opiskelijatuomarointi on ollut erittäin huono käytäntö. Kun laskee yhteen ”erittäin huono” - ja ”melko huono” -vastaukset sekä ”melko hyvä” - ja ”erittäin hyvä” -näkemys, lopputulos on, että kyselyyn vastanneiden enemmistö suhtautuu opiskelijatuomareihin kielteisesti.

Kielteisyyden taustalla on kyselyn perusteella monia syitä. Useimmin vastaajien perus-

teluissa toistuivat opiskelijoiden kokemuksen ja ammattitaidon puute. Osa vastaajista oli myös sitä mieltä, että nuorilta puuttuu tieto ja ymmärrys paikallislehtityöstä. Esimerkiksi opiskelijatuomarointia erittäin huonona pitävä toimittaja (T5) haluaa ”ammattilaisia mukaan”. Hän perusteli, että opiskelijat eivät tunne käytännön työtä ja tekemistä tarpeeksi. ”Nettimaailman kasvatit jakamassa arvokkaita palkintoja.” Yhtä kielteisellä kannalla oli päätoimittaja (P3), joka aiemmin valitteli tuomarien huonoa paneutumista lehtiin sekä tiettyjen lehtien suosimista. ”Nämä idealistiset toimittajanalut eivät tiedä lehden tekemisen taloudellisista lainalaisuuksista paljoakaan. Silti kiinnitetään huomiota kuvien kokoon ja niin edelleen. Jos resursseja ei ole kuin 8-sivuisen lehteen, ei siinä revitellä viiden palstan kuvilla.” Häntä säesti kilpailua kovin sanoin arvostellut kollega (P11): ”Nuoret eivät, valitettavasti, voi ymmärtää lehdenteon arkea!” Samoja teemoja pyörittelivät myös ne, jotka olivat arvioineet opiskelijaraatikäytännön melko huonoksi. Toimittaja, joka piti opiskelijatuomareita ylimielisinä, totesi: ”Opiskelijat ’tietävät’ kaiken, koska eivät ole juuri tehneet vielä käytännön työtä aamusta iltaan ja viikosta toiseen. Tämä kokemattomuus näkyy heidän toisinaan lapsellisissa kommentissaan lehdestä.” Kokemattomuuden nimesi opiskelijoiden merkittäväksi heikkoudeksi myös eräs päätoimittaja (P14), jolla kuitenkin oli osittain myönteinen suhtautuminen alan opiskelijoihin.

On helppo sanoa, millainen on hyvä lehti, mutta sen toteuttaminen tietyillä resursseilla on haasteellisempaa. Opiskelijoiden anti voisi olla tärkeä jollain muulla tavalla. Heiltä varmaan tulisi piristäviä ideoita ja muuta vastaavaa, mutta onhan se vähän hassua, että pitkään työtä tehneitä alan ammattilaisia arvostelevat teorianosaajat mutta kentällä vielä kannuksensa ansaitsemattomat henkilöt.”

Toimittajaopiskelijoiden asiantuntemusta puutteellisena pitävä toimittaja (T4) jäi pohtimaan opiskelijoiden roolia tuomareina. Hänen mielestään on epäselvää, missä roolissa nämä paikallislehtiä arvioivat.

Onko ajatuksena tuoda esiin nuorten lukijoiden ajatuksia? Vai ajatellaanko, että opiskelijoilla on tuorein lehtimaailmaa koskeva tutkimustieto ynnä muu hallussaan ja he arvioivat lehtiä siinä valossa? Opiskelijoiden toimiminen asiantuntijaroolissa on ongelmallista siksi, että heidän osaamisensa, tietämyksensä ja taustansa voivat vaihdella huomattavasti. Olen itsekkin aika vähän aikaa alalla toiminut toimittaja. Jos omina opiskeluaikoinani olisin saanut tehtäväksi arvioida lehtiä arvostetussa kilpailussa, se olisi tuntunut melko hurjalta vastuulta. Suoraan sanottuna en usko, että kaikilla opiskelijoilla on siihen välttämättä riittävää pätevyyttä.

Toimittajaopiskelijan roolista oli näkemys toimittajalla (T8), joka pitää levikin kehitystä paikallislehtikilpailua parempana menestyksen mittarina. Hänen mukaansa ”alan opiskelijat eivät edusta lukijakuntaa vaan alan opiskelijoita”. Vastauksellaan hän tahtoi pai-

nottaa sitä, ettei nuorten journalistien mielipiteillä ole välttämättä mitään tekemistä ”lehden levikin tai muunkaan kehityksen kanssa”. Opiskelijatuomareiden ikää puolestaan jäi miettimään päätoimittaja (P5), jonka mukaan opiskelijoiden arkitodellisuuden tuntemus on puutteellinen. ”[Opiskelijoiden] Näkemys edustaa nuoren sukupolven näkemystä. Se on hyvää, mutta kovin suppea-alainen, koska lukijakuntamme pääosa on selvästi iäkkäämpää.” Samaa teemaa käsitteli myös päätoimittaja (P4), joka oli monin tavoin uudistanut lehteään kilpailupalautteiden perusteella. Hän totesi, että nuorten mieltymykset eivät edusta koko lukijakuntaa. Hän kuitenkin nosti esiin sellaisenkin näkökulman, että raadin palautteet ovat alkaneet toistaa itseään, koska ”sama henkilö johdattaa aina opiskelijaryhmää”. Eräällä yksipäiväisen lehden toimittajalla (T7) oli pulmaan ratkaisuehdotus. ”Journalistiikan opetusta annetaan muuallakin kuin Jyväskylässä. Tuomarointi voisi kiertää eri oppilaitoksissa, mikä toisi lehdille uutta näkökulmaa.” Erään kaksipäiväisen lehden päätoimittajan mukaan oli ylipäänsä pulmallista, että tuomariston ydin koostui vain opiskelijoista. ”Olisi kiva, että tuomaristossa olisi muitakin kuin opiskelijoita. Työtä tekeviä, jotka tuntevat myös käytäntöä, mahdollisesti lukijoita. Ja eri ikäluokan ihmisiä.”

Tuomarien ikä mietitytti myös niitä, jotka eivät ottaneet opiskelijatuomarointiin selvää kantaa. Toimittaja (T11) kaksipäiväisestä lehdestä pohdiskeli, että opiskelijat ovat nuorempia kuin monen paikallislehden lukijakunta. ”Meidän lehdessämme opiskelijajoukon tuomarointi toimii paremmin, koska ikärakenne ja lukijarakenne ovat nuorehkoa.” Kollega samankokoisesta lehdestä toisti monen muunkin pohdinnan siitä, että opiskelijoiden tietämys alan arjesta ”on usein varsin rajoitettu”. Kilpailuun ristiriitaisesti suhtautuva päätoimittaja (P9) huomautti, että tuomareina on ollut jopa ensimmäisen vuoden opiskelijoita. Hänen kollegansa (P16) näkee opiskelijatuomaroinnissa sekä myönteisiä että kielteisiä puolia. Hänen mukaansa opiskelijat ovat paneutuneet tehtäväänsä hyvin, mutta arvioinneissa näkyy joskus oppikirjamaisuus. Joskus palaute on myös ollut ”kovin kaavamaista eikä kovin syvällisesti varmaankaan ole ehditty paneutua kuhunkin lehteen”. Eräällä yksipäiväisen lehden päätoimittajalla (P8) oli ajatus siitä, miten opiskelijat voisivat lisätä tietämystään paikallislehdistä.

Nuorten opiskelijoiden tulisi saada enemmän kesätyökokemusta paikallislehdistä, mutta näyttää siltä, että isot (maakunta)lehdet kiinnostavat enemmän kuin paikallislehdet. Monipuolinen kokemus sekä paikallis- että maakuntalehdistä olisi nuorille journalistialuille hyvin paikallaan.

Kaksi vastaajaa pohti, vaikuttaako kilpailun tuloksiin se, että opiskelijat tulevat nimenomaan Jyväskylästä. Toimittaja (T3) kerran viikossa ilmestyvästä lehdestä sanoi: ”Voisi helposti kuvitella, että Jyväskylän lähiseudun tutut lehdet ovat paremmassa asemassa, koska niistä opiskelijoilla voi olla kokemuksia pidemmältä ajalta.” Päätoimittaja (P17) toisesta samankokoisesta lehdestä puolestaan oli pannut merkille, että ”tuloksissa on näkynyt keskisuomalaisten lehtien vahva menestys”. Hän kuitenkin suhtautui opiskelija-raateihin toimittajaa myönteisemmin: hänen mielestään opiskelijatuomarointi on melko hyvä käytäntö ja ”saman instituution tekemä arviointi tuo jatkuvuutta arviointikriteeristöön”.

Myös jotkut opiskelijatuomareihin myönteisesti suhtautuvat huomauttivat käytäntöön liittyvistä ongelmista. Eräs toimittaja (T10) sanoi, että opiskelijoilla on tuoretta näkemystä, mutta välillä tuntuu, että he elävät ”vielä jossain ihannemaailmassa”. Nuoresta näkökulmasta oli hyvillään myös päätoimittaja (P12), joka kuitenkin harmitteli sitä, että joskus ”pärstäkertoimet” vaikuttavat arviointiin. Kollega (P6) yksipäiväisestä lehdestä puolestaan oli sitä mieltä, että joskus nuorten näkökulma painaa arvioinnissa liikaa ”eli siis korostetaan muun muassa noita nuorisojuttuja”. Useat opiskelijatuomarointia melko hyvänä käytäntönä pitävät kuitenkin painottivat nuoren näkökulman hyviä puolia. Esimerkiksi ruotsinkielisen lehden toimittajan (T2) mukaan ”nuoret katsovat tuotetta tuorein silmin”. Erään yksipäiväisen lehden päätoimittajan (P7) mukaan heillä on ”uutta näkemystä”. Kollega (P15) kaksipäiväisestä lehdestä pitää opiskelijoita nuorina journalisteina, jotka tuntevat myös paikallislehtityötä. ”Siinä [opiskelijatuomaroinnissa] yhdistyy nuori lukija (jokaisen tavoittelema!) ja ainakin orastava alan ammatillinen osaaminen.” Erään yksipäiväisen lehden toimittaja (T6) totesi lyhyesti, että opiskelijat ”ovat hoitaneet hommansa ammattimaisesti ja puolueettomasti. Myös hän oli sitä mieltä, että opiskelija tuntee sekä journalismin teoriaa että käytännön paikallislehtityötä. Opiskelijoiden työpanokseen tyytyväinen ruotsinkielisen lehden päätoimittaja (P2) puolestaan sanoi, ettei usko tuomariston vaihtamisen parantavan tai huonontavan mitään. Hänen mielestään arvioinnin ohjenuorat voisi kuitenkin uudistaa.

5.10.2 Opiskelija tuntee teoriaa mutta ei käytäntöä

Kyselyssä kartoitettiin, millaisessa roolissa toimittajaopiskelijat ovat paikallislehtien

toimittajien ja päätoimittajien mielestä arvioineet lehtiä. Monivalintakysymyksessä annettiin viisi vaihtoehtoa: 1) nuori lukija, 2) journalismin teoriaan ja käytäntöön perehtynyt, mutta paikallislehtityötä tuntematon nuori, 3) sekä journalismin teoriaa että käytännön paikallislehtityötä tunteva nuori journalisti, 4) asiantuntija, jolla on yliopistosta saatua tuoretta tietoa journalismista ja 5) jokin muu, mikä?

Kolme neljäosaa tutkittavista kokee alan opiskelijan olevan nuori, joka on perehtynyt journalismin teoriaan ja käytäntöön mutta ei tunne paikallislehtityötä. Vain kaksi vastaajaa eli seitsemän prosenttia määritteli opiskelijatuomareiden rooliksi nuoren journalistin, jolla on sekä journalismin teorian että käytännön paikallislehtityön tuntemusta. Noin kymmenesosa vastaajista katsoi toimittajaopiskelijan edustaneen raadissa nuorta lukijaa. Kaksi vastaajaa valitsi vaihtoehdon ”jokin muu, mikä”. Heistä toinen (P17) totesi, että toimittajaopiskelija on ”vaihtelevasti kaikkia näitä osaamisalueita omaava nuori”. Toinen (T4) taas kertoi pitävänsä ongelmallisena juuri sitä, että opiskelijatuomarin rooli on epäselvä. Asiantuntijaksi opiskelijaa ei lokeroinut kukaan.

5.10.3 Realismia ja sisäpiiritiedon painolastia

Paikallislehtikentän edustajien mukanaoloon raadissa tutkittavat suhtautuivat myönteisesti: peräti kahdentoista vastaajan mielestä käytäntö on erittäin hyvä. Niin ikään yhtä moni vastaaja arvioi käytännön melko hyväksi. Joka kymmenes ei ottanut kantaa käytännön laatuun. Melko huonona lehtikentän edustajien läsnäoloa ei pitänyt kukaan. Sen sijaan huomionarvoista on, että yksi vastaaja (P11) ilmoitti pitävänsä käytäntöä erittäin huonona. Hänen mukaansa ongelma on, että kentän edustajat vetävät arvioinnissa kotiinpäin.

Myönteisesti lehtikentän edustajiin suhtautuvat painottivat perusteluissaan sitä, että kentän edustajilla on kokemusta paikallisjournalismin tekemisestä. Heillä on asiantuntemusta ja he tuntevat arkisen paikallislehtityön luonteen sekä ongelmat. Osa huomautti, että kentän edustajat tuovat raatiin erilaisia näkökulmia. Esimerkiksi yksipäiväisessä lehdessä työskentelevä toimittaja (T3) sanoi: ”Paikallislehtiä ei tehdä yhdellä ja samalla kaavalla joka paikassa. Ympäristö, työntekijöiden määrä ja muut resurssit vaikuttavat paljon lopputulokseen. Paikallislehtikentän edustajan mietteet voivat tuoda esille näitä

asioita.” Eräs kerran viikossa ilmestyvän lehden päätoimittaja huomautti, että kentän edustajat ”tuntevat alan käytäntöjä ja myös sen, mikä on mahdollista ja mikä ei”. Ranteen (2006, 54) mukaan onkin tärkeää, että palautteen sisällössä otetaan huomioon ympäristön ja työn tilanne. ”Jalat on oltava maassa tilanteen vaatimalla tavalla.” Eräs toimittaja (T11) kaksipäiväisestä lehdestä toivoi, että lehtikentän edustajat muistuttavat opiskelijoita paikallisuuden tärkeydestä lehden sisällön ja ulkoasun arvioinnissa. Hän myös sanoi, että edustajien ansiosta raadissa nousee esiin ”kahta työtä yhtä aikaa tekevän toimittajan työ”. Kaksipäiväisen lehden päätoimittaja (P15) tiivistä osuvasti monen mieltä: ”On välttämätöntä, että nuoret opiskelijat kuulevat myös kokoneiden toimittajien näkemyksiä. Keskustelujen ja väittelyjenkin myötä lehtien lopullinen järjestys on tasapainossa, kun teoria ja käytäntö lyövät kättä.” Kollegan (P17) mukaan kilpailussa annettu palaute onkin hänen uransa aikana ”muuttunut jatkuvasti paremmaksi lehden kehittäjän näkökulmasta”. Samaa mieltä oli eräs yksipäiväisen lehden toimittaja (T9), jonka mukaan lehtikentän edustus raadissa oli erittäin hyvä asia. ”Tämä näkyy selvästi esimerkiksi viime vuoden palautteessa, joka oli aiempia vuosia huomattavasti realistisempaa ja siten myös positiivisempaa, kun realiteetit ovat olleet tuomaristolla paremmin hallussa.” On kiintoisaa, että toimittaja kytkee aiempaa ”realistisemmän” ja ”positiivisemmän” palautteen automaattisesti lehtikentän edustajiin. Vastauksesta saa sen käsityksen, että palaute on muuttunut laadukkaammaksi vasta viime vuosina. Tuomaristossa ehti kuitenkin olla lehtikentän edustus melko pitkään. Tarkkaa tietoa edustajien muukaantulosta ei löytynyt, mutta Kurunmäki (2009) muisteli, että uudistus tapahtui 1990-luvun lopussa tai viimeistään vuosituhannen alussa. Tätä tietoa vasten toimittajan tulkinta realistisuuden syistä muuttuu kiinnostavaksi. Toimittaja ei ottanut huomioon sitä vaihtoehtoa, että realistista näkemystä olisi voinut olla myös opiskelijoilla itsellään. Vuonna 2009, johon toimittaja vastauksellaan viittaa, yksipäiväisten lehtien tuomaristoon kuului paikallislehdessä työskennelleitä opiskelijoita.

Eräs toimittaja (T10) huomautti, että lehtikentän edustus tuo arviointiin ”ehkä vähän realismia mutta toisaalta myös ’sisäpiiritiedon’ painolastia”. Kahdella vastaajalla olikin ehdotus siitä, kuinka raadin kokoonpanoa voitaisiin kehittää. ”Nuorten on hyvä saada tietoa alan arjesta. Olisi kuitenkin parempi, että itse tuomaristoon kuuluisi myös paikallislehtien ja niiden varsinaisten lukijoiden edustajia”, sanoi toimittaja (T1) kaksi kertaa viikossa ilmestyvästä lehdestä. Ruotsinkielisen lehden päätoimittajan mukaan lehtikentän edustus tuo tuomarityöskentelyyn lisäarvoa. Hän kuitenkin ehdotti: ”Voisi varmaan

harkita sitä, jos journalistisesti täysin kokematon ryhmä voisi antaa oman arvionsa?”

Kaksi neutraalin vastausvaihtoehdon valinnutta oli epätietoisia siitä, millainen rooli lehtikentän edustajilla on raadissa ollut. ”Paikallislehtikentän edustajien sananvallasta en tiedä, koska palkitsemisen hoitavat opiskelijat”, totesi eräs yksipäiväisen lehden päätoimittaja (P14). Kollega (P9) toisesta samankokoisesta lehdestä taas sanoi, ettei tiedä, kenen sana on painanut raadissa eniten. Eräs toimittaja (T6) puolestaan pohti, synnyttääkö lehtikentän edustus omia ongelmiaan. ”Sinänsä ihan ok, mutta kieltämättä hieman arveluttanut, säilyykö toimittajilla objektiivinen ote, kun he kommentoivat läheistä kilpailijalehteä.” Toimitusten huoli objektiivisuuden ohenemisesta saikin Sanomalehtien Liiton tarkentamaan kilpailun sääntöjä vuoden 2010 uudistuksessa (ks. luku 3.5).

5.10.4 Tärkeä kilpailu motivoi tekemään työtä paremmin

Kyselyn loppupuolella vastaajia pyydettiin valitsemaan listasta väittämiä ne, jotka vastaavat heidän omaa asennoitumistaan paikallislehtikilpailuun. Kysymyksessä 22 (ks. liitettä) oli ensin kolmetoista väittämää, jotka oli esitetty myönteisessä muodossa (esimerkiksi ”Kilpailu motivoi minua tekemään työtäni paremmin”). Näiden kysymysten jälkeen esitettiin jälleen kolmetoista väittämää, joissa samat asiat oli ilmaistu kielteisessä muodossa (”Kilpailu ei motivoi minua tekemään työtäni paremmin”).⁹ Väittämäosiin vastanneista 27 journalistista puolet kertoi, että kilpailuun osallistuminen on heille tärkeää. Vajaa kolmannes totesi, että kilpailuun osallistuminen motivoi tekemään työtä paremmin. Joka kolmas sanoi tietävänsä kilpailun ansiosta, millaisia ajatuksia nuorilla on paikallislehdestä. Miltei kaksi kolmannesta oli sitä mieltä, että kilpailun tuloksia on aina mielenkiintoista odottaa. Puolet uskoi oman lehtensä mahdollisuuksiin menestyä paikallislehtikilpailussa. Käänteiset väittämät samoista asioista keräsivät taakseen vähemmän vastaajia. Vain kahdelle vastaajalle ei ole väliä, osallistuuko oma lehti kilpailuun. Neljä totesi, ettei kilpailu motivoi. Kahden vastaajan mukaan opiskelijatuomareiden mielipiteillä ei ole heille merkitystä. Viiden vastaajan mielestä kilpailutuloksia ole kiinnostavaa odottaa, koska samat lehdet menestyvät aina. Huomionarvoista on, ettei yksikään vastaajista ollut kuitenkaan valinnut väittämää ”Lehdellämme ei ole edellytyksiä menestyä kilpailussa”. Tulos kertoo siitä, että vastaajat pitävät omaa lehteään hyvänä

⁹ Myönteisten ja kielteisten väittämien väliin jäi ainoastaan yksi kysymys, jolla ei ollut osiossa paria.

kilpailumenestyksestä tai sen puutteesta riippumatta. Taustalla voi toki olla myös tyytymättömyyttä kilpailuun. Jos arvioinnissa on vastaajan mielestä jotain vialla, omaa lehteä ei tuomita häviäjäksi, vaikkei se olisikaan koskaan päässyt kilpailussa kärkisijoille.

Vain harva halusi määritellä, käsitelläänkö kilpailussa oikeita vai väriä asioita, vaikka osa vastaajista sivusikin aihetta avokysymyksissä. Väittämösiosissa joka kymmenes sanoi, että kilpailu keskittyy oikeisiin asioihin. Yhtä monen mielestä kilpailussa ollaan hakoteillä. Vain kaksi vastaajaa sanoi, ettei kilpailua olisi tarpeellista uudistaa. Sen sijaan peräti puolet piti tiedossa olevaa uudistusta tarpeellisena. Huomionarvoista on, että miltei kolmannes kyselyyn osallistuneista oli valinnut väittämän ”Kilpailusta saa hyödyllistä palautetta, mutta meillä ei ole mahdollisuutta toimia ehdotusten mukaisesti”.

5.10.5 Arvioinnin tasapuolisuus epäilyttää

Vastaajat pääsivät ottamaan kantaa myös siihen, ovatko tuomarit arvioineet kaikkia lehtiä samoin kriteerein. Kysymykseen vastasi vain kaksi kolmasosaa vastaajasta. On mahdollista, että pieneksi jäänyt vastausprosentti liittyy kysymyksen hankaluuteen. Moni vastanneistakin nimittäin antoi ympäröivään tai epäroivän vastauksen: ”En ole tarkkaillut tuomaritoimintaa”, ”toivon ainakin näin”, ”en ole huomannut”, ”vaikea sanoa”. Jotkut sanoivat, etteivät voi ottaa asiaan kantaa, koska eivät ole nähneet kaikkia muita lehtiä tai lukeneet tarpeeksi muiden saamia palautteita. Vain kolme vastaajaa sanoi selvästi, että tuomaristo on kohdellut kaikkia lehtiä tasapuolisesti. ”En ole havainnut sopupeliä”, perusteli kaksi kertaa viikossa ilmestyvän lehden päätoimittaja (P5). Erään yksipäiväisen lehden päätoimittaja (P8) sanoi, että lehtien kohtelu on vaihdellut ”hiukan”. Hän ei perustellut näkemystään.

Useat vastaajat ilmaisivat epäilevänsä tasapuolisuuden toteutumista. Kaksipäiväisen lehden toimittajalla (T11) on tunne, että tuomarit eivät ole arvioineet kaikkia samoin kriteerein. Tunne johtuu siitä, että ”arvostelutekstit ovat joskus ristiriidassa keskenään”. Toimittaja kuitenkin sanoi, ettei ole nähnyt ”kaikkia muita lehtiä”. Päätoimittaja (P3), joka oli pettynyt oman lehtensä saamiin palautteisiin ja tuomariston työpanokseen, taas sanoi seuranneensa voittaneita lehtiä tilaajana. Hänen mukaansa ne eivät ”välttämättä ole aina kannuksiaan ansainneet”. Sama päätoimittaja viittasi tuomariston lempilapsiin

ja siihen, että samat lehdet menestyvät liian usein. Hänen epäilevä näkemyksensä sai tukea kollegalta (P9), joka tosin sanoi, ettei ole nähnyt kovin paljon muita lehtiä tai niiden saamia arvioita. Hän kuitenkin kertoi joskus hämmästelleensä, ”miten jonkin lehden ulkoasua on kehuttu hienoksi, vaikka kyseinen lehti näyttää meikäläisen silmissä heikolta”. Niin ikään hän muisti takavuosilta, kuinka ”Pielavesi-Keitele-lehden kieliasua keuhuttiin hyväksi, mutta kirjoitukset vilisivät karmeita kielioppivirheitä”. Erään yksipäiväisen lehden päätoimittaja (P12) puolestaan oli sitä mieltä, että ”pärstäkertoimet vaikuttavat [arvioinnin] tyyliin”. Hän kertoi itse kuulleensa, kuinka tuomaristo oli joskus perustellut jonkin lehden sijoitusta vetoamalla lehden aikaisempiin sijoituksiin. Samaan asiaan viittasi eräs toimittaja (T1), joka vertasi paikallislehtikilpailun tuomarointia taitoluistelun tuomarointiin. ”Jos on pärjännyt aikaisemmin, pärjää jatkossakin jopa silloin, kun todellinen tulos ei ole enää erityisen hyvä.” Näkemyksen jakoi myös hänen kollengansa (T9): ”Tuntuu todella siltä, että samat lehdet menestyvät jostain syystä aina. Omituista on sekin, että SPS:n lehdillä on yhtenevät nettisivut, joista kuitenkin vain yksi pärjäsi. Oliko tämän yhden sisältö todella ylitse muiden?” Tuomaristoa ja paikallislehtikilpailua kovin sanoin arvostellut päätoimittaja (P11) puolestaan arvioi, että arvioinneissa on ehkä ollut ”kotiinpäin vetoa”. Hän viittasi raadissa mukana olleisiin paikallislehtikentän edustajiin, jotka ”totta kai vetävät kotiinpäin”. Varmimmin epäilevän näkemyksensä ilmaisi yksipäiväisen lehden päätoimittaja (P17), joka vastasi tasapuolisuutta koskevaan kysymykseen kieltävästi. Hän myös perusteli vastauksensa.

Esimerkiksi 8–12-sivuinen lehti parilla uutisjutulla varustettuna on voinut menestyä paremmin kuin 20–24-sivuinen ’pieni maakuntalehti’, vaikka niiden jutuissa on ollut huomattava ero. Palautekin oli varsinkin takavuosina liikaa kivoihin yksittäisiin asioihin takertumista (söpöt vinjetit tai muuta sellaista).

Tasapuolisuuden toteutumista lienee epäilty jo paikallislehtikilpailun alkuaikoina. Kurunmäki (2009) on nimittäin pannut merkille, että ensimmäisissä kilpailuissa ”oli näköjään sellainen käytäntö, että melkein aina [Paikallislehtien Liiton] hallituksen jäsenten omistamat lehdet olivat parhaita”.

5.10.5 Tuomarivaihdos tuo tervetullutta vaihtelua

Jyväskylän yliopiston journalistiikan opiskelijat tuomaroivat paikallislehtikilpailua viimeisen kerran vuonna 2009. Kysely tehtiin keväällä 2010, jolloin ensimmäistä uudistet-

tua kilpailua ei ollut ehditty vielä pitää. Paikallislehtien toimittajilta ja päätoimittajilta kysyttiin, mitä mieltä he ovat siitä, että tuomaristo vaihdetaan. Kysymys kuului:

Vuonna 2010 paikallislehtikilpailua eivät enää tuomaroi opiskelijat. Kilpailun päätuomariksi valitaan journalismin ammattilainen, joka arvioi lehdet paikallislehtikentältä valittujen aputuomareiden kanssa. Mitä mieltä olet uudistuksesta?

Vastaajien selvä enemmistö kannatti tuomarivaihdosta: yksitoista vastaajaa piti sitä erittäin hyvänä ja kahdeksan melko hyvänä. Seitsemän mielestä muutos ei ole hyvä eikä huono, kahden mielestä se on melko huono. Erittäin huonoksi uudistusta ei ennakkoon arvioinut kukaan. Vastauksissa toistuivat paikallislehtien tekijöiden toiveet kokeneemmasta ja käytäntöä paremmin tuntevasta tuomaristosta. Esimerkiksi toimittaja (T4), joka piti opiskelijan roolia tuomaristossa epäselvänä, totesi: ”Pidän alalla pitkään toimineiden ammattilaisten arviointia luotettavampana ja heidän rooliaan selkeämpänä kuin opiskelija-arvioijien.” Paikallislehtikilpailua erittäin vähän arvostava päätoimittaja (P10) puolestaan huomautti, että ”alan ammattilaisella on varmasti työkokemusta alalta enemmän kuin kolme kuukautta ja siksi myös tuntumaa ja näkemystä enemmän.” Kollega (P12) yksipäiväisestä lehdestä toivoi tuomarivaihdoksen tuovan ”kalliin osallistumismaksun vastineeksi toivottavasti hyödyllistä tietoa.” Toimittaja (T7) samankokoisesta lehdestä arvioi, että ”ratkaisu tuo vaihtelua ja uutta näkökulmaa arviointiin.” Eräs päätoimittaja (P6) puolestaan pohdiskeli, että ”on jännä nähdä, millaiset lehdet pärjäävät, kun ammattilaiset niitä puntaroivat.” Uuden tuomariston ammattimaisuutta painotti myös opiskelijoiden tasapuolisuutta epäillyt päätoimittaja (P3), joka arveli tuomarivaihdoksen tuovan kilpailuun ”kenties enemmän puolueettomuutta”. Neljä vastaajaa odotti tuomareiden vaihtamisen tuovan kilpailuun vaihtelua. Kehitysehdotuksia monissa vastauksissaan esittänyt ruotsinkielisen lehden päätoimittaja (P2) sanoi pitävänsä uudistusta melko hyvänä mutta toivoi, että se vietäisiin vielä suunniteltua pitemmälle. ”Ottakaa mukaan yksi raatilainen lehtimaailman ulkopuoleltakin, miksei jonkun muun median ammattilainen”, hän vetosi. Kokemuksen ja ammattimaisuuden korostamisen vastapainoksi jotkut vastaajat pohtivat, mitä kilpailussa tapahtuu nuorten näkökulmalle. ”Jääkö kuitenkin se nuorten ääni kuulumattomiin?” kysyy eräs päätoimittajista (P8). Kaksi kertaa viikossa ilmestyvän lehden toimittaja (T1) puolestaan pohdiskeli: ”Alan todellinen asiantuntemus kasvaa. Toisaalta tuomaristoon olisi hyvä saada myös nuorten edustus.” Kilpailun uudistumista tarpeellisena pitävä päätoimittaja (P14) arvioi, että tuomarivaihdoksen vuoksi ”kritiikki voi jopa koventua”. Hänen mukaansa se ei kuitenkaan ole huo-

no asia, mikäli kritiikki ”suhteutetaan paikallislehtikentän resursseihin”.

Kahden vaiheilla olevat vastaajat puntaroivat tuomarivaihdoksen hyötyjä ja haittoja. Paikallislehtien heterogeenisuutta painottaneen toimittajan (T3) mukaan vanhan mallin etuihin kuuluu se, että opiskelijaraadilta on saanut tietoa siitä, miten lehdelle voisi saada uusia lukijoita. Hänen vastauksistaan välittyy kuva, jonka mukaan arvioinnissa pitäisi suunnata katse siihen, millaisissa oloissa kutakin lehteä tehdään. Tästä näkökulmasta uudistus ei ole aukoton. ”En tiedä, onko ammattimaisenaan tuomarin palaute sellaista, joka ottaisi huomioon taustat. Luulen, että uudistus ei muuta mitään.” Toimittajaopiskelijoiden asiantuntemukseen luottava päätoimittaja (P17) puolestaan totesi, että jokainen järjestelmä kaipaa joskus uusimista. ”Ehkä vuosikymmenen vaihe on ihan hyvä ajankohta tälle uudistukselle.” Päätoimittajan saavat kuitenkin kahden vaiheille ne hyödyt, joita opiskelijatuomareiden aika on hänen luotsaamalleen lehdelle tuonut. ”Toisaalta järjestelmä on tällaisenaan antanut viimeisten viiden vuoden aikana meille hyvää palautetta, jonka olemme kokeneet pääosin johdonmukaisena.” Kahta vastaajaa mietitytti raadin tasapuolisuuden takaaminen muutoksessa. ”Ihan ok, kunhan toimittajat malttavat pysyä tasapuolisina”, sanoi toimittaja (T6), jonka mielestä opiskelijat ovat hoitaneet tehtävänsä ammattimaisesti ja puolueettomasti. ”Sisäpiiritiedon painolastista” huolissaan oleva kollega (T10) taas tyytyi toteamaan lakonisesti ”pata kattilaa soimaa”. Erään päätoimittajan (P9) kommentti oli jätti lukijalle tulkinnanvaraa: ”Tuloksista ja palautteesta han sen sitten näkee, miten uudistus puree?!” Kyseisen päätoimittajan muista vastauksista kumpusi turhautuneisuus ja ristiriitainen suhtautuminen paikallislehtikilpailuun. Hän oli muun muassa tyytymätön lehtensä saamiin palautteisiin sekä paikallislehtikilpailun palkintoihin, mutta toisaalta hän totesi, että ”toimitukset ottavat kilpailun ihan liian tosissaan”. Tätä taustaa vasten voisi tulkita, että vastaaja toivoo tuomarivaihdoksen muuttavan kilpailua parempaan suuntaan. Samalla hän kuitenkin varoo toivomasta liikoja – onhan hänen lehtensä saama palaute ollut vanhankin järjestelmän aikana ”joka vuosi sama”, vaikka lehti on samaan aikaan ”muuttunut hurjasti”.

Myös ne kaksi vastaajaa, jotka pitivät opiskelijatuomareista luopumista huonona ratkaisuna, perustelivat mielipidettään objektiivisuudella. Ruotsinkielisen lehden toimittaja (T2) piti opiskelijoita asiallisina palautteenantajina. Hänen mielestään opiskelijaraati puoltaa paikkaansa, koska ”nuorilla ei ole painolastia” ja he ”katsovat lehteä ilman ennakkoluuloja”. Hänen näkemyksensä sai tukea kaksipäiväisen lehden päätoimittajalta

(P15), jonka mukaan paikallislehtiväki itse ainoana tuomareinaan ei ”pääse yhtä objektiiviseen tulokseen kuin nykyinen yhdistelmätuomaristo”. Päätoimittajan vastauksessa oli myös kyselyvastausten joukossa harvinainen näkemys, joka antoi anteeksi opiskelijoiden vähäisen työkokemuksen. ”Jos arvioidaan puhdasta journalismia, niin ei siinä välttämättä tarvitse kaikkea lehdentöön realismin tuskaa entuudestaan tuntea.”

5.11 Tarpeellinen paikallislehtikilpailu

Taulukosta 5 ilmenee, miten vastaajien mielipiteet jakautuivat paikallislehtikilpailun tarpeellisuudesta kysyttäessä. Luvut kertovat vastaajien määrän.

Taulukko 5. Kilpailun tarpeellisuus.

	1 erittäin tarpeeton	2 melko tarpeeton	3 ei tarpeeton eikä tarpeelli- nen	4 melko tar- peellinen	5 erittäin tar- peellinen	Vastaajia yht.
25. Onko paikallislehti- kilpailu mielestäsi tar- peellinen?	0	2	3	13	10	28

Viimeisenä kysymyksenä kyselyssä tiedusteltiin, onko paikallislehtikilpailu vastaajan mielestä tarpeellinen. Runsas kolmannes ilmoitti pitävänsä kilpailua erittäin tarpeellisenä ja liki puolet melko tarpeellisenä. Tämä tarkoittaa, että kahdeksan kymmenestä vastaajasta katsoo kilpailun olevan tarpeen. Joka kymmenes valitsi neutraalin kannan. Mukaan mahtui myös kaksi kriitikkoa, jotka arvioivat kilpailun melko tarpeettomaksi. Tarpeellisuus-kysymyksessä ei enää pyydetty vastaajia perustelemaan kantaansa, vaan ajatus oli, että kysymys tiivistää vastaajien tunnot. Tulos onkin linjassa muista kysymyksistä saatujen vastausten kanssa. Kaikista ristiriitaisista ajatuksistaan huolimatta miltei kaikki päätyivät pitämään kilpailua tarpeellisenä. Mukaan mahtui toki muutama epäröijä sekä kriitikko, mikä oli muiden vastausten valossa aivan odotettua.

6 KATSE TUOMAROINNISTA TULEVAISUUTEEN

6.1 Ongelmana ilmoitusten sijoittelu ja kysymys resursseista

En tiedä, onko ammattimaisenkaan tuomarin palaute sellaista, joka ottaisi huomioon taustat. Luulen, että uudistus ei muuta mitään. (T3)

Monissa kyselyvastauksissa nousi esiin journalismin suhde talouteen. Kyselyyn vastanneet arvostelivat sitä, etteivät opiskelijatuomarit ole ottaneet arvioinnissaan huomioon lehden taloutta. Vastaajien mielestä esimerkiksi hyviä ilmoitustuottoja saavan lehden pitäisi saada kilpailussa tunnustusta taloudellisesta menestyksestään. Vastaavasti esimerkiksi etusivunsa mainoksilla täyttäneitä lehtiä ei saisi asettaa arvioinnissa huonompaan asemaan kuin niitä lehtiä, joiden mainokset on taitettu siten, etteivät ne vie huomiota journalistisilta jutuilta. Kun tuntee ulkoasun asiantuntijoiden näkemyksiä, ymmärtää, etteivät ilmoitusten sijoittelua kritisoineet paikallislehtikilpailun tuomarit olleet ajatuksineen yksin. Myös Huovila, Pulkkinen & Taipale (1998, 48) ovat todenneet: ”Ratkaisu [ilmoitusten sijoittaminen etusivulle] on taloudellisesti ymmärrettävä, mutta se, että lehti verhoaa julkisivunsa tarjousmainonnalla, ei voi olla vaikuttamatta lehdestä syntyvään kuvaan.” Mikkola (1993, 29) taas on huomauttanut, että ”jokaisessa paikallislehdessä olisi mietittävä, näyttääkö oma julkaisu enemmän uutislehdeltä vai ilmaisjakelehdeltä”. Pulkkinen (2008, 125, 136) mukaan lehden tyyppi on vaikuttanut merkittävästi siihen, minkä verran lehden tuotemielikuvaan on kiinnitetty huomiota. Tilattavat lehdet eivät perinteisesti ole olleet niin kiinnostuneita julkisivunsa kehittämisestä kuin irtonumerolehdet, joiden on kilpailtava visuaalisesti näyttävien aikakauslehtien kanssa. Pulkkinen mukaan mainoskansi ei kerro lukijalleen sisällöstään eikä siis heti ota yhteyttä lukijaan. Hän kuitenkin arvioi, että ilmoitusten myyminen etusivulle ei sinänsä ole ongelma lehden profiilin kannalta. Ongelmia syntyy nimenomaan silloin, kun koko kansa tai suurin osa kannesta myydään. Sekavin etusivu syntyy, kun ilmoitukset eivät täytä koko etusivua ja jäljelle jäävät kolot täytetään pikku-uutisilla. Pulkkinen (2002, 139) mukaan ”röyhkeä mainossijoittelu osoittaa lukijalle, että journalistinen sisältö on lehdessä toisarvoisessa asemassa”. Osa tämän tutkimuksen kyselyyn vastanneista tuntui kytkevän kilpailun ”ilmoituskriittisyyden” nimenomaan opiskelijaraatien aikaan. Ilmoitusten sijoittelun kritisoiminen paikallislehtikilpailussa ei kuitenkaan ole uusi ilmiö.

Kilpailun alkuaikoina ilmoitukset olivat jopa yksi virallisista arviointikohteista (Kurrunmäki 1998, 43). Ensimmäisenä kilpailuvuonna päätuomari, maisteri Ilkka Juonala otti varsin suorasanaisesti kantaa siihen, miten mainokset on taitettu: ”Ilmoitusten otaminen etusivun yläosaan pilasi monen lehden kilpailunumeron. -- Ilmoitukset pois ainakin paraatisivun ylänurkasta, tätä toivoo seuraavaan kilpailuun osallistuvilta.” Juonala kiitteli niitä lehtiä, joilla ei ollut etusivullaan ilmoituksia. Ne, joilla ilmoituksia oli, saivat häneltä nuhteita. Esimerkiksi kaksipäiväisten sarjassa toiseksi tulleelle Lieksan Lehdelle päätuomari totesi: ”Etusivulla ilmoitus vas. ylänurkassa – pakko? Jos on, niin kelpaa puolustukseksi, mutta ellei saakoon toimittaja satikutia. -- Ilmoitusten sallimissa rajoissa on etusivusta saatu varsin kelvollinen --.” (Juonala 1963, 5.)

Mainosten sijoittelu aiheutti kitkaa suomalaisten sanomalehtien ja ilmoittajien välille 1900-luvun loppupuoliskolla, jolloin jopa taloudellisesti vahva Helsingin Sanomat kumarteli suurten ilmoittajien edessä. Vähitellen lehdet saivat kuitenkin vallan ilmoitusten sijoittelusta takaisin itselleen. (Mervola 1995, 308–311.) Ilmoitusten sijoittelu mietityttää lehtien tekijöitä vielä nykyäänkin. Jopa suurissa lehdissä, kuten Helsingin Sanomissa, etusivu on yhä varattu ilmoittajien käyttöön. Pulkkinen (2008) mukaan vuonna 2005 kaksi kolmannesta päivälehdistä myi kanteensa ilmoituksia. Puhtaasti journalistisia etusivuja oli eniten tabloidikokoisilla lehdillä. (Pulkkinen 2008, 136.) Käytännön toimitustyötä tekevät kertovat, ettei toimitus välttämättä voi vaikuttaa siihen, mihin mainokset lehdessä laitetaan. Esimerkiksi eräs kyselyyn vastanneista toimittajista (T1) sanoi: ”Päätös siitä, otetaanko kanteen ilmoituksia, tehdään muualla kuin toimituksessa.” Sanomalehden tuloista puolet, joskus jopa kaksi kolmannesta, tulee ilmoitusmyynnistä (Huovila 2005, 9). Onkin ymmärrettävää, jos etenkin tulovastuulliset paikallislehtien päätoimittajat painottavat ilmoitustulojen suurta merkitystä lehden taloudelle ja päätyvät kuuntelemaan ilmoittajia herkällä korvalla. Menettelyssä on kuitenkin kääntöpuolensa. Pulkkinen (2009, 95) mukaan monella sanomalehdellä on sopimuksia ja käytäntöjä, joissa mainosten mielivaltaisen sijoittelu turmelee lehden ilmeen. Toimituksen ja mainostajien intressit näyttävät olevan vastakkaiset: Ilmoittaja haluaisi mainoksensa mahdollisimman hyvälle paikalle toimituksellisen materiaalin sekaan. Toimitus puolestaan tahtoisi pitää mahdollisimman monta journalistista sivua ”puhtaana” eli kerätä ilmoitukset omille sivuilleen. Järjestelyä kannattaa esimerkiksi Esko Rätty (1995, 150), jonka mukaan se jännevöittää tekemistä ”ja suorastaan ohjaa mielekkäitä juttupainotuksia”. Pulkkinen puolestaan (emt.) uskoo, että ilmoitusten sijoittelua ja ilmoituskokoja selkiyttämällä voitai-

siin saavuttaa molempia osapuolia tyydyttävä lopputulos. Hänen ratkaisunsa ongelmaan on blokki- eli moduulitaitto, jota ilmoittajat eivät vielä ole omaksuneet. Mikäli ilmoitukset saataisiin kunnolla moduloitua, niitä voisi olla kaikkialla lehdessä. Ulkomaisten laatulehtien esimerkit osoittavat, että mainokset voivat sopia jopa etusivulle. Edellytyksenä kuitenkin on, että moduulit määritellään tiukasti ja järkevästi. Pulkkinen tarkasti määritelty moduulimalli on tehty isoja lehtiä ajatellen, joten on vaikea arvioida, sopisiko se sellaisenaan pieneen, harvoin ilmestyvään sanomalehteen. Ainakin mallissa on piirteitä, joita voitaisiin soveltaa myös paikallislehdessä. Ovathan paikallislehdet journalismia siinä missä muutkin journalistiset tuotteet, kuten Huovila (2009) huomauttaa. Lisäksi on huomattava, että suurin osa paikallislehdistä ilmestyy tabloidiformaatissa, mistä voi olla ilmoitusten sijoittelussa hyötyä. Pulkkinen (2008, 76) nimittäin toteaa tabloidin suosivan sekä toimitusta että ilmoittajia, sillä suurempi sivumäärä mahdollistaa useampia vaihtoehtoja ilmoitusten sijoitteluun. Huovilan ynnä muiden (1998, 50) mukaan tärkeintä ilmoitusten sijoittelussa on, että työ tehdään hallitusti. Mikäli ilmoituksia ripotellaan sinne tänne, myös toimituksellinen aineisto pirstaloituu ja lehdestä tulee sekava. Kun riittävän monet lukijat eivät pysähdy lukemaan sivua, ilmoitusten huomioarvo jää huonoksi. Selvä tilankäytön jäsentely on siis sekä lehden että ilmoittajien etu.

Paikallislehtikilpailussa 1980-luvulta saakka menestyneessä Laukaa–Konnevedessä ilmoitusten sijoitteluun on löydetty Rädyn suosittalema ratkaisu. Päätoimittaja Arja Korpela kertoo Paras juttu -kirjan haastattelussa (Koljonen 2010, 123–124), että lehteen on määritelty tietyt ilmoitussivut sekä ne sivut, joille ei myydä lainkaan ilmoituksia.

Ilmoitusten rajaaminen tiettyyn osaan lehteä on helpottanut muun lehden tekemistä. Nyt jutuilla ja ilmoituksilla on sovitut paikat, joten vältymme toistuvalla pohdinnalla, mikä minnekin mahtuu. Sen lisäksi kun toimittaja tietää, mille sivulle uutinen on tulossa, hän myös tietää tarkasti käytettävissä olevan tilan.

Korpelan mukaan mitään juttuja ei jätetä julkaisematta, mutta joskus niitä joudutaan siirtämään ilmoitusten tieltä seuraavaan numeroon. Tällöin on ilmeisesti kyse niistä sivuista, joille toimitus ei ole määritellyt mitään erikoistehtävää. Juttujen siirtäminen ilmoitusten vuoksi on tietenkin harvoin ilmestyvässä lehdessä ongelmallista, etenkin, jos juttu uhkaa vanhentua.¹⁰ Voitaisiin myös kysyä, onko juttujen julkaiseminen ilmoitusten ehdoilla journalistieettisesti arveluttavaa. Kumpi on siis lehden kannalta parempi, antaa suosiolla parhaat juttupaikat ilmoittajien käyttöön vai siirtää silloin tällöin juttujen jul-

¹⁰ Korpela ei täsmennä, millaisia juttuja ilmoitusten tieltä siirretään.

kaisua ilmoitusten takia? Kysymykseen on vaikea vastata. Laukaa–Konneveden ratkaisu voidaan nähdä kompromissina, jossa haitat on pyritty minimoimaan. Juttujen julkaisun siirtäminen tuskin on aivan jokaviikkoinen ilmiö. Lisäksi voidaan olettaa, ettei juttuja tarvittaessa raivata mainosten tieltä pelkästään paikallislehdissä vaan myös isommissa välineissä. Ilmoitustilannehan elää koko ajan, ja joskus ilmoittaja voi kiikuttaa ilmoituksensa konttoriin vasta viime hetkillä. Anna Kaasinen osoittaa kahtakymmentä paikallislehteä käsittelevässä pro gradussaan, ettei paikallislehden ole helppo rakentaa ulkoasuun journalistisin keinoin. Hänen mukaansa pohjoissavolaisissa paikallislehdissä ilmoituksettomien sivujen määrä oli 48 prosenttia ja pohjoiskarjalaisissa lehdissä 38 prosenttia vuonna 2004. Pienimmillään ilmoituksettomien sivujen määrä Kaasisen tutkimissa paikallislehdissä oli alle viidennes. (Kaasinen 2008, 64–65.)

Tuomariston suhtautuminen ilmoituksiin ei ole ainoa paikallislehtien toimituksia mietittävä talousasia. Kyselyvastaukset nostivat esiin kysymyksen, miten paikallislehtien vaihteleviin ja paikoin hyvinkin vähäisiin taloudellisiin voimavaroihin pitäisi suhtautua paikallislehtikilpailussa. Huovilan (2009) mukaan vuosien mittaan on keskusteltu siitä, pitäisikö talousasiat ottaa huomioon. Huovila pitäisi journalismin ja paikallislehtien talouden arvioinnin erillään. Hänen mukaansa journalistiikan oppiaineelle riitti, että opiskelijat arvioivat lehtien journalistisia puolia.

Me olemme journalistiikka-niminen oppiaine. Se [talouden tunnuslukujen arviointi] ei ole meidän tehtävämme. Me emme pysty tekemään tilinpäätösanalyysia ja taseanalyysia eli arvioimaan sitä, kuinka menestyvä lehti on bisneksenä. Se ei ole meidän asiamme, koska meillä ei ole lähtökohtia talouspuolen arvioimiseen.

Sanomalehtien Liiton toimituksellisista asioista vastaava johtaja Pasi Kivioja (2010) jakaa Huovilan näkemyksen. Hänen mukaansa talouskilpailun voisi järjestää paikallislehtikilpailun rinnalla, mutta journalismin laatukilpailussa ”ei olisi kauhean relevanttia keskustella siitä, miten lehti pärjää taloudellisesti”. Kiviojan mukaan talouden mukaan ottamisesta kilpailuun ei ole keskusteltu hänen aikanaan.¹¹ Hän arvelee, että asiaan on vaikuttanut lehtikentän muutos. 1990-luvun jälkeen monet paikallislehdet ovat siirtyneet isojen konsernien omistukseen. Siksi Kiviojan mielestä ei olisi edes reilua ryhtyä vertaamaan itsenäisten ja konsernirahoitteisten paikallislehtien taloudellista menestystä. Kiviojan edeltäjä Pentti Kurunmäki¹² (2009) puolestaan sanoo, ettei ole vaatimassa ta-

¹¹ Kivioja aloitti Sanomalehtien Liiton toimituksellisten asioiden johtajana vuoden 2009 alussa.

¹² Kurunmäki toimi 1986–1992 Paikallislehtien Liiton toimitusjohtajana. Vuodet 1993–2005 hän oli johtajana Sanomalehti-

loutta yhdeksi paikallislehtikilpailun osaksi. Hänen näkemyksensä kuitenkin lähenee kyselyvastauksia siinä, että hänen mukaansa journalistien täytyy suhtautua talouteen realistisesti.

Joillakin toimittajilla alkaa olla sellainen käsitys, että toimituksen pitäisi vain lisätä resursseja, mikä tarkoittaa lisää väkeä. Millä se kustannetaan? Lehtitaloihin tulee toimitusjohtajiksi taloudellisen koulutuksen saaneita yritystaustaisia ihmisiä, jotka osaavat tehdä bisnestä, mutta kyllä toimittajakunnassakin pitäisi olla kykyä nähdä, mitä talous merkitsee ja miten se vaikuttaa. Kyllä tätä teemaa on syytä pitää toimittajakoulutuksessakin esillä. Tällaisen laatua kehittävän kilpailun [paikallislehtikilpailun] rinnalla pitää olla myös taloudesta tiettyjä, sanotaanko vertailutietoja, olemassa.

Taloudellisten vertailutietojen vaatimus on paikallislehtikilpailun tuomaroinnin kannalta ongelmallinen. Tuomariston on toki hahmotettava paikallislehtityön erityispiirteet (Huovila 2009). Paikallislehteä ei voi verrata valtakunnalliseen tai edes maakunnalliseen seitsemänpäiväiseen sanomalehteen, koska niillä on erilainen tehtävä ja toimintaympäristö sekä aivan erisuuruiset budjetit. Kun taas vertaillaan paikallislehtiä keskenään, niiden erilaisia resursseja ei voidakaan ottaa arvioinnissa huomioon, sillä spekuloinnista tulisi loputon suo (Huovila 2009).

Meidän on hyvin vaikea lähteä arvioimaan lehtien resursseja, koska emme tiedä niitä. Jos kyseessä on esimerkiksi säätiön omistama paikallislehti, emmehän me tiedä, onko se varakas vai köyhä säätiö. Tai onko se rikas säätiö, joka ei vain anna lehdelle rahaa. Sekään ei ole oikein toimittu, että katsotaan, montako toimittajaa lehdessä on töissä, koska emmehän me tiedä, kuinka paljon lehti käyttää avustajia. Millainen raha siellä on käytössä avustajien tekemisiin? Vai ovatko kaikki avustajat harrastelijoita, ilmaiseksi kirjoittelevia? Olen sanonut, että viime kädessä me lähdemme siitä lehdestä, kuvasta ja jutusta, jotka meillä on siinä edessä, ja arvioimme lehden siltä pohjalta.

6.2 Kova kritiikki ei merkitse ammattitaidottomuutta

...onhan se vähän hassua, että pitkään työtä tehneitä alan ammattilaisia arvostelevat teoriansa osaavat mutta kentällä vielä kannuksensa ansaitsemattomat henkilöt. (P14)

Korjaava palaute herättää lähes aina ihmetystä, kysymyksiä, vastaväitteitä tai tarvetta selitellä (Ranne 2006, 102). Vaikeus ottaa kriittistä palautetta vastaan liittyy siihen, että ihmisen minäkuva perustuu suurelta osin siihen, miten muut hänet näkevät. Ihminen kuulee mielellään mielipiteitä, jotka vastaavat hänen omia näkemyksiään. Jos muiden mielipiteet paljastuvat kriittisiksi, se saattaa järkyttää. Kritiikki vihjaa palautteen saajalle, että hän saattaa olla väärässä, ja tuntuu siksi henkilökohtaiselta hyökkäykseltä. (Hat-

haway 1997, 3.) Kielteisessä arviossa sanomaa voi pehmentää viittaamalla arvioitavan osaamisen sijaan lopputulokseen, jolloin kielteisyys ei kohdistu niin suoraan ihmiseen (vrt. Penttinen 1999, 48).

Jotkut paikallislehtien toimittajat ja päätoimittajat paheksuvat sitä, että opiskelijoiden annettiin tuomaroida paikallislehtikilpailua. Vastajat vertasivat toistuvasti opiskelijoita itseensä ja kollegoihinsa. He korostivat, että toisin kuin paikallislehtien toimittajilla, opiskelijoilla ei ole vielä käytännön kokemusta eivätkä nämä siksi tiedä, millaisissa oloissa paikallislehtiä tehdään. Vertailuja tehdessään vastajat loivat vastakkainasettelua nuorten ja kokeneiden välille. Opiskelijoiden nuori ikä ja vähäinen työkokemus yhdistettiin erityisen herkästi tietämättömyyteen ja ammattitaidottomuuteen silloin, kun kilpailussa saatu palaute ei miellyttänyt. Ranteen (2006, 30) mukaan onkin tavallista, että palautteen tyrmäävä vastaanottaja vetoaa juuri palautteen antajan ominaisuuksiin, kuten ikään tai kokemattomuuteen. Erään päätoimittajan (P14) mukaan kilpailussa annettu kritiikki osoittaa, etteivät tuomarit tunne pienten lehtien toimintaympäristöä. Hän huomautti, että toimitus kyllä tiedostaa monet raadin kritisoimat asiat. Päätoimittaja siis luokitteli epämieluisat palautteet asiantuntemattomiksi eikä ottanut huomioon sitä vaihtoehtoa, että tuomaristokin saattaa *tiedostaa* lehden toimintaympäristön. Hän vaikuttaa kin tulkitsevan kritisointia väärin.

Kehityskohteiden osoittaminen ei välttämättä tarkoita, etteikö raati voisi ymmärtää, että asioiden kohentaminen tuntuu palautteen saajasta hankalalta. Raati ei kuitenkaan voi jättää sanomatta asioita, jotka sen mielestä kaipaavat parannusta. Tasapuolisuuden nimissä kaikkia lehtiä on myös arvioitava samoin kriteerein; yhtä lehteä ei voida kohdella muita lempeämmin sillä oletuksella, että toimitus ei varmaan edes pystyisi parempaan. Hätösen & Romppasen (2007, 19) mukaan tällainen toisen puolesta ajattelemisen ja tuntemisen on haitallista, sillä silloin palautetta ei anneta avoimesti ja rakentavassa hengessä. Joissakin tapauksissa arvioijat saattavat jättää tarpeellisenkin palautteen antamatta, koska pelkäävät konfliktia. Sanomatta jättäminen voi edelleen vahvistaa arvioitavan sokeaa minää, koska hän ei saa käyttöönsä sitä tietoa, jonka avulla voisi kehittää toimintaansa. Ranne (2006, 24–25, 78) puolestaan muistuttaa, että korjaavan palautteen keskeinen tarkoitus on juuri puhua ongelmakohtista rakentavassa ja ratkaisuhaluissa hengessä. Ilman ongelman nimeämistä sitä on lähes mahdotonta määritellä ja ratkaista kunnolla. Palaute paitsi auttaa ratkaisuvaihtoehtojen etsimisessä myös ehkäisee ongel-

mien pahanemista. Ranne lisää, että etenkin kriittinen palaute auttaa sekä näkemään että ymmärtämään erilaisuutta ja yksilöllisyyttä. Palaute tuo esiin toisen tahon käsitykset, arvomaailman ja perustelut, mikä lisää erilaisuuden havaitsemista ja synnyttää keskustelua. Parhaimmillaan asian pohtiminen lisää toisen ihmisen ymmärtämistä. Ranne kuitenkin huomauttaa, että hyvin voimakasta korjaavaa palautetta annettaessa on syytä käyttää niin sanottua suhdelukuperiaatetta. Siinä jokaista yhtä tai kahta kriittistä arviota kohden sanotaan yksi myönteinen asia. Pettyneimpien vastaajien kommentteista voitaisiin päätellä, että suhdelukuperiaatetta ei aina ole paikallislehtikilpailun palauteraportteissa noudatettu.

Kyselyvastauksista saa sellaisen käsityksen kuin suoraan sanottu, paikoin kovakin kritiikki olisi ilmestynyt paikallislehtikilpailuun vasta opiskelijatuomareiden aikakaudella. Kilpailussa on kuitenkin annettu varsin suorasanaista palautetta jo kauan ennen opiskelijatuomareiden kautta. Heti ensimmäisen kilpailun ratkettua päätuomari kuvaili paikallislehtien yleistä tasoa näin:

Valiokaartin lehdissä näkyi ammattimiesten työn jälki miltei kautta linjan, vaikka rikkeetöntä ei minkään kilpailunumeron työ ollut. Toisaalta heikommalla puolella oli mukana lehtiä, joiden lähettämistä mukaan kilpailuun sopii ihmetellä. Kouliintuneisuuden puute, otsikointi, ilmoitusten sijoittelu, ingressien ladottaminen, taiton ongelmat, siinä virhe- ja puutteellisuusryhmät. (Juonala 1963, 5.)

Otsikointi oli Juonalan mielestä ”sekä sanallisesti että ladonnallisesti monessa kilpailulehdessä luvattoman vanhahtavaa”. Ingressit puolestaan olivat ”monissa tapauksissa samaa kuivaa harmaata erämaata kuin tekstitkin”. Lehtien ulkoasuakaan Juonala ei päästänyt vähällä. ”Taitollisesti ei täysin korkeatasoista lehteä erottunut - hyviä kylläkin, mutta valitettavasti sitä enemmän heikkoja.” On huomionarvoista, että Juonala pohdi palautteessaan kritiikkinsä oikeutusta.

Kunkin lehden valmistuksen lähempiä yksityiskohtia – kirjapainon mahdollisuuksia ja sen henkilöstön osuutta esim. taitto- ja ladontateknisissä seikoissa (otsikot!) lähemmin tuntematta arvostelu ei ehkä ole oikeudenmukaista. Siihen olen kuitenkin pyrkinyt myös ottamaan huomioon toimintanedellytykset ja luonteen.

Osassa opiskelijatuomareiden palautteista on kritisoitu voimakkaasti niitä osa-alueita, jotka kulloisenkin raadin mielestä kaipasivat kohennusta. Esimerkiksi kaksipäiväisten sarja-arviossa todettiin vuonna 2007, että ”kuvitus oli erityisesti uutisaiheissa jopa heikotasoista”. Erästä sarjassa kilpaillutta lehteä luonnehdittiin näin: ”Lehdessä on liian

paljon 'kävimme siellä' -tyyliin tehtyjä juttuja, joissa on menty siitä missä aita on matalin. -- Ensimmäinen aukeama on taitollisesti todella huono. Ei ole juttuhierarkiaa, pääjuttu puuttuu. Kaikkiaan kuvia on liikaa. -- Syntyy vaikutelma, että käytössä olevaa isoa tilaa yritetään käyttää kuvapaljoudella." Lehti oli saanut arvioijiltaan 21/40 pistettä. Tuomaristo käsitteli myös journalismin ja mainonnan rajaa palautteessaan, jonka se antoi neljä kertaa viikossa ilmestyvälle lehdelle. "Idea muuttumisleikki-jutusta paikallislehden sivuilla on rohkea, mutta tämän idean pilaa jutun motiivi: tekstin muotoon puettu mainos." Kyseisen lehden pistemäärä oli 26.

Seuraavana vuonna eräs yksipäiväinen lehti sai puolestaan moitteita kantaa ottavasta kirjoituksestaan. "Toimituksen oma mielipidekirjoitus on huono, koska siinä yritellään käsitellä liikaa asioita. Lisäksi jää epäselväksi, pyrkiikö teksti olemaan pääkirjoitus, joka lehdestä muuten puuttuisi kokonaan." Tuomaristo oli arvioinut lehden 24 pisteen ve-roiseksi. Toiselle samassa sarjassa kilpailleelle lehdelle tuomaristo huomautti uutisten sisällöstä. "Premisivun jutut ovat käytännössä lähteinä toimineiden ihmisten mielipidejuttuja. Uutisjutuissa ei ole kriittisyyttä, ei konflikteja." Uutisten kriittikittömyys selittyy Phyllis Kanissin (1997, 79–80) mukaan kiireellä. Deadlinen lähestyminen saa toimittajan tekemään juttunsa pelkästään tiedotustilaisuuden tai lehdistötiedotteen pohjalta, minkä vuoksi lähteet saavat viestinsä sellaisenaan läpi. Toimittajalle ei jää aikaa vaihto-ehdoisten tietojen tai näkökulmien etsimiseen.

Viimeisenä tutkimukseen kuuluvana vuonna eli 2009 kaksipäiväisten lehtien tuomaristo ruoti sarja-arviossaan lehtien yleistä tasoa tavanomaista pitemmin, yli liuskan verran. Sen lisäksi, että tuomaristo antoi tunnustusta hyvin hoidetuista asioista ja teki kehitysehdotuksia, se myös tarttui suorapuheisesti lehtien epäkohtiin. Raati muun muassa tote-
si:

Heikoimmissa lehdissä sisältö on epäjournalistinen eikä ulkoasua ole uskallettu uudistaa. -- Paikal-
lislehtien tasossa näkyy, että lehteä tehdään usein pienellä työvoimalla ja epäpätevät avustajat ovat
tärkeässä roolissa. Usein se näkyy sisällössä kirjoitusvirheinä ja epäjournalistisessa jutun raken-
teessa.

Arviot epäjournalistisuudesta olivat osalle paikallislehtien tekijöistä liikaa. Kun opiske-
lijatuomarit paikallislehtipäivillä menivät lavalle julkistamaan voittajia ja luonnehti-
maan kilpailun tasoa, he saivat osakseen buuausta. On huomattava, että julkistustilai-
suudessa oli aikaa vain lyhyisiin puheenvuoroihin. Ainakin osa opiskelijatuomareista

olisi halunnut perustella palautteitaan palkitsemisen yhteydessä, mutta siihen ei tarjoutunut virallisessa ohjelmassa mahdollisuutta. Virallisen ohjelman päätyttyä opiskelijat ja paikallislehtiväki pääsivät kyllä halutessaan keskustelemaan, mutta silloin osapuolten viestit eivät tavoittaneet koko yleisöä. Paikallislehtiväen voimakkaat reaktiot viittaavat siihen, että he ovat tulkinneet opiskelijoiden palautteen aggressiiviseksi. Hätösen & Romppasen (2007, 22) mukaan aggressiivinen palaute on määräävää, käskevää, arvostelevaa ja voimakasta. Siihen liittyy minäkeskeisyyttä, valtaa ja toisen nöyryyttämistä, joskus jopa vihamielisyyttä. Arvioitavan nöyryyttäminen voi olla joko tietoista tai tiedostamatonta. Aggressiiviseen palautteeseen sisältyy ajatus, jonka mukaan juuri palautteen antajalla on oikeus ja velvollisuus ilmaista näkemyksiään palautteen saajalle riippumatta tämän ajatuksista. Oletuksena on, ettei muilla ole samoja oikeuksia ja velvollisuuksia.

Kyselyvastauksia tulkitessa huomio kiinnittyi siihen, etteivät kaikki vastaajat vaikuttaneet tietävän, kuka arviointikriteerit on laatinut. Eräs kyselyyn vastannut yksipäiväisen lehden toimittaja (T10) oli siinä käsityksessä, että mielipiteiden suuren painoarvon ovat päättäneet opiskelijat.

...elävässä elämässä mielipidekirjoituksia, siis lähinnä lukijoilta, tulee välillä todella paljon ja välillä on hyvin hiljaista. Se riippuu enemmän ympäröivässä yhteiskunnassa tapahtuvista asioista kuin lehden omista tekemisistä. Siksi niiden vähyyden arvosteleminen tuntuu väliin siltä, että opiskelijatuomarit eivät vielä ole tutustuneet arkiseen lehdentekoon.

Arviointikriteereistä päättäminen ei ollut opiskelijoiden vastuulla, vaan paikallislehtikilpailun säännöt laatii paikallislehtineuvottelukunta (Kivioja 2010). Säännöissä määrätään, että kilpailun kokonaispistemäärä on 40, mistä mielipiteiden osuus on enintään 8 pistettä.

Opiskelijoiden palauteraportteja lukiessa huomaa, että arvioiden sävy vaihtelee hyvin paljon kirjoittajien mukaan. Kuten esimerkit osoittivat, jotkut opiskelijoista eivät kaihtaneet suorasukaisiakaan mielipiteitä. Jos jokin lehden ominaisuus ei miellyttänyt, sitä voitiin sanoa jopa huonoksi tai epäjournalistiseksi. Osa opiskelijatuomareista taas korosti lehtien hyviä puolia ja pyrki esittämään kritiikin mahdollisimman rakentavasti. Palauteraporteissaan he esittivät toimituksille kysymyksiä ja ehdottivat, voitaisiinko lehdessä tehdä tietyllä tavalla. Sarja-arvioissa sävy oli diplomaattinen ja kannustava. Tilan sallimissa rajoissa opiskelijatuomarit pyrkivät myös perustelemaan näkemyksiään sekä

osoittamaan lehdentekijöiden ratkaisuille ymmärrystä. Neuvojen ja vinkkien antamista ei arasteltu. Näytteitä tällaisesta tyylistä löytyi tutkimusjakson jokaiselta vuodelta. Esimerkiksi vuoden 2007 useampipäiväisten lehtien sarja-arviossa oli ymmärrystä osoittavia kohtia, joissa samalla opastettiin palautteen vastaanottajia tuomariston toivomaan suuntaan.

Emme suinkaan odota, että pienillä paikkakunnilla olisi suuria uutistapahtumia. Pikemminkin toivomme, että pienemmätkin uutiset kirjoitetaan napakalla yleiskielellä ja niissä on selkeä kärki. Tämä ei kuitenkaan tarkoita kylmää tai tylsää kieltä. Elävä yleiskieli on nimenomaan osoitus toimittajan ammattitaidosta.

Uutisissa oleellinen osataan kyllä nostaa otsikkoon ja ingressiin, mutta myös varsinaisen tekstin pitäisi pureutua heti uutisen ytimeen – taustoja ennättää kertoa myöhemmin tai erillisessä kainalotutussa

Harmittelimme usein lehtien huonoa painojälkeä. Kuvien teknistä laatua olikin välillä vaikea arvioida, kun värit olivat lehtipainosta johtuen selvästi pielessä.

Esimerkiksi myönteiseen otteeseen pyrkivästä arviosta käy vuodelta 2008 oleva palaute, jossa käsitellään erään yksipäiväinen lehden kuvitusta.

Valokuvat eivät ole dynamiikaltaan huipputasoa, vaan useat ovat turhan staattisia, jopa tylsiä. Kuvissa on kiitettävään usein ihmisiä, mutta toimintaa ja kiinnostavia kuvakulmia soisi olevan enemmän. Kuvat toimivat kuitenkin erittäin hyvin sivuilla ja sopivat kokonaisuuteen hyvin. Suuret kuvat sivuilla 6 ja 9 pysäyttävät.

Etenkin vuoden 2009 yksipäiväisten lehtien palautteissa vilisee pehmentäviä sanoja ja ehdotuksia. Kysymykset taas haastavat vastaanottajan pohtimaan perusteluja toimituksen käytännöille. Hätösen & Romppasen (2007, 24) mukaan vakuuttavaan palautteeseen kuuluvat selvät ja suorat kysymykset, sillä niillä selvitetään vastaanottajan käsityksiä ja mielipiteitä.

Kuvateksteissä on paikoin hieman toistoa.

Pelkistetyimmällä värimaailmalla lehdestä tulisi rauhallisempi. Pitkien juttujen tekstimassaa voisi pilkkoa nostoilla, joita voisi käyttää myös yleisönosastolla.

Tekstistä saisi luettavampaa pienin keinoin: väliotsikot, ingressit, jälkirivit ja muut taitolliset elementit keventäisivät tekstimassaa. Vain yhdessä jutussa on ingressi, miksi juuri siinä? -- Otsikoista osa on paksuja, osa laihoja. Miksi?

Selvästi sovittelevaan pyrkivässä palautteessa on vaarana, että siinä annetaan rakentavien kehittämissuositusten sijaan neuvoja ylhäältäpäin. Vakuuttavaan palautteeseen ei

kuulu myöskään ”pitäisi”-tyyppisten ilmausten runsas käyttö. (Hätönen & Romppanen 2007, 24.) Tästä näkökulmasta myös opiskelijoiden diplomaattiseksi tarkoitettamia palaute-teraportteja voidaan kritisoida. Kuten esimerkit osoittivat, osassa palautepapereita oli varsin neuvova sävy, mikä sekin on saattanut ärsyttää paikallisjournalisteja.

Ranteen (2006, 73) mukaan palautteenannossa tarvitaan tilannesilmää silloin, kun vastaanottaja selvästi kaipaa myönteistä palautetta, mutta antaja ei voi sitä täysin rehellisesti antaa. Ranne esittää ratkaisuksi sitä, että myönteisiä puolia etsitään arviointikohteen pienistäkin edistymisistä, hänen hyvästä yrittämisestään, tekemiseen vaikuttavista myönteisistä piirteistä tai siitä, että kohde haluaa asiasta palautetta. Hankalissakaan tilanteissa ei silti saa unohtaa itse asiaa, joka saattaa vaatia suurtakin korjaamista. Ellei asiasta yksinkertaisesti löydy hyvää sanottavaa, silloin huomio viedään muihin myönteisiin näkökulmiin tai siihen, mitä tilanteesta voidaan oppia. Ranteen mallia vasten voidaan todeta, että osassa palautereportteja on hyödynnetty myönteisyyteen pyrkimisen periaatetta. Opiskelijatuomareiden työskentelyä läheltä seuranneen Huovilan (2009) mukaan opiskelijatuomarit olivat alusta asti ”asiallisen kriittisiä”. Hän sanoo kuitenkin joskus puuttuneensa kirjallisiin palautteisiin ennen kuin ne on lähetetty eteenpäin.

Kyllä minä olen joskus vähän lieventänyt niitä lausemuotoja, mitä siellä on ollut. Sellaisen lynkkausmentaliteetin olen ottanut sieltä pois. Kyllähän joskus, kun nuori opiskelija kirjoittaa kritiikkiä, hän vähän ampuu yli ja sitten sinne voi jäädä sellaisia adjektiiveja tai muuta, josta vastaanottaja loukkaantuu. Vaikka minä kyllä pidän noita toimittajia aika paksunahkaisina.

Huovilan mukaan siitä ei ole mitään hyötyä, että vastaanottaja pahoittaa mielensä arvostelun takia. ”Arvostelun pitäisi olla sellaista, että siitä jää positiivinen kuva. Kritiikin pitäisi olla rakentavaa.” Myös Hätönen & Romppanen (2007, 16) toteavat, että palautteen tarkoituksena on antaa arvioitavalle voimaa ja energiaa. Huovilan periaatteena oli, että hän näytti tekstiin tekemänsä muutoksen palautteen kirjoittaneelle opiskelijalle ennen kuin lähetti tekstin Sanomalehtien Liittoon. Toisinaan kiire kuitenkin esti viilailun hyväksyttämisen ja palaute lähti liittoon heti korjauksen jälkeen.

Paikallislehtikilpailua koskevassa kyselyssä käytettiin paljon asteikkomuotoisia kysymyksiä, joiden riskinä on, että vastaaja pyrkii saamaan vastauksiinsa yhtäpitävyyttä ja loogisuutta. Tutkittava saattaa siis vastata myöhempiin kysymyksiin samalla tavalla kuin aikaisempiin osioihin. Tämän vuoksi kyselyssä esitettiin väittämiä erisuuntaisina, kuten Jyrinki (1976, 101) suosittaa. Kyselyn perusteella paikallislehtien toimittajien ja

päätoimittajien suhtautuminen opiskelijoiden antamaan kovaan kritiikkiin on ristiriitainen. Ristiriidat tulivat esiin, kun samoista asioista kysyttiin useista näkökulmista. (Ristiriitaisuuksia käsitellään myös luvussa 6.3.

Kritiikkiin suhtautumista lähdettiin selvittämään suorilla kysymyksillä. Yli puolet tutkimukseen osallistuneista vastasi myöntävästi, kun heiltä kysyttiin, oliko heidän lehtensä saama kritiikki ansaittua. Vain vajaa viidennes ilmoitti olevansa selvästi toista mieltä. Jakauma oli yllättävä, sillä aiempiin kysymyksiin tulleiden vastausten perusteella olisi voinut odottaa enemmän kritiikin oikeellisuuden kieltäviä näkemyksiä. Kun tutkittavilta tiedusteltiin, onko kritiikki vaikuttanut toimituksen työskentelyyn, myönteisiä vastauksia tuli saman verran kuin edellä mainitussa kysymyksessä. Sen sijaan kritiikin huomiotta jättäneiden määrä oli nyt suurempi kuin palautteeseen tyytymättömien määrä: raadin osoittamiin epäkohtiin oli jätetty tarttumatta joka kolmannen vastaajan työyhteisössä.

Jo kyselyä laadittaessa oli tiedossa, että erityisesti opiskelijoiden esittämä kritiikki on ärsyttänyt paikallislehtien tekijöitä. Siksi kyselyllä pyrittiin selvittämään, ovatko lehdet olleet halukkaita muuttamaan työskentelytapojaan ja lehteään kilpailupalautteiden perusteella. Väittämäpatteriston mukaan runsas viidennes vastaajista oli halukkaita kehittämään omia työtapojaan kilpailusta tulleen palautteen pohjalta. Sen sijaan kukaan ei ollut valinnut väittämää ”en halua muuttaa omia työtapojani kilpailupalautteiden perusteella”. Kyselyvastauksissa oli jälleen keskinäistä ristiriitaisuutta – olihan kritiikin vaikutuksista kysyttäessä kolmannes vastaajista juuri ilmoittanut, ettei kritiikki ole vaikuttanut toimituksen työskentelyyn lainkaan tai juuri lainkaan. Osa tutkittavista siis myönsi avokysymyksissä, etteivät tuomareiden kritiikit juuri hetkauta, mutta yksikään heistä ei myöntänyt haluttomuuttaan kehittää omaa toimintaansa. Tällaisia vastaajia olivat ainakin päätoimittajat eräästä yksipäiväisestä ja kaksipäiväisestä lehdestä (P11 ja P5). Heistä kumpikaan ei ollut valinnut myöskään oman työskentelyn kehittämistä koskevaa myönteistä väittämää. Toki vastauksia tulkitessa on otettava huomioon, että kritiikin vaikutuksia käsittelevä kysymys (numero 15, ks. liitettä) käsitti koko toimituksen toimet, kun taas väittämäpatteristossa kysyttiin ainoastaan vastaajan henkilökohtaisista näkemyksistä. On siis mahdollista, että joidenkin vastaajien tapauksessa ristiriitaisuudet liittyvät eroon oman ajattelun ja työyhteisön suhtautumisen välillä. Päätoimittajien tapauksessa on kuitenkin oletettavaa, että heillä on toimituksen esimiehinä mahdollisuus määrätä

toimitustyöskentelyn suunnasta sekä halutessaan myös suunnanmuutoksista. Tätä tulkintaa tukee se, että myös kaksipäiväisen lehden päätoimittajan (P5) alainen (T5) vastasi kieltävästi kysymykseen kritiikin vaikutuksista. Toisen päätoimittajan (P11) alaisen vastausta ei voitu tarkistaa, sillä lehdestä tuli kyselyyn vain yksi vastaus.

Kyselyvastauksissa on kiinnostavaa, miten suuri merkitys palautteen antajan asemalla on vastaanottajan suhtautumiseen. Suhtautuminen palautteen antajaan on syntynyt monien vaiheiden kautta. Esimerkiksi erään kerran viikossa ilmestyvän lehden päätoimittaja (P14) on kokenut lehtensä saaneen yhdentekeviä ja luvattua lyhyempiä palautteita. Palautteissa on kritisoitu asioita, jotka ”toimituksessa tiedostetaan” mutta joille ”ei kyseisellä viikolla ole ollut vaihtoehtoja”. Vaikka kritiikkiin on vastaanottajansa mukaan ollut välillä aihehtakin, se on kuitenkin tuntunut kohtuuttoman kovalta. Päätoimittajalle on tullut vaikutelma, etteivät opiskelijat tunne paikallislehtityötä, mikä taas on johtanut päätelmään, ettei opiskelijoiden asiantuntemus riitä tuomarina toimimiseen. Ketjun seurauksena päätoimittaja on alkanut kannattaa opiskelijatuomaroinnista luopumista. Kiintoisaa on tapa, jolla hän suhtautuu ammattituomareiden mukanaan tuomaan muutokseen: ”Kritiikki voi jopa koventua, mutta se ei ole huono asia, mikäli se suhteutetaan paikallislehtikentän resursseihin.” Päätoimittajan vastauksesta saa sen vaikutelman, että kritiikki saa olla kovaakin, kunhan se ei tule nuorelta ja kokemattomalta toimittajalta. Tulkinta on linjassa Kiviojan (2010) näkemyksen kanssa. Hänen tulkintansa mukaan opiskelijan auktoriteetti ei riitä vakuuttamaan paikallislehtien tekijöitä, sillä nämä ottavat palautteen mieluummin ”sellaiselta ammatilaiselta, joka on tehnyt paikallislehtityötä vuosikausia ja todella tietää, mistä puhuu”. Myös Hätönen & Romppanen (2007, 19) ovat todenneet, että tiettyjen ihmisten antama palautetieto voidaan kokea merkityksellisemmäksi kuin toisten.

6.3 Toisto, ympäripyöreys ja ihanteellisuus veivät luottamuksen

Ammattilaisilla on parempi tuntuma tähän päivään ja paikallislehtimaailmaan. (P5)

Tämän tutkimuksen yhtenä mielenkiinnon kohteena oli, miten opiskelijatuomarit paikallisjournalistien mielestä suhtautuvat tuomarointitehtäväänsä. Joka neljännen vastaajan mielestä kilpailupalautteista näkee, että tuomarit ovat paneutuneet lehtiin huolellisesti.

Viidennes oli päinvastaista mieltä. Miltei puolet eli kaksitoista vastaajaa kahdestakymmenestäseitsemästä oli valinnut väittämän ”opiskelijatuomareiden palaute on asiallista”. Yhtä moni oli sitä mieltä, että opiskelijat suhtautuvat tehtäväänsä asiallisesti, mikä oli linjassa edellisen kanssa. Yllättävää oli se, ettei yksikään vastaajista luokitellut *palautteita* asiattomiksi, vaikka avokysymyksissä jotkut ilmaisivat selvää närkästystä arvioiden takia. Avokysymysten vastauksista ilmeni myös, etteivät toimittajat aina pitäneet saamaansa arvostelua oikeudenmukaisena. Väittämän ”opiskelijatuomarit suhtautuvat tehtäväänsä asiallisesti” vastapainona oli väite, jonka mukaan opiskelijatuomarit ovat ylimielisiä. Tähän väittämään tarttui vajaa viidennes vastaajista, mikä puolestaan tuki avokysymyksissä ilmaistua pettymystä tuomarointia kohtaan.

Se, kannattaako opiskelijoiden palautteet ottaa vakavasti, jakoi mielipiteet tasaisesti. Yksitoista vastaajaa oli vakavasti ottamisen kannalla, ja yhdeksän valitsi väittämän kielteisessä muodossa. Kiintoisaa on, että osa vastaajista oli valinnut samasta asiasta sekä myönteisen että kielteisen väittämän. Esimerkiksi eräs yksipäiväisen lehden päätoimittaja (P14) totesi ensin, että opiskelijatuomarit suhtautuvat tehtäväänsä asiallisesti. Hieman myöhemmin hän oli sitä mieltä, että opiskelijat ovat ylimielisiä. Mistä tällaiset ristiriitaisuudet kumpuavat? On mahdollista, että vastaaja on halunnut molemmat väittämät valitsemalla osoittaa kilpailuvuosien välisiä eroja. Tuomaristohan on voinut olla jonakin vuonna asiallinen, toisena taas ylimielinen. Tätä tulkintaa tukee huomio siitä, kuinka eri sävyyn eri tuomarit ovat kirjoittaneet palauteraporttejaan. Toinen vaihtoehto on, että tuomareihin suhtautumiseen vaikuttavat lehden voimavarat. Esimerkkipäätoimittaja (P14) oli nimittäin myös sitä mieltä, että kilpailusta saa hyödyllistä palautetta, mutta heillä ei ole mahdollisuuksia toimia ehdotusten mukaisesti. Tästä näkökulmasta tulisi ymmärrettäväksi sekin päätoimittajan valitsema väittämä, ettei kilpailupalautteita kannata ottaa kovin vakavasti.

Opiskelijoiden asiantuntemus tai sen puute nousi esille monissa avokysymyksissä, vaikka siitä ei erikseen kysytty. Väittämäosiossa vastaajille erikseen tarjottiin mahdollisuutta ottaa asiaan kantaa. Vain neljä vastaajaa kahdestakymmenestäseitsemästä uskoi, että opiskelijatuomareiden asiantuntemus riittää tuomarina toimimiseen. Päinvastaista mieltä oli peräti kymmenen vastaajaa. Tulos on linjassa avokysymysten tyytymättömien vastausten kanssa. Toisaalta se on hieman ristiriidassa väittämäosion muiden tulosten kanssa – olihan moni vastaaja esimerkiksi sitä mieltä, että opiskelijat ovat tehneet huo-

lellistä työtä ja suhtautuneet tuomarointiin asiallisesti. Asetelmaa voitaisiinkin tulkita niin, että vastaajat kyllä arvostavat opiskelijoiden ahkerointia ja pitävät näiden palautteita joiltakin osin kuuntelemisen arvoisina mutta eivät luota niiden kokonaispätevyyteen. Palautteiden uskottavuutta murentaa muun muassa paikallisjournalistien kokemus siitä, ettei omalla pienellä toimituksella ole mahdollisuuksia toteuttaa tuomariston sinänsä hyviä ehdotuksia. Kun luottamus palautteen hyödyllisyyteen on vain osittaista, jokainen tuomariston esittämä näkemys käy läpi tiukan seulan ennen hyväksytyksi tulemistaan. Mikäli palautteen vastaanottaja pitää jotakin raadin näkemystä turhana tai perusteettomana, se heikentää entisestään mielikuvaa tuomariston pätevydestä ja näin tukee epäilyn kierrettä.

Voisiko kyselyvastausten pohjalta piirtää profiilia, joka kuvaa paikallisjournalistien suhtautumista opiskelijatuomareihin? Erään päätoimittajan (P12) vastaukset kyselyn väitelmäosiossa tiivistävät olennaisen ja heijastelevat kyselyssä esille tullutta henkeä. Päätoimittajan mukaan hänelle on tärkeää, että lehti osallistuu paikallislehtikilpailuun. Hänen mielestään tuomareiden palaute on asiallista ja tuomarit myös suhtautuvat tehtävänsä asiallisesti. Opiskelijaraadin mielipiteillä ei kuitenkaan ole hänelle merkitystä, eikä sen palautteita kannata hänen mielestään ottaa vakavasti. Päätoimittajan mukaan opiskelijoiden asiantuntemus ei ole riittävä eivätkä he palautteista päätellen ole perehtyneet lehtiin huolellisesti. Vastauksessa on monia teemoja, jotka toistuvat muidenkin kyselyyn osallistuneiden vastauksissa.

Kurunmäen (2009) mukaan palautteiden kritisoijia on toimituksissa aina. Hän uskoo, että osa tuomariston arvostelijoista pyrkii kannanotoillaan erityisesti herättämään keskustelua.

Aina kun on paikallislehtien kokous, jossa on väkeä kaikenkokoisista lehdistä, aina siellä on joku oikeastikin sitä mieltä. Tai sitten he vain haluavat ylläpitää sellaista roolia, että ”eihän nää nuoret mitään tiedä”. Aina tällaisia jääriä on porukassa. Ja kun tunsi sitä sakkia kovasti, niin monet tekivät sen ihan taktisena kannanottona, joka sitten synnytti ja vauhditti keskustelua.

Huovila (2009) pitää arvioista käytyä keskustelua keskeisenä osana paikallislehtikurssin opetusta. Hän uskoo, että keskustelua syntyy aina riippumatta siitä, kuka kilpailua tuomaroit. Kurunmäki (2009) vahvistaa, että toimituksissa on kautta paikallislehtikilpailun historian analysoitu palautteita ”ja katsottu, vastaako lehden saama arviointi heidän mielipidettä -- ja mihin kriittinen arvio perustuu”.

Opiskelijatuomareiden aikakautta tarkastellessa saa sellaisen käsityksen, että opiskelijatuomarointi otettiin aikoinaan vastaan avosylin mutta myöhemmin toimitusten kanta muuttui varauksellisemmaksi. Huovilan (2009) mukaan lehtikentän palaute oli alussa ”yhtä gloriaa”. ”Sellaisia kommentteja muistan, että näistähän [palautteista] näkee, että jututkin on luettu lävitse.” Kurunmäki (2009) sanoo, että Sanomalehtien Liitto halusi opiskelijatuomarointiin siirryttäessä kuulla kilpailussa nimenomaan nuorten mielipiteitä. Samoihin aikoihin sanomalehdistössä oli nimittäin päätetty ryhtyä kiinnittämään erityistä huomiota nuoriin lukijoihin. Kurunmäki kommentoi kysymystä opiskelijoiden asiantuntevuudesta näin:

Kun useampi opiskelija arvioi yhtä ja samaa lehteä tai lehtisarjaa opettajansa ja vieläpä lehtitalon edustajan kanssa, ei se vääristymä tai ammattitaidon puute voi kovin suuri ja läpinäkyvä olla. --- Ei ole vaarallista, jos nuori sanoo mielipiteen. -- Nämä lisäykset, joita raatityöskentelyyn on kaiken kaikkiaan tullut [viittaa lehtikentän edustajiin], karsivat kyllä pahimmat asiantuntemattomuudet pois.

Kurunmäki lisää, että lehtikenttä koki opiskelijoiden uudet avaukset ja nuorekkaat kannanotot opiskelijatuomaroinnin alkuaikoina ”hyvin terveellisiksi”. Opiskelijatuomareilla oli siis alkuun laaja luottamus. Mitä vuosien aikana oikein tapahtui? Tämän tutkimuksen perusteella vaikuttaa siltä, että paikallisjournalistit turtuivat ja kyllästyivät opiskelijatuomarointiin ajan mittaan. Kun ensimmäinen vuosi oli myönteinen kokemus, odotukset myös tulevien vuosien varalle olivat suuret. Vähitellen toimituksista alkoi tuntua, että palautteet toistavat itseään. Eräs vastaajista epäili syynä olevan sen, että tuomariston puheenjohtaja pysyi koko ajan samana. On tietenkin mahdollista, että puheenjohtajan vaikutus palautteiden sisältöön näyttäytyi toimituksissa suurena. Kokeneet toimittajathan ehtivät olla arvioitavina koko opiskelijatuomareiden aikakauden. Raadin puheenjohtajana toiminut Huovila perehdytti opiskelijat paikallisjournalismin analyysiin aina ennen tuomaroinnin alkamista. Hän itsekin myöntää, että hänen vaikutuksena on näkynyt siinä, mitä opiskelijoille on eri kursseilla opetettu ennen tuomarointiin ryhtymistä (Huovila 2009). Voi olla, että kuudennellatoista kerralla paikallislehtikurssilla ei ollut enää kovin paljon sellaista sanottavaa, mitä ei olisi jo aikaisempina vuosina sanottu. Opiskelijatuomareita kysymys toistosta ei koskettanut, koska raadissa oli joka vuosi uudet opiskelijat. Huovila lisää vaikuttaneensa myös tuomaristossa joka vuosi, kuitenkin ”mieluummin kysymyksiä esittäen kuin vastauksia antaen”. ”Sanoisin, että olen onnistunut siinä, että se on nuorten näkökulma, joka [arvioissa] tulee esille.” Näistäkin näkökulmista opiskelijoiden ja toimitusten vaikeus ymmärtää toisiaan tulee läpinäkyväm-

mäksi. Paikallisjournalisteilla alkoi vähitellen olla tiettyjä ennakko-odotuksia, jotka pohjautuivat aikaisempien vuosien kokemuksiin. Ranteen (2006) mukaan aikaisemmat ikävät kokemukset tulevat helposti mukaan nykyhetkenkin palautetilanteisiin. Niin käy etenkin silloin, kun kielteiset kokemukset ovat jääneet käsittelemättä eikä niistä ole päästy yli. (Ranne 2006, 55.) Opiskelijat puolestaan ihmettelivät, miksi lehtikentällä on jo valmiiksi tietynlainen suhtautuminen palautteisiin, vaikka tuomarit ovat eri ihmisiä kuin aikaisemmilla kerroilla. Opiskelijat turhautuivat, ja niin turhautuivat paikallislehtien tekijätkin. Paikallislehtikilpailun onnistumisen perusta alkoi huojua.

Toimitusten ja opiskelijatuomareiden erimielisyyksiä voidaan tarkastella myös sosiaali-psykologisesta näkökulmasta. Helkaman ym. (2005) mukaan pelkkä asian tuttuus tai omistaminen saavat meidät pitämään kyseisestä asiasta. Tämän teorian valossa opiskelijat pitävät siis sellaisesta journalismista, johon he ovat opinnoissaan ja muussa elämässään perehtyneet. Paikallisjournalistit taas ovat mieltyneet oman lehtensä tapaan tehdä journalismia. Kun paikallislehden toimittaja tai päätoimittaja pitää omaa lehteään hyvänä, kriittiset arviot lehdestä tuntuvat helposti vääriltä. Toisaalta Ranne (2006, 165–166) huomauttaa, että palautteeseen suhtautumiseen vaikuttaa myös käsitys työn tavoitteista. Jos palautteen antajan ja vastaanottajan käsitykset tavoitteista ovat kovin erilaiset, se johtaa lähes automaattisesti erilaisiin näkemyksiin siitä, millaisia keinoja tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan. Toinen yleinen syy palauteristiriitoihin piilee Ranteen mukaan siinä, että ihmiset ovat erimielisiä kulloinkin parhaista työskentelytavoista ja -menetelmistä. Taustalla saattaa olla erilaisia ammatillisia käsityksiä, kokemuksia tai työtottumuksia. Ranne muistuttaa, että sama työ voidaan tehdä monella tavalla hyvin. Mikäli osapuolilla on vaikeuksia perustella omia menetelmiään tai pohtia vakavasti ja puolueettomasti toisen perusteluja, palautetilanteissa tulee helposti ongelmia. Samaan tilanteeseen päädytään, jos toisen osapuolen tiedot parhaimmista menetelmistä ovat puutteellisia ja jos osapuolten on vaikea myöntää omia puutteitaan. Menetelmäristiriitoihin liittyy usein myös taitamattomuutta arvioida eri menetelmien käyttökelpoisuutta tai toisen osapuolen perustelujen pätevyyttä. Ranteen näkökulmista opiskelijoiden kunnianhimoiset, journalismin ihanteisiin nojaavat tavoitteet eivät siis kohtaa paikallisjournalistien ”me teemme vain paikallislehteä, emme Hesaria” -suhtautumisen kanssa.

Niukkojen resurssien tiedostaminen vaikuttaa olevan merkittävässä roolissa siinä, miten paikallisjournalistit suhtautuvat paikallislehtikilpailuun ja tekemänsä journalismin laa-

tuun. Hathaway (1997, 17) uskoo palautteen vastaanottovaikeuksien liittyvän usein siihen, että palaute on ainakin osittain totta. ”Jos kriittinen palaute olisi järjetöntä, se ei vaivaisi meitä.” Tästä näkökulmasta opiskelijatuomareiden kriittinen palaute on satuttanut joitakin kyselyyn vastanneita juuri siksi, että tuomaristo on tarttunut niihin asioihin, joiden vastaaja toivoisi itsekkin olevan paremmin.

Eräs kyselyyn vastanneista toimittajista (T9) sanoi, että hänen kilpailua kohtaan tuntemaansa arvostusta vähentää palautteiden ympärilyöreytensä. Eräs päätoimittaja (P14) taas huomautti, että palautetta on tullut luvattua vähemmän. Kun käy läpi vuosien 2007–2009 palauteraportteja, huomaa, että osa palautepapereista todella on luvattua liuskaa lyhyempiä. Ei siis ole mikään ihme, että toimituksissa on petytty. Herää kysymys, miten liian suppeat palautteet ovat päässeet läpi. Saattaa olla, että opiskelijatuomaroinnin pitkä perinne on saanut myös osan opiskelijoista väsähtämään. Kun opiskelijatuomarointi oli menettänyt uutuudenviehätyksensä ja vakiinnuttanut asemansa, opiskelijat alkoivat ehkä mieltää tuomaroinnin entistä enemmän rutiininomaiseksi kurssiksi kuin työksi, jota tehdessään täytyy lunastaa kovat odotukset. Rutiininomaista tehtävää suorittaessaan ihminen ei välttämättä työskentele yhtä huolellisesti kuin silloin, kun hänen oma asemansa riippuu lopputuloksen laadusta. Kun kurssin aikataulu oli tiivis (Huovila 2009), palautteiden hiomisen kanssa tuli helposti kiire. Vaikka raadin puheenjohtaja olisikin havainnut joidenkin palautteiden jääneen liian lyhyiksi, raportteja ei olisi enää ehtinyt syventää. Paikallislehtikilpailun onnistumisen ja opiskelijoiden maineen kannalta tällaiset tapaukset ovat ikäviä. Osalle paikallisjournalisteista on selvästi jäänyt kuva, etteivät toimittajaopiskelijan taidot riitä paikallislehtien analyyttiseen arviointiin. Ajattelu on johdantanut yleistämiseen, minkä seurauksena paikallisjournalistien kielteiset mielipiteet ovat vain vahvistuneet.

Huovila (2009) pitää opiskelijoita kykenevinä tuomaroimaan lehtiä, koska perustiedot journalistiikasta saadaan jo ensimmäisen opiskeluvuoden aikana. ”En ole enää aikoihin pelännyt sitä, etteivätkö opiskelijamme pystyisi pätevästi arvioimaan lehtien keskinäistä järjestystä.” Myös Kurunmäki (2009) ja Kivioja (2010) luottavat opiskelijoiden tuomarointitaitoihin. Kivioja tosin huomauttaa, että kilpailun järjestäjä odotti saavansa opiskelijoilta alaa tuntevien, valistuneiden lukijoiden käsityksiä, ei ammattilaisten näkemyksiä. Opiskelijoiden ammattitaitoa arvioitaessa voisi olla paikallaan tehdä ero tiedollisten valmiuksien ja huolellisuuden välille. Opiskelijoiden taitotasossa on toki eroja, mutta

perusvalmiudet journalismin analysoimiseen on jokaisella. Myös ihmisten huolellisuudessa on eroja. Joku tekee parhaansa, toinen vain sen, mikä on välttämätöntä. Hieman hutiloivallakin opiskelijalla voi olla hyvät taidot, jotka eivät vain tule esiin hänen tehdessään työtään huolimattomasti. Tästä näkökulmasta yleistys, jonka mukaan toimittajaopiskelija ei *pysty* arvioimaan paikallislehtiä, on liioiteltu. Jotta opiskelijoiden osaaaminen pääsisi oikeuksiinsa, se edellyttäisi asennemuutosta sekä opiskelijoilta itseltään että paikallisjournalisteilta. Jokaisen paikallislehtikilpailun raatiin osallistuvan opiskelijan olisi oivallettava, miten paljon kilpailulla voidaan vaikuttaa paikallisjournalismin kehittämiseen. Jokaisen opiskelijan olisi myös sitouduttava tekemään työnsä perusteellisesti. Paikallislehtien toimittajien taas olisi irtauduttava aikaisemmista ennakkoluuloistaan ja annettava opiskelijoille mahdollisuus näyttää kunnolla kyntensä.

Opiskelijatuomareiden aika on nyt ohi, ja Sanomalehtien Liitossa etsitään uusia tapoja arvioida lehtien laatua. Huovila (2009) pitää myönteisenä, että paikallislehtien tekijät antoivat opiskelijoiden tuomaroida työnsä jälkeä paikallislehtikilpailussa. ”Olen aina arvostanut sitä, että paikallislehti-ihmisillä on ollut selkärankaa antaa työnsä opiskelijoille arvioitavaksi.” Huovila uskoo, että vastaava ei välttämättä onnistuisi monella muulla elämänalalla. Hänen mukaansa opiskelijoiden arvioitavaksi lähteminen oli merkki siitä, että paikallistoimittajilla on hyvä asenne työntekoon. Toisaalta se on osoitus siitä, että toimittajat ovat ”ihmisinä hirveän kypsiä, vahvoja ja ammattimaisia”.

6.4 Merkityksellinen, kehittämään kannustava kilpailu

Kyselyvastauksia tulkitessa piirtyy kuva, jonka mukaan paikallislehtikilpailu on paikallisjournalisteille tärkeä. Osa vastaajista toi asian esiin muun muassa sanallisissa vastauksissa. Osa taas vähätteli kilpailun merkitystä tai jopa kielsi sen kokonaan. Kuitenkin vastaajien kielteisten kannanottojen vertaaminen heidän muihin vastauksiinsa osoitti, ettei kilpailu todellisuudessa ole näille vastaajille niin yhdentekevä kuin he joissakin yhteyksissä antoivat ymmärtää. Esimerkiksi erään yksipäiväisen lehden päätoimittaja (P11) luokitteli monivalintakysymyksessä paikallislehtikilpailun melko tarpeettomaksi mutta väittämösiossa kertoi, että kilpailuun osallistuminen on hänelle tärkeää. Kollega (P3) samankokoisesta lehdestä puolestaan totesi arvostavansa kilpailua melko vähän. Silti hän piti kilpailua melko tarpeellisena. Eräs päätoimittaja taas ilmoitti arvostavansa

kilpailua erittäin vähän ja pitävänsä sitä melko tarpeettomana. Kuitenkin hän kertoi toimituksen ottaneen opiskelijatuomareiden palautteita huomioon. Lisäksi hän totesi monivalintakysymyksessä, että vuosina 2007–2009 saadut palautteet vastaavat hänen omaa näkemystään lehdestä melko hyvin. Kuten luvussa 5.7 kerrottiin, jotkut vastaajista myös myönsivät lehden saaman kritiikin olleen ansaittua, vaikka he muissa yhteyksissä olisivatkin arvostelleet kilpailua tai sen tuomarointia.

Tulkintaa paikallislehtikilpailun merkityksestä toimituksille tukevat myös opiskelijaradain puheenjohtajana toimineen Huovilan (2009) tekemät huomiot. Hänen mukaansa toimituksista on tullut palautetta, joka on joskus ollut sävyltään jopa kiukkuista. Huovila kuitenkin kuvaa viestejä asialliseksi keskusteluksi.

Kyllähän se varmaan harmittaa, jos katsoo, että jotakin hyvää ei ole [tuomaristossa] huomattu. Tai jos jostakin mainitaan kritiikkiä, jota ei itse ehkä hyväksy. Mutta -- on hyvä, että palautetta tulee. - - se hän osoittaa sen, että meidän työtämme on kriittisesti myös arvioitu. Ja se hän osoittaa, että kilpailu on tärkeä näille osallistujille.

Sanomalehtien Liiton Kivioja (2010) kuvaa lehtikentän suhdetta kilpailuun ”suorastaan intohimoiseksi”.

Minulle oli yllätys, miten tärkeä juttu se [kilpailu] on paikallislehdille. He [paikallislehtien toimittajat] kokevat sen oman arvostuksensa nostamisena, omana pr-työnä ja tsemppaamisena toimituksen suuntaan. Että palkitaan sitten hyvin menestyneitä lehtiä. Ja tietysti se [kilpailu] herättää aina myös intohimoisia mielipiteitä kentällä.

Tulokset viittaavat siihen, että paikallislehtikilpailulla on aina jonkinlainen henkilökohtainen merkitys paikallisjournalisteille. Merkitys tulee ilmi paitsi vastausten ristiriitaisuuksissa myös siinä, miten kiihkeään sävyyn osa vastaajista kommentoi kilpailua. Tunteiden herääminen kilpailun vuoksi on ymmärrettävää. Arvioidaanhan paikallislehtikilpailussa toimittajien työn jälkeen, jolloin voi tuntua siltä, että arvioitavana on myös työn tekijä ihmisenä.

Kyselyn ja palauteraporttien perusteella osa paikallislehdistä on saanut kerrasta toiseen samansuuntaista palautetta. Sitä voidaan pitää merkinä siitä, että eri vuosien opiskelijatuomarit arvostivat samoja asioita. Hehän arvioivat lehtiä tietämättä edellisten vuosien tuloksia (Huovila 2009). Palautteiden kritisointi ja kyseenalaistaminen herättävät kysymyksiä. Kokevatko paikallisjournalistit, että samanlaisena toistuva palaute on väärää ja kilpailu voisi toimia vain, jos he saisivat erilaista palautetta? Tällaista mielipidettä vai-

kuttaa olevan osalla vastaajista. Esimerkiksi eräs päätoimittaja (P9) sanoi palautteiden olevan aina samat, vaikka lehti on muuttunut hurjasti. Hänen mielestään kilpailun arviointikriteerejä pitäisi uudistaa niin, että ne ottaisivat paremmin huomioon lehden talouden. Päätoimittaja vaikuttaa uskovan, että uudistetuilla kriteereillä heidän lehdensä saisi erilaista, mahdollisesti parempaa palautetta. Silloin hän myös todennäköisesti alkaisi arvostaa kilpailua nykyistä enemmän. Toinen kiintoisa kysymys on, mitä tapahtuu, jos uusi ammattilaisraati antaa yhä samanlaista palautetta kuin opiskelijatkin. Onko se tyytymättömille toimituksille lopullinen osoitus kilpailun toimimattomuudesta, vai saako se lehdet pohtimaan, olisiko niiden syytä asennoitua palautteisiin eri tavalla? Tähän kysymykseen tämä tutkimus ei kykene vastaamaan. Asia on kuitenkin syytä pitää mielessä, kunhan ryhdytään tekemään päätelmiä uudistetun kilpailun toimivuudesta.

Huovila (2009) huomauttaa, että paikallislehtikilpailun ensisijainen tarkoitus ei ole etsiä ”parasta suomalaista paikallislehteä eri sarjoissa”. Hänen mukaansa tärkeintä on herättää keskustelua paikallislehdistä, jotta voitaisiin saada aikaiseksi parempaa journalismia. Kyselyn perusteella näyttää siltä, että nimenomaan kilpailemisesta on tullut toimituksille tärkeä asia. Tämä ilmenee muun muassa siinä, että runsas kolmannes piti pisteetyksen poistamista melko huonona ja vajaa viidennes erittäin huonona ratkaisuna. Erään yksipäiväisen lehden toimittaja (T6) perusteli: ”Jos kerran kilpaillaan, niin onhan silloin pisteitäkin käytettävä.” Ainakin seitsemän vastaajaa painotti pisteiden merkitystä lehtien paremmuusjärjestyksen luomisessa. Eräs toimittaja (T1) piti pisteitystä niin oleellisena osana kilpailua, että uskoi tärkeimmän osallistumissyyn jopa kokevan kolauksen pisteistä luopumisen vuoksi. Toinen (T10) huomautti, että sanallinen palaute lehdestä on toki antoisampaa kuin pisteet, mutta ”jos ei aseteta järjestykseen, kyseessähän on vain palauteraati”. Vastauksista ilmeni myös, että toimittajat kokevat pisteiden helpottavan itsearviointia. Pisteiden kautta saa tietää, ”missä on kehittämisen sijaan” tai ”mihin oma lehti paikallislehtikentässä asettuu”. Kiviojan (2010) mukaan pisteet eivät kuitenkaan soveltuneet voittajien taakse jääneiden sijoituksen hahmottamiseen.

Aiempiä vuosina jotkut lehdet ovat kyselleet lopullista pistemääräänsä, vaikka eivät olisi olleet kolmen kärjessä, ja ovat sitten ilmeisesti luulleet, että tällainen ”sijoitus” olisi jotenkin vertailukelpoista tietoa. Näinhän ei ole ollut, koska todelliseen järjestykseen on laitettu vain kolmen kärki. Muiden pisteitys on ollut tuomaristolle vain suuntaa antava työkalu.

Toimitusten kilpailunhalu näkyi myös niissä kahdessa vastauksessa, joissa viitattiin keskisuomalaisten lehtien hyvään menestykseen paikallislehtikilpailussa. Vastaajat poh-

tivat, onko tuloksiin vaikuttanut se, että tuomarit ovat joka kerta Jyväskylästä ja saattavat tuntea lähiseudun paikallislehtiä. Laukaa–Konnevesi, Viitasaaren Seutu ja Sisä-Suomen Lehti ovat todella menestyneet kilpailussa useita kertoja. Paikallislehtikilpailun tuomaristossa on varmasti vuosien varrella ollut opiskelijoita, jotka ovat työskennelleet näiden tai muiden keskisuomalaisten lehtien kesätoimittajina tai avustajina. Olisi kuitenkin liioiteltua sanoa, että asialla olisi jotakin tekemistä keskisuomalaisten lehtien voittokulun kanssa. Journalistiikka vetää opiskelijoita joka puolelta Suomea. Jyväskylään asettuessaan opiskelija tutustuu alueen maakuntalehteen ja ilmaisjakelulehtiin. Kaikki eivät vielä muutaman vuoden opintojenkaan jälkeen edes tiedä, mitä paikallislehtiä Keski-Suomessa ilmestyy. Sen sijaan monella on jonkinlainen suhde synnyinpaikkakuntansa paikallislehteen. Yhtä hyvin voitaisiin kysyä, oliko ahvenanmaalaisen tai kainuulaisen lehden menestyksen takana seudulta kotoisin oleva opiskelijatuomari. Jokaisen raatilaisen, oli hän sitten opiskelija tai konkaritoimittaja, pitää ymmärtää pysytellä puolueettomana tilanteissa, joissa voitaisiin epäillä jääviyttä. Ainakin vuonna 2009 tuomaristossa oli mukana paikallislehdessä työskennelleitä opiskelijoita, jotka hakeutuivat arvioimaan muuta kuin entisen työnantajansa sarjaa. Samana vuonna ihmeteltiin sitä, että lehtikentän edustajat oli kutsuttu tuomaroimaan oman lehtensä sarjaa. Silloinkin jääveinä pidetyt jättäytyivät oman lehtensä tarkastelussa taka-alalle.

Osa vastaajista ei ollut aivan vakuuttuneita siitä, että kaikkia lehtiä arvioitaisiin samoin kriteerein. Esimerkiksi eräs päätoimittaja (P9) sanoi joskus hämmästelleensä, ”miten jonkin lehden ulkoasua on kehuttu hienoksi, vaikka kyseessä oleva lehti näyttää meikäläisen silmissä heikolta”. Niin ikään hän muisti erään lehden saaneen kieliasustaan kehuja, vaikka ”kirjoitukset vilisivät karmeita kielioppivirheitä”. Päätoimittajan tekemät huomiot herättävät kysymyksiä. Johtuvatko tuomariston ja päätoimittajan erilaiset näkemykset mielipide-eroista, tietämättömyydestä vai sattumasta? Kyseinen päätoimittaja ilmoitti kyselyn väittämöosiossa, ettei paikallislehtikilpailun tuloksia ole kiinnostavaa odottaa, koska samat lehdet menestyvät aina. Hänen mukaansa palautteista myös näkee, etteivät tuomarit ole perehtyneet lehtiin huolellisesti. Kaikesta huolimatta päätoimittaja uskoi oman lehtensä menestymismahdollisuuksiin. On siis mahdollista, että päätoimittajan kokemat pettymykset vaikuttavat siihen, kuinka hän näkee kilpakumppaninsa. Kun itse kokee työnsä jäljen hyväksi eikä menestystä siitä huolimatta tule, herää epäily, onko tuomaroinnissa jotakin vikaa.

Osa vastaajien ja tuomariston näkemyseroista voisi selittyä tietämättömyydellä. Eräs toimittaja (T4) huomautti, että opiskelijatuomareiden osaaminen, tietämys ja tausta voivat vaihdella huomattavasti. Se pitää paikkansa. On siis mahdollista, että tuomaristo on joskus esittänyt yksittäisiä kommentteja, joissa paikallislehden luonnetta ei ole otettu tarpeeksi huomioon. Ei kuitenkaan ole todennäköistä, että tällaisia kommentteja olisi päässyt läpi säännöllisesti. Tuomariston puheenjohtajana toiminut journalistiikan lehtori nimittäin hyväksyi palautteet aina ennen kuin ne lähetettiin kilpailun järjestäjälle. Jos palautteissa oli jotakin kyseenalaista, puheenjohtaja puuttui siihen (ks. 6.2). Lisäksi on huomattava, että opiskelijoiden palautteet olivat vuodesta toiseen hyvin samansuuntaisia. Tässä valossa on hyvin epätodennäköistä, että jokaisella raadilla olisi ollut aivan virheellisiä käsityksiä paikallisjournalismista. Kyselyvastauksissa tietämättömyysteoriaa sovellettiin pelkästään tuomareihin eli opiskelijoihin. Tietämättömyyttä saattaa kuitenkin olla myös paikallislehtien toimituksissa. Takavuosina moni toimittaja päätyi ammatteensa ilman alan peruskoulutusta (Santonen 1985, 204), ja jos koulutusta olikin, se oli harvoin hankittu korkeakoulussa. Monet vielä työelämässä olevat paikallislehtien toimittajat ja päätoimittajat ovat tehneet työtään vuosikymmeniä eivätkä välttämättä ole päässeet kertaakaan täydennyskoulutukseen. Näiden toimittajien tietämys esimerkiksi oikeakielisyydestä, visuaalisuudesta tai nykyaikaisen journalismin vaatimuksista voi olla puutteellista, minkä vuoksi heidän voi olla vaikea ymmärtää ja hyväksyä opiskelijatuomareiden palautteita. Lisäksi pitkään alalla olleella on usein urautunut näkökulma työhönsä (Kurunmäki 2009), mikä entisestään vaikeuttaa nuoremman polven näkemysten hyväksymistä. On huomattava, että tietämättömyysteorialla ei voida kokonaan selittää lehtikentän ja raadin näkemyseroja. Niin opiskelijatuomareiden kuin paikallisjournalistienkaan osaaminen ei voi olla täysin puutteellista, joten loput syyt löytynevät joko mielipide-eroista tai sattumasta.

Sattuma voisi selittää näkemyserot siinä tapauksessa, että tuloksia ihmetellyt paikallisjournalisti olisi nähnyt kilpailijalehdestä jonkin muun kuin kilpailuun lähetetyn numeron. Kilpailunumerohan on saattanut olla laadultaan lehden keskitasoa parempi. Toisaalta taas ihmettelijän näkemä numero on voinut olla keskitasoa (ja myös kilpailunumeroa) huonompi. Molemmissa tapauksissa ihmettelijän reaktio käy ymmärrettäväksi. Tästä päästäänkin pohtimaan sitä, miten paikallislehtikilpailun asemaan ja arvostukseen vaikuttaa se, että sattumalla on kilpailussa merkitystä.

Eräs kyselyyn osallistunut päätoimittaja (P15) huomautti, että sattumasta on paikallisjournalismin kehittämisen näkökulmasta hyötyä. ”Kun kilpailunumero valitaan sattumanvaraisesti, se vaatii jatkuvaa työtä lehden tason ylläpitämiseksi, mikä koituu tietenkin myös lukijan hyväksi.” Se pitää paikkansa. Asiassa on kuitenkin myös toinen puoli. Eräs päätoimittaja (P5) otti neutraalin kannan kysyttäessä, miten paljon hän arvostaa kilpailua. Perustelu oli, ettei kilpailu ”erota jyviä akanoista, koska sattumalla on niin paljon sanansijaa”. Niin ikään neutraalin vastausvaihtoehdon valinnut toimittaja (T1) puolestaan sanoi, että kilpailulehden sattumanvaraisuus vähentää hänen arvostustaan. Vastaajien kokemukset ovat ymmärrettäviä. Kun naapurilehti tuntuu menestyvän ”hyvän tuurin” ansiosta, se luonnollisesti harmittaa niitä toimituksia, joiden kilpailunumeroksi valikoitui vähemmän mairitteleva lehti. Olisi kuitenkin liioiteltua väittää, että sattuma olisi vääristänyt tuloksia. Kolmen vuoden palauteraportteja tarkastellessa huomaa, että moni lehti on saanut samansuuntaista palautetta useina vuosina. Niin ikään joidenkin lehtien pistemäärät ovat kehittyneet johdonmukaisesti joko parempaan tai huonompaan suuntaan. Kilpailun historian tuloslistoja katsoessa taas huomaa, että usein samat lehdet ovat menestyneet monena vuonna peräkkäin. Havainnot tukevat toisiaan. Olisi hämmästyttävää, jos sattuma olisi arponut näille lehdille epätodellisen hyviä tai huonoja kilpailunumeroita vuodesta toiseen. Liika sattumausko on haitallista, sillä se vie pohjaa kilpailun uskottavuudelta. Kilpailu menettää merkityksensä, jos tulokset kuitataan vääriksi milloin mistäkin syystä ja niitä selitellään aina itselle parhain päin.

Sattuman vaikutusta on yritetty vähentää kilpailussa siten, että kilpailunumeron on saanut vaihtaa sitä edeltäneeseen tai seuranneeseen numeroon. Vastaajat eivät kuitenkaan vaikuttaneet pitävän sitä riittävänä. Eräs toimittaja (T1) mietti, voitaisiinko kilpailussa arvioida kaksi lehteä, jotka olisivat ilmestyneet eri vuodenaikoina. Mallin ongelmana olisi, kuten toimittajakin totesi, tuomariston työn kaksinkertaistuminen. Huovilan (2009) mukaan kilpailussa kokeiltiin joskus käytäntöä, jossa lehti sai lähettää arvotun numeron lisäksi mielestään parhaan numeron. Raati käytti lehden omaa suosikkinumeroa vertailukohtena, josta voitiin yrittää päätellä, onko jokin arvioitavan lehden piirre yksittäistapaus vai yleinen käytäntö. Huovilan mukaan kokeilusta luovuttiin, koska se koettiin liian työlääksi. Mikäli tuomaristo arvioisi useita lehtiä eri vuodenaajoilta, paikallislehtikilpailu kehittyisi varmasti kokonaisvaltaisemmaksi. Useiden numeroiden arviointi kannustaisi lehtiä tekemään mahdollisimman hyvää laatua ympäri vuoden. Kun arvioitavana on vain yksi numero, toimituksista voi tuntua, ettei yrittämisestä ole hyö-

tyä. Silloinhan on suuri todennäköisyys, että arvioitavaksi valikoituu lehti, johon toimitus ei itsekään ole tyytyväinen. Useiden numeroiden arvioimista olisi varmasti vaikea järjestää työläyden vuoksi. Kilpailun järjestäjän kannattaisi kuitenkin pohtia, voitaisiinko arvioitavaksi ottaa esimerkiksi kaksi numeroa. Ajankohta tällaisille pohdinnoille olisi otollinen, sillä kilpailu elää uudistuksen jälkeistä murrosvaihetta ja etsii uutta muotoaan. Vuoden 2010 uudistuksessa tuomareiden määrä väheni hieman. Heidän käytettävissä oleva aika piteni, mutta ongelmaksi voi koitua se, että lehdistä valitut aputuomarit joutuvat arvioimaan lehtiä työnsä ohella. Kurunmäen (2009) mukaan aikapula oli pulmana jo kilpailun alkuaikoina.

Silloin [palautteista] näki heti ja moni [tuomari] sanoikin, ettei ole kerinnyt kuin yhtenä iltana kamarin lattialle levittämään nämä lehdet ja siitä vaan sitten semmosella yleissilmäyksellä, että tuo näyttää hyvältä.

Kurunmäen mukaan palautteet muuttuivat perusteellisimmiksi, kun opiskelijat ryhtyivät tuomaroimaan kilpailua. Opiskelijoitahan oli ryhmässä monta ja he pystyivät tekemään arvioita osana päivätyötään. Sanomalehtien Liitto voisi nyt miettiä, pystyttäisiinkö tuomarien määrää lisäämään. Voittäisiinko sillä tavoin kaksinkertaistaa arvioitavien lehtien määrä ilman, että arvioiden syvällisyys kärsisi?

Kurunmäki (2009) muistuttaa, että paikallislehtikilpailu on suomalaisista lehtikilpailuista pitkäikäisin ja käsittelytavoiltaan monipuolisin. ”Sanoisin, että se [kilpailu] on kyllä tarpeen, koska paikallislehdissä on kirjavuutta.” Hän kuitenkin huomauttaa, että kirjavuus ei ole pelkästään kielteinen asia; sehän tarkoittaa, etteivät kaikki lehdet ole sisältörakenteeltaan ja ulkoasultaan toistensa kopioita. Kaasinen (2008, 16) pohtiikin journalistiikan pro gradussaan, mitä paikallislehtikilpailu tekee lehtien persoonallisuudelle. ”Voi olla mahdollista, että tuomariston ihanteet alkavat harmonisoida paikallislehtien ulkoasua, jota sitten toisaalta voidaan arvostella liiasta yhdenmukaisuudesta ja omaileimaisuuden puutteesta.” Pitää tietenkin paikkansa, että yhtenäiset arviointikriteerit ohjaavat lehtiä tiettyyn suuntaan. Ohjailun myönteiset vaikutukset voidaan kuitenkin nähdä suurempina kuin sen kielteiset seuraukset: oleellisinta on, että paikallislehdet saadaan havahtumaan laatunsa kehittämiseen. On jokaisesta toimituksesta kiinni, miten he päättävät uudistuksensa toteuttaa. Kuten Pänkäläinen toteaa, paikallislehdet ovat aina päätoimittajiensa näköisiä (Malin 2011, 13).

Kurunmäen (2009) mukaan paikallislehtikilpailun suuri osallistujamäärä todistaa, että

kilpailu on alalle tärkeä. ”Nyt en tietenkään voi puhua neljästä viimeksi kuluneesta vuodesta, mutta oletan, että edelleenkin aika iso [osallistuja]joukko on. -- melkein kaksi kolmannesta lehdistä osallistuu, ja se on huikea määrä.” Kysely osoitti, että toimituksissa on kuunneltu paikallislehtikilpailun tuomariston näkemyksiä. Useat lehdet ovat tehneet kilpailupalautteen perusteella uudistuksia. Usein muutokset ovat pieniä, kuten typografian viilausta tai jutturakenteiden korjaamista. Jotkut toimitukset ovat kuitenkin ottaneet palautteen huomioon ideoinnissa ja aihevalinnoissa ja järjestäneet jopa koulutuksia esimerkiksi valokuvauksesta. Erityisesti näkökulmavalinnoissa ja koulutuksissa piilee paremman paikallisjournalismin siemen. Voisi siis perustellusti sanoa, että paikallislehtikilpailu on onnistunut kannustamaan osaa lehdistä itsensä kehittämiseen. Paljon on kuitenkin vielä tehtävää. Eräs kyselyyn vastannut päätoimittaja (P8) uskoi, että kilpailulla ei ole kovin suurta vaikutusta kaikkein pienimpiin lehtiin. ”Hyväkin palaute hukkuu arjen puurtamiseen, kun resurssit eivät riitä kummoisiin muutoksiin.” Paikallisjournalismin kehittämisen kannalta olisi tärkeää, että toimitukset saataisiin paremmin uskomaan itseensä ja menestymismahdollisuuksiinsa. Ellei yritäkään uudistua tai pyrkiä vastaamaan nykylukijoiden odotuksiin, voi olla varma, että lehdelle käy ajan mittaan huonosti. Sen sijaan luovalla ja ennakkoluulottomalla asenteella on mahdollista selättää vaikeuksia. Journalismin logiikkaan kuuluu, että lukijat eivät tilaa huonoa lehteä, mutta hyvästä journalismista he ovat valmiita maksamaan. Jos lehti on valmis näkemään vaivaa laadun eteen, lukijat kyllä huomaavat sen.

Kyselyn perusteella paikallislehtikilpailu herättää monen paikallisjournalistin kilpailuvietin. Toimitusten kannattaakin hyödyntää hyväntahtoista kilpailunhaluaan. Paikallislehtikilpailu on syytä nähdä välineenä paikallisjournalismin kehittämisessä, ei lehtikenttää repivänä mielipahan aiheuttajana. Kilpailun tarkoitus ei kuitenkaan ole syyttely ja lannistaminen, vaan kannustaminen. Suomalaisessa kulttuurissa annetaan herkästi palautetta silloin, kun jokin on pielessä. Sen sijaan kiitos ja kehut jäävät helposti sanomatta. Henna Jartti (1995, 140) on huomannut, että toimituksen kiittäminen unohtuu usein myös lehtitalojen talousjohtajilta. Jartin mukaan toimituksen huono arvostus on seurausta väärästä tai vääristyneestä tulosvastuusta. Paikallislehtikilpailussa lehdet saavat sekä kiittävää että kriittistä palautetta. Ihmisen mieli muistaa herkästi ennen kaikkea kielteisen palautteen, joten on ymmärrettävää, jos tuomariston kehut jäävät kehittämiskohteiden jalkoihin. Kiittämättömyyden kulttuurissa paikallislehtikilpailu on toimituksille hyvä kanava kuulla, missä ne ovat jo onnistuneet. Kehuja saaneista asioista on syytä pitää

kiinni ja kehitysehdotuksia kannattaa miettiä. On hedelmätöntä jättää jokin palautteen osa-alueista kokonaan huomiotta, sillä palaute on tarkoitettu kokonaisuudeksi, jonka osien merkityksen ymmärtää vain suhteuttamalla ne toisiinsa. Palaute monipuolistaa näkökulmia ja vähentää omia sokeita pisteitä: se siis auttaa näkemään asioita, joita ei ole itse huomannut (Ranne 2006, 24). Arviointi ja palaute ovat myös ammattilaisena kasvamisen edellytyksiä. Ilman palautetta ihminen joutuu turvautumaan omiin mielikuviinsa, jotka useimmiten pitävät hänet kiinni aikaisemmissä näkemyksissään ja estävät uudistumisen. Palaute on siis välttämätöntä, jos ihminen haluaa parantaa suorituksiaan. (Hätönen & Romppanen 2007, 13, 16.) Pänkäläinen huomauttaa, että paikallislehdissä on totuttu tekemään asioita tietyllä tavalla. ”Kun tulee joku ulkopuolinen ja kysyy, miksi te teette näin, he joutuvat hetkeksi pysähtymään ja todella miettimään.” (Malin 2011, 12.)

6.5 Pönötyskuvat ja tekstimassat joutavat historiaan

Hämmästyttävän usein paikallislehtiin päätyy huonoilla välineillä otettuja harmaita kuvia, jotka on viimeistely kehnolla painojäljellä. Tämä on harmi, sillä kuvien tasoa voitaisiin nostaa muutamalla pienellä ponnistuksella. (Miettinen 2010, 5.)

Ulkoasun kehittäminen on perinteisesti kiinnostanut niitä toimittajia ja kustantajapäätöimittajia, jotka ovat siirtyneet paikallislehtiin isommista lehdistä. Sen sijaan muista ammateista lehtialalle päätyneet sivutoimiset toimittajat ovat yleensä olleet ulkoasusta vähemmän kiinnostuneita. (Santonen 1985, 218.) Viime vuosikymmeninä sanomalehtien ulkoasussa on tapahtunut suuria muutoksia. Paikallislehtien kannalta merkittävimmät ovat Huovilan (2009) mukaan yleinen journalismin tason nousu, värien käytön lisääntyminen sekä aukeamataittoon siirtyminen. Journalismin laadun koheneminen näkyy Huovilan mukaan hyvin siinä, että paikallislehtikilpailussa parhaiten ja heikoiten menestyneiden piste-erot ovat kaventuneet. ”Viidentoista vuoden aikana häntäpä on nousut selvästi ylöspäin.” Värien esiinmarssin Huovila ajoittaa vuosituuhannen vaihteeseen. Ensimmäisen vuosikymmenen alkupuoliskolla lehdet olivat hänen mukaansa jo oppineet, miten värejä käytetään hillitysti ja tyylikkäästi. ”Alussahan väriä läpättiin miten lystättiin.” Aukeamataiton nousun Huovila ajoittaa 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen puoliväliin.

Ulkoasu on tärkeässä roolissa 2000-luvulla kirjoitetuissa paikallislehtikilpailun palaute-
raporteissa. Tuomaristo kiinnitti erityistä huomiota esimerkiksi kuvien kiinnostavuuteen
ja näyttävyyteen, mihin kilpailun järjestäjän heitä ohjasi. Kuitenkin jo ensimmäisen
paikallislehtikilpailun tuomari Ilkka Juonala (1963, 5–6) toivoi, että paikallislehdet suosivat
suurempia kuvia. Kaksipäiväisten sarjan voittaneelle Pitäjäsanomille maisteri
antoi sapiskaa poseerauskuvista: ”Kuolleet ryhmäkuvat, joiden painoasukin huono, ovat
vain pilaamassa melko harmonista kokonaisuutta.” Toimituksia on siis nuhdeltu mieli-
piteitä jakavista pönötuskuvista jo paikallislehtikilpailun alkumetreiltä saakka. Huovilan
(2009) mukaan olisi ihanteellista, jos poseeraukset voitaisiin korvata toisenlaisilla kuvil-
la. ”Yleensä haastattelun syyhyn liittyy jokin paikka, esineistöä tai tekemistä. Totta kai
olisi parempi, että kuvan ihminen tekee jotain eikä vain seiso ja ihmettele.” Pekka Pun-
kari (2006, 59) tiivistää, että kuva henkilöstä hänen omassa ympäristössään tuo lisäulot-
tuvuutta persoonaan. Huovila sanoo kuitenkin miettineensä, olivatko opiskelijatuomarit
”kuvien suhteen liiankin kriittisiä”. Hän perustelee näkemystään paikallislehden luon-
teella. ”Mielestäni ihmisestä otetun kuvan arvo on paikallislehdessä paljon suurempi
kuin esimerkiksi maakuntalehdessä, koska kaikki tunnistavat kuvan ihmisen.” Huovila
kertoi aina näkemyksensä opiskelijaraadille ”taustatiedoksi”. ”Olen jättänyt opiskelijoi-
den harkintaan, miten he sitten arvioivat kuvia. Ehkä se [oman näkemyksen kertominen]
on vähän lieventänyt [opiskelijoiden] näkemystä.” Huovila sanoo ymmärtävänsä, että
opiskelijat kaikesta huolimatta huomauttivat löytämistään poseerauskuvista. Tuomarin
tarkoituksenahan on löytää lehdestä sekä myönteisiä että kehitystä vaativia puolia.

2000-luvulla paikallislehdetkään eivät voi enää tuudittautua siihen ajatukseen, että lehti
menestyy perinteisessä asussaan (ks. lukua 2.2). Hannu Pulkkinen totesi jo 1990-luvun
lopussa, että enemmistö nykyajan lukijoista on niin sanottuja skannaavia lukijoita, jotka
vain silmäilevät lehtiä. Sanomalehdet ovatkin haastavan tehtävän edessä, kun ne joutu-
vat miettimään, miten tällaisten silmäilijöiden mielenkiinto herätetään ja saadaan pidet-
tyä yllä. Samalla lehtien on muistettava myös ne lukijat, jotka syventyvät lehteen perus-
teellisemmin. Nykyaikainen sanomalehti ei käytännössä ole kuvalehti mutta ei myös-
kään tekstilehti, vaan jotain niiden väliltä. Ideana on, että lehti puhuttelee lukijaa kuvia
ja sanoja yhdistäen eli kuvat ja teksti toimivat vuorovaikutuksessa. Lukijan päässä ne
vaikuttavatkin yhdessä. (Pulkkinen 2009, 11, 114, 131.) Lukemisen rytmittäminen tulee
ottaa huomioon taitossa, jossa kuvien ryhmittelyllä ja koon kontrastilla herätellään luki-
jan mielenkiintoa (Huovila ym. 1998, 25). Pulkkinen (2008, 98) puolestaan huomauttaa,

että tabloidi ei siedä turhia, täyteluontoisia kuvia.

Paikallislehdessä ei yleensä ole erillistä valokuvaajaa, vaan kuvat ottaa jutun kirjoittava toimittaja. Kuva otetaan usein juttukeikan päätteeksi, jolloin toimittaja on jo käyttänyt energiansa haastateltavan jututtamiseen ja hänellä on jo kiire seuraavalle keikalle. Tällöin kuvan sisältö jää helposti köykäiseksi. (Huovila 2009.) On kuitenkin joitakin kuvien kiinnostavuutta lisääviä keinoja, jotka voi ottaa huomioon jo keikkapaikalle saapuesaan. Pulkkinen (2009, 113) painottaa ihmisistä otettujen kuvien merkitystä sanomalehtikuvissa. Hänen mukaansa jutun tunnelmaan vaikuttavat merkittävästi kuvan rajaus sekä etäisyys, jolta kuva on otettu. Kaukaa napattu kuva voidaan nähdä kohteen arvostamisena, mutta ratkaisu voi luoda myös etäännyttävän vaikutelman. Lisäksi laajakuvissa näkyy kohteen elinympäristö, jossa voi olla aiheen kannalta tarpeetonta tavaraa. Kuvatavan läheisyyttä voidaan verrata ihmisten arkiseen kanssakäymiseen. Kun kuva on rajattu esimerkiksi lanteilta, ollaan ikään kuin keskustelemassa tuttavien kanssa. Kasvojen ilmeet paljastava puolilähikuva kertoo jo syvemmästä keskustelusta. Lähikuva puolestaan on intiimiydessään jo paljastava. Hujanen (2007, 214) puolestaan korostaa, että lukijan huomion vie tehokkaasti kuva, jossa on liikettä, jonkinlaista ”rajua menoa”. Kiinnostavassa valokuvassa on jokin katsojalle tuttu elementti, mutta tuttuus näyttäytyy yllättävässä valossa esimerkiksi kuvakulman tai rajauksen ansiosta.

Laukaa–Konnevesi-lehden toimittaja ja valokuvaaja Jussi Miettinen (2010, 5) painottaa kuvien suunnittelun merkitystä. Hänen mukaansa hyvän kuvan ottamisessa ei mene kauempaa kuin perinteisen pönötyskuvankaan näppäämisessä, kunhan otosta on suunnitellut jo ennakkoon. Miettinen huomauttaa, että paikallislehden toimittaja tuntee ympäristönsä ja sen olosuhteet, mikä helpottaa kuvan suunnittelua. Usein juttukeikan sisältö ja tapahtumat kuitenkin poikkeavat odotetusta, minkä vuoksi suunnitelmaa ei voi toteuttaa sellaisenaan. Siinäkin tapauksessa ennakkosuunnittelusta on hyötyä, sillä kuvan pohdittaminen on virittänyt ajatukset tulevaan aiheeseen ja kuvanotto sujuu helpommin kuin kylmiltään. Miettisen mukaan paikallislehden toimittajan ei pidä puolustella tylsiä kuvia kiireeseen vetoamalla. Keikalla ajankäyttö on omissa käsissä, eikä kukaan pakota ottamaan kuvaa vasta haastattelun loppuksi. ”Kameraa voi aivan hyvin käyttää sekä haastattelun alussa, keskellä että lopussa. Samalla jää murtuu ja kuvattavakin parhaimmillaan rentoutuu.” Kun kuvaamisesta tulee rutiinia eikä kaikkea energiaa tarvitse enää käyttää perusasioiden miettimiseen, luovien ratkaisujen keksiminenkin helpottuu. Paikallisleh-

dessä joutuu usein tekemään juttuja samoista tai hyvin samankaltaisista aiheista. Vesa Joensuun (1995, 70) mukaan vaatii sinnikkyyttä ja huumorintajua, jotta saa otettua erilaisia kuvia. Kuvaajalla on vain oltava rohkeutta, ennakkoluulottomuutta ja itsekritiikkiä. Miettinen (2010, 5) tosin huomauttaa, ettei taitavinkaan kuvaaja saa aikaan hyvää jälkeä kelvottomilla välineillä. Hänen mukaansa paikallislehtien johdon pitäisi hankkia toimittajilleen kunnolliset kamerat, joiden käyttöön toimituksen on syytä perehtyä. ”Liian usein toimittajat kuvaavat toivotaan, toivotaan -metodilla”, Miettinen pahoittelee. ”Tärkeintä on halu oppia ja valmius tehdä töitä oppimisen eteen.” Kuvien laadun kohentaminen on tärkeää, sillä paikallislehtikilpailussakin kaivatut suuret kuvakoot edellyttävät kuvilta sekä sisällöllistä että teknistä laatua (Huovila 2006, 162).

Valokuvaava paikallislehden toimittaja voi työssään lähteä siitä ajatuksesta, että kuvaan tulee jotakin toimintaa. Hyväksi olisi, jos löytyisi myös epätavallinen kuvakulma ja kohdetta uskallettaisiin mennä tarpeeksi lähelle. Intiimien lähikuvien ottamisessa auttaa jalkojen käyttäminen: vielä muutama askel lähemmäksi kuvattavaa. Kuvakulmankaan etsimisessä ei välttämättä tarvitse nähdä suurta vaivaa. Esimerkiksi lemmikkiä tai pientä lasta kuvatessa usein riittää, että kuvaaja laskeutuu itsekin alemmas. Harva lehden lukija katselee maailmaa puolen metrin korkeudelta, joten epätavallinen kuvakulma lehden sivulla herättää mielenkiinnon. Kuten Punkari (1992, 9) sanoo, ”jännittävä kuvauskulman valinta on valokuvaajan tehokkaimpia keinoja saada kuva erottumaan lehden sivuilta”. Punkarin mukaan ”lähes kaikissa kuvaustilanteissa kannattaa ottaa kuva paitsi silmäkorkeudelta, niin myös sitä korkeammalta ja matalammalta”. Toimintaa kuvaan löytyy usein haastattelun aiheesta tai paikasta, kuten Huovilakin totesi. Esimerkiksi alakoululaisia käsittelevässä jutussa on paljon luontevampaa kuvata kiipeilytelineessä roikkuvia lapsia kuin pyytää heitä asettumaan riviin koulun portaille.

Kuvatekstin toimittaja kirjoittaa usein kiireessä saatuaan kaiken muun jo valmiiksi. Tuo pieni jutun osa tuntuu helposti kokonaisuuteen verrattuna merkityksettömältä tekstipätkältä, joka on vain pakko kirjoittaa siksi, että lehdessä kuuluu olla kuvatekstit. Tällöin toimittajan valtaa houkutus kirjoittaa kuvan yhteyteen jotain ympäröivää tai kopioida pari lausetta suoraan jutusta. Kuvatekstin rooli kuvan rinnalla on kuitenkin tärkeä. Toisinaan lukijan kiinnostus juttua kohtaan viriää juuri kuvan näkemisestä, jolloin kuvateksti on lukemisprosessissa jopa otsikkoa tärkeämpi. (Hujanen 2007, 214.) Kuvatekstien merkitystä on käsitelty myös paikallislehtikilpailussa. Esimerkiksi vuonna 2009

tuomaristo puuttui niiden lehtien kuvateksteihin, joissa toistuivat samat asiat kuin varsinaisessa jutussakin. Vastaavasti tarkoin mietityt kuvatekstit saivat kiitosta. Esimerkiksi eräästä yksipäiväisestä lehdestä todettiin: ”Kuvateksteihin on panostettu: niihin on usein säästetty kiinnostavaa uutta tietoa.” Myöskään Pulkkinen (2009, 32) ja Huovilan (2006, 157) mukaan kuvatekstissä ei tarvitse toistaa samaa asiaa kuin muualla jutussa. Kuvatekstiin ei myöskään kannattavaa mahduttaa kaikkea sitä, mikä ei mahtunut juttuun, sillä muutoin kuvatekstistä tulee liian pitkä. Parhaimmillaan juttu, kuvat, kuvatekstit ja muut elementit muodostavat lähes symbioottisen kokonaisuuden.

On hyvä pitää mielessä, että paikallislehtikilpailun tuomari ei keskity pelkästään lehtien arvioimiseen. Arvioimista edeltää aina lehden tutustuminen. Siksi myös tuomari toimii lukijan roolissa lukiessaan lehden sisältöä ensimmäistä kertaa. Paikallislehtikilpailussa opiskelijaraati kritisoi lehtiä, joiden ulkoasu ei houkuttanut lukemaan. Joidenkin lehtien lukemista häiritsi sekava tai vanhanaikainen ulkoasu, toisissa taas teksti oli liian tiivistä tai sitä oli liian paljon. Pulkkinen (2009, 70) pitää lehden typografiaa tärkeänä lukijan kannalta. Hänen mukaansa lehti on käyttöesine muiden joukossa ja sen menestys perustuu esteettiseen vaikutelmaan. Kun lehti on typografialtaan miellyttävän näköinen, lukija tarttuu siihen mielellään. Typografian päätarkoitus on välittää viestiä ja helpottaa lukemista (Huovila ym. 1998, 14). Paikallislehtien kehitysprojektia vetänyt Seppo Pänkäläinen huomauttaa, että kaikki lähtee yksityiskohdista. ”Jos et ole niissä huolellinen, silloin et ole huolellinen missään muussakaan. Mitä enemmän panostat kokonaisuuteen ja yksityiskohtiin, sitä enemmän olet kiinnostunut lehden teosta.” (Malin 2011, 13.) Taitolisten yksityiskohtien on tarkoitus herättää mahdollisimman vähän huomiota, jotta painoarvoa saisivat ne yksityiskohdat, jotka lukijan on tarkoituskin huomata. Esimerkkinä tästä on sisennysten käyttö. (Huovila 2006, 113.) Eräässä kyselyyn osallistuneessa paikallislehdessä väliotsikon jälkeiset sisennykset oli poistettu kilpailupalautteen perusteella. Ratkaisu on oikea, sillä sisennystä ei käytetä otsikon eikä väliotsikon jälkeen. (Väli)otsikkohan jo osoittaa uuden kappaleen alkamisen. Lisäksi sisennys väärässä paikassa tekee kappaleen alun muodostamaan suorakulmioon turhan kulman, mikä häiritsee silmää. (emt., Huovila 2000, 45.)

Paikallislehtikilpailussa tuomaristo toivoi useana vuonna, että lehdet keventäisivät sivujen tekstimassaa pilkkomalla juttuja osiin. Palauteraporteissa toistuu erityisesti nostojen ja faktalaatikoiden kaipuu. Tuomariston näkemykset saavat tukea Hujaselta (2007, 212–

213), joka korostaa sanomalehden ulkoasun tehtävää kiireisen lukijan palvelijana. Lukeminen helpottuu, kun juttu ei ole pelkkää tekstimassaa vaan se on pilkottu ilmaviin osiin. Myös Pulkkinen (2009, 10, 63–64) sanoo, että nykyaikaisessa sanomalehdessä viestejä voidaan välittää muillakin keinoilla kuin suurilla tekstimassoilla ja tavanomaisilla valokuvilla. (Ks. myös Pietilä 1995c, 116.) Kun teksti jaetaan varsinaisen jutun lisäksi pienempiin osiin, esimerkiksi faktalaatikoiksi, sitaateiksi ja taulukoiksi, lukijan on helpompi vastaanottaa jutun välittämää tietoa. Pulkkinen muistuttaa myös kuvan voimasta. Ihmisen mieli on hyvin kehittynyt visuaalisten viestien vastaanottamiseen, joten ihminen muistaa parhaiten kuvallisessa muodossa esitetyt tiedot. Tätä voidaan hyödyntää tietografiikassa, johon saa mahtumaan paljon asiaa tiiviissä muodossa. Opiskelijoiden kaipaamat nostot ovat juttutekstistä poimittuja lainauksia, joiden tehtävänä on kertoa jutusta jokin kiinnostava tai oleellinen asia. Taitossa nostot ovat käteviä, sillä niillä voidaan täyttää tyhjiä kohtia sivulla. Korosteet myös jakavat tekstiä sekä tuovat sivulle eloa ja väriä. Nostojen liiallinen käyttö toki vaarantaa luettavuuden, sillä runsas koristelu tekee sivusta levottoman. Paikallislehdessä nostot ovat kuitenkin helppo tapa elävöittää lehden ulkoasua. Tämä näkyi oivallisesti esimerkiksi Viitasaaren Seudussa, joka tuli kolmanneksi yksipäiväisten lehtien sarjassa vuonna 2009. Tuomaristo totesi lehdestä: ”Faktalaatikot ja nostot tekevät hyvää.”

Historiallisesti lehden ulkoasun suunnittelu on toiminut ja toimii edelleen journalismin ehdoilla. Tiivistäen voidaan sanoa, että ulkoasu on osa journalismin käytäntöjä ja heijastaa journalismin ajattelutapoja. (Pulkkinen 2009, 130.) Tältä pohjalta myös paikallislehdissä on syytä miettiä, millaisia ajattelutapoja ne haluavat tuoda tuotteensa kautta julki. Ikääntyneet, jo vuosikymmeniä sitten saadut lukijat saattavat kyllä vanhasta tottumuksesta tilata oman paikkakunnan lehteä, vaikkei se pysyttelisikään journalismin kehityksen kelkassa. Sen sijaan nuoret lukijat ovat syntyneet aikana, jolloin journalismin laatuun ja kiinnostavaan ulkoasuun on jo alettu kiinnittää huomiota kaikissa välineissä. Jos paikallislehti jää tästä kehityksestä jälkeen, se on helppo korvata jollakin muulla journalistisella tuotteella. Siksi paikallislehdillä ei ole varaa jättäytyä journalismin kehityksen ulkopuolelle. Pulkkinen (2009, 10–11) vertaa lehteä ihmiseen, joka tiedostamattaankin viestii ulkonäöllään luonteestaan, iästään ja asenteistaan. Ulkoasun päätehtävä on auttaa viestin välittämisessä. Pulkkinen kysyykin, miksei lehti voisi olla ihmisen tapaan siisti, ajateltu ja persoonallisen näköinen. Pulkkinen toive persoonallisuudesta on hieno, mutta paikallislehden voi nykyään olla vaikea tehdä ulkoasustaan uniikkia. Yli puolet paikall-

lislehdistä on jo nimittäin isojen talojen omistuksessa (Kurunmäki 2009), jolloin konsernit saattavat haluta kaikkiin lehtiinsä yhtenäisen ulkoasun. Itsenäisissä paikallislehdistä olisi kuitenkin hyvät mahdollisuudet antaa lehdelle paikkakunnan kasvot. Joissakin lehdistä näin on jo tehtykin: paikallislehtikilpailun palauteraporteissa kiiteltiin lehtiä murteen hyödyntämistä esimerkiksi palstojen nimissä. Paikallislehtikilpailussa esiin nousseet seikat ovat monesti osoitus siitä, kuinka lehtien sisältöä tai ulkoasua voidaan piristää hyvinkin pienillä teoilla. Kaikkeen ei aina tarvita suuria rahasummia; tärkeintä oli aito halu parantaa työn jälkeä. Tätä mieltä on myös Kurunmäki (2009), joka muistuttaa lehden toimittamisen olevan luovaa työtä. Hänen mukaansa jo ideoinnilla pääsee journalismin laadun kohentamisessa pitkälle. Kiviojan (2010) mielestä myös henkilö-kemioilla on asiassa merkitystä.

Jokainen [tekee] tietysti oman jaksamisensa rajoissa. -- Jos sattuu hyvä tiimi johonkin lehteen -- ja on innostunut, jaksavaa väkeä, niin kyllähän siellä tehdään vaikka mitä. Meillä on monta hyvää osoitusta, palkittuja lehtiä, jotka pystyvät pienilläkin resursseilla tekemään tosi hyvää jälkeä. Innostuksesta ja motivoinnista se on monesti kiinni.

Kari Kotka (1995, 55) puolestaan huomauttaa, että taiton laadun parantamisessa auttaa huolellinen suunnittelu. Taittajalla on käytössään vain vähän aikaa, joten hänen on helppompaa koota hyvä lehti ennalta mietittyjen ulkoasusääntöjen pohjalta.

6.6 Paikallisjournalisti kapulakielen kääntäjänä

Näyttää ihan tavanomaiselta: asiallista, jotakuinkin ammattitaitoista yleiskieltä. Persoonallisia sävyjä ei juuri tapaa, mutta asiatyylillä hallitaan. Huumoria saa hakea, samoin jää kaipaamaan jonkinlaista paikallista säväystä. Lehdet eivät erotu kielellisesti toisistaan, olipa kyseessä Ylä-Kainuu, Pietarsaaren Sanomat tai Toijalan Seutu. (Karttunen 1995, 126.)

Näin luonnehti paikallislehtien kieltä Radio- ja tv-instituutin koulutusasiantuntija Kaarina Karttunen 1990-luvulla. Karttusen lausunto on yleistävä. Hän jättää mainitsematta, että samoihin aikoihin esimerkiksi Uutis-Jousessa käytettiin hyvinkin omaleimaista ja humoristista kieltä (Pietilä 1995, 118). Pietilän mukaan lehteen oli kehitetty uusia palstoja, joiden niminä oli muun muassa Tolkkumittari sekä Mannaryyni kyykyssä. On mahdollista, että paikallislehtien kieli on muuttunut sitten 1990-luvun. Kielen merkitys ei kuitenkaan ole hävinnyt mihinkään, mikä on näkynyt paikallislehtikilpailussa. Kilpailussa kielestä annettavat pisteet kuuluvat sisällön pisteisiin. Tämän tutkimuksen perus-

teella opiskelijatuomarit kiinnittivät usein huomiota siihen, kuinka ymmärrettäviä ja sujuvasti kirjoitettua paikallislehtien jutut ovat. Myös siitä huomautettiin, jos teksti vaikutti toimittamattomalta liian runsaan sitaattien viljelyn takia. Kyselyyn osallistuneiden vastauksista huomasin, että joillekin toimittajille heidän teksteihinsä puuttuminen on arka paikka. Esimerkiksi eräs yksipäiväisten sarjassa kilpailevan lehden päätoimittaja oli puolustuskannalla (ilmeisesti itsensä kirjoittaman) pääkirjoituksen vuoksi. ”Yksi pääkirjoitus haukuttiin ala-arvoiseksi, se ei ollut tuomareitten mielestä edes pääkirjoitus. En ymmärrä kritiikkiä, koska kyseinen pääkirjoitus ei ollut edes huonoimmasta päästä.” Päätoimittaja viittaa todennäköisesti arvioon, joka annettiin vuoden 2007 kilpailussa:

Toimituksellisen mielipideaineiston laatu ja määrä on heikkoa. Nimettyä pääkirjoitusta ei ole, ja jos ”Roskasakkia” -teksti yrittää käydä pääkirjoituksesta, niin kaikki palaset eivät ole kohdallaan. Paikallisuutta tekstissä ei ole, ja ajankohtaisuuskin on vähän niin ja näin.

Eräs samassa sarjassa kilpailevan lehden toimittaja puolestaan sanoi kritiikin aiheellisuudesta kysyttäessä: ”Kisaan lähetetyssä lehdessä -- oli pitkiä reploja, mutta jos se on toimittajan tyyli kirjoittaa, niin vaikea siihen on muutosta tehdä.” Kritiikin kohteeksi joutuneet jutut olivat ilmeisesti vastaajan itsensä kirjoittamia, sillä kyseinen toimittaja kertoi kritiikin vaikutuksista kysyttäessä: ”Henkilökohtaisesti olen -- kiinnittänyt ehkä normaalia enemmän huomiota teksteihini.” Ranteen (2006, 54) mukaan ei ole harvinaista, että kritiikin vastaanottaja vetoaa tapoihinsa ja tottumuksiinsa. Usein vastaanottaja myös esittää, ettei tottumustensa vuoksi kykenisi muuttamaan toimintatapojaan. Ranne sanoo, että jos tottumukset ovat työn kannalta huonoja, niitä voidaan kritisoida ja vaatia muuttamaan. Mikäli työhön kuuluu palautteen vastaanottamista, myös palautteen vastaanottamista häiritseviä tottumuksia on hänen mukaansa muutettava.

Millaista sitten on hyvä lehtiteksti? Lehteä tehdään lukijoille, joten määrittelyssä on syytä lähteä lukijan näkökulmasta. Kielen rooli on kiistaton. Lukijan on ymmärrettävä jutun ydinsanoma ensi lukemalta sekä hahmotettava asioiden syy- ja seuraussuhteet. Viranomaisten kapulakieli on käännettävä sujuvalle lehtikielelle (Karttunen 1995, 126). Jutun aloitus on tärkeä: ellei kärki tempaa mukaansa, lukija siirtyy arvioimaan seuraavan jutun kiinnostavuutta. Pulkkinen (2009, 85) painottaa ingressin merkitystä, sillä ingressistä lukija saa mielikuvan jutun sisällöstä, luonteesta ja kirjoitustyylistä. Hujasen (2007, 206–207) mukaan myös sanomalehtien ei-tilaajat määrittelevät laadukkaan lehti-jutun hyvän kirjoittamisen kautta. Hyvä juttu on yksiselitteinen: se ei poukkoile sinne

tänne eikä jaarittele. Hyvässä jutussa on värikästä kieltä ja siinä uskalletaan käyttää vaikka paikkakunnan omaa murretta. Murre on paikallaan ainakin henkilöhaastatteluissa ja tapahtumasivuilla (Karttunen 1995, 126). Pulkkinen (2009, 13, 15) tiivistää hyvän sanomalehtitekstin ominaisuudet kahteen seikkaan: hyvä juttu on lyhyt ja selväsanainen. Pitkästäkin jutusta saa tehtyä hyvän jakamalla sen pienempiin osiin. Hyvässä jutussa sanavalinnat ja kokonaisrakenne ovat koruttomia ja lauseet maltillisen pituisia. Lukija ehtii löytää tekstin oleellisen sisällön, vaikkei hänellä olisi aikaa lukea sitä kokonaan. Kuvatekstit ovat tärkeitä, sillä lukija yleensä lukee ne ensimmäiseksi. Pulkkinen nostaa esiin myös editoinnin ja oikeakielisyyden merkityksen. Lehteen pääsee helpommin virheitä, jos toimittaja joutuu korjauslukemaan, käsittelemään ja taittamaan omat juttunsa itse. (Editoinnin merkityksestä lisää luvussa 6.7.)

Toimittajan ilmaisussa lukijat arvostavat värikkyyttä, omaperäisyyttä ja kansanomaista selkeyttä. Näitä ominaisuuksia arvostavat nekin, jotka eivät tilaa lehtiä. Toimittajan esittämät jämptit ja perustellut mielipiteet taas saavat lukijansa joko ilahtumaan tai ärtymään. Kun kirjoitus herättää tunteita, siitä seuraa kirjoittajan inhimillistyminen lukijalle. Lisäksi toimittajien mielipiteet tarjoavat lukijalle mahdollisuuden verrata niihin omia käsityksiään. Kuitenkin mielipiteiden halutaan pysyvän erillään objektiivisista uutisjuutuista, mikä vastaa perinteistä uutistyyön kriteeristöä. Kantaaottavuutta lukija odottaa nimenomaan persoonallisesti kirjoitetuilta juttutyypeiltä, kuten kolumneilta. (Hujanen 2007, 187–189.) Paikallislehtikilpailussa opiskelijatuomarit usein kannustivat lehtiä kirjoittamaan enemmän kolumneja ja uutisten kylkeen liitettäviä kommentteja. Toimituksen mielipidekirjoitukset olisivatkin paikallislehdille oiva areena toimittajien oman äänen esiin tuomiseen. Kolumneissaan paikkakunnan murretta taitava toimittaja voisi – huomattavasti vapaammin kuin muissa juttutyypeissä – päästää valloilleen luovan, persoonallisen kirjoittajaaänensä. Oman alueen erityispiirteiden esillä pitäminen luo myös yhteenkuuluvuuden tunnetta, mikä on paikallislehden tehtävää ajatellen myönteistä.

6.7 Editointi ohjaamaan paikallislehden tekemistä

Editoinnilla tarkoitetaan journalistisen työn vaihetta, jossa kirjoittava toimittaja hankkii materiaalia sekä tekee tulkintoja, valintoja ja painotuksia. Toimittaja päättää, miten hän esittää jutun välineen toimituspolitiikan arvojen pohjalta. Toimitussihteerin näkökul-

masta taas editoinnissa on kyse lehteen tarjottujen juttujen valitsemisesta ja muokkaamisesta painokuntoon. Myös toimitussihteeri ottaa työssään huomioon lehden toimituspoliittisen linjan ja uutiskriteerit. (Kuutti 2010.) Toisen määritelmän mukaan editointi merkitsee keinoja, joilla lehden journalistinen sisältö tarjoillaan lukijalle mahdollisimman kiinnostavassa muodossa. Maija Töyry, Panu Rätty ja Kristiina Kuisma (2008) ovat tehneet jaon, jonka mukaan editointi koostuu viidestä vaiheesta:

1. Suunnitteleva editointi
2. Ohjaava editointi
3. Käsittelevä editointi
4. Viimeistelevä editointi
5. Palaute valmiista työstä

Suunnitteleva editointi tarkoittaa tulevien numeroiden suuntaviivojen hahmottelua lehden tavoitteiden mukaisesti. *Ohjaavassa editoinnissa* perustana ovat lehden sisällölliset päämäärät ja tyyli, minkä pohjalta kirjoittajaa ja kuvaajaa ohjataan jutuntekoon. Työprosessin loppupuolelle sijoittuu *käsittely*, johon kuuluu jutun sisällön ja käsittelytavan varmistaminen sekä kielenhuolto. Perinteisesti vain tämä vaihe on mielletty editoinniksi. Neljäntenä editointiprosessissa on *viimeistely*, joka tarkoittaa tekstin hienosäätöä jo taitetulla aukeamalla. Lehden ilmestyttyä annetaan *palautetta* tekijöille.

Töyryn, Rädyn ja Kuisman tutkimus on laadittu aikakauslehtiä varten, mutta sitä voidaan tekijöiden mukaan soveltaa myös sanomalehtityössä (emt.). Pienissä paikallislehtien toimituksissa ei tietenkään ole erillistä editoijaa, vaan editointi jää kaikkien toimituksen jäsenten vastuulle. Kun tehtävä kuuluu kaikille ja työ on kiireistä, editointi jää helposti kokonaan tekemättä. Toimittajia ja avustajia ei ohjeisteta, vaan kukin tekee sellaisen jutun kuin tekee ja se painetaan lehteen. Vaikka taittaja huomaisikin, että jutussa on paranneltavaa, siihen ei mitenkään ehdi enää koskea. Pahimmassa tapauksessa juttua ei edes lueta läpi, jolloin kielivirheet ja sähköpostilla lähetetyn jutun vääriksi muuttuneet erikoismerkit päätyvät lehden sivuille. Jutuista ei anneta palautetta, koska on ryhdyttävä kiireen vilkkaa tekemään jo seuraavaa lehteä. Kokeneen toimittajan tai pitkäaikaisen avustajan työn jälkeä ei oikeastaan edes haluta kommentoida, koska jutuntekoa pidetään hyvin henkilökohtaisena alueena. Kehittäväksi tarkoitettun palautteen antamista saate-

taan pitää loukkaavana.

Miten editointia sitten voitaisiin soveltaa paikallislehdessä? Töyryn ja muiden ison talon mallia ei voida siirtää pienen lehden toimituskäytäntöihin sellaisenaan, mutta siitä voi poimia suuria linjauksia, joita voidaan toteuttaa jo pienelläkin tekijäjoukolla. Töyry ja muut tarkoittavat *suunnittelevalla editoinnilla* seuraavan vuoden tai puolivuotiskauden suunnittelua. Paikallislehdessä tuskin on tarpeen suunnitella lehden sisältöjä yhtä tarkasti ja pitkälle ajalle, mutta erilaisten liitteiden suunnittelu ja juttujen ideointi voidaan kyllä aloittaa hyvissä ajoin. Lisäksi voidaan pohtia, millaisia juttuja peruslehteen tehdään tiettyinä vuodenaikoina; millaisia teemoja nostetaan esille. Myös esimerkiksi kesäjuttusarjat on järkevämpää ideoida ennen kesää kuin luoda hätäisesti jokin juttusarja heinäkuun pahimman uutispulan kurittaessa toimitusta. *Ohjaavaa editointia* voidaan harjoittaa keskustelemalla toimituksessa siitä, millaisia juttuja omaan paikallislehteen halutaan. Ohjaavaan editointiin kuuluu myös avustajien evästäminen.¹³ Avustajalle voi kertoa, millaista juttua vaikkapa illan jääkiekko-ottelusta toivotaan. Niin ikään toimituksen työtä säästää, jos journalismiin perehtymättömän avustajan kanssa käydään läpi jutun perusrakenne. Jos harrastukseksi paikkakuntansa lehteä avustava ei ole perillä uutisen pyramidirakenteesta (ks. esim. Huovila 2005), toimitus joutuu kerta toisensa jälkeen siirtämään uutisen jutun keskivaiheilta alkuun. Lehden laadun kannalta huonompi vaihtoehto on tietenkin se, että siirto jää tekemättä ja uutinen alkaa jollakin epäolennaisella asialla. Se helposti heikentää lukijan luottamusta lehteä kohtaan. *Käsittelyvään editointiin* paikallislehden pienellä tekijäjoukolla ei jää paljon aikaa, mutta jos toimitus parantaa editoinnin ensimmäistä ja toista työvaihetta, käsittelyvaiheeseen jää vähemmän tehtävää ja lehteen pääsee vähemmän virheitä. Pienessä lehdessä voisi ajan säästämiseksi yhdistää käsittelyvään ja viimeistelevää editointia, jolloin jutun sisällölliset rosot tasoitettaisiin ennen sivulle siirtämistä ja taitossa tarkistettaisiin lähinnä oikeinkirjoitus ja typografiset seikat. Vähimmäisvaatimuksena voidaan paikallislehdessäkin pitää ainakin avustajilta tulevien juttujen läpi lukemista. Merkkivirheet haittaavat lukemista ja antavat lehdestä huolimattoman vaikutelman. *Palautetta* lehdentekijöille annettaisiin ihannetapauksessa rutkasti, mutta paikallislehdessä pitkälle päästäisiin jo liittämällä pienimuotoinen palautetuokio lehden ilmestymispäivän aamupalaveriin. Palautteenannosta ei tarvitse tehdä taakkaa, vaan kukin toimituksen jäsen voi osallistua siihen lausumalla huo-

¹³ Eräässä kyselyyn vastanneessa paikallislehdessä näin oli tehtykin; avustajille oli järjestetty valokuvakoulutusta.

mioitaan lehdestä. Todennäköisesti jokainen kuitenkin jonkin verran lukee lehteä, jossa on töissä. Avustajille palautetta voi antaa lyhyesti seuraavasti toimeksiannosta sopimisen yhteydessä.

6.8 Lukijayhteys on paikallislehdelle tärkeä

...mikään muu ei ole nykyään ihmisten arjessa tärkeämpää kuin paikallisuus. Toisaalta maailma on globalistunut, mutta samanaikaisesti yhä tärkeämmiksi ovat tulleet juuret ja ihmisten tarve saada tietoa asioista, kuten omilla kulmilla olevasta päiväkodista tai kunnallisesta päätöksenteosta.

Mira Strandbergin toteamus Journalisti-lehden haastattelussa (Londen 2011, 17) kuvaa hyvin paikallislehden asemaa nykyihmisen elämässä. Pienen lukijakunnan varassa elävän paikallislehden kannalta onkin erityisen tärkeää, että lehti saa solmittua alueensa ihmisiin kiinteän siteen. Sanomalehdistö joutuu nykyään entistä enemmän kilpailemaan muiden välineiden kanssa ihmisten ajankäytöstä (Kunelius 2004, 86). Siksi lukijoiden huomion herättäminen ja heistä kiinni pitäminen on lehdille entistä vaikeampaa. Hujanen (2007) sai maakuntalehtien ei-tilaajia tutkiessaan selville, että suomalainen jättää sanomalehden tilaamatta esimerkiksi kiireen tai rahansäästämisen vuoksi. Jotkut päätyvät tilaamattomuuteen siksi, ettei lehti tunnu omalta tai tärkeältä. Tilausten väheneminen näkyy tietenkin myös lehtitalojen kukkaroissa. Pulkkinen (2009, 137) mukaan lehtien vaikeudet johtuvat siitä, etteivät ne ymmärrä lukijaa tai aliarvioivat häntä. Hujanen (2007, 229) puolestaan näkee, että sanomalehtien lukijasuhdetta ovat osaltaan viilentäneet 1980-luvun loppupuolelta lähtien uudenlaiset omistussuhteet. Tuolloin lehden ja lukijan suhde muuttui aikaisempaa enemmän liikesuhteeksi, jossa korostuvat lehden rooli yrityksen tai konsernin myymänä tuotteena sekä lukijan osa maksavana asiakkaana.

Koska lehtien lukijayhteyden hapertumiseen on monia syitä, on myös monia keinoja, joilla lehdet voisivat vankistaa suhdettaan lukijoihin. Ålandin päätoimittaja Niklas Lampi totesi Vuoden parhaat 2010 -kirjan haastattelussa (Koljonen 2010, 135), että yleisönosasto on yksi hyvä tapa rakentaa lukijasuhdetta. ”Yleisönosastokirjoitusten avulla lukijat tuntevat osallistuvansa lehden tekemiseen. Heille tulee siitä hyvä fiilis, ja suhde lehteen vahvistuu. Se on tärkeää, sillä hyvä lukijasuhde on lehdelle kaikki kaikenes-

sa.”¹⁴ Pulkkinen (2009, 109–111) näkee, että yleisönosastojen merkitys on vähenemässä, koska uusi tekniikka on tuonut uudet viestikanavat, kuten sähköpostin, tekstiviestit, nettikyselyt ja -keskustelut. Hänen mukaansa lehti voi rakentaa lukijakontakteja aktiivisesti muutenkin kuin yleisönosaston avulla. Takavuosina lehden yhteystiedot oli tapana listata vain niin sanottuun apinalaatikkoon¹⁵, jonka löytääkseen lukijan on nähtävä vaiava. Pulkkinen mukaan lukijan yhteydenottokynnys madaltuu, kun toimitus lisää puhelinnumeron, sähköpostin ja nettiosoitteen lehden sivuille, jopa joka osastolle. Pulkkinen mukaan 63 prosenttia Suomen päivälehdistä ilmoitti yhteystiedot osastokohtaisesti vuonna 2005. Joka neljäs pyysi yleisöltä myös uutisvinkkejä. Pulkkinen huomauttaa, että suurin osa lukijoista ei koskaan ota yhteyttä toimitukseen, mutta yhteystietojen näkeminen lehden sivuilla luo kuvan avoimesta suhtautumisesta lukijoihin. Myös Jyrki Pietilä (1995b, 35) kannattaa toimituksen puhelinnumeron selvää esillepanoa erityisesti paikallislehdessä.

Päivälehdet ovat tietenkin eri asia kuin paikallislehdet, joten paikallislehdiltä ei voida vaatia toimituksen yhteystietojen julkaisemista lehden jokaisella osastolla. Eihän läheskään kaikissa paikallislehdissä edes ole osastojakoja. Pulkkinen avoimuusteoria pätee kuitenkin paikallislehteenkin. Lukijalla on lupa edellyttää paikallislehdeltä, että yhteydenotto toimitukseen on tehty mahdollisimman helpoksi. Asiaa ovat korostaneet myös paikallislehtikilpailun tuomarit. Palauteraporttien ja kyselyvastausten mukaan joistakin lehdistä yleisönosaston yhteystiedot puuttuvat tyystin. Eräs yksipäiväisen lehden toimittaja (T3) sanoi, että hänen mielestään mielipideosiossa ei tarvitse olla joka viikko kirjoitusohjeita. Toimittaja kenties ajattelee, että lukija voi katsoa yhteystiedot edellisestä numerosta. Lukijan pakottaminen ylimääräiseen vaivannäköön ei kuitenkaan paranna hänen suhdettaan lehteen. Lukija ärtyy, kun hän ei löydä lehdestä etsimäänsä. Edellisen viikon lehti saattaa olla jo paperinkeräyksessä. Koska kaikki eivät viitsi – tai edes osaa – etsiä toimituksen osoitetta internetistä, mielipide jää helposti lähettämättä. Tästä näkökulmasta mielipidepalstan yhteystietojen merkitystä ei sovi vähätellä. Yhteydenoton helpottaminen olisikin kokeilemisen arvoinen asia niille toimituksille, jotka kyselyssä tuskailivat vaisua yleisönosastokirjoittelua. Toimituksen puhelinnumeroa ja sähköpos-

¹⁴ Lammen johtama Åland voitti paikallislehtikilpailun useampipäiväisten sarjan vuonna 2009 ja sai tuomaristolta kehuja yleisönosastostaan.

¹⁵ Apina- eli tunnuslaatikko on taitollisesti erillinen laatikko, jossa on tiedot ainakin lehden päätoimittajasta, kustantajasta ja painopaikasta mutta usein myös koko toimituksesta. (Mediasanasto. Viitattu 1.12.2010.)

tiosoitetta voi pitää esillä myös uutisvinkkejä pyydettyäessä. Koska paikallislehden uutiskynnys on matalampi kuin isommissa lehdissä, torjutuksi tulemisen pelko on pienempi ja ihmiset rohkenevat paremmin ehdottaa toimitukselle uutisaiheita. Avoin uutisvinkkien pyytäminen voi olla lukijalle sysäys puhelimeen tarttumiseen. Jos lukija vieläpä saa juttuvinkkinsä läpi, se tuo hänelle osallistumisen tunteen, kuten Lampikin huomautti. Toimituksen kannalta uutisvinkkien pyytämisessä on sekin hyvä puoli, että pyynnöistä saa sivuille käteviä taittopaloja.

6.9 Lehden uudistaminen perustuu yhteistyön parantamiseen

Lehden uudistaminen ei ole kivuton prosessi. Toimituksen voi olla vaikea muuttaa tekemisen tapojaan. Tuttuun lehteen kiintyneet lukijat puolestaan saattavat vieroksua muuttunutta lehteä niin, että antavat toimitukselle kiukkuista palautetta (ks. esim. Ukko-la 2009, 2). Lehteä voidaan uudistaa kertarysäyksen lisäksi myös pienin askelin, esimerkiksi ulkoasun yksityiskohtia tai yksittäisiä palstoja muuttamalla. Pulkkinen (2009, 150–151) mukaan lehden todellinen uudistaminen ulottuu kuitenkin aina sisällön lisäksi esitystapoihin, organisaatioon sekä työtapoihin. Erityisesti ajatustapojen on välttämätöntä muuttua. Todellinen kehitystyö synnyttää väistämättä myös mielipide-eroja ja riitoja, minkä vuoksi lehden uudistajien on opittava sietämään epävarmuutta, äkkikäännteitä ja pettymyksiä. Onnistuneesta uudistuksesta seuraa lopulta onnistumisen iloa, uusia näkökulmia omaan työhön sekä menestystä yritykselle.

On ymmärrettävää, jos paikallislehden pienessä toimituksessa ei mielellään oteta riskejä, jotka voivat aiheuttaa eripuraa toimittajien välille ja siten vahingoittaa työilmapiiriä. Jos kokenut toimittaja on vuosikymmenten ajan tottunut tekemään asioita tietyllä tavalla, hänen voi olla vaikea tehdä toisin tai edes harkita asiaa avoimin mielin. Erityisen hankalan tilanteesta tekee se, jos muutosehdotus tai -vaatimus tulee nuorelta, vähemmän kokeneelta kollegalta. Tämä näkyy hyvin paikallislehtikilpailun aiheuttamissa reaktioissa. Pulkkinen (2009, 150–151) on määritellyt kolme tapaa, joilla uudistuksiin suhtaudutaan toimituksissa. Ensimmäinen on passiivisuuteen perustuva *ans kattoo ny* -strategia. Siinä muutosehdotuksiin suhtaudutaan kyynisesti tai epäillen. Uudistusehdotuksia tarkasteltaessa huomio kiinnitetään vain puutteisiin. Toimituksessa pyritään herättämään mielikuvia, joissa muutoksessa on kyse ulkopuolisesta, torjumista vaativasta uhasta.

Vastuuta projektin tuomista ongelmista saatetaan myös sysätä yksittäisille ihmisille. *Tosiasioille ei voi mitään* -strategiassa taas tulevaisuus on vain hitusen paranneltu eilinen. Strategian toteuttaja pyrkii keräämään faktoja ja lukuja, joilla voisi osoittaa, ettei mitään ratkaisevasti toisenlaista voida tehdä. Kaikenlaista heittäytymistä pidetään vaarallisena, mikä tekee strategiasta alistuvan. Kolmas ja ainoa tuloksellinen suhtautumistapa on Pulkkinen mukaan *tulevaisuus tehdään* -strategia, jossa uskotaan yhteisellä työllä tehtävän muutoksen mahdollisuuteen. Strategian kysymysmerkkejä on, kuinka vältetään lehden henkilökunnan jääminen passiiviseksi muutoksen objektiksi. Onnistuminen vaatii subjektiksi muuttumista, mikä ei onnistu pelkästään käskemällä. *Tulevaisuus tehdään* -strategia on yrityksen johdolle vaativa, sillä sen menestyksellisessä toteuttamisessa eivät vanhat hallintakeinot enää riitä. Strategia on haastava myös työntekijälle, joille tulee helposti stressiä ja riittämättömyyden tunnetta.

Pulkkinen strategiat näkyvät paikallisjournalistien suhtautumisessa uudistusehdotuksiin. *Ans kattoo ny* -strategiaa edustaa esimerkiksi epäilevä suhtautuminen nuoriin sekä mielipiteiden esittäjinä että lehden lukijoina. ”Joskus tuntuu, että nuorten ääni painaa [paikallislehtikilpailussa] liikaa eli siis korostetaan noita nuorisojuttuja.” ”Opiskelijat ovat monissa paikallislehdissä paljon nuorempaa väkeä kuin lukijakunta.” Näillä syillä toimittajat perustelevat, miksi paikallislehdissä ei heidän mielestään tarvitsisi olla enempää nuorille suunnattuja juttuja. *Tosiasioille ei voi mitään* -asennetta näkyi kyselyvastauksissa runsaasti. Useat toimittajat ja päätoimittajat vetosivat siihen, ettei toimituksella ole taloudellisia eikä muitakaan voimavaroja tehdä opiskelijatuomareiden ehdottamalla tavalla. ”Pienellä toimituksella ei ole aina aikaa rutiineiltaan tehdä työläitä henkilöhaastatteluja”, totesi yksi päätoimittajista (P3) kommentoidessaan raadin kehitysehdotuksia. ”Jos resursseja ei ole kuin 8-sivuiseen lehteen, ei siinä revitellä viiden palstan kuvilla”, hän jatkoi. Vaikka ihmisten ja heidän tarinoidensa on monissa yhteyksissä todettu kiinnostavan lukijoita (ks. esim. Pulkkinen 2009, 154–155; Hujanen 2007, 194, 197), tämän strategian omaksuneet painottavat kykenemättömyyttään vaikuttaa vallitsevaan tilanteeseen. Pulkkinen hyvänä pitämän *tulevaisuus tehdään* -strategian valinneina voidaan pitää niitä toimituksia, joissa on ryhdytty kehittämään lehteä koulutuksia järjestämällä. Niissä toimituksissa on oivallettu, että myös avustajat on otettava mukaan lehden kehittämiseen. Mikäli lehti käyttää runsaasti avustajia, jotka eivät ole journalisteja, lehden laatu ei parane pelkästään lehden henkilökunnan koulutukseen keskittymällä.

Pulkkisen (2009, 158–159) mukaan lehti ei voi olla kokonaisuudessaan kovin yhtenäinen, mietitty ja laadukas tuote, jos se on yksilösuoritusten kooste. Hänen kokemuksensa on, että tärkein keino lehtien laadun kohentamiseen piilee yhteistyön parantamisessa ja siitä syntyvässä innovoinnissa. Yhteistyöhön siirtyminen edellyttää asenteiden ja toimintuskäytäntöjen muuttamista sekä toimitusten arkkitehtuurista johtuvien esteiden poistamista. Kuten kyselykin osoitti, kehityksen esteistä puhuttaessa esille nousevat yleensä heikot resurssit ja niistä johtuvat työpaineet. Kun aikaa on vähän, juttuja ei ehdi muokata eikä niiden esillepanoa miettiä. Pulkkinen pitää ongelmana sitä, etteivät ideointi ja suunnittelu kuulu tuotantovaiheeseen. Siitä seuraa, että työpaineet kasautuvat prosessin loppuun. Pulkkisen mukaan myös ulkoasun tekeminen on editointia. Hänen mukaansa voidaan jopa väittää, että nykyajan sanomalehdessä editointi toteutuu juuri ulkoasun suunnittelussa.

Lehdentekijöiden kannattaa lehteä uudistaessaan kuunnella kollegojen ja lukijoiden lisäksi myös ulkopuolisten mielipiteitä. Jos näkemyksiä kysytään vain toimittajilta ja lukijoilta, vaarana on, että tottumus ja kullekin tärkeiksi muodostuneet mieltymykset painavat vaakakupissa liikaa. Sen sijaan ulkopuolinen osaa katsoa lehteä tuorein silmin; eihän hän edes tiedä, miten lehdessä on ”aina” tehty. Paikallislehdille luonteva palautekanava on paikallislehtikilpailu. Kuten eräs kyselyyn vastannut toimittaja (T10) totesi, kilpailussa saa ”erittäin hyödyllistä näkemystä muilta kuin lehden vakituisilta lukijoilta”.

Resurssit ovat tietenkin todellinen ongelma rahavaikeuksien kanssa kamppailevissa pientoimituksissa. Kunelius (2004) huomauttaa, että kun journalismin tavoitteet määrittellään ensisijaisesti liiketaloudellisen tehokkuuden näkökulmasta, journalismin omat tavoitteet saattavat jäädä sen jalkoihin. Väen vähentäminen kiristää työtahtia ja lisää virheitä, ja tutkiva journalismi jää vähiin. (Kunelius 2004, 90.) Säästökuurin aikaan talon johto saattaa esittää, että vähemmällä väellä on mahdollista tehdä entistä parempaa jälkeä. Yhtälö on matemaattisestikin mahdoton. Kun aikaa on saman verran kuin ennenkin mutta tekijöitä vähemmän, on karsittava joko työn määrästä tai laadusta. Kunelius (emt, 90.) huomauttaa, että merkittävä menojen karsiminen edellyttää usein myös sisältömenojen leikkaamista. Mikäli lehden sivumäärä ja ilmestymiskerrat halutaan säilyttää entisellään, kärsijäksi jää laatu. Asetelma on omiaan aiheuttamaan toimituksessa lamaanusta ja epätoivoa. Mitä tehdä, kun ei ole aikaa eikä rahaa? Työnantaja saattaa

toivoa, että työntekijä ratkaisisi ongelman tekemällä pitempää päivää. Ratkaisu ei ole kummankaan osapuolen kannalta kestävä. Ennemmin tai myöhemmin toimitus väsyy, jolloin talo saa ratkaistavakseen taas uusia pulmia. Kunelius (emt., 90) uskoo, että lehden sisällön kehittäminen merkitsee aina lisää menoja. Niin on tietenkin isojen uudistusten tapauksessa. Kunelius ei kuitenkaan ota huomioon pieniä muutoksia, joihin ei tarvita rahaa. Luovuuden hyödyntämisellä ja uudelleen asennoitumisellakin voi vaikuttaa lehden laatuun – ilman, että toimituksen tarvitsisi venyä kohtuuttomasti. Toimitus voi yhteisessä palaverissa pohtia, miten lehden laatua voitaisiin kohentaa pienillä teoilla ilman suuria rahasummia. Jos lehdellä ei ole varaa kallispalkkaisiin kouluttajiin tai jos toimitajat eivät ehdi osallistumaan päivän tai jopa useita päiviä kestäville kursseille, voisiko toimitus hyödyntää oman väen osaamista? Yksi ymmärtää valokuvausta, toinen on muita perehtyneempi kieliasioihin. Toimitus voi työviikon lopussa järjestää tunnin tai pari kestävän itsensäkehittämisiltapäivän, jossa osaajat jakavat vinkkejä toisilleen. Kahden hengen toimituksessa moista on tietenkin vaikea järjestää, mutta silloinkin kollegat voivat rohkeammin jakaa tietojaan työnteon lomassa: ”Miten tästä kamerasta pystyikään säätämään syväterävyyttä?” ”Sinä kun tunnet niin hyvin kunnallista päätöksentekoa, osaisitko sanoa, mitä nämä kapulakieliset lauseet käytännössä tarkoittavat?” Jos taas ongelma on, ettei toimituksella ole aikaa irrottautua päiväksi erämaahan tekemään vaelusreportaasia, voisiko reportaasin kirjoittaa tuiki tavallisesta kyläjuhlasta, jossa käydään joka tapauksessa? Mikäli toimituksesta tuntuu, ettei kuvista tai taitosta ehdi rakentaa mielenkiintoisia, auttaisiko asiaa etukäteissuunnittelu?

6.10 Millainen on hyvä paikallislehti 2000-luvulla?

Hujasen (2007, 259) mukaan sanomalehdestä on mahdollista tehdä joukkoviestintäväline, jonka uutissisällöt on tarkoitettu laajalle yleisölle ja joka kannustaa yleisön ja toimituksen vuorovaikutukseen. Niin ikään tulevaisuuden lehti toimii riippumattomasti, kriittisesti ja moniarvoisesti sekä samalla kaupallisesti kannattavasti. Hujasen teesit soveltuvat myös paikallislehtien tavoitteiksi. Miten paikallislehtien sitten pitäisi uudistua? Paikallislehden visuaalisuuden merkitystä on korostettu jo 1990-luvulla. Ville Pohjosen (1995, 36–37) mukaan lukijoiden pitäminen uudella vuosituhannella edellyttää, että toimitukset hallitsevat kuvankäytön, typografian ja taiton. Puhuttelevia valokuvia ja

näyttävästi taitettuja sivuja tarvitaan myös paikallislehdessä. Pohjonen sanoo, että on turha kuvitella 1990-luvun alussa syntyneiden tarttuvan paikallislehteen, jos lehden ulkoasu on vanhanaikainen (ks. myös Kotka 1995, 55). Pohjosen huomio visuaalisuuden tähdellisyydestä on aivan oikea, mutta pelkkä ulkoasun koristelu ei riitä. Kuten Pulkkinenkin (2009) totesi, todellinen lehti uudistus ulottuu kaikkeen lehdentekniseen käytäntöihin.

Ensinnäkin toimittajien pitäisi pysähtyä tarkastelemaan lehteään sen vastaanottajan näkökulmasta. Rutiinit hallitsevat toimituksellista työtä niin usein, etteivät toimittajat aina tule ajatelleeksi lukijoitaan (Hujanen 2007, 184). Seuraavaksi toimitusten pitäisi oivaltaa journalismissa tapahtunut muutos, joka koskee myös pieniä lehtiä. Paikallislehtekään ei voi enää tehdä pelkkien perusuutisten varassa (Pohjonen 1995, 37). Pulkkinen (2009, 154–155) mukaan uudelleen orientoituminen voi olla perinteiselle uutistoimittajalle vaikeaa. Jutulta vaadittavissa ominaisuuksissa tapahtunut muutos on tuntuva, sillä perinteisesti lehteä on arvostettu vain uutistyon lähtökohdista. Nyt myös uutissivuilla pitäisi näkyä tunteita ja ihmisten yksityinen elämämpiiri (ks. myös Pohjonen 1995). Seppo Pänkäläinen korostaa Suomen Lehdistön haastattelussa tavallisten ihmisten jututtamisen merkitystä. Hänen mukaansa paikallislehtien pitäisi julkaista enemmän syntymäpäivähaastatteluja sekä juttuja sellaisista ihmisistä, jotka ovat kotoisin lehden ilmestymisalueelta ja joista on tullut tunnettuja jossain muualla. (Malin 2011, 12–13.) Hujanen (2007, 194, 197) mukaan henkilöjutut kiinnostavat myös niitä, jotka eivät tilaa lehtiä kotiinsa. Tavallisesta ihmisestä tehty juttu näyttää erityisen kiinnostavana, jos sen näkökulma on vaihtoehtoinen ja totutusta poikkeava. Pulkkinen (emt.) näkee, että sanomalehti pääsee kuivakkuudestaan, kunhan se pitää merkityksellisinä myös yksilöiden kuvaamista. Toimittajan on mentävä kansalaisten luo ja löydettävä aiheita virallisen uutisagendan takaa. Yksityisen kokemuksen kautta ihmiset pääsevät käsittelemään yhteisöllisiä ja merkityksellisiä asioita, mikä taas synnyttää keskustelua ja luo paremmat edellytykset ymmärtää toisia ihmisiä. Muutoksessa oleellista on ideoiden jalostaminen sekä monipuolisen esittämistavan ulottaminen niin tekstiin kuin visuaalisuuteenkin. Toimituksissa usein torjutaan ajatukset lehden sisällön monipuolistamisesta ja visuaalisuuden kehittämisestä, koska ”viihdemössöä” ja ”lukijoiden kosiskelua” pidetään sanomalehdelle tarpeettomana. Pulkkinen pitää ajattelutapaa vaarallisena, koska se asettaa lehden erilaiset aihepiirit toimittajineen eriarvoiseen asemaan ja suhtautuu lukijoihin holhoavasti.

Journalismin evoluutiossa tiukka jako asia- ja viihdejournalismoihin on tullut elinkaarensa päähän. Sanomalehtijournalismi ei voi olla enää opettamista tai muka-objektiivista tiedon jakamista. (Pulkkinen 2009, 159.) Maria Lassila-Merisalo (2009) on tutkinut väitöskirjassaan kaunokirjallista journalismia. Hänen kokoamiaan kaunokirjallisen journalismin tekniikoita voitaisiin osin soveltaa myös paikallislehtityössä. Esimerkiksi kerronta ja kuvaus (ks. emt., 21–22) sopisivat paikallislehdenkin reportaasiin tai henkilöhaastatteluun. Lassila-Merisalo (emt., 18) korostaa, että kaunokirjallisten tekniikoiden hyödyntäminen journalismissa ei tarkoita luopumista totuudellisuuteen tai objektiivisuuteen pyrkimisestä. Tekniikoita käyttävä kirjoittaja voi päinvastoin kokea pääsevänsä parempaan totuudellisuuteen. Pertti Hemánus (1995, 37–38) puolestaan toteaa, ettei objektiivisuudella ole juuri mitään tekemistä esitystavan kanssa. Objektiivisuuden käsitteestä on tehty jopa sellaisia virhetulkintoja, että se merkitsee kuivakasta, persoonatonta ja kantaa ottamatonta esitystapaa. Pulkkinen (2009, 15) tiivistää journalismin ja lukijoiden odotusten muutosta esitellessään, että sanomalehden asema määräytyy lopulta sen mukaan, minkä merkityksen lukijat sille antavat. Hujasen (2007, 103, 178, 203, 231) mukaan osa sanomalehtien ei-tilaajista toivoo, että lehdet ottaisivat rohkeammin kantaa ja ravistelisivat arvojärjestyksiä. He myös toivoisivat lehtien suhtautuvan nykyistä rennommin asioihin, instituutioihin ja ihmisiin. Etenkin nuorten sukupolvien suhde mediaan rakentuu epämuodollisuuden avulla. Nuoret myös sanovat vanhempia sukupolvia avoimemmin, etteivät ole riippuvaisia sanomalehdestä. Nuoret kokevat, että päivälehdet käsittelevät aiheitaan keski-ikäisten tai vielä vanhempien näkökulmasta. Erityisesti 15–30-vuotiaat nuoret ja nuoret aikuiset jättävät sanomalehden tilaamatta. Sanomalehtien tulevaisuus näyttääkin vaikealta, elleivät ne saa houkuteltua nykyisten, ikääntyvien lukijoidensa tilalle uusia, nuorempia lukijoita. Vaarana on, että lehtiä tilaamattomat nuoret oppivat kokonaan sanomalehdettömiksi. (Hujanen 2007.) Sama huoli pätee paikallislehtiin.

Pulkkinen näkemystä sisällön monipuolistamisesta voitaisiin soveltaa myös tapaan, jolla paikallislehdet suhtautuvat nuoriin lukijoihin. Vaikka jollakin vanhusvoittoisella paikakunnalla ilmestyvän lehden tilaajista iso osa olisikin nyt eläkeläisiä, kymmenen tai kahdenkymmenen vuoden päästä he eivät välttämättä ole enää elossa tai ainakaan luku-kykyisiä. Siksi paikallislehtien kannattaisi tarjota nuoria kiinnostavaa materiaalia lehrensä sivuilla jo nyt. Mari Hankalan (2011, 177) mukaan varhaisnuoren sanomalehden lukeminen laajenee sarjakuvista ja tv-ohjelmatiedoista vähitellen paikallisiin asioihin ja

muihin uutisiin. Tästä näkökulmasta paikallislehti olisi nuorille luonteva ensilehti. On myös todettu, että kotona sanomalehden lukemisen aloittavat nuoret lukevat lehteä mielellään vielä aikuisenakin (ks. Hankala 2011, 149). Kyselyssä tuli kuitenkin ilmi, että joissakin toimituksissa arastellaan nuorten esiintuomista lehden sivuilla, koska lukijakunta on iäkästä. Toimitusten nuorten pelko vaikuttaa ylimitoitettulta. Monet lehdet tavoittelevat nuoria lukijoita erityisten nuorisosivujen tai värikkäiden ja sisällöltään nuoria miellyttävien liitelehtien avulla (Gassner 1995, 21). Paikallislehdessäkin voi olla perusteltua julkaista erillistä nuortensivua, jota toimittavat nuoret itse. Näin menetellään esimerkiksi Koillissanomissa. Korpilahti-lehti puolestaan lähti 1990-luvulla rakentamaan yhteyttä koululaisiin ottamalla heitä aktiivisesti työharjoitteluun sekä etsimällä kyläkouluilta kyläreporttereiksi opettelevia oppilaita (Rämänen 1995, 145). Nuortensivu ja vuosittainen Sanomalehti viikko eivät saakaan jäädä ainoaksi tavaksi lähestyä nuoria. Paikallislehtien toimituksissa voitaisiin pohtia, kaikkokoisivatko ikääntyneet lukijat todella, jos juttuihin haastateltaisiin enemmän nuoria tai lehdessä esiteltäisiin useammin nuorten elämään liittyviä ilmiöitä. Nuorten haastatteluissa voisi olettaa pätevän samat lainalaisuudet kuin vanhempienkin ihmisten haastatteluissa. Paikallislehden yksi viehätysvoima on siinä, että lehden sivuilta löytää tuttuja naamvoja. Mikseivät siis nuorten haastattelut – sen sijaan, että aiheuttaisivat tympäännyttä – saisi mummot ja papat arvuuttelemaan, kenen lapsenlapsi lehteen onkaan päässyt? Nuoria koskettavien ilmiöiden avaaminen puolestaan voisi lisätä ymmärrystä sukupolvien välillä. Paikallislehti saattaa olla ainoa talouteen tilattava lehti. Melkein aiheen kuin aiheen voi paikallistaa muun muassa oikeilla haastateltavien valinnoilla. Miksei paikallislehti siis voisi käsitellä esimerkiksi suosituksi kohonnutta nuorten harrastusta tai nuorten elämää varjostavia ongelmia, kuten koulukiusaamista? Paikallislehden ei tietenkään tarvitse eikä pidäkään muuttua nuortenlehdeksi, mutta ei ole mitään syytä siihenkään, että siitä pitäisi tulla senioreiden lehti. Konseptiajattelu, johon kuuluu tiukka kohderyhmän rajaaminen, sopii paremmin aikakauslehdille.

Paikallislehtikilpailussa joitakin lehtiä on nuhdeltu niiden mainosmaisesta otteesta ja liian läheisestä suhteesta ilmoittajiin (ks. lukua 6.2). Journalistin työnkuvaan kuuluu kirjoittaa myös yritysmaailman asioista, mutta aina ei ole helppoa löytää rajaa neutraalin objektiivisuuden ja mainostamisen välille. Etenkin pienessä lehdessä pulma korostuu, kun juttuaiheita ja haastateltavia ei riitä loputtomiin ja lehteen päättyy toistuvasti samoja ihmisiä yrityksineen. Miten lähteä etsimään objektiivisempaa lähestymistapaa paikallis-

lehden liike-elämää käsitteleviin juttuihin? Toimitukset voisivat ottaa esimerkkiä vaikka Laukaa–Konnevesi-lehdestä. Päätoimittaja Arja Korpela kertoo Paras juttu 2010 -kirjassa, että heillä kiinnitetään huomiota siihen, miten paikallisista yrittäjistä kirjoitetaan.

Esimerkiksi jos alueelle tulee uusi kauppa, emme lähde tekemään juttua siitä, mitä kaupan hyllyillä on, vaan mietimme, millaisella näkökulmalla kaupan esittelemme. Täyttä huomiotta emme asiaa jätä. Etenkin tällaisina aikoina uusi kauppa on uutinen. (Koljonen 2010, 123.)

Kun paikallislehden haastatellaan uutta yrittäjää, jutun sisältö luisuu helposti yrityksen tuotteiden ja palvelujen luettelemiseksi. Usein samasta lehdestä löytyy vielä yrityksen ilmoitus, mikä herättää epäilyksiä journalististen sisältöjen ja ilmoitusaineistojen kytkykaupasta. Laukaa–Konneveden mallia voi pitää varsin onnistuneena tasapainotteluna objektiivisuuden ja subjektiivisuuden välillä. Uutinen tulee kerrotuksi, mutta jutun tehtäväksi ei tule ilmaisena, journalistiseen asuun puettuna mainoksena toimiminen. Eero Lehtinen (1995, 95) antaa toisen esimerkin paikallislehden sopivasta käsittelytavasta. Hänen mukaansa pientä lukijaryhmää kiinnostavasta uudesta yrittäjästä, esimerkiksi parturi-kampaajasta, voidaan tehdä puhelimitse yhden palstan uutinen, jossa kerrotaan yrityksen perustajasta tärkeimmät asiat sekä hänen ajatuksensa vaikkapa yrittäjäksi ryhtymisestä. Suuri kauppaliike tai -keskus on Lehtisenkin kriteereillä ison uutisen väärä, koska se kiinnostaa koko kaupunkia. Lehtinen painottaa, että paikallislehden talousuutisella ja puffilla ei saa olla mitään tekemistä keskenään. Uutinen tehdään vain lukijoita, ei yritystä varten. Korpelan ja Lehtisen periaatteet tukevat paikallislehtikilpailussakin esillä pidettyä ajatusta, jonka mukaan näkökulmien tarkempi pohtiminen on paikallisjournalismille tarpeen. Se lisää sisällöllistä laatua sekä palkitsee lukijan odotukset joltain uutta tarjoavasta jutusta, mikä lisää yleisön kiinnostusta ja luottamusta lehteä kohtaan.

Paikallislehtikilpailun tuomaristo on ehdottanut, että lehdet voisivat osastoida sivujaan. Ainakin eräs kerran viikossa ilmestyvä lehti kertoikin niin tehneensä. Pulkkinen (2009, 140) on kuitenkin kritisoinut liian tiukkoja osastojakoja, koska hänen mielestään se häivyttää sanomalehdestä siihen oleellisesti kuuluva rinnastuksia ja törmäyksiä. Vaarana on myös, että lukijan on niin helppo valita luettavakseen vain se, mikä häntä ennestäänkin kiinnostaa. Pulkkinen uskoo lukijan alkavan lopulta ajatella, ettei lehdestä kannata maksaa, koska vain osa siitä on tarpeen. Pulkkinen näkemyksestä ei selviä, mikä on hä-

nen mielestään liian tiukka osastojako. Onko sitä esimerkiksi sivujen jakaminen uutisiin, urheiluun ja kulttuuriin? Koska uutiset ja lehden muu aineisto ovat luonteeltaan erilaisia, voidaan pitää perusteltuna uutisosaston erottamista. Pienelläkin paikkakunnalla voi olla vireä urheiluelämä, mikä puoltaa urheilusivun perustamista. Kulttuurisivulle taas pienessä lehdessä ei välttämättä joka kerta riitä aiheita. Niinpä jokaisen lehden on syytä valita erikoisosastonsa niin, että ne vastaavat mahdollisimman hyvin lehden käsittelemiä aihealueita. Persoonallisia nimiä on hyödynnetty jo 1990-luvulla paikallislehtien vinjeteissä (Pietilä 1995c, 120). Tällainen luovuus sopii oivallisesti myös osastojen nimeämiseen. Sopivan löyhällä osastojakolla ja omaleimaisella nimeämisellä toimitus voi luoda sivuja, joille sopii monenlaisia juttuja, esimerkiksi henkilöhaastatteluja ja kulttuuria. Karkeaa osastojakoa voidaan siis pitää paikallislehdessäkin järkevänä, koska silloin lehden rakenne jäntevöityy ja lukijan on helpompi hahmottaa, mitä juttuja löytyy mistäkin. Osastojako voitaisiin myös nähdä paikallislehden vastauksena nykyaikaiselle lehdelle asetettuihin vaatimuksiin. Liian tiukkoihin jakoihin ei kuitenkaan ole järkevää mennä, koska paikallislehden luonteeseen ei kuulu pitkälle menevä erikoistuminen.

Gassner (1995, 21–22) määritteli 1990-luvun puolivälissä vaatimukset paikalliselle lehdelle. Hänen mukaansa lehden pitää tarjota enemmän käytännön hyötytietoa sekä kiinnostaa enemmän huomiota lukijoiden erityisryhmiin, kuten naisiin ja nuoriin, joita aiemmin on kohdeltu yliolkaisesti. Myönteiseksi esimerkiksi hän nosti saksalaisen *Main-Post*-lehden, jolla on jokaisena ilmestymispäivänään eri kohderyhmille suunnatut teemasivut. Esimerkiksi tiistaisin ilmestyvät nuorille, torstaina senioreille ja perjantaina työikäisille suunnatut teemat. Gassnerin mukaan konseptissa on sekin etu, että se mahdollistaa uusien ilmoitusasiakkaiden voittamisen. Gassnerin malli oli luotu maakunta- ja aluelehdistöä ajatellen (Pietilä 1995a, 24), eikä sitä siksi voida sellaisenaan siirtää paikallislehteen. Hänen ajatuksiaan voidaan kuitenkin soveltaen hyödyntää myös pienessä lehdessä. Iiskola (1995, 112–115) nimittäin ehdottaa, että paikallislehtien laatua kohennettaisiin teemojen määrää lisäämällä. Iiskola sanoo, että satunnaisesti ilmestyviä teemoja voitaisiin toteuttaa reportaasin keinoin. ”Tehdään reppis vaikka naapurin Maijan matkasta muotimessuille. Aiheeseen sisältyy suunnattomasti aineksia, jotka valottavat kotikylän ihmisen makuja, toivomuksia, elämäntapaa ja elinehtoja.” Iiskolan mukaan pienen lehden ongelmana on usein, että käytettävissä olevat sivumäärät ovat pieniä. Hän huomauttaa, että teemoja julkaisemalla paikallislehti houkuttelee lisää ilmoittajia, mikä lisää tuloja ja mahdollistaa sivumäärien – edes satunnaisen – lisäämisen. Sivumäärän

lisääntyminen puolestaan mahdollistaa reportaasien ja muiden tilaa vievien juttujen julkaisemisen, jolloin lehden kiinnostavuus lukijan silmissä paranee.

7 LOPUKSI

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli hahmottaa paikallislehtikilpailun merkitystä paikallisjournalismin kehittäjänä. Kiinnostus kohdistui opiskelijajaraatien aikakauteen, joka kesti viisitoista vuotta. Lopputiivistyksenä voidaan todeta, että paikallislehtikilpailulle on tilausta. Moni paikallislehti etsii vielä kehitykselleen suuntaa tai ei ole välttämättä edes oivaltanut kaipaavansa uudistumista. Journalismin kehityksen kelkassa pysyttelemisen on paikallislehdille välttämätöntä, sillä nykylukijat ovat vaativia. Osa tähän tutkimukseen osallistuneista paikallisjournalisteista korosti sitä, ettei heidän lehdellään ole mahdollisuuksia tarttua paikallislehtikilpailusta tullesiin ehdotuksiin, koska resurssit ovat huonot.

Rahapula on monissa toimituksissa todellisuutta. Vuosien 2008–2009 lama sai lehtitalot säästämään, mistä seurasi väen vähennyksiä ja jäljelle jääneiden työtaakan kasvu. Etenkin pienet lehdet ovat joutuneet tiukille, sillä niissä resurssit olivat jo valmiiksi niukat. Tällaisina aikoina ei ole helppoa olla tulosvastuullinen päätoimittaja, jonka on sekä huolehdittava lehden journalistisesta laadusta että vahdittava talon rahakirstua. Liian tiukka taloudenpito johtaa lehden kurjistumiseen, mistä on vaikea nousta. Negatiivisesta kierteestä syytetään helposti päätoimittajaa, vaikka todellisuudessa hän on vain saattanut toteuttaa konsernin johdon määräyksiä. Jarti (1995, 140) muistuttaa, että päätoimittaja tuntee lehtensä olosuhteet paremmin kuin konsernin johto. Hän painottikin jo edellisen laman jälkimainingeissa, että lehtitalojen ylimmän johdon on annettava tulosvastuulliselle päätoimittajalle tarpeeksi mahdollisuuksia lehden kehittämiseen. Oikeaan tulosvastuullisuuteen nimittäin kuuluu Jartin mukaan riittävien resurssien antaminen toimitukselle, jatkuva koulutus, kannustava palkkaus sekä työntekijöiden voimavarojen oikea suuntaaminen. Jartin linjaukset ovat oikeita, sillä paikallislehteäkään ei tehdä ilman rahaa ja ammattitaitoisia, hyvinvoivia työntekijöitä. Paikallislehtien tulostavoitteet ovat kuitenkin koventuneet 2000-luvulla, jolloin ajan ilmiöihin kuuluu lehtien omistuksen keskittyminen. On mahdollista, ettei konsernien keskusjohdossa ymmärretä, miten suuri merkitys paikallislehdillä on lukijoilleen. Muutaman hengen toimitukselta ei voida odottaa samanlaista tulosta kuin kymmeniä kertoja suuremmalta maakuntalehdeltä. Siksi konsernien pitäisikin suhteuttaa paikallislehtien tulostavoitteet kunnolla niiden koon ja ottaa myös huomioon lehden merkitys alueen identiteetin rakentajana. Lypsävää

lehmää ei kannata tappaa, ja luhistumisen partaallakin oleva lehti voi nousta, kuten Kaarina-lehden esimerkki osoitti (ks. Pohjonen 1995, 36–37). Suomessa aloittaa loppukeväästä 2011 jopa uusi paikallislehti, kun Västra Nyland ryhtyy julkaisemaan kaksi kertaa viikossa Kirkkonummen ja Siuntion asioihin keskittyvää paikallisliitettä (Londen 2011, 17). Kuten Pohjonen (emt.) toteaa, ei ole mitään estettä siihen, etteivätkö paikallislehdet voisi menestyä tulevaisuudessakin. Edellytyksenä vain on, että niin lehden sisältö, juttujen käsittelytapa kuin ulkoasukin ovat kunnossa. Lisäksi paikallislehtien tekijöiltä vaaditaan valppautta ja muutosvalmiutta. Laakereilleen ei saa jäädä lepäämään. Jos toimitus alistuu ajatukseen, jonka mukaan vain varakkaat ja runsasväkiset lehdet voivat menestyä, se näkyy lehden laadussa. Tilausta harkitseva lukija ei anna kehnoa laatua anteeksi. Hän ei ajattele huonon laadun johtuvan resurssipulasta vaan siitä, ettei lehteä kiinnosta tarjota lukijoilleen hyvää journalismia. Tällaiseen lopputulokseen päätnyt lukija jättää paikallislehden tilaamatta ja vie rahansa muualle. Paikallislehtikilpailun etuihin paikallisjournalismin kehittäjänä lukeutuu se, että se saa toimitusten kilpailunhalun heräämään ja pystyy levittämään tietoa hyvän paikallisjournalismin ominaisuuksista. Kun lehti haluaa olla parempi kuin naapurilehti, toimitus terästyy kuin huomaamatta. Ei pidä unohtaa sitäkään, että osa kyselyyn vastanneista paikallisjournalisteista sanoi kilpailun olevan arvostuksen osoitus pienten lehtien moniosaajille. Kilpailulla on siis myös paikallistoimittajien itsetuntoa kohottava vaikutus.

Vuonna 1994 alkanut opiskelijatuomarointi otettiin vastaan innostuneesti ja nuorten näkemysten katsottiin tuulettavan keski-ikäisten arvomaailmaa ilmentäviä lehtiä. Opiskelijaraatijärjestelmän loppuvuosina lehtikentän suhtautuminen kuitenkin muuttui. Innostuksen lopahtaminen kertoo osaltaan vaihtelunhalusta, mutta paikallisjournalistien asennemuutokseen liittyi myös epäilyä nuorten tuomareiden ammattitaidosta sekä huonoja kokemuksia, jotka olivat jääneet kaiheartamaan arvioitavien mieltä. Vaikuttaa siltä, että opiskelijatuomaroinnin loppuvuosina keskusteluyhteys lehtikentän ja tuomareiden välillä ei kunnolla toiminut. Kumpikin osapuoli ihmetteli, miksi toinen suhtautuu tietyllä tavalla. Ajan mittaan ilmiö latisti molempien motivaatiota. Kokonaisuutena opiskelijatuomarointia voidaan pitää melko onnistuneena järjestelynä. Se toi paikallislehtikilpailun arviointiin uusia tuulia ja rakensi siltaa käytännön työtä tekevien konkaritoimittajien ja yliopistossa opiskelevien nuorten journalistien välille. Paikallislehdille järjestelmä tarjosi mahdollisuuden kuulla nuorten, alaan perehtyneiden ja ulkopuolisten lukijoiden mielipiteitä. Opiskelijat taas pääsivät tutustumaan eri puolille maata ilmestyviin paik-

lislehtiin, mihin on harvoin tilaisuutta. Tuomarointi lisäsi opiskelijoiden paikallislehti-tietämystä ja sitä kautta mahdollisti paikallislehdille osaavan työvoiman saamisen. Opiskelijatuomaroinnin päättyminen vuoden 2009 kilpailuun herätti opiskelijoissa ih-metystä, kenties pettymystäkin, mutta yhteistyön päättymistä ei kannata tulkita ensisi-jaisesti epäluottamuslauseeksi. Osa paikallisjournalisteista toki halusi opiskelijoiden ti-lalle kokeneet ammattituomarit, mutta samalla osa olisi toivonut opiskelijayhteistyön jatkuvan. Paras suhtautumistapa tilanteessa on ”aikansa kutakin”-ajattelu, joka luo kat-seen kohti tulevaisuutta ja jatkaa työtä paikallisjournalismien laadun kohentamiseksi.

Tätä tutkimusta tehtäessä uudistettu kilpailu ehdittiin viedä kerran läpi. Yksipäiväisten sarjassa menestyivät Viitasaaren Seutu ja Laukaa–Konnevesi, jotka olivat napsineet palkintosijoja myös opiskelijaraatien aikana. Kaksipäiväisten sarjassa tuttu menestyjä opiskelijaraatien ajoilta oli Tyrvään Sanomat, useampipäiväisten sarjassa taas kesto-menestyjät Åland ja Nya Åland. Tätä tietoa vasten voisi ajatella, etteivät opiskelijat voi-neet olla kovin väärässä, jos myös ammattitoimittajat päätyivät palkitsemaan samoja lehtiä. Lopullisia päätelmiä asiasta ei kuitenkaan voi tehdä niin kauan kuin uudesta ja vanhasta tuomarointijärjestelmästä ei ole vertailevaa tutkimustietoa.

Tämä tutkimus pohjautui pitkälti kyselytutkimukseen. Asenteista ja omasta toiminnasta kysyminen lomaketutkimuksessa ei ollut ongelmatonta. Lomaketutkimusraportin kieli pitää vastauksia itsessään ”toimintana” tai ”asenteina”, ikään kuin ne olisivat täysin vas-taustilanteesta riippumattomia, helposti mitattavia ja kiinteitä kohteita. Asetelmasta seu-raa validiteettiongelmia; ei voida olla varmoja siitä, miten hyvin kysymykset ovat mi-tanneet sitä, mitä niiden oli tarkoitus mitata. Tutkija ei esimerkiksi voi tietää, miten vas-taajat ovat ymmärtäneet kysymyksen tai tulkinneet sen kysymisen merkitystä. Tämän vuoksi tutkija yleensä pyrkii lisäämään validiteettia pitämällä vastaajat tietämättöminä kysymysten tarkoituksesta. Oletuksena on, että vastaajat vain vastaavat kysymyksiin rehellisesti eivätkä mieti, mitä tutkija haluaa. Todellisuudessa kukaan ei vastaa kysy-myksiin tulkitsematta niiden merkityksiä jollakin tavoin. (Alasuutari 2001, 144–145.) Tämä ongelmallinen asetelma toistui tässäkin tutkimuksessa. Kysymykset pyrittiin muotoilemaan mahdollisimman yksiselitteisiksi, mutta vastausten perusteella siinä ei aivan täysin onnistuttu. Esimerkiksi kysymyksellä yhden palauteliuskan käytännöstä (kysymys 8, ks. liitettä) haluttiin selvittää nimenomaan kirjallisen palautteen toimivuut-ta. Jotkut vastaajista eivät kuitenkaan ottaneet kantaa arvioiden kirjalliseen muotoon

vaan keskittyivät palautteiden sisältöön, vaikka sisällöstä kysyttiin myöhemmin erikseen. Toinen kysymys, jonka muotoilu ei välttämättä onnistunut parhaalla mahdollisella tavalla, oli kysymys 22: ”Mitkä seuraavista väittämistä kuvaavat omaa asennoitumistasi paikallislehtikilpailuun?” Asennoituminen oli ehkä turhan latautunut sana tässä yhteydessä. Kysymyksellä toki haluttiin saada esiin vastaajien asenteita, mutta samalla kysymyksen tarkoitus tuli liian selvästi esille. On mahdollista, että sanavalinta on vaikuttanut tuloksiin. Kuten Alasuutari (emt., 145) sanoo: ”Kun kysytään henkilön asenteista, on vaikea tietää, ajatteleeko hän todella niin kuin väittää, vai ilmaiseeko vain asenteita, joiden uskoo olevan hyväksyttäviä tai soveliaita hänen asemassaan oleville.” Kysymyksestä olisi ehkä saanut hieman neutraalimman tiedustelemalla vastaajien *suhtautumista*. Kyselyssä oli myös melko paljon avokysymyksiä. Jyringin (1976, 96) mainitsema pulma tuli ilmi varsin selvästi: ”Avoimet kysymykset ovat helppoja kysyä, vaikeita vastata ja vielä vaikeampia analysoida.” Joidenkin vastausten tapauksessa oli hankalaa päättää, miten niitä pitäisi tulkita: onko vastaaja kysytyn asian kannalla vai sitä vastaan ja kuinka vahva hänen mielipiteensä on. Kokonaisuutena voitaisiin kuitenkin todeta, että kysely kartoitti siihen osallistuneiden paikallisjournalistien tunteja melko kattavasti. Paikallislehtikilpailua ei ollut aiemmin tutkittu, joten oli jo aikakin selvittää, mikä merkitys lähes 60 vuoden ikään ehtineellä lehtikilpailulla on alalla.

LÄHTEET

Alasuutari, Pertti (2001): Johdatus yhteiskuntatutkimukseen. Helsinki: Gaudeamus.

Brannen, Julia (toim.) (1992): *Mixing Methods. Qualitative and Quantitative Research.* Aldershot: Avebury.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2008): Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 8. painos. Tampere: Vastapaino.

Frey, Lawrence R. & Botan, Carl H. & Kreps Gary L. (2000): *Investigating communication. An introduction to research methods.* 2. painos. Boston: Allyn & Bacon.

Gassner, Hans-Peter (1995): Maailman syleilystä takaisin lähipiiriin. Saksalaisia näkökulmia paikallisjournalismiin. Teoksessa Kangaspunta, Seppo (toim.): *Lähemmäs vielä. Paikallisjournalismin täyspakkaus.* Tampere: Moniviestintä. 16–23.

Hankala, Mari (2011): Sanomalehdellä aktiiviseksi kansalaiseksi? Näkökulmia nuorten sanomalehtien lukijuuteen ja koulun sanomalehtiopetukseen. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Hathaway, Patti (1997): *Giving and receiving feedback. Building constructive communication.* Viitattu 13.4.2011.

<http://site.ebrary.com/lib/jyvaskyla/docDetail.action?docID=10058903>

Helkama, Klaus; Myllyniemi, Rauni & Liebkind, Karmela (2005): Johdatus sosiaalipsykologiaan. 3.–6. painos. Helsinki: Edita.

Hemánus, Pertti (1995): Opettaako journalistia Siperia vai tieto-oppi? Teoksessa Sana, Elina (toim.): *Tieto-opista mediapeliin – journalismin tutkimuksen näkökulmia.* Helsinki: WSOY. 27–46.

Hujanen, Erkki (2007): Lukijakunnan rajamailla. Sanomalehden muuttuvat merkitykset arjessa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

- Huovila, Tapani (2000): *Layout as a message*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Huovila, Tapani (2001): *Uutinen rakentaa kriittisesti*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Huovila, Tapani (2005): *Toimittaja – tiedon etsijä ja vaikuttaja*. Helsinki: WSOY.
- Huovila, Tapani (2006): *Look – visuaalista viestisi*. Helsinki: Inforviestintä.
- Huovila, Tapani; Pulkkinen, Hannu & Taipale, Matti (1998): *Sanomalehden ulkoasuopas*. Helsinki: Sanomalehtien Liitto.
- Hämäläinen, Marko (2008): *Voiko paikallislehti olla kriittinen? Paikallistoimittajien suhtautuminen kriittiseen journalismiin*. Jyväskylän yliopisto. Viestintätieteiden laitos. Journalistiikan pro gradu -tutkielma.
- Hätönen, Heljä & Romppanen, Birgitta (2007): *Arviointi ja palaute oppimisen ja kehityksen tukena*. 3. painos. Helsinki. Educa-instituutti.
- Jarti, Henna (1995): *Oikea ja väärä tulosvastuu*. Teoksessa Kangaspunta, Seppo (toim.): *Lähemmäs vielä. Paikallisjournalismin täyspakkaus*. Tampere: Moniviestintä. 140–141.
- Joensuu, Vesa (1995): *Sadas kerta samassa paikassa vaatii sinniä ja huumorintajua*. Teoksessa Kangaspunta, Seppo (toim.): *Lähemmäs vielä. Paikallisjournalismin täyspakkaus*. Tampere: Moniviestintä. 70.
- Juonala, Ilkka (1963): *Paikallislehtikilpailu*. Paikallislehdistö. Paikallislehtien Liitto ry:n jäsenjulkaisu. 2. vuosikerta. 5/1963. 5–6.
- Jyrinki, Erkki (1976): *Kysely ja haastattelu tutkimuksessa*. 2., uudistettu painos. Helsinki: Gaudeamus.
- Jyrkiäinen, Jyrki & Savisaari, Eero (1994): *Sanomalehdistön nykytila*. Teoksessa Nordenstreng, Kaarle & Wiio, Osmo A. (toim.): *Joukkoviestintä Suomessa*.

- Kaasinen, Anna (2008): Ilmoitusalusta vai journalistinen julkaisu? Pohjoissavolaisten ja pohjoiskarjalaisten paikallislehtien ulkoasu maaliskuussa 2004. Jyväskylän yliopisto. Viestintätieteiden laitos. Journalistiikan pro gradu -tutkielma.
- Kaniss, Phyllis (1997): Making local news. Chicago: The University of Chicago Press.
- Karttunen, Kaarina (1995): Paikallislehtien kieli – hyvänä huomaamaton. Teoksessa Kangaspunta, Seppo (toim.): Lähemmäs vielä. Paikallisjournalismin täyspakkaus. Tampere: Moniviestintä. 126–127.
- Koljonen, Laura (toim.) (2010): Vuoden parhaat 2010. Helsinki: Sanomalehtien Liitto.
- Kotka, Kari (1995): Nuotin vierestä visuaaliseen taittoon. Eli mitä onkaan elävä, uomaansa etsivä taiton taito. Teoksessa Kangaspunta, Seppo (toim.): Lähemmäs vielä. Paikallisjournalismin täyspakkaus. Tampere: Moniviestintä. 54–55.
- Kunelius, Risto (2004). Viestinnän vallassa. Johdatus joukkoviestinnän kysymyksiin. 5.–6. painos. Helsinki: WSOY.
- Kurunmäki, Pentti (1998a): Paikallislehtikilpailuja vuodesta 1963 lähtien. Suomen Lehdistö. Sanomalehtien Liiton jäsenjulkaisu. 68. vuosikerta. 2/1998. 42–43.
- Kurunmäki, Pentti (1998b): Kiuruvesi ja Karkkilan Tienoo pitkän kisan menestyneimmät. Suomen Lehdistö. Sanomalehtien Liiton jäsenjulkaisu. 68. vuosikerta. 2/1998. 42–43.
- Kuutti, Heikki (2010): Mediasanasto. Viitattu 1.12.2010 – 14.4.2011.
<http://www.mediadoc.fi/mediasanasto.html>
- Kyllönen, Matti (1985): Paikallislehdistö 1980-luvulla. Teoksessa Suomen lehdistön historia 4. Paikallislehdistön historia. Kuopio: Kustannuskiila.
- Lassila-Merisalo, Maria (2009): Faktan ja fiktion rajamailla. Kaunokirjallisen journalismin poetiikka suomalaisissa aikakauslehdissä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

- Lehtikilpailu (1963). Paikallislehdistö. Paikallislehtien Liitto ry:n jäsenjulkaisu. 2. vuosikerta. 3/1963. 6.
- Lehtinen, Eero (1995): Talous- ja tutkiva journalismi, ai missä? Teoksessa Kangaspunta, Seppo (toim.): Lähemmäs vielä. Paikallisjournalismin täyspakkaus. Tampere: Moniviestintä. 94–98.
- Lehtola, Erkki (1967): Päätoimittaja – paistinkääntäjä. Teoksessa Sivuuääniä. Viestinnästä ja sen välineistä. Helsinki: Otava.
- Londen, Magnus (2011): Västis hakar på global lokaltrend. Journalisti. Suomen Journalistiliiton jäsenjulkaisu. 87. vuosikerta. 5/2011. 17.
- Malin, Veera (2011): Herätys! Suomen Lehdistö 3/2011. Sanomalehtien Liiton jäsenjulkaisu. 81. vuosikerta. 12–13.
- Mervola, Pekka (1995): Kirja, kirjavampi, sanomalehti. Ulkoasukierre ja suomalaisten sanomalehtien ulkoasu 1771–1994. Helsinki: Suomen historiallinen seura; Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Miettinen, Jussi (2010): Paikallislehti laistaa kuvissa. Suomen lehdistö. Sanomalehtien Liiton jäsenjulkaisu. 80. vuosikerta. 12/2010. 5.
- Mikkola, Päivi (1993): Paikallislehdillä ryhtiä tekstimainonnan välttämiseen. Suomen Lehdistö. Sanomalehtien Liiton jäsenjulkaisu. 64. vuosikerta. 10/1993. 28–29.
- Ojala, Toini & Uutela, Antti (1993): Rakentava vuorovaikutus. Helsinki: WSOY.
- Paikallislehtikilpailu (1963). Paikallislehdistö 4/1963. Paikallislehtien Liiton jäsenjulkaisu. 2. vuosikerta. 7.
- Penttinen, Leena (1999): Opettajan rooli kirjallisen palautteen antajana. Teoksessa Jääskeläinen, Miisa; Lamberg, Mervi; Penttinen, Leena & Saarimäki, Mikko (toim.): Open uni. Avointa keskustelua oppimisesta. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston avoin yliopisto.

- Pietilä, Jyrki (1995a): Näin Saksassa. Teoksessa Kangaspunta, Seppo (toim.): Lähemmäs vielä. Paikallisjournalismin täyspakkaus. Tampere: Moniviestintä. 24–25.
- Pietilä, Jyrki (1995b): Jokainen ihminen on jutun arvoinen. Millaista on hyvä paikallisjournalismi? Teoksessa Kangaspunta, Seppo (toim.): Lähemmäs vielä. Paikallisjournalismin täyspakkaus. Tampere: Moniviestintä. 28–35.
- Pietilä, Jyrki (1995c): Juttutyypit: journalistisia työkaluja. On aika nostaa taas kirjoittaminen kunniaan. Teoksessa Kangaspunta, Seppo (toim.): Lähemmäs vielä. Paikallisjournalismin täyspakkaus. Tampere: Moniviestintä. 116–121.
- Pohjonen, Ville (1995): Lukija on kuningas. Teoksessa Kangaspunta, Seppo (toim.): Lähemmäs vielä. Paikallisjournalismin täyspakkaus. Tampere: Moniviestintä. 36–37.
- Pulkkinen, Hannu (2002): Kasvojen pesu vai kunnon sauna? Suomalaiset päivälehdet graafisen muotoilun kohteina 1991–2001. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Pulkkinen, Hannu (2008): Uutisten arkkitehtuuri. Sanomalehden ulkoasun rakenteiden järjestys ja jousto. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Pulkkinen, Hannu (2009): Näin näin. Kirjoituksia journalismista. Helsinki: Suomen Lehdistö.
- Punkari, Pekka (1992): Valon vaikuttava voima. Jutussa pitää olla kuva – mutta millainen? Paikallislehdistö. Paikallislehtien liiton jäsenjulkaisu. 1/1992. 34. vuosikerta. 8–9.
- Punkari, Pekka (2006): Digifotokoulu. 5. painos. Helsinki: Docendo.
- Ranne, Jari (2006): Anna palaa! Käytännön palautetaitokirja. Porvoo: ai-ai Oy.
- Rautio, Marjatta (1990): Paikallislehti, yhteisö ja konflikti. Paikallislehden tehtävien ja sidonnaisuuksien tarkastelu Koillis-Lappi-lehden kirjoittelun pohjalta. Tampere: Tampereen yliopisto.

Rämänen, Pekka (1995): Köyhä voi olla myös ahkera. Yhden pientoimituksen selviytymisstrategia. Teoksessa Kangaspunta, Seppo (toim.): Lähemmäs vielä. Paikallisjournalismin täyspakkaus. Tampere: Moniviestintä. 142–145.

Räty, Esko (1995): Ilmoitus on tärkeä, mutta onko uutinen vielä tärkeämpi? Teoksessa Kangaspunta, Seppo (toim.): Lähemmäs vielä. Paikallisjournalismin täyspakkaus. Tampere: Moniviestintä. 150–151.

Salokangas, Raimo (1998): Paikallislehdistö laajenee koko maahan. Teoksessa Tommila, Päiviö & Salokangas, Raimo: Sanomia kaikille. Suomen lehdistön historia. Helsinki: Edita.

Sanomalehtien Liitto (2009). Viitattu 15.11.2009.

<http://www.sanomalehdet.fi/index.phtml?s=2275>

Santonen, Pirjo (1985): Kasvun vuosikymmenet. Teoksessa Suomen lehdistön historia 4. Paikallislehdistön historia. Kuopio: Kustannuskiila.

Suomen sanomalehdet 2009 (2010). Suomen Lehdistö 6–7/2010. Sanomalehtien Liiton julkaisu. 80. vuosikerta. 4.

Töyry, Maija; Räty, Panu & Kuisma, Kristiina (2008): Editointi aikakauslehdessä. Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu.

Uoti, Pirjo (1995): Lähemmäs vielä – ihminen. Teoksessa Kangaspunta, Seppo (toim.): Lähemmäs vielä. Paikallisjournalismin täyspakkaus. Tampere: Moniviestintä. 100–101.

Ukkola, Taru (2009): Pienempi, parempi? Iisalmen Sanomien tabloiduudistus. Jyväskylän yliopisto. Viestintätieteiden laitos. Journalistiikan pro gradu -tutkielma.

Vehviläinen, Pekka (2011): Tyrvistyttävää menoa. Journalisti 7/2011. Suomen Journalistiliiton jäsenjulkaisu. 10–13.

Haastattelut

Huovila, Tapani (2009). Haastattelu 10.12.2009.

Kivioja, Pasi (2010). Puhelinhaastattelu 25.1.2010 sekä sähköpostihaastattelut 1.3.2010 ja 4.3.2010.

Kurunmäki, Pentti (2009). Puhelinhaastattelu 15.12.2009.

Kysely paikallislehtikilpailusta

Käsitteet

Tässä kyselyssä käytetään sekä käsitettä *tuomari* että käsitettä *opiskelijatuomari*. Ellei toisin mainita, molemmilla käsitteillä viitataan Jyväskylän yliopiston journalistiikan opiskelijoihin, jotka ovat toimineet paikallislehtikilpailun tuomareina vuosina 1994–2009. Paikallislehtien työntekijöihin, jotka viime vuosina ovat edustaneet raadissa paikallislehtiä, viitataan käsitteellä *paikallislehtikentän edustaja*.

Jos olet päätoimittaja, aloita vastaaminen kysymyksestä 1. Jos olet toimittaja, aloita vasta kysymyksestä 4.

1. Kuinka usein lehtenne osallistuu Sanomalehtien Liiton järjestämään paikallislehtikilpailuun?

2. Miksi lehtenne osallistuu kilpailuun? Voit valita useita vaihtoehtoja.

Se on perinne.

Haluamme lehdestämme palautetta.

Haluamme parantaa omaa kilpailumenestystämme.

Haluamme tietää, millainen lehtemme taso on muihin paikallislehtiin verrattuna.

Kilpailussa menestyminen auttaa lehden markkinoinnissa.

Kilpailussa menestyminen tekee vaikutuksen lukijoihin.

Kilpailu kannustaa meitä tekemään parempaa lehteä.

Kilpailusta saa konkreettisia vinkkejä uudistumiseen.

Kilpailu osoittaa, että Suomessa arvostetaan paikallisjournalismia.

Kilpailuun osallistumalla voimme olla mukana ajankohtaisessa keskustelussa, joka käsittelee paikallislehtien kehitystä.

Jokin muu syy, mikä? _____

3. Vaikuttaako kilpailun maksullisuus lehtenne osallistumistiheyteen?

Kyllä

Ei

4. Mikä on mielestäsi Sanomalehtien Liiton järjestämän paikallislehtikilpailun tehtävä?

5. Kilpailussa on kolme sarjaa: yksipäiväiset, kaksipäiväiset ja useampipäiväiset lehdet. Mitä mieltä olet sarjajaosta?

Sarjajako on

1 2 3 4 5

1 = erittäin huono

2 = melko huono

3 = ei hyvä eikä huono

4 = melko hyvä

5 = erittäin hyvä

Jos sarjajaossa on mielestäsi parannettavaa, miten muuttaisit sitä? _____

6. Arviointiperusteita ovat viime vuosina olleet sisältö, kuvitus, ulkoasu ja mielipidekirjoitukset.

Lehti on voinut enimmillään saada sisällöstä 16, kuvituksesta 8, ulkoasusta 8 ja mielipidekirjoituksista 8 pistettä. Mitä mieltä olet tavasta, jolla lehtiä on arvioitu?

Arviointitapa on

1 2 3 4 5

1 = erittäin huono

2 = melko huono

3 = ei hyvä eikä huono

4 = melko hyvä

5 = erittäin hyvä

Jos arviointitavassa on mielestäsi parannettavaa, miten muuttaisit sitä? _____

7. Sanomalehtien Liitto aikoo luopua kilpailun pisteytyksestä. Mitä mieltä olet uudistuksesta?

Uudistus on

1 2 3 4 5

1 = erittäin huono

2 = melko huono

3 = ei hyvä eikä huono

4 = melko hyvä

5 = erittäin hyvä

Perustele vastauksesi. _____

8. Kilpailussa tuomarit ovat vuosina 1994–2009 antaneet jokaiselle osallistuneelle lehdelle yhden liuskan verran kirjallista palautetta. Mitä mieltä olet käytännöstä?

Käytäntö on

1 2 3 4 5

1 = erittäin huono

2 = melko huono

3 = ei hyvä eikä huono

4 = melko hyvä

5 = erittäin hyvä

Jos käytännössä on mielestäsi parannettavaa, miten muuttaisit sitä? _____

9. Minkä verran itse arvostat paikallislehtikilpailua?

1 2 3 4 5

1 = erittäin vähän

2 = melko vähän

3 = en vähän enkä paljon

4 = melko paljon

5 = erittäin paljon

Perustele vastauksesi. _____

10. Minkä verran kilpailua mielestäsi arvostetaan oman lehdenne toimituksessa?

1 2 3 4 5

1 = erittäin vähän

2 = melko vähän

3 = ei vähän eikä paljon

4 = melko paljon

5 = erittäin paljon

11. Millainen lehtenne kilpailussa saama kiittävä palaute on jäänyt mieleesi vuosilta 2007–2009?

12. Onko toimituksenne pyrkinyt säilyttämään kehuja saaneita asioita? Miten?

13. Millainen lehtenne kilpailussa saama kritiikki on jäänyt mieleesi vuosilta 2007–2009?

14. Oliko kritiikki mielestäsi ansaittua? Perustele vastauksesi.

15. Onko lehden saama kritiikki vaikuttanut toimitustyöhön? Miten?

16. Millaiset lehtenne kilpailussa saamat kehitysehdotukset ovat jääneet mieleesi vuosilta 2007–2009?

17. Onko toimitus toteuttanut kehitysehdotuksia? Miksi/miksi ei?

18. Paikallislehtikilpailussa annetaan sanallinen arvio niin lehden sisällöstä, kuvituksesta, ulkoasusta kuin mielipiteistäkin, eli tavoitteena on kokonaiskuvan luominen lehdestä. Miten hyvin lehtenne vuosina 2007–2009 saamat palautteet mielestäsi vastaavat omaa näkemystäsi lehdestänne?

1 2 3 4 5

1 = erittäin huonosti

2 = melko huonosti

3 = eivät hyvin eivätkä huonosti

4 = melko hyvin

5 = erittäin hyvin

19. Mitä mieltä olet siitä, että kilpailua ovat tuomaroineet Jyväskylän yliopiston journalistiikan opiskelijat?

Käytäntö on

1 2 3 4 5

1 = erittäin huono

2 = melko huono

3 = ei hyvä eikä huono

4 = melko hyvä

5 = erittäin hyvä

Perustele vastauksesi. _____

20. Millaisessa roolissa alan opiskelija mielestäsi arvioi paikallislehtiä? Valitse seuraavista vaihtoehtoista sopivin.

___ Nuori lukija

___ Journalismin teoriaan ja käytäntöön perehtynyt, mutta paikallislehtityötä tuntematon nuori

___ Sekä journalismin teoriaa että käytännön paikallislehtityötä tunteva nuori journalisti

___ Asiantuntija, jolla on yliopistosta saatua tuoretta tietoa journalismista

___ Jokin muu, mikä? _____

21. Mitä mieltä olet siitä, että tuomaristossa on viime vuosina ollut mukana myös paikallislehtikentän edustajia, joita opiskelijaraati on kuullut arvioinnin loppuvaiheessa?

Käytäntö on

1 2 3 4 5

1 = erittäin huono

2 = melko huono

3 = ei hyvä eikä huono

4 = melko hyvä

5 = erittäin hyvä

Perustele vastauksesi. _____

22. Mitkä seuraavista väittämistä kuvaavat omaa asennoitumistasi paikallislehtikilpailuun? Voit valita useita vaihtoehtoja.

___ Minulle on tärkeää, että lehtemme osallistuu kilpailuun.

___ Kilpailu motivoi minua tekemään työtäni paremmin.

___ Opiskelijaraadin ansiosta tiedän nykyään, millaisia ajatuksia nuorilla on paikallislehdistä.

___ Toimittajaopiskelijan asiantuntemus riittää tuomarina toimimiseen.

___ Kilpailupalautteista näkee, että tuomarit ovat paneutuneet lehtiin huolellisesti.

- ___ Opiskelijatuomareiden palaute on asiallista.
- ___ Opiskelijatuomarit suhtautuvat tehtäväänsä asiallisesti.
- ___ Kilpailupalautteet kannattaa ottaa vakavasti.
- ___ Haluan kehittää työtapojani kilpailupalautteiden pohjalta.
- ___ Lehdellämme on edellytyksiä menestyä kilpailussa.
- ___ On joka vuosi mielenkiintoista nähdä, mitkä lehdet menestyvät parhaiten.
- ___ Kilpailu keskittyy oikeisiin asioihin.
- ___ Kilpailua ei olisi tarpeellista uudistaa.
- ___ Kilpailusta saa hyödyllistä palautetta, mutta meillä ei ole mahdollisuuksia toimia ehdotusten mukaisesti.
- ___ Minulle ei ole väliä, osallistuuko lehtemme kilpailuun.
- ___ Kilpailu ei motivoi minua tekemään työtäni paremmin.
- ___ Opiskelijatuomareiden mielipiteillä ei ole minulle merkitystä.
- ___ Toimittajaopiskelijan asiantuntemus ei riitä tuomarina toimimiseen.
- ___ Kilpailupalautteista näkee, että tuomarit eivät ole paneutuneet lehtiin huolellisesti.
- ___ Opiskelijatuomareiden palaute on asiatonta.
- ___ Opiskelijatuomarit ovat ylimielisiä.
- ___ Kilpailupalautteita ei kannata ottaa kovin vakavasti.
- ___ En halua muuttaa omia työtapojani kilpailupalautteiden perusteella.
- ___ Lehdellämme ei ole edellytyksiä menestyä kilpailussa.
- ___ Kilpailutuloksia ei ole kiinnostavaa odottaa, koska samat lehdet menestyvät aina.
- ___ Kilpailu keskittyy väriin asioihin.
- ___ Kilpailun uudistus tulee tarpeeseen.

23. Ovatko tuomarit mielestäsi arvioineet kaikkia lehtiä samoin kriteerein? Jos eivät, miten se on ilmennyt?

24. Vuonna 2010 paikallislehtikilpailua eivät enää tuomaroit opiskelijat. Kilpailun päätuomariksi valitaan journalismin ammattilainen, joka arvioi lehdet paikallislehtikentältä valittujen aputuomareiden kanssa. Mitä mieltä olet uudistuksesta?

Uudistus on

1 2 3 4 5

1 = erittäin huono

2 = melko huono

3 = ei hyvä eikä huono

4 = melko hyvä

5 = erittäin hyvä

Perustele vastauksesi. _____

25. Onko paikallislehtikilpailu mielestäsi tarpeellinen?

Kilpailu on

1 2 3 4 5

1 = täysin tarpeeton

2 = melko tarpeeton

3 = ei tarpeeton eikä tarpeellinen

4 = melko tarpeellinen

5 = erittäin tarpeellinen

Taustatiedot

Nimi _____ (Vastaajan nimi tulee vain tutkijan tietoon.)

Toimenkuva

____ Päätoimittaja

____ Toimittaja

Lehden nimi _____

Lehti ilmestyy ____ kertaa viikossa

Kuinka monta toimittajaa (päätoimittajan lisäksi) lehdessä on? _____

Lopuksi

Tässä voit antaa kyselystä palautetta, täydentää jotakin vastaustasi tai muuten sanoa jotakin aiheeseen liittyvää. Sana on vapaa.

Kiitos osallistumisestasi!